

SOUBORNÉ INFORMACE

Ročník 2007

Informace o regionech, městech a obcích

Liberec, 20. prosince 2007

Kód publikace: 13-5147-07

Č. j.: 192/2007 - 7111

VYBRANÉ OBLASTI UDRŽITELNÉHO ROZVOJE V LIBERECKÉM KRAJI

Zpracoval: ČSÚ, oddělení regionálních analýz a informačních služeb Liberec
Vedoucí oddělení: Ing. Dagmar Ligierová
Informační služby: tel.: 485 110 223, e-mail: infoservislbc@czso.cz
Kontaktní zaměstnanec: Ing. Hana Reslová, tel.: 485 244 230, e-mail: hana.reslova@czso.cz

Zajímají Vás nejnovější údaje o inflaci, HDP, obyvatelstvu, průměrných mzdách a mnohé další? Najdete je na stránkách ČSÚ na Internetu: **www.czso.cz**

Údaje o Libereckém kraji naleznete také na Internetu: **www.liberec.czso.cz**

OBSAH

Seznam tabulek a grafů.....	4
Seznam kartogramů	7
Úvod	9
1. Udržitelný rozvoj v České republice	11
1.1. Úvod	11
1.2. Strategie udržitelného rozvoje EU	11
1.3. Strategie udržitelného rozvoje ČR	12
1.4. Indikátory udržitelného rozvoje	12
1.5. Mezinárodní srovnání vybraných indikátorů udržitelného rozvoje	13
2. Vývoj indikátorů udržitelného rozvoje v krajích	16
2.1. Soubor indikátorů pro regionální (krajskou) úroveň	16
2.2. Přehled vybraných indikátorů a jejich význam pro udržitelný rozvoj	17
2.3. Popis indikátorů a jejich vývoj	20
3. Vybrané oblasti udržitelného rozvoje v Libereckém kraji.....	45
3.1. Zkušenosti Libereckého kraje se zaváděním udržitelného rozvoje do praxe	45
3.2. Ekonomická oblast	52
3.2.1. Ekonomická úroveň v Libereckém kraji	52
3.2.2. Průmysl a podnikatelské prostředí v Libereckém kraji.....	54
3.2.3. Výzkum a vývoj v Libereckém kraji	59
3.2.4. Zemědělství v Libereckém kraji	61
3.2.5. Cestovní ruch v Libereckém kraji	63
3.3. Sociální oblast	65
3.3.1. Demografický vývoj – stárnutí populace Libereckého kraje	65
3.3.2. Zdravotní stav obyvatel Libereckého kraje	66
3.3.2.1. Průměrné procento pracovní neschopnosti	66
3.3.2.2. Potratovost.....	67
3.3.2.3. Počet živě narozených s vrozenou vadou	67
3.3.2.4. Nemoci oběhové soustavy.....	68
3.3.2.5. Novotvary (nádorová onemocnění)	68
3.3.2.6. Diabetes	69
3.3.2.7. Alergie.....	69
3.3.3. Sociální a zdravotní péče v Libereckém kraji	70
3.3.4. Bytová výstavba	71
3.3.5. Nezaměstnanost a zaměstnanost	73
3.3.5.1. Průmysl a nezaměstnanost	73
3.3.5.2. Struktura nezaměstnanosti	74
3.3.5.3. Volná pracovní místa a požadavky trhu práce	74
3.3.6. Vzdělání a školství	76
3.3.6.1. Demografický vývoj a jeho dopady na vývoj vzdělávací soustavy	77
3.3.7. Domácnosti	78
3.3.8. Kriminalita	79
3.4. Environmentální oblast.....	82
3.4.1. Kvalita ovzduší.....	82
3.4.1.1. Doprava a kvalita ovzduší.....	83
3.4.2. Zemědělská půda v Libereckém kraji	86
3.4.2.1. Suburbanizace	87
3.4.2.2. Průmysl zóny	88

3.4.3. Lesní porosty v Libereckém kraji	89
3.4.4. Lokality browfields v Libereckém kraji	90
3.4.5. Odpady v Libereckém kraji	91
3.4.6. Technická infrastruktura – napojení na vodovody a kanalizace	92
3.4.7. Jakost vody	93
Závěr.....	95
Seznam použité literatury, informačních zdrojů a zkratk.....	96

SEZNAM TABULEK A GRAFŮ

Tab. 1.5.1 Hrubý domácí produkt (v PPS na obyvatele).....	13
Tab. 1.5.2 Produktivita práce (HDP v PPS na zaměstnanou osobu).....	13
Tab. 1.5.3 Podíl deficitu vládních rozpočtů na HDP (v %)	14
Tab. 1.5.4 Nezaměstnanost (v %).....	14
Tab. 1.5.5 Výdaje na vzdělávání (v %).....	14
Tab. 1.5.6 Naděje dožití (roky).....	15
Tab. 1.5.7 Emise oxidu uhličitého (tuny na obyvatele).....	15
Tab. 2.3.1 Hrubý domácí produkt na obyvatele v tis. Kč.....	20
Tab. 2.3.2 Vývoj HDP ve srovnatelných cenách (předchozí rok = 100)	20
Tab. 2.3.3 Vývoj HDP ve srovnatelných cenách na zaměstnaného (předchozí rok = 100).....	21
Tab. 2.3.4 Saldo příjmů a výdajů veřejných rozpočtů na celkových výdajích těchto rozpočtů v %	21
Tab. 2.3.5 Podíl terciárního sektoru na hrubé přidané hodnotě v %.....	22
Tab. 2.3.6 Míra investic v %	22
Tab. 2.3.7 Čistý disponibilní důchod domácností na obyvatele v tis. Kč	23
Tab. 2.3.8 Podíl malých a středních podniků na celkové zaměstnanosti v %	23
Tab. 2.3.9 Hustota dálnic a silnic I. třídy v km/100 km ²	24
Tab. 2.3.10 Hustota železničních tratí v km/100 km ²	24
Tab. 2.3.11 Přeprava nákladu (bez tranzitu) silniční, železniční a vodní dopravou na tis. Kč HDP	25
Tab. 2.3.12 Přeprava cestujících v rámci kraje veřejnou silniční a železniční dopravou na obyvatele	25
Tab. 2.3.13 Výdaje na výzkum a vývoj k HDP v %	26
Tab. 2.3.14 Podíl domácností s čistým příjmem pod hranicí životního minima v %	27
Tab. 2.3.15 Obecná míra nezaměstnanosti v %	27
Tab. 2.3.16 Míra registrované nezaměstnanosti k 31. 12. v %.....	28
Tab. 2.3.17 Míra zaměstnanosti osob ve věku 55 – 64 let v %	28
Tab. 2.3.18 Míra zaměstnanosti žen v %	29
Tab. 2.3.19 Standardizovaná míra úmrtnosti celkem na 1 000 obyvatel	29
Tab. 2.3.20 Naděje dožití mužů a žen při narození (roky)	30
Tab. 2.3.21 Podíl obyvatel s vysokoškolským vzděláním z celkového počtu obyvatel ve věku 15 a více let v %.....	31
Tab. 2.3.22 Podíl domácností připojených k internetu v %	31
Tab. 2.3.23 Výdaje na kulturu z veřejných rozpočtů na obyvatele v Kč.....	32
Tab. 2.3.24 Podíl rozlohy obcí se schválenou a platnou ÚPD z celkové rozlohy kraje v %	32
Tab. 2.3.25 Průměrná délka soudního řízení ode dne nápadu do dne právní moci ve dnech	33
Tab. 2.3.26 Volební účast v %	34
Tab. 2.3.27 Podíl žen z celkového počtu zvolených zastupitelů v %.....	34
Tab. 2.3.28 Počet obyvatel na 1 nestátní neziskovou organizaci	35
Tab. 2.3.29 Zornění zemědělské půdy v %.....	36

Tab. 2.3.30	Spotřeba průmyslových hnojiv v čistých živinách (N, P ₂ O ₅ , K ₂ O) v kilogramech na hektar orné půdy	36
Tab. 2.3.31	Koeficient ekologické stability	37
Tab. 2.3.32	Podíl ekologicky obhospodařované půdy na celkové výměře zemědělské půdy v %	37
Tab. 2.3.33	Index defoliace v %	38
Tab. 2.3.34	Podíl listnatých dřevin v %	38
Tab. 2.3.35	Podíl profilů ve IV. a V. třídě znečištění (sk. A – obecné, fyzikální a chemické ukazatele) v %	39
Tab. 2.3.36	Podíl oblastí se zhoršenou kvalitou ovzduší v %	40
Tab. 2.3.37	Emise oxidů dusíku (REZZO 1-4) v t/km ²	41
Tab. 2.3.38	Emise oxidu siřičitého (REZZO 1-3) v t/km ²	41
Tab. 2.3.39	Produkce podnikového odpadu v kg na tis. Kč HDP	42
Tab. 2.3.40	Produkce komunálního odpadu v kg na obyvatele	42
Tab. 2.3.41	Pořízené investice na ochranu životního prostředí podle místa investice v Kč na obyvatele (běžné ceny)	43
Tab. 2.3.42	Neinvestiční náklady na ochranu životního prostředí v Kč na 1 mil. Kč HDP kraje podle kraje sídla investora (běžné ceny)	44
Tab. 3.2.1	Vývoj základních makroekonomických ukazatelů v Libereckém kraji v letech 1995 – 2006	53
Tab. 3.2.2	Registrované subjekty podle OKEČ v Libereckém kraji v letech 2000 – 2006 (stav k 31. 12.)	54
Tab. 3.2.3	Struktura zaměstnanosti podle OKEČ v Libereckém kraji v letech 2000 – 2006 (stav k 31. 12.)	56
Tab. 3.2.4	Průměrný evidenční počet zaměstnanců (fyzické osoby) v průmyslových podnicích v Libereckém kraji v letech 1997 – 2006	56
Tab. 3.2.5	Největších 10 zaměstnavatelů podle počtu zaměstnanců v Libereckém kraji (stav k 30. 11. 2007)	57
Tab. 3.2.6	Struktura úplných nákladů práce v Libereckém kraji v letech 2000 – 2006	58
Tab. 3.2.7	Struktura výdajů na výzkum a vývoj podle sektorů a podle krajů v letech 2001 – 2006	59
Tab. 3.2.8	Vybrané ukazatele vývoje a výzkumu podle krajů v roce 2006	60
Tab. 3.2.9	Bilance půdy podle krajů k 31. 12. 2006	61
Tab. 3.2.10	Stavy hospodářských zvířat v Libereckém kraji v letech 1993 – 2006	62
Tab. 3.2.11	Ekologické zemědělství v Libereckém kraji, jeho okresech a SO ORP v roce 2003 a 2006	62
Tab. 3.2.12	Hromadná ubytovací zařízení v Libereckém kraji v letech 2000 – 2006	64
Tab. 3.2.13	Vybraná hromadná ubytovací zařízení v Libereckém kraji podle kategorií v letech 2000 – 2006	64
Tab. 3.3.1	Základní výsledky projekce vývoje obyvatelstva Libereckého kraje do roku 2050	66
Tab. 3.3.2	Vybrané údaje o nemocech oběhové soustavy v Libereckém kraji v letech 2000 – 2006	68
Tab. 3.3.3	Vybrané údaje o zemřelých a onemocněních na novotvary v Libereckém kraji v letech 1993 – 2006	69
Tab. 3.3.4	Léčení pacienti v alergologických ambulancích v Libereckém kraji v letech 1999 – 2006	70
Tab. 3.3.5	Zařízení pro seniory a jejich kapacity v Libereckém kraji v letech 2004 – 2006	70
Tab. 3.3.6	Vybrané údaje o sociální péči v Libereckém kraji v letech 2004 – 2006	70
Tab. 3.3.7	Vybrané údaje o zdravotnictví v Libereckém kraji v letech 1995 – 2006	71
Tab. 3.3.8	Zahájené byty v Libereckém kraji v letech 1997 – 2006	72
Tab. 3.3.9	Dokončené byty v Libereckém kraji v letech 1997 – 2006	72
Tab. 3.3.10	Zaměstnanost v jednotlivých sektorech národního hospodářství v Libereckém kraji v letech 1993 – 2006	73
Tab. 3.3.11	Vybrané údaje o nezaměstnanosti v Libereckém kraji v letech 1983 – 2006	74
Tab. 3.3.12	Počet uchazečů na 1 volné pracovní místo podle hlavních tříd klasifikace zaměstnání KZAM v letech 2002 – 2006 v Libereckém kraji	75

Tab. 3.3.13	Počet uchazečů na 1 volné pracovní místo podle vzdělání v Libereckém kraji v letech 1993 – 2006	76
Tab. 3.3.14	Podíl jednotlivých vzdělanostních kategorií na celkovém počtu obyvatel ve věku 15 a více let v Libereckém kraji v letech 1993 – 2006.....	77
Tab. 3.3.15	Počty žáků v jednotlivých školských zařízeních Libereckého kraje v letech 1993 – 2006	78
Tab. 3.3.16	Domácnosti a jejich příjmy v Libereckém kraji v letech 2000, 2002 a 2004	78
Tab. 3.3.17	Zjištěné trestné činy v Libereckém kraji v letech 1993 – 2006	79
Tab. 3.3.18	Vybrané údaje o dopravních nehodách v Libereckém kraji v letech 1996 – 2006	81
Tab. 3.4.1	Počet obcí Libereckého kraje tvořících oblasti se zhoršenou kvalitou ovzduší v letech 2001 – 2005	83
Tab. 3.4.2	Nejzatíženější úseky silnic I. - III. třídy v okresech Libereckého kraje v letech 1990 – 2005	84
Tab. 3.4.3	Nejzatíženější úseky silnic I. - III. třídy v Libereckém kraji – automobilová doprava celkem v letech 1990 – 2005.....	84
Tab. 3.4.4	Nejzatíženější úseky silnic I. - III. třídy v Libereckém kraji – těžká nákladní doprava v letech 2000 – 2005.....	85
Tab. 3.4.5	Bilance půdy v Libereckém kraji v letech 1993 – 2006 (stav k 31. 12.).....	87
Tab. 3.4.6	Obce Libereckého kraje označené jako tzv. satelitní.....	88
Tab. 3.4.7	Průmyslové zóny v Libereckém kraji (březen 2006).....	89
Tab. 3.4.8	Index defoliace v Libereckém kraji v letech 1996 – 2006	89
Tab. 3.4.9	Těžba dřeva a zalesňování v Libereckém kraji v letech 2000 – 2006	90
Tab. 3.4.10	Lokality typu brownfields v Libereckém kraji v lednu 2007	90
Tab. 3.4.11	Produkce odpadů a nakládání s odpady v Libereckém kraji v letech 2002 – 2006.....	92
Tab. 3.4.12	Jakost povrchových vod v Libereckém kraji v letech 1996 – 2006.....	93
	Zkratky názvů krajů a okresů	98
	Zkratky názvů správních obvodů obcí s rozšířenou působností.....	99
Graf 1	Hrubá přidaná hodnota podle odvětví OKEČ.....	53
Graf 2	Struktura registrovaných subjektů podle jednotlivých sektorů národního hospodářství v Libereckém kraji (%).....	55
Graf 3	Struktura zaměstnanosti v jednotlivých sektorech národního hospodářství v Libereckém kraji (%).....	55
Graf 4	Vývoj úplných nákladů práce v Libereckém kraji	57
Graf 5	Podíl osob zaměstnaných v malých a středních podnicích na celkovém počtu zaměstnaných a podle sektorů v Libereckém kraji (%).....	58
Graf 6	Zaměstnanci vývoje a výzkumu v Libereckém kraji (stav k 31. 12.)	59
Graf 7	Výzkumní pracovníci v Libereckém kraji (stav k 31.12.).....	60
Graf 8	Obhospodařována zemědělská půda v Libereckém kraji podle vlastnictví	63
Graf 9	Hosté v hromadných ubytovacích zařízeních v Libereckém kraji	64
Graf 10	Podíl živě narozených s vrozenou vadou na celkovém počtu živě narozených	67
Graf 11	Vývoj počtu pacientů s diabetem	69
Graf 12	Volná pracovní místa a počet uchazečů na 1 volné pracovní místo v Libereckém kraji	75
Graf 13	Živě narození v Libereckém kraji	77
Graf 14	Stíhané osoby v Libereckém kraji	80
Graf 15	Nezletilí stíhaní pro trestné činy obecné kriminality v Libereckém kraji (%)	80
Graf 16	Mladiství stíhaní pro trestné činy obecné kriminality v Libereckém kraji (%).....	81
Graf 17	Emise oxidů dusíku (REZZO 4) v Libereckém kraji	83
Graf 18	Struktura zemědělské půdy v Libereckém kraji (%).....	87
Graf 19	Věková struktura lesních porostů v Libereckém kraji.....	89
Graf 20	Produkce komunálního a podnikového odpadu v Libereckém kraji.....	91

SEZNAM KARTOGRAMŮ

K 1	Hrubý domácí produkt a struktura hrubé přidané hodnoty podle krajů v roce 2006	101
K 2	Produktivita práce v roce 2006 a vývoj úplných nákladů práce podle krajů v letech 2001 – 2006 .	101
K 3	Výdaje veřejných rozpočtů v roce 2006 a saldo příjmů a výdajů podle krajů v letech 2003 – 2006	102
K 4	Zaměstnanost v malých a středních podnicích podle krajů v roce 2006.....	102
K 5	Výzkum a vývoj podle krajů v roce 2006	103
K 6	Výkony silniční nákladní dopravy podle krajů v roce 2006.....	103
K 7	Hustota dálnic a silnic 1. třídy podle okresů v roce 2006	104
K 8	Čisté příjmy domácností podle krajů v roce 2004	104
K 9	Vzdělanostní struktura obyvatelstva ve věku 15 a více let podle krajů v roce 2006	105
K 10	Standardizovaná míra úmrtnosti podle správních obvodů ORP v letech 2000 – 2006 (roční průměry)	105
K 11	Index stáří a naděje dožití při narození v krajích v roce 2006	106
K 12	Vývoj průměrného věku a naděje dožití při narození v krajích v letech 2000 – 2006	106
K 13	Míra zaměstnanosti a struktura zaměstnaných podle sektorů a krajů v roce 2006	107
K 14	Obecná míra nezaměstnanosti v krajích v letech 2000 – 2006	107
K 15	Změna míry nezaměstnanosti v obcích Libereckého kraje mezi roky 2000 a 2006 (z uchazečů celkem)	108
K 16	Dlouhodobá nezaměstnanost ve správních obvodech ORP k 31. 12. 2006.....	108
K 17	Podíl rozlohy území se schválenou územně plánovací dokumentací obcí ve správních obvodech ORP k 31. 12. 2006	109
K 18	Podíl domácností vybavených osobním počítačem v roce 2006 a připojených k internetu podle krajů v roce 2003 a 2006	109
K 19	Podíl listnatých dřevin na celkové výměře lesů podle krajů v roce 2006	110
K 20	Změna indexu defoliace podle krajů mezi roky 1996 a 2006	110
K 21	Emise oxidu siřičitého v okresech ČR v roce 2005	111
K 22	Oblasti se zhoršenou kvalitou ovzduší podle správních obvodů ORP v roce 2003.....	111
K 23	Podíl ekologicky obhospodařované zemědělské půdy ve správních obvodech ORP v roce 2006	112
K 24	Koeficient ekologické stability v obcích Libereckého kraje v roce 2006.....	112
K 25	Změna podílu zastavěné plochy na celkové rozloze správních obvodů ORP mezi roky 1996 a 2006	113
K 26	Komunální a podnikový odpad podle krajů v roce 2005.....	113

Reprodukce výňatků z této publikace lze pořizovat, pokud je uveden jejich zdroj, s výjimkou reprodukce pro komerční účely. Citace mohou být zveřejněny jen s uvedením zdroje „**Vybrané oblasti udržitelného rozvoje v Libereckém kraji**“ a původu statistických dat v ní otištěných.

Ležatá čárka (-) v tabulce na místě čísla značí, že se jev nevyskytoval.

Tečka (.) na místě čísla značí, že údaj není k dispozici nebo je nespolehlivý.

Ležatý křížek (x) značí, že zápis není možný z logických důvodů.

Nula (0) se v tabulce používá pro označení číselných údajů menších než polovina zvolené měřicí jednotky.

Zkratka „i.d.“ v tabulce nahrazuje individuální údaj, který nelze zveřejnit.

Výpočty v tabulkách jsou prováděny z nezaokrouhlených údajů (včetně součtů).

Publikované údaje, jejichž zdrojem je ČSÚ, jsou platné k 30. 11. 2007 a zpřesňují dříve zveřejněné údaje a odhady.

Údaje získané ze zdrojů mimo ČSÚ byly ověřeny podle stavu k 31. 10. 2007 (včetně dat získaných z internetových stránek některých institucí).

Údaje jsou publikovány v územní struktuře platné v příslušném roce. Nejsou v nich tedy zpětně promítnuty změny v území krajů k 1. 1. 2005 (přesun 25 obcí z kraje Vysočina do Jihomoravského kraje a 3 obcí z Moravskoslezského kraje do kraje Olomouckého).

ÚVOD

V roce 2007 uplynulo již 35 let od vydání knihy „Meze růstu“ (Dennis L. Meadows et al., The Limits to Growth), kterou lze považovat za základ zájmu o udržitelný rozvoj. Autoři tohoto díla se na základě svého přesvědčení, že růst světové populace a vyčerpávání nerostných zdrojů vytvářejí omezení ekonomického růstu, pokusili dokumentovat nutnost změny závislosti mezi trendy 5 proměnných, a to světovou populací, industrializací, znečišťováním, produkcí potravin a čerpáním nerostných zdrojů.

O jedenáct let později se udržitelný rozvoj stal tématem i na světové politické scéně. Byla ustavena Světová komise pro životní prostředí a rozvoj při Valném shromáždění OSN a jejím výstupem byla v roce 1987 zpráva „Naše společná budoucnost“ (česky 1991). Komise došla k závěru, že přestože ekonomický růst posledních desetiletí zhoršuje životní prostředí, je možné najít cesty, které by situaci pomohly zlepšit, a to i s dalším ekonomickým růstem. Tato zpráva také obsahuje **jednu ze základních definic trvale udržitelného rozvoje**: „Jedná se o takový rozvoj, který zajistí naplnění potřeb současné společnosti, aniž by ohrozil možnost splnění potřeb generací příštích“. Z této koncepce vychází i česká legislativa. V zákoně č. 17/1992 Sb., o životním prostředí je uvedeno: „Trvale udržitelný rozvoj je takový rozvoj, který současným i budoucím generacím zachovává možnost uspokojovat jejich základní životní potřeby a přitom nesnižuje rozmanitost přírody a zachovává přirozené funkce ekosystémů.“

Každá strategie udržitelného rozvoje určuje **priority** udržitelného rozvoje území a přiřazuje k nim **dlouhodobé cíle**, kterých by mělo být dosaženo v určitém časovém horizontu. Na kterékoli hierarchické úrovni (globální, národní, regionální i místní) bývají cíle udržitelného rozvoje většinou obecné a konkrétní jsou až opatření jak cílů dosáhnout. Pro hodnocení vývoje udržitelnosti a úspěšnosti jednotlivých opatření jsou pak stanoveny rovněž konkrétní indikátory. A právě v oblasti **definování indikátorů**, poskytování spolehlivých, srovnatelných a adekvátních dat v časové řadě mají státní statistické služby nezastupitelné místo.

V **České republice** byla strategie pro **národní úroveň** zformulována po roce 2000 a schválena vládou koncem roku 2004. Na **místní úrovni** vznikla Národní síť zdravých měst již v roce 1994, později převzala jeden z modelů místní Agendy 21 jako jeden z hlavních nástrojů "dobré správy". Místní Agenda 21 se stala součástí Státní politiky životního prostředí (1999, 2001). V letech 1999 – 2002 probíhal projekt "Širší podpora místních Agend 21 v ČR s využitím britských zkušeností". Součástí projektu byly tři pilotní programy MA 21: město Kladno, okres Děčín a CHKO Poodří. Metodika pro modelové projekty strategií udržitelného rozvoje krajů byla vytvořena v roce 2004. První dokumenty pro Liberecký a Ústecký kraj byly zpracovány v roce 2005 podle angloamerického modelu plánování s menšími úpravami podle regionálních podmínek.

Český statistický úřad se rovněž problematikou udržitelného rozvoje zabývá. Stal se spolupořadatelem seminářů a konferencí týkajících se environmentálního účetnictví a indikátorů udržitelného rozvoje. Na konferenci v roce 2005 vystoupil předseda ČSÚ J. Fischer a hlavní příspěvky byly publikovány v monotematickém čísle 3/2006 časopisu Statistika. Od roku 2005 se této problematice ČSÚ věnuje ve stěžejních makroekonomických analýzách (např. kap. 6 v Analýze makroekonomického vývoje za rok 2004, autoři S. Czesaný, M. Spejchalová) a v letošním roce rozšiřuje tento pohled o regionální rozměr.

Záměrem předkládané publikace Vybrané oblasti udržitelného rozvoje je **zmapovat datové zdroje a poskytnout přehled o ukazatelích udržitelného rozvoje dostupných na krajské úrovni** a doplnit tak bohatou literaturu, která se věnuje této problematice na úrovni národní a mezinárodní.

Publikace by mohla být využita jako datový zdroj pro autory regionálních Strategií udržitelného rozvoje, případně by mohla sloužit jako inspirace při aktualizaci Programů rozvoje kraje (např. výběrem vhodných indikátorů pro monitoring dlouhodobého vývoje).

Autoři publikace se pokoušejí odpovědět na 2 následující **otázky**:

- Jaké jsou datové zdroje ČSÚ pro hodnocení udržitelného rozvoje na regionální úrovni?
- Jaký je vývoj vybraných indikátorů udržitelného rozvoje v konkrétním kraji?

Publikace je členěna do **tří základních částí**. První mapuje udržitelný rozvoj z celorepublikového pohledu. Zabývá se Strategií udržitelného rozvoje ČR, Situačními zprávami i problematikou indikátorů na celostátní úrovni včetně mezinárodního srovnání v rámci Evropské unie. Druhá část si klade za cíl seznámit s vývojem indikátorů, vybraných za všechny tři pilíře (ekonomický, sociální a environmentální), pro které byla k dispozici data ČSÚ či z jiných zdrojů v mezikrajském srovnání. U každého indikátoru je uvedena návaznost na strategické dokumenty ČR, zdroj dat, územní dostupnost, periodicitu, stručný metodický popis indikátoru a tabulka dat podle krajů v časové řadě.

Autoři publikace si jsou vědomi toho, že Strategie UR ČR zahrnovala kromě těchto 3 pilířů ještě další 3 oblasti, z nichž za jednu (Evropský a mezinárodní kontext) nejsou na regionální úrovni dostupná data pro

vytvoření vhodných indikátorů. Indikátory pro monitoring zbývajících 2 oblastí (Výzkum, vývoj a vzdělávání, Správa věcí veřejných) byly s vědomím určitého zjednodušení zařazeny do základních pilířů. S ohledem na to, že se publikace zaměřuje na vybrané oblasti UR, nebyla akceptována struktura připravované Obnovené strategie UR ČR, zahrnující 12 strategických oblastí a 5 průřezových témat UR. Autoři si byli vědomi toho, že existují i další přístupy k hodnocení UR, např. kapitálový, popř. tematický. K posuzování udržitelného rozvoje se, zejména v mezinárodním srovnání, využívají i kompozitní indikátory (např. tzv. ekologická stopa v environmentální oblasti). Jejich výhodou je komplexnější (vícerozměrný) pohled na vývoj dané oblasti a usnadnění interpretace trendu, který z vývoje dílčích indikátorů nemusí být dobře patrný. Na regionální úrovni by však tvorba kompozitních ukazatelů se současnými datovými možnostmi byla problematická.

Třetí kapitola se zaměřuje na vlastní hodnocení trendů v konkrétním kraji, přičemž důraz je kladen na okruhy, které jsou pro dané území specifické. Kapitola 3 svým výběrem indikátorů vytváří podmínky pro to, aby se regionální strategie UR mohly zaměřit též na podrobnější územní pohled, neboť vymezení marginálních oblastí a zajištění rovnoměrného rozvoje regionů by mělo být jedním ze základních cílů udržitelného rozvoje. Obsah této části byl konzultován s odbornými pracovníky krajských úřadů. Kapitola je doplněna o grafy charakterizující vývoj či souvislosti mezi ukazateli. Grafická příloha obsahuje kartogramy související s danou problematikou.

Na přípravě publikace pracovníci oddělení regionálních analýz a informačních služeb v jednotlivých krajích spolupracovali s partnerskými pracovišti v ústředí ČSÚ – Odborem veřejných databází a Odborem makroekonomických analýz a analytických metod.

1. Udržitelný rozvoj v České republice

1.1. Úvod

V posledních letech se pojem udržitelný rozvoj vyskytuje v mnoha národních i mezinárodních dokumentech velice často. Principy udržitelného rozvoje jsou založeny na přesvědčení, že **potřeby současné generace** je nutné **naplňovat** takovým způsobem, aby **nebyly oslabovány možnosti generací příštích**. Jejich součástí je podpora života v jeho různorodosti, založená na principu demokracie, rovnosti pohlaví, solidarity, respektování právního systému a lidských práv, včetně míru a stejných příležitostí pro všechny.

Udržitelný rozvoj neznamená jen ochranu životního prostředí a efektivní využívání přírodních zdrojů, nýbrž zahrnuje i aspekty ekonomického růstu a sociální soudržnosti. Převažuje názor, že principy udržitelného rozvoje by se měly promítat i do **rozhodovacích procesů na všech úrovních**. Jednotlivé úrovně veřejné správy a vlády států by měly spolupracovat, vzájemně se podporovat a přitom navzájem respektovat svá specifika a odlišnosti institucionálního uspořádání. Pro rozhodování na jednotlivých úrovních by mělo platit, že navrhovaná opatření jsou nejen konzistentní, ale i to, že příznivé efekty v jedné oblasti ve svém důsledku nepřeváží případné nepříznivé dopady v oblasti jiné. Opatření na zlepšení by měla být navrhována a zaváděna na základě co největší znalosti věci a měla by být nákladově úsporná. Pravidelné vyhodnocování jejich skutečných dopadů je cestou k jejich větší efektivnosti.

Klíčovým prvkem udržitelného rozvoje je **účast obyvatel** na rozhodování. To vyžaduje podporu vzdělávání a veřejného uvědomování si významu udržitelného rozvoje, informování obyvatel o dopadech jejich života na životní prostředí a o jejich možnostech své chování změnit. Prosazování základních práv, boj se všemi formami diskriminace a snižování chudoby jsou rovněž významnými aspekty, které udržitelnosti rozvoje napomáhají.

Rovněž Česká republika zareagovala na tuto světovou tendenci. První **Strategie udržitelného rozvoje** byla zpracována v roce 2004 a v prosinci téhož roku ji vláda ČR schválila. V roce 2007 se připravuje druhá verze s názvem **Obnovená strategie udržitelného rozvoje**. Jedním z důležitých inspiračních prvků při jejím zpracování je obnovená Strategie udržitelného rozvoje EU, přijatá v roce 2006 jako dokument vymezující celkový směr rozvoje tohoto uskupení.

1.2. Strategie udržitelného rozvoje EU

Strategie EU z roku 2006 navazuje na dlouhodobé cíle první Strategie udržitelného rozvoje EU přijaté v roce 2001. Je reakcí na nadále přetrvávající neudržitelné trendy, zejména v případě změn klimatu a spotřeby energie. Rovněž se dosud nepodařilo zvrátit některé negativní jevy, jako např. hrozby pro veřejné zdraví, důsledky chudoby a sociálního vyloučení, stárnutí populace a ztrát biodiversity. Základní cíle obsažené v první strategii tak platí i nadále.

Pro překonání výše uvedených negativních tendencí vytyčuje druhá strategie **sedm klíčových oblastí**. První z nich je **Změna klimatu a čistá energie**. Cílem je minimalizovat změnu klimatu, náklady, které vyvolává, a její negativní efekty na společnost a životní prostředí. Týká se především energetické a dopravní politiky a hlavními směry jsou zvyšování podílu energie vyrobené z obnovitelných zdrojů a podílu zelených paliv.

Druhou oblastí je **Udržitelná doprava**. Strategie se zaměřuje na to, aby dopravní systémy vyhovovaly ekonomickým a sociálním potřebám společnosti a přitom minimálně zatěžovaly jak společnost a ekonomiku, tak i životní prostředí. Cílem je oddělit ekonomický růst od růstu dopravy, snížit nepříznivé dopady ekonomického růstu a dopravy na životní prostředí a omezit emise skleníkových plynů při dopravě na úroveň, která minimalizuje škody pro zdraví obyvatel.

Udržitelná spotřeba a výroba představují třetí oblast. Jde především o podporu udržitelných spotřebních zvyklostí a výrobních metod. Dále je cílem zmírnit závislost ekonomického růstu na poškozování životního prostředí a zvyšovat podíl technologií šetrných k životnímu prostředí a podíl ekologických inovací. Patří sem i podpora ekologického zemědělství a mezinárodního obchodu založeného na spravedlivém přístupu, resp. na nediskriminaci výrobců.

Šetrné nakládání s přírodními zdroji je obsahem čtvrté oblasti. Zaměřuje se na zlepšení postupů při nakládání s přírodními zdroji a na ochranu před jejich nadměrným využíváním. Tento cíl se týká především lovu ryb, biodiversity, vody, půdy, vzduchu a atmosféry.

Pátou oblastí je **Veřejné zdraví**. Smyslem je podporovat veřejné zdravotnictví založené na rovných podmínkách pro všechny a na lepší ochraně před možnými zdravotními ohroženími. S tím souvisí

i přiměřená prevence zdraví, zlepšení legislativy týkající se zdravotní nezávadnosti potravin, boj proti vzestupu výskytu chronických onemocnění a nemocí v důsledku špatného životního stylu, zvláště u sociálně slabých skupin obyvatelstva.

Sociální začlenění, demografie a migrace tvoří předposlední oblast. Opatření by se měla zaměřit na sociální začlenění jedinců do společnosti. Základním nástrojem je podpora solidarity mezi generacemi a v rámci generací, úsilí o vyšší kvalitu života občanů, která je základní podmínkou pro blahobyt jednotlivce. Dále sem patří modernizace sociální ochrany vzhledem k demografickým změnám, zvyšování zaměstnanosti žen a pracovníků vyšších věkových kategorií, integrace imigrantů a jejich rodin do společnosti a snižování negativních dopadů globalizace na pracovníky a jejich rodiny.

Poslední oblastí je **Globální chudoba a výzvy udržitelného rozvoje**. Cílem je aktivně podporovat udržitelný rozvoj v celosvětovém měřítku a zajistit, aby vnitřní a vnější politika EU byla v souladu s globálním udržitelným rozvojem a s jejími mezinárodními závazky.

1.3. Strategie udržitelného rozvoje ČR

Také v **aktualizované Strategii udržitelného rozvoje ČR** jsou, obdobně jako ve Strategii EU, vymezeny prioritní oblasti, hlavní cíle a nástroje na jejich dosažení. Základní imperativem Strategie zůstává minimalizovat prostor pro vznik nerovnováhy mezi ekonomickým, sociálním a environmentálním pilířem, což se považuje za základ jejich optimálního vývoje. Dalším úkolem je upozorňovat na existující a potenciální překážky udržitelného rozvoje a navrhopvat vhodná opatření, jak zmírnit případné negativní dopady. Tato strategie v neposlední řadě usiluje i o to být zastřešujícím rámcem pro sektorové a další koncepce a opatření tak, aby byla zajištěna jejich konzistence. Tento dokument by se měl stát východiskem pro strategická rozhodnutí vlády a ministerstev s cílem, aby jejich rozhodnutí byla přijímána na základě maximálně možné informovanosti a se znalostí možných souvislostí a důsledků.

Strategie se opírá o řadu **principů**, z nichž nejdůležitější je úcta k lidskému životu a k přírodě, k civilizačním a kulturním hodnotám. Dalšími významnými principy jsou sociální soudržnost a solidarita, rovné příležitosti, pozitivní ekonomické stimuly a subsidiarita (funkce má být přidělena vždy té úrovni veřejné správy, která má pro její naplňování co nejlepší informační zázemí). Ve strategii jsou tyto principy uplatňovány pro vybrané úseky společenského vývoje.

Dokument je rozdělen do 12 oblastí, které rozvíjejí původních šest oblastí. Jedná se o ekonomický pilíř (posilování konkurenční schopnosti ekonomiky), environmentální pilíř (ochrana přírody, životního prostředí, přírodních zdrojů a krajiny), sociální pilíř (posílení soudržnosti a stability) a dále o následující oblasti: výzkum, vývoj a vzdělávání, evropský a mezinárodní kontext a správa věcí veřejných.

Pro zajištění harmonického vývoje ve třech základních pilířích a dalších oblastech vymezuje tento dokument strategické a dílčí cíle. K základním strategickým cílům patří stabilní ekonomický vývoj, který nadměrně nezatěžuje životní prostředí a přiměřeně reaguje na důsledky globalizačních procesů, rozvoj ekonomiky založený na znalostech, a to na základě soustavného zvyšování vzdělanosti obyvatel všech věkových kategorií, existence účinného rámce pro zvyšování konkurenční schopnosti výrobců a udržitelné financování nezbytných veřejných služeb.

K vytyčeným cílům se řadí i minimalizace střetů mezi ekonomickými aktivitami na jedné straně a ochranou životního prostředí a kulturního dědictví na straně druhé. Patří sem i úsilí o co možná nejvyšší zaměstnanost především sociálně ohrožených skupin obyvatelstva, mladistvých a osob v předdůchodovém věku. Cílem je i podpora účasti veřejnosti na rozhodování a její maximální informovanost, podpora rozvoje obcí a krajů, zachování kulturní pestrosti a rozmanitosti životního stylu obyvatel a rozvíjení etických hodnot v souladu s evropskými kulturními hodnotami.

1.4. Indikátory udržitelného rozvoje

V roce 2006 byla ke Strategii udržitelného rozvoje sepsána **Situační zpráva**, která má za cíl podle zvolených indikátorů monitorovat vývoj v České republice s ohledem na vytyčené cíle. Na základě sady 34 indikátorů popisuje vývoj ve třech pilířích udržitelného rozvoje a ve třech dalších významných oblastech.

Je rozdělena, obdobně jako Strategie, do šesti oblastí. V **ekonomickém pilíři** byly jako nejdůležitější okruhy vybrány: makroekonomická a fiskální oblast, energetika, surovinová a zemědělská politika, regionální rozvoj, optimální zaměstnanost a flexibilní ekonomika založená na znalostech. V **environmentálním pilíři** se jedná o co nejlepší kvalitu všech složek životního prostředí, minimalizaci střetů mezi ekonomickými aktivitami

a ochranou životního prostředí a o příspěvek České republiky k řešení globálních environmentálních problémů. V popředí zájmu v případě **sociálního pilíře** je sociální soudržnost a nízká nezaměstnanost.

Zajištění vzdělanosti, které odpovídá současným a především budoucím požadavkům a může podstatným způsobem napomoci zvýšení konkurenční schopnosti výrobků a služeb na mezinárodních trzích, je obsahem oblasti **výzkum, vývoj a vzdělávání**. Patří sem, kromě vývoje veřejných a soukromých výdajů na výzkum, vývoj a vzdělávání, také rozvíjení etických hodnot. V rámci **evropského a mezinárodního kontextu** se jedná především o prosazování principů udržitelného rozvoje v celosvětových i regionálních organizacích a podporu procesu zvyšování prosperity a funkčnosti Evropské unie.

Správa věcí veřejných zahrnuje rozvoj územních samosprávných celků (obcí a krajů), vytváření příhodných podmínek pro účast veřejnosti na rozhodování v případech, kdy je to žádoucí, rozvoj institucí a forem veřejné správy tak, aby jejich výkon byl efektivní a napomáhal ekonomickému a sociálnímu rozvoji.

1.5. Mezinárodní srovnání vybraných indikátorů udržitelného rozvoje

Následující tabulky mapují postavení České republiky v rámci Evropské unie na základě vybraných ukazatelů za jednotlivé oblasti udržitelného rozvoje.

Tab. 1.5.1 Hrubý domácí produkt (v PPS na obyvatele)

EU 25 = 100

Pramen: Eurostat

	2000	2005	2006
EU 15	110	108	108
Lucembursko	222	251	269
Irsko	126	139	139
Nizozemí	124	125	126
ČR	65	74	76
Litva	38	52	56
Lotyšsko	35	49	54
Polsko	47	50	51

Pozn.: V tabulce jsou uvedeny tři země s nejlepším výsledkem a tři země s nejhorším výsledkem v roce 2006.

Údaje v tabulce 1.5.1 mapují ekonomické postavení České republiky v rámci států EU v daném období, resp. její reálnou konvergenci. Zvolený ukazatel slouží především k porovnání postavení jednotlivých zemí v rámci EU a není vhodný pro srovnání v čase. Měří úroveň hrubého domácího produktu na obyvatele v PPS (Purchasing Power Standard – standardní kupní síly) v relaci k průměru zemí EU 25. Údaje v tabulce 1.5.1 ukazují, že se Česká republika, díky relativně rychlému tempu ekonomického růstu (zejména v posledních letech),

postupně přibližuje průměrné úrovni HDP na obyvatele v rámci EU. V roce 2006 dosáhla Česká republika lepšího postavení než Portugalsko a v rámci členských zemí, které vstoupily do EU v roce 2004, ji předstihlo pouze Slovinsko.

Tab. 1.5.2 Produktivita práce (HDP v PPS na zaměstnanou osobu)

EU 25 = 100

Pramen: Eurostat

	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Belgie	130,6	127,8	130,5	128,9	130,3	129,0
Irsko	121,2	122,1	127,2	129,1	128,8	128,6
Francie	119,3	119,4	120,1	116,5	117,5	120,6
ČR	59,0	60,5	60,3	63,8	66,0	66,8
Polsko	52,6	53,5	56,1	57,5	59,0	58,1
Litva	40,7	44,8	45,9	49,7	51,7	52,9
Lotyšsko	38,2	39,5	41,1	42,4	43,8	47,5

Pozn.: V tabulce jsou uvedeny tři země s nejlepším výsledkem a tři země s nejhorším výsledkem v roce 2005.

Česká republika sice vykazuje postupné přibližování k průměrné úrovni produktivity práce, měřené HDP v PPS na zaměstnanou osobu. Navzdory tomu však patří i nadále k zemím s nejnižší úrovní. Tento ukazatel opticky vylepšuje postavení zemí, v nichž je podíl pracujících na částečný pracovní úvazek na celkovém počtu pracujících nižší než v ostatních zemích. A k těm patří i Česká republika, protože podíl žen s částečným pracovním úvazkem byl v roce 2006 méně než třetinový a v případě mužů méně než poloviční ve srovnání s průměrem EU 25. Navíc tyto podíly vykazují v posledních letech spíše klesající tendenci.

Česká republika vykazuje poměrně dobré výsledky, pokud jde o vývoj podílu deficitu vládních rozpočtů na HDP. Tento vývoj je i v souladu s postupným zlepšováním tohoto ukazatele za EU 25 od roku 2003. Česká republika však vykazovala v posledních letech vyšší tempo ekonomického růstu než průměr EU 25,

což obecně vytváří příhodné podmínky pro rychlejší snižování podílu deficitu veřejných rozpočtů na HDP, než jak tomu bylo v ČR.

Tab. 1.5.3 Podíl deficitu vládních rozpočtů na HDP (v %)

Pramen: Eurostat

	2001	2002	2003	2004	2005	2006
EU 25	-1,3	-2,3	-3,1	-2,7	-2,4	-1,7
Dánsko	1,4	1,2	0,0	2,0	4,7	4,2
Finsko	5,0	4,1	2,5	2,3	2,7	3,9
Estonsko	-0,3	0,4	2,0	2,3	2,3	3,8
ČR	-5,7	-6,8	-6,6	-2,9	-3,5	-2,9
Polsko	-3,7	-3,2	-6,3	-5,7	-4,3	-3,6
Portugalsko	-4,3	-2,9	-2,9	-3,3	-6,1	-3,9
Maďarsko	-3,4	-8,2	-7,2	-6,5	-7,8	-9,2

Pozn.: V tabulce jsou uvedeny tři země s nejlepším výsledkem a tři země s nejhorším výsledkem v roce 2006.

U ukazatele nezaměstnanosti zaujímá ČR dobrou pozici v rámci zemí EU, vzhledem k tomu, že v uvedeném období dosahovala lepších výsledků než činí průměr zemí v tomto seskupení. Tento obraz však zakrývá dvě znepokojivé skutečnosti, a to, že přetrvává relativně vysoký podíl dlouhodobě nezaměstnaných a rovněž se nesnižují poměrně značné regionální rozdíly, a to navzdory příznivému vývoji celkové nezaměstnanosti a poměrně rychlému ekonomickému růstu.

Tab. 1.5.4 Nezaměstnanost (v %)

Pramen: Eurostat

	2001	2002	2003	2004	2005	2006
EU 25	8,4	8,7	9,0	9,0	8,7	7,9
Norsko	3,6	3,9	4,5	4,4	4,6	3,5
Nizozemí	2,2	2,8	3,7	4,6	4,7	3,9
Dánsko	4,5	4,6	5,4	5,5	4,8	3,9
ČR	8,0	7,3	7,8	8,3	7,9	7,1
Francie	8,4	8,7	9,5	9,6	9,7	9,5
Slovensko	19,3	18,7	17,6	18,2	16,3	13,4
Polsko	18,2	19,9	19,6	19,0	17,7	13,8

Pozn.: V tabulce jsou uvedeny tři země s nejlepším výsledkem a tři země s nejhorším výsledkem v roce 2006; podíl nezaměstnaných osob na pracovní síle, zjišťováno na základě VŠPS.

Celkové, veřejné a soukromé, výdaje na vzdělání jsou v České republice pod průměrem zemí EU 25, i když se v daném období zvyšovaly o něco rychleji než činil průměr za EU 25. Odstup ČR od průměru EU 25 se tudíž snižoval, byť relativně pomalu. Přitom se výdaje na vzdělání deklarují jako priorita, mj. i vzhledem k tomu, že vzdělaná pracovní síla je jedním z faktorů vysoké úrovně zaměstnanosti a významným předpokladem zdravého životního stylu.

Tab. 1.5.5 Výdaje na vzdělávání (v %)

Pramen: Eurostat

	2001	2002	2003	2004
EU 25	24,5	24,8	25,0	24,7
Kypr	27,6	30,1	32,5	30,6
Slovensko	33,5	30,3	30,1	30,6
Dánsko	28,9	28,1	27,7	28,2
ČR	20,1	20,5	22,0	22,8
Litva	22,7	22,3	21,6	21,6
Slovensko	17,8	18,3	20,4	21,1
Irsko	17,7	17,5	18,2	18,8

Pozn.: V tabulce jsou uvedeny tři země s nejlepším výsledkem a tři země s nejhorším výsledkem v roce 2004; výdaje na veřejné a soukromé vzdělávací instituce v přepočtu na žáka/studenta v poměru k HDP na obyvatele.

Naděje dožití se v ČR v období 2001 – 2005 zlepšila o 0,8 let u mužů a o 0,6 let u žen. Odstup ČR od země s nejvyšší úrovní činil v roce 2006 u mužů 5,6 let (Švédsko) a 4,4 let u žen (Španělsko). Při porovnání jednotlivých zemí převládá trend, čím je země ekonomicky vyspělejší, tím je naděje na dožití vyšší. Souvisí to patrně s přímou závislostí mezi ekonomickou úrovní na jedné straně a kvalitou zdravotní péče a úrovní vzdělanosti a z toho vyplývajícím lepším životním stylem obyvatel na straně druhé. Ovšem neplatí to bez výjimky. Např. španělské ženy mají naději dožití se v rámci EU 25 nejvyššího věku, avšak ekonomická úroveň této země dosahovala v roce 2005 pouze 98 % průměru EU 25.

Tab. 1.5.6 Naděje dožití (roky)

Pramen: Eurostat

	Muži						Ženy				
	2001	2002	2003	2004	2005		2001	2002	2003	2004	2005
Švédsko	77,6	77,8	78,0	78,4	78,5	Španělsko	83,2	83,2	83,0	83,7	83,7
Nizozemí	75,8	76,0	76,3	76,9	77,3	Švédsko	82,2	82,2	82,5	82,8	82,9
Malta	76,6	76,3	76,4	77,4	77,3	Finsko	81,7	81,6	81,9	82,5	82,5
ČR	72,1	72,1	72,0	72,6	72,9	ČR	78,6	78,7	78,7	79,2	79,3
Estonsko	64,9	65,3	66,1	66,5	67,3	Litva	77,6	77,5	77,8	77,7	77,3
Lotyšsko	.	64,7	65,6	65,9	65,4	Maďarsko	76,7	76,7	76,7	77,2	77,2
Litva	65,9	66,2	66,4	66,3	65,3	Lotyšsko	.	76,0	75,9	76,2	76,5

Pozn.: V tabulce jsou uvedeny tři země s nejlepším výsledkem a tři země s nejhorším výsledkem v roce 2005; průměrný počet let, které se dožije právě narozené dítě (muž/žena) při nezměněných podmínkách úmrtnosti.

Emise oxidu uhličitého vznikají především při spalování fosilních paliv. Podílejí se téměř z 90 % na celkových emisích skleníkových plynů. Česká republika patří v rámci EU 25 k zemím s vysokou hodnotou emisí oxidu uhličitého (v přepočtu na obyvatele), i když trend je mírně sestupný. Nižší úroveň emisí na obyvatele než ČR vykazuje v rámci EU nejen většina ekonomicky méně vyspělých zemí, ale i téměř všechny vyspělejší země s výjimkou Finska a Lucemburska. Jak je vidět z tabulky 1.5.7, ČR obsadila v roce 2004 (novější údaje nejsou k dispozici) čtvrté místo v produkci oxidu uhličitého v přepočtu na obyvatele v rámci EU 25.

Tab. 1.5.7 Emise oxidu uhličitého (tuny na obyvatele)

Pramen: Eurostat

	1995	2000	2001	2002	2003	2004
Lotyšsko	3,5	2,9	3,1	3,1	3,2	3,2
Litva	6,7	4,0	3,8	3,7	3,6	3,9
Maďarsko	5,9	5,7	5,8	5,7	6,0	5,9
ČR	12,8	12,6	12,6	12,2	12,5	12,5
Finsko	11,4	11,0	12,1	12,5	14,0	13,2
Estonsko	13,4	12,3	12,5	12,7	14,1	14,3
Lucembursko	22,7	20,5	20,9	22,9	23,8	26,5

Pozn.: V tabulce jsou uvedeny tři země s nejnižší hodnotou a tři země s nejvyšší hodnotou emisí v roce 2004.

2. Vývoj indikátorů udržitelného rozvoje v krajích

Úvodní část této kapitoly se zaměřuje na způsob výběru indikátorů v předkládané publikaci. Následuje přehled použitých indikátorů s uvedením důvodu jejich zařazení. Hlavní část kapitoly uvádí u jednotlivých indikátorů jejich vazbu na strategické dokumenty, zdroj dat, územní dostupnost, periodicitu zjišťování, popis, případně metodické poznámky. Datová tabulka u jednotlivých indikátorů obsahuje mezikrajské srovnání v delší časové řadě, nezahrnuje však údaje před rokem 1993.

2.1. Soubor indikátorů pro regionální (krajskou) úroveň

V roce 2000 byl v souvislosti s novým územním uspořádáním vytvořen v každém kraji **Návrh programu rozvoje kraje**, který navázal na **Strategii rozvoje kraje** z roku 1999. **Program rozvoje kraje** vznikl ve většině krajů až v roce 2001. Tento materiál se zaměřil na formulování sociálně ekonomických cílů v souladu se zákonem 248/2000 Sb., o podpoře regionálního rozvoje, nebyla v něm však se zvláštním zřetelem řešena problematika udržitelnosti. Ani při aktualizaci Programu rozvoje kraje z roku 2003 nedošlo k zásadnější změně. Za určitý zlom lze považovat rok 2005, kdy vznikly modelové **Strategie udržitelného rozvoje (SUR)** dvou krajů (Libereckého a Ústeckého) jako výstup projektu „**Podpora při přípravě strategie udržitelného rozvoje ve vybraných krajích České republiky**“. Hlavním rozdílem oproti předchozím strategickým materiálům na krajské úrovni je, že v SUR je kladen důraz na delší časový horizont (zde 2006 – 2020) a na vyváženost tří základních pilířů – ekonomického, sociálního a environmentálního. Na základě SWOT analýzy byly pro jednotlivé pilotní kraje stanoveny priority a strategické cíle. Pro sledování a pravidelné vyhodnocování toho, jak kraj svou strategii naplňuje (zda se k cílům blíží nebo se jim vzdaluje), navrhli autoři strategie soubor indikátorů. Ne všechny vybrané indikátory pro modelová území jsou však dostupné ve všech krajích. Kromě toho jiné strategické cíle potřebují jiné indikátory. Proto nelze soubor indikátorů použitý v pilotních strategiích považovat za dogma.

Současný vývoj naznačuje, že ne všechny kraje budou vytvářet samostatnou Strategii udržitelného rozvoje, ale problematiku udržitelnosti zapracují do existujících strategických materiálů. K tomu budou potřebovat vybrat indikátory, které by mohly sloužit k hodnocení konkrétních cílů.

Soubor indikátorů v této kapitole vycházel z indikátorových sad použitých v národní Strategii udržitelného rozvoje z roku 2004, v situačních zprávách k SUR z roku 2005 a 2006. Opomenut nezůstal ani návrh Obnovené strategie UR z května 2007. Bylo třeba vzít v úvahu, že ne všechny indikátory jsou dostupné na krajské úrovni. V tomto případě byly vybrány náhradní indikátory blízké původním. Několik indikátorů vhodnou náhradu nemá a příslušná oblast není v publikaci řešena (např. index vnímání korupce, spotřeba primárních energetických zdrojů, index běžných druhů volně žijících ptáků, index zavlečených druhů rostlin, spotřeba pesticidů). Byla dodržována zásada, aby data pro výpočet indikátorů byla získána z pravidelných statistických zjišťování či jiných zdrojů, poskytujících pravidelně hodnověrné údaje v časové řadě. Vybrané indikátory v této kapitole tvoří vyvážený soubor, který charakterizuje úroveň udržitelnosti v jednotlivých krajích. Uvedené tabulky slouží k regionálnímu srovnání a postavení kraje v rámci ČR. Může být tedy vodítkem pro stanovení, na kterou oblast by se jednotlivé kraje měly zaměřit. Časová řada ukazuje, jakým směrem se ubírá vývoj jednotlivých indikátorů, zda se stav zlepšuje či zhoršuje, zda se kraj přibližuje či vzdaluje od celostátní úrovně.

V kapitole 2.3 byly pro návaznost na strategické dokumenty ČR použity zkratky:

SUR 2004	Strategie udržitelného rozvoje České republiky schválená Usnesením vlády České republiky č. 1242 z prosince 2004, publikovaná v roce 2005
SZ 2005	Situační zpráva ke Strategii udržitelného rozvoje České republiky předložená Vládě České republiky v listopadu 2005 a publikovaná v roce 2006
SZ 2006	Situační zpráva ke Strategii udržitelného rozvoje České republiky předložená Vládě České republiky v prosinci 2006 a publikovaná v roce 2007
OSUR 2007	pracovní verze Obnovené strategie udržitelného rozvoje České republiky předložená k veřejné diskusi v květnu 2007

2.2. Přehled vybraných indikátorů a jejich význam pro udržitelný rozvoj

Ekonomický pilíř:

- Hrubý domácí produkt na obyvatele; vývoj hrubého domácího produktu
Základní makroekonomický ukazatel, který se používá pro stanovení úrovně, výkonnosti a dynamiky ekonomiky.
- Produktivita práce
Kvalitativní ukazatel ekonomické úrovně a konkurenceschopnosti ekonomiky. Vyjadřuje účinnost lidské práce.
- Deficit / přebytek veřejných rozpočtů
Charakterizuje rovnováhu mezi příjmovou a výdajovou stránkou veřejných rozpočtů, což je důležitá podmínka udržitelnosti veřejných financí. Výše schodku vztažená k HDP je jedním z konvergenčních maastrichtských kritérií pro přijetí jednotné měny euro.
- Hrubá přidaná hodnota v sektoru služeb
Podíl sektoru služeb v ekonomice je důležitým indikátorem přechodu od industriální k postindustriální společnosti.
- Míra investic
Makroekonomický indikátor budoucího ekonomického rozvoje. Charakterizuje investiční aktivitu subjektů v dané ekonomice.
- Čistý disponibilní důchod domácností
Charakterizuje životní úroveň a je jedním z makroekonomických ukazatelů kupní síly obyvatelstva.
- Malé a střední podnikání
Přibližuje ekonomický význam skupiny malých a středních podniků, která je díky své flexibilitě velmi důležitým prvkem stability hospodářského vývoje a zaměstnanosti.
- Dopravní infrastruktura – hustota silniční sítě; dopravní infrastruktura – hustota železniční sítě
Dostatečně hustá dopravní infrastruktura je nutným předpokladem ekonomického a sociálního růstu regionu.
- Nákladní doprava
Přeprava surovin, materiálů a zboží je důležitým předpokladem pro rozvoj ekonomiky, má však negativní dopady na životní prostředí.
- Osobní doprava
Přeprava osob má z ekonomického pohledu význam zejména pro mobilitu pracovní síly. Veřejná doprava snižuje negativní dopady individuální dopravy na životní prostředí.
- Výdaje na výzkum a vývoj
Výše výdajů na výzkum a vývoj vypovídá o schopnosti ekonomiky investovat do svého budoucího rozvoje.

Sociální pilíř:

- Domácnosti s čistým příjmem pod hranicí životního minima
Signalizuje míru ohrožení domácností (obyvatelstva) chudobou.
- Obecná míra nezaměstnanosti
Ukazatel pro hodnocení situace na trhu práce a pro hodnocení vývoje v oblasti rozvoje lidských zdrojů.
- Míra registrované nezaměstnanosti
Ukazatel pro hodnocení situace v oblasti nezaměstnanosti v regionech; signalizuje problémy v „regionálních a lokálních“ ekonomikách.
- Míra zaměstnanosti starších pracovníků
Charakterizuje míru pracovního začlenění osob ve vyšším věku na trhu práce v souladu se strategií vytváření rovných příležitostí a boje proti všem formám diskriminace.
- Zaměstnanost žen
Vypovídá o stavu a vývoji v oblasti zaměstnávání žen a o míře vytváření rovných příležitostí.

- **Míra úmrtnosti**
Charakterizuje zdravotní stav populace a rozšíření některých závažných druhů onemocnění.
- **Očekávaná délka života**
Ukazatel vypovídající o zdravotním stavu populace a jeho vývoji.
- **Nejvyšší dosažené vzdělání**
Charakterizuje vzdělanostní úroveň obyvatelstva, indikuje úspěšnost uplatnění na trhu práce a zvyšování kvality lidských zdrojů.
- **Přístup k internetu**
Signalizuje míru přibližování k tzv. informační společnosti; přístup k informačním a komunikačním technologiím je nezbytným předpokladem rozvoje lidských zdrojů.
- **Výdaje na kulturu z veřejných rozpočtů**
Vypovídá o míře prostředků věnovaných na kulturu v širším slova smyslu – kultura jako strukturovaná oblast zájmů, aktivit a činností napomáhá rozvoji jednotlivce a integraci občanské společnosti.
- **Pokrytí území schválenou územně plánovací dokumentací obcí**
Vypovídá o míře komplexního a funkčního řešení a využití území obcí, o míře vytváření předpokladů k zabezpečení trvalého souladu všech přírodních, civilizačních a kulturních hodnot v území, zejména se zřetelem na péči o životní prostředí.
- **Průměrná délka soudního řízení**
Ukazatel pro posuzování dlouhodobého vývoje výkonnosti soudní soustavy; výkonné soudnictví je základní podmínkou fungující správy státu a garantem ochrany subjektivních práv.
- **Občanská společnost – politická participace**
Kvantifikuje míru politické participace občanů – zájem občanů aktivně ovlivňovat věci veřejné formou účasti ve volbách.
- **Ženy a muži v politice**
Vypovídá o míře zapojení žen v politických a rozhodovacích funkcích a o míře prosazování rovnosti mužů a žen ve společnosti.
- **Občanská společnost – občanská participace**
Charakterizuje míru účasti občanů na řešení věcí veřejných v oblasti tzv. neziskového sektoru (jedná se o oblast dobrovolného sdružování mimo sféry trhu, státu i soukromého života).

Environmentální pilíř:

- **Zornění zemědělské půdy**
Zachycuje podíl orné půdy, která patří mezi nestabilní krajinnotvorné prvky, na celkové výměře zemědělské půdy.
- **Spotřeba průmyslových hnojiv**
Měří spotřebu průmyslových hnojiv na hektar orné půdy; nadměrný přísun živin přispívá ke kontaminaci půdy i podzemních a povrchových vod.
- **Koeficient ekologické stability**
Odráží charakter krajiny, míru jejího ovlivnění člověkem, poměr ekologicky stabilních (lesy, vodní plochy, trvalé travní porosty, sady, zahrady, vinice, chmelnice) a nestabilních ploch (orná půda, zastavěné plochy, ostatní plochy).
- **Ekologické zemědělství**
Vyjadřuje podíl půdy, na které zemědělci hospodaří bez použití průmyslových hnojiv, chemických látek, hormonů či genetických modifikací.
- **Index defoliace**
Indikuje zdravotní stav lesů; projevuje se v něm vliv emisí, sucha i druhové skladby dřevin.
- **Podíl listnatých dřevin**
Lesy s vyšším podílem listnatých dřevin jsou odolnější vůči povětrnostním vlivům, suchu i hmyzím škůdcům. V původní druhové skladbě středoevropské flóry bylo zastoupení listnatých dřevin mnohem vyšší, než je dnes.
- **Jakost povrchových vod**

Odráží kvalitu povrchových vod ve vodních tocích prostřednictvím podílu profilů, na kterých byla zjištěna silně a velmi silně znečištěná voda.

- Oblasti se zhoršenou kvalitou ovzduší
Ukazuje podíl území se zhoršenou kvalitou ovzduší, ve kterých jsou překračovány imisní limity pro ochranu zdraví lidí.
- Emise oxidů dusíku
Oxidy dusíku jsou jednou z hlavních znečišťujících látek, mají podíl na tvorbě kyselých dešťů a přízemního ozónu; oxid dusnatý je jedním ze skleníkových plynů.
- Emise oxidu siřičitého
Oxid siřičitý představuje jednu z hlavních znečišťujících látek, která se podílí zejména na tvorbě kyselých dešťů.
- Produkce podnikového odpadu; produkce komunálního odpadu
Odpad může být zdrojem znečištění všech složek životního prostředí a nakládání s ním vyžaduje ekonomické náklady.
- Investiční výdaje na ochranu životního prostředí; neinvestiční výdaje na ochranu životního prostředí
Výdaje na ochranu životního prostředí odrážejí úroveň péče o životní prostředí ze strany veřejného a soukromého sektoru.

2.3. Popis indikátorů a jejich vývoj

Hrubý domácí produkt na obyvatele

EKONOMICKÝ PILÍŘ

Indikátor	Hrubý domácí produkt na obyvatele v tis. Kč – běžné ceny		
Návaznost na strategické dokumenty ČR	SUR 2004, SZ 2005, SZ 2006, OSUR 2007		
Zdroj dat	Český statistický úřad		
Územní dostupnost	kraje	Periodicita	ročně
Popis	Hrubý domácí produkt (HDP) je peněžním vyjádřením celkové hodnoty statků a služeb nově vytvořených v daném období na určitém území. Obecně může být definován třemi způsoby: produkční metodou, výdajovou metodou a důchodovou metodou. Pro regionalizaci vytvořeného HDP byla použita metoda pseudo-bottom-up. V podstatě to znamená, že za organizace uni-regionálního charakteru v sektorech nefinančních podniků a domácností byly údaje přímo agregovány a za organizace multi-regionálního charakteru byly údaje odhadnuty přímo za místní jednotky podle regionální struktury vyplacených mzdových prostředků. Přepočtení je prováděno na střední stav obyvatelstva.		

Tab. 2.3.1 Hrubý domácí produkt na obyvatele v tis. Kč

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Česká republika	142,0	163,2	175,8	193,9	202,4	213,1	230,1	241,6	252,6	275,8	291,9	314,8
Hl. m. Praha	242,2	278,1	313,3	366,9	395,4	425,3	475,7	506,1	530,3	567,9	610,8	662,8
Středočeský	122,5	140,6	153,4	175,3	189,1	200,5	213,7	230,4	238,3	262,2	268,9	284,6
Jihočeský	132,9	154,7	165,6	183,0	188,5	195,9	207,7	217,5	225,6	246,5	261,1	283,7
Plzeňský	137,2	160,6	169,8	181,2	188,3	199,9	216,6	221,9	235,9	265,7	273,1	294,5
Karlovarský	132,7	147,6	153,2	164,6	168,7	178,5	183,1	196,2	202,3	214,2	220,3	240,1
Ústecký	134,6	153,5	156,8	168,8	171,6	173,8	182,6	191,8	208,1	227,0	236,7	253,9
Liberecký	128,7	146,6	159,8	170,6	180,5	190,6	201,9	211,4	204,5	221,6	245,5	266,6
Královéhradecký	132,4	152,4	168,3	181,2	188,8	201,7	212,6	219,0	226,6	247,6	255,6	273,5
Pardubický	127,5	143,8	154,5	171,2	173,1	182,0	193,6	202,5	214,7	231,3	240,1	257,1
Vysočina	121,4	140,0	145,0	158,1	168,8	178,5	203,3	209,3	217,1	235,3	246,4	265,3
Jihomoravský	136,0	156,6	166,0	183,2	187,5	196,8	213,0	222,5	234,5	251,8	265,5	286,1
Olomoucký	118,3	139,7	146,9	154,6	160,8	169,6	179,1	186,3	193,8	216,0	220,9	233,7
Zlínský	127,2	139,7	157,2	168,5	170,5	178,1	190,6	199,5	206,8	219,5	235,5	254,5
Moravskoslezský	124,3	145,8	152,6	160,6	162,5	166,9	179,7	186,1	195,9	226,1	249,0	270,4

Vývoj hrubého domácího produktu

EKONOMICKÝ PILÍŘ

Indikátor	Vývoj hrubého domácího produktu ve srovnatelných cenách		
Návaznost na strategické dokumenty ČR	SUR 2004, SZ 2005, SZ 2006, OSUR 2007		
Zdroj dat	Český statistický úřad		
Územní dostupnost	kraje	Periodicita	ročně
Popis	K vyjádření vývoje HDP byly použity meziroční indexy. Pro očištění od cenových vlivů ukazatel počítán ve srovnatelných cenách.		

Tab. 2.3.2 Vývoj HDP ve srovnatelných cenách (předchozí rok = 100)

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Česká republika	104,0	99,3	99,2	101,3	103,6	102,5	101,9	103,6	104,5	106,4	106,4
Hl. m. Praha	104,3	103,3	104,6	103,1	104,3	105,9	100,6	103,8	103,8	107,3	105,4
Středočeský	103,0	100,9	103,4	105,9	105,1	102,9	106,3	103,1	106,4	105,8	107,3
Jihočeský	105,4	98,8	99,2	100,6	103,0	100,1	102,3	102,9	105,3	107,0	107,2
Plzeňský	105,9	97,6	95,8	101,1	104,7	102,9	100,2	105,3	108,8	103,6	107,0
Karlovarský	100,8	94,8	96,4	98,9	104,3	97,4	104,7	102,1	100,8	101,9	106,6
Ústecký	103,9	94,2	96,6	98,5	100,8	98,3	101,9	107,2	101,6	105,5	106,6
Liberecký	102,7	100,6	96,0	102,9	104,0	100,7	102,7	95,7	105,3	112,7	109,6
Královéhradecký	103,9	102,0	96,8	101,6	105,3	100,1	100,7	102,3	105,1	104,8	106,2
Pardubický	101,7	98,9	99,7	99,0	104,0	100,8	102,5	105,6	103,7	105,2	106,5
Vysočina	105,1	95,5	98,0	105,3	105,0	106,7	102,0	102,9	103,7	106,6	107,2
Jihomoravský	103,6	97,4	99,7	99,3	103,2	102,5	101,3	104,4	103,3	105,4	105,3
Olomoucký	107,6	97,2	95,0	101,5	103,4	100,4	101,8	103,1	107,4	102,4	104,2
Zlínský	97,9	103,9	96,0	98,8	103,1	101,6	102,8	103,0	103,2	108,3	107,7
Moravskoslezský	106,4	96,6	94,9	98,2	101,5	101,5	100,6	104,0	104,8	108,5	106,8

Produktivita práce

EKONOMICKÝ PILÍŘ

Indikátor	Vývoj hrubého domácího produktu na zaměstnaného		
Návaznost na strategické dokumenty ČR	SUR 2004, SZ 2005, SZ 2006, OSUR 2007		
Zdroj dat	Český statistický úřad		
Územní dostupnost	kraje	Periodicita	ročně
Popis	Produktivita práce je počítána jako podíl hrubého domácího produktu a počtu zaměstnaných na sledovaném území. Ten vychází z údajů o zaměstnanosti z Výběrového šetření pracovních sil, které se provádí v domácnostech a vychází z mezinárodních definic a doporučení Mezinárodní organizace práce (ILO).		

Tab. 2.3.3 Vývoj HDP ve srovnatelných cenách na zaměstnaného (předchozí rok = 100)

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Česká republika	103,1	99,1	100,8	104,9	103,8	102,0	101,3	105,0	104,1	105,3	104,4
Hl. m. Praha	103,8	102,8	102,6	104,1	105,2	106,3	99,9	103,5	103,4	103,8	100,4
Středočeský	101,2	98,7	106,1	112,1	102,4	99,8	102,8	107,0	103,2	107,7	102,9
Jihočeský	105,6	97,6	100,8	103,4	102,6	100,6	102,5	103,9	104,9	106,5	106,0
Plzeňský	102,5	99,2	98,1	103,7	103,4	102,5	99,1	108,4	106,0	100,9	107,2
Karlovarský	100,0	94,5	99,7	100,6	102,1	97,6	107,8	101,1	103,1	99,3	108,6
Ústecký	106,7	94,4	99,3	104,6	101,9	95,6	101,2	109,5	100,1	106,7	105,6
Liberecký	103,4	100,9	100,6	105,0	103,6	99,3	102,8	97,5	103,3	114,0	109,8
Královéhradecký	102,9	100,0	101,0	103,6	104,4	100,5	99,4	105,5	109,3	101,3	105,6
Pardubický	103,2	99,4	100,0	102,1	106,7	99,1	102,7	105,1	102,9	104,6	106,0
Vysočina	103,6	94,9	98,9	112,7	100,0	105,5	103,6	106,3	100,7	108,5	105,0
Jihomoravský	102,9	97,2	100,1	102,2	104,0	104,0	102,4	103,9	103,5	104,3	104,2
Olomoucký	104,8	98,1	96,1	103,1	109,5	99,2	99,7	103,3	110,8	100,2	101,1
Zlínský	95,3	102,5	98,5	102,9	102,3	102,0	103,8	103,0	103,6	111,4	105,2
Moravskoslezský	104,0	98,6	97,7	104,7	103,1	101,6	99,2	107,4	105,6	105,9	106,8

Deficit/přebytek veřejných rozpočtů

EKONOMICKÝ PILÍŘ

Indikátor	Saldo příjmů a výdajů veřejných rozpočtů na celkových výdajích těchto rozpočtů v %
Návaznost na strategické dokumenty ČR	SUR ČR 2004
Zdroj dat	Ministerstvo financí ČR
Územní dostupnost	kraje
Periodicita	ročně
Popis	Rozdíl mezi příjmy a výdaji rozpočtů kraje, obcí a dobrovolných svazků obcí v daném kraji v příslušném roce, který je vztažen k celkovým výdajům těchto rozpočtů (v běžných cenách). Záporná hodnota indikátoru představuje deficit a jeho výše podíl výdajů veřejných rozpočtů, které nebyly kryty příjmy veřejných rozpočtů v daném roce. Kladná hodnota indikátoru představuje přebytek a jeho výše podíl výdajů, o které mohly být celkové výdaje v daném roce navýšeny, aniž by došlo ke zvýšení zadlužení. Data vycházejí ze skutečně realizovaných (nikoliv rozpočtovaných) příjmů a výdajů veřejných rozpočtů. Jak příjmy, tak výdaje jsou uváděny po konsolidaci.

Tab. 2.3.4 Saldo příjmů a výdajů veřejných rozpočtů na celkových výdajích těchto rozpočtů v %

	Česká republika	kraje													
		Hl. m. Praha	Středočeský	Jihočeský	Plzeňský	Karlovarský	Ústecký	Liberecký	Královéhradecký	Pardubický	Vysočina	Jihomoravský	Olomoucký	Zlínský	Moravskoslezský
2003	-0,90	-6,95	0,54	-1,39	-0,26	1,52	0,06	-1,09	1,94	-0,12	1,34	-1,09	0,36	2,73	0,22
2004	-2,50	-9,48	-0,75	-1,61	-0,39	1,51	0,00	-0,22	0,82	-0,79	0,43	-5,00	0,92	-2,19	-2,27
2005	2,32	4,00	1,49	1,29	4,35	1,55	6,30	-0,21	1,59	-0,03	3,69	1,85	1,10	1,15	1,11
2006	-1,08	2,48	-1,20	-2,18	2,33	-0,23	1,90	1,40	-0,09	-2,83	-0,92	-2,64	-4,32	-7,35	-3,08

Hrubá přidaná hodnota v sektoru služeb

EKONOMICKÝ PILÍŘ

Indikátor	Podíl terciárního sektoru na hrubé přidané hodnotě v %		
Návaznost na strategické dokumenty ČR	SUR 2004		
Zdroj dat	Český statistický úřad		
Územní dostupnost	kraje	Periodicita	ročně
Popis	Hrubá přidaná hodnota představuje nově vytvořenou hodnotu, kterou získávají institucionální jednotky z používání svých výrobních kapacit. Je stanovena jako rozdíl mezi celkovou produkcí, oceněnou v základních cenách a mezispotřebou, oceněnou v kupních cenách. Na regionální úrovni se počítá za odvětví a za sektory. Primární sektor zahrnuje: zemědělství, myslivost, lesní hospodářství, rybolov; sekundární sektor: průmysl celkem (vč. dobývání nerostných surovin) a stavebnictví; terciární sektor: ostatní odvětví OKEČ.		

Tab. 2.3.5 Podíl terciárního sektoru na hrubé přidané hodnotě v %

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Česká republika	56,7	53,5	55,2	56,6	57,4	58,0	58,3	60,0	61,0	58,1	58,9	59,3
Hl. m. Praha	76,6	73,8	76,6	77,5	79,0	80,3	80,4	81,6	83,5	81,8	81,7	82,5
Středočeský	48,6	44,4	47,5	49,3	49,4	50,3	50,6	52,3	54,1	50,7	51,9	51,9
Jihočeský	51,4	47,1	49,4	49,7	50,4	49,9	50,9	52,1	54,6	51,7	51,3	51,9
Plzeňský	55,6	51,1	53,5	53,1	52,4	52,4	53,3	54,3	55,5	51,1	52,5	52,5
Karlovarský	56,5	54,2	53,5	54,0	52,8	52,8	53,0	55,3	56,1	53,1	57,4	58,3
Ústecký	48,0	47,8	47,5	49,0	48,7	49,3	49,7	51,7	51,2	46,8	48,3	49,2
Liberecký	53,9	50,6	49,9	50,8	50,9	48,9	47,1	48,7	50,8	48,6	47,1	47,0
Královéhradecký	54,7	50,4	51,8	51,3	51,7	51,1	51,3	53,7	54,5	52,5	52,1	51,5
Pardubický	51,1	46,9	47,4	48,9	49,3	51,1	50,5	51,7	51,3	50,9	52,4	52,7
Vysočina	45,3	41,5	42,7	42,5	44,4	42,8	43,8	44,7	45,2	42,1	42,6	42,8
Jihomoravský	57,0	55,2	55,1	57,3	57,6	58,3	58,5	60,5	61,0	59,5	61,3	61,3
Olomoucký	54,7	52,1	52,0	52,9	53,2	54,5	52,7	54,3	56,0	52,4	54,9	55,3
Zlínský	53,9	46,0	49,2	49,0	49,5	49,0	48,6	50,3	49,3	47,1	48,6	47,7
Moravskoslezský	47,0	44,5	46,2	48,3	49,6	51,2	51,6	53,7	53,7	48,2	47,8	48,4

Míra investic

EKONOMICKÝ PILÍŘ

Indikátor	Míra investic v %		
Návaznost na strategické dokumenty ČR	SUR ČR 2004		
Zdroj dat	Český statistický úřad		
Územní dostupnost	kraje	Periodicita	ročně
Popis	Poměr tvorby hrubého fixního kapitálu (v běžných cenách) k hrubému domácímu produktu (v běžných cenách). Tvorba hrubého fixního kapitálu (THFK) představuje jednak nové investice, rekonstrukce, modernizace, nákupy a bezplatné nabytí dlouhodobého majetku po odpočtu jejich prodeje a bezplatných předání, jednak pořízení nehmotných fixních aktiv a dále zvýšení hodnoty nevyroběných nefinančních aktiv. Do tvorby se nepočítají fixní aktiva s hodnotou nižší než 20 tisíc Kč, předměty dlouhodobé spotřeby nakoupené domácnostmi (např. automobily apod.), ale zahrnuje se pořízení obydlí. Dále se nezahrnují předměty pro vojenské účely, výdaje na výzkum a vývoj atd. Regionalizace THFK se provádí podle místa realizace investice. Data vycházejí ze Systému národního účetnictví podle mezinárodního standardu ESA 1995.		

Tab. 2.3.6 Míra investic v %

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Česká republika	31,5	32,1	29,9	28,2	27,0	28,0	28,0	27,5	26,7	25,8	25,0	24,6
Hl. m. Praha	28,4	28,8	30,6	27,1	28,9	29,2	28,2	31,1	26,8	30,9	28,0	28,4
Středočeský	32,7	37,0	30,7	34,2	29,6	29,7	31,0	24,6	27,2	27,2	28,9	24,8
Jihočeský	56,9	40,7	32,3	32,1	32,2	31,2	33,4	25,4	30,5	25,8	28,5	21,0
Plzeňský	36,0	43,3	35,8	37,4	25,2	36,3	25,4	25,9	24,6	25,5	21,5	30,6
Karlovarský	31,6	38,2	26,4	23,9	22,0	20,4	33,8	28,8	31,1	26,4	26,3	24,7
Ústecký	31,9	31,5	32,3	29,7	24,4	24,8	29,9	26,7	30,3	22,4	20,8	22,0
Liberecký	27,5	22,7	23,0	23,1	24,1	27,8	22,3	26,1	30,5	28,7	23,6	19,6
Královéhradecký	27,4	31,7	25,9	23,1	21,9	27,3	20,2	28,8	22,6	22,2	18,7	19,1
Pardubický	29,2	28,0	27,8	25,2	21,0	23,7	26,2	26,2	23,5	23,6	18,8	18,4
Vysočina	25,6	29,0	28,8	27,4	22,5	30,7	26,0	23,8	23,0	22,8	24,9	17,6
Jihomoravský	30,8	32,5	30,4	28,7	29,3	26,8	23,6	24,3	31,9	24,8	30,6	24,1
Olomoucký	25,4	29,9	23,2	28,1	25,5	26,9	37,8	27,0	24,0	25,0	21,3	29,6
Zlínský	25,7	26,7	26,2	22,8	24,7	24,6	25,3	30,6	24,2	23,5	19,6	21,9
Moravskoslezský	33,2	32,4	33,4	26,0	28,9	25,7	29,2	28,3	21,9	20,4	20,5	25,0

Čistý disponibilní důchod domácností

EKONOMICKÝ PILÍŘ

Indikátor	Čistý disponibilní důchod domácností na obyvatele v tis. Kč		
Návaznost na strategické dokumenty ČR	neobsažen		
Zdroj dat	Český statistický úřad		
Územní dostupnost	kraje	Periodicita	ročně
Popis	Čistý disponibilní důchod domácností je částka, kterou mohou domácnosti věnovat na konečnou spotřebu, na úspory finančních aktiv a na akumulaci hmotných i nehmotných aktiv. Ukazuje, jak se saldo prvotních důchodů umísťuje znovurozdělením: běžnými daněmi, sociálními příspěvky a dávkami a ostatními běžnými transfery. Indikátor do značné míry zachycuje úroveň materiálního bohatství domácností trvale bydlících v jednotlivých regionech. Data vycházejí ze Systému národního účetnictví podle mezinárodního standardu ESA 1995. Přepočet je prováděn na střední stav obyvatelstva.		

Tab. 2.3.7 Čistý disponibilní důchod domácností na obyvatele v tis. Kč

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Česká republika	78,6	88,4	98,5	104,3	108,8	113,4	119,8	125,3	130,9	135,5	141,0	150,4
Hl. m. Praha	97,2	110,6	124,7	135,7	144,6	151,0	162,3	170,6	181,3	185,2	189,9	204,8
Středočeský	80,7	90,6	100,7	109,3	115,2	118,7	123,8	133,4	140,9	145,9	149,6	159,5
Jihočeský	77,4	87,1	96,9	101,7	104,9	110,5	115,7	119,1	127,0	130,8	136,4	146,0
Plzeňský	79,4	89,8	99,7	103,5	109,3	113,4	121,7	126,2	131,0	136,8	140,7	150,9
Karlovarský	75,6	85,0	96,5	100,8	103,7	110,7	112,1	116,2	121,4	122,9	126,5	133,6
Ústecký	75,3	84,0	92,9	96,3	99,9	103,7	108,7	111,1	116,4	119,6	124,5	133,6
Liberecký	74,6	82,5	93,9	98,5	102,6	108,8	114,9	119,7	123,0	127,5	132,2	139,2
Královéhradecký	79,0	88,3	99,2	104,9	108,1	113,9	119,6	124,4	125,8	130,0	137,4	146,0
Pardubický	73,5	81,7	93,4	97,9	100,8	104,3	109,7	115,8	120,2	127,1	134,2	141,9
Vysočina	71,8	80,9	89,5	94,8	99,4	103,4	110,4	118,6	123,8	129,2	132,4	142,9
Jihomoravský	76,6	85,8	94,9	100,6	104,7	109,5	116,1	119,4	124,4	131,4	137,8	144,5
Olomoucký	72,2	81,8	91,6	95,9	99,0	103,6	109,4	115,7	120,2	123,6	128,1	136,2
Zlínský	74,3	82,5	93,0	99,4	102,7	106,4	112,2	117,1	122,4	124,8	131,8	141,9
Moravskoslezský	75,3	85,1	92,6	96,4	99,5	103,0	108,9	113,2	116,8	121,0	128,8	136,6

Malé a střední podnikání

EKONOMICKÝ PILÍŘ

Indikátor	Podíl malých a středních podniků na celkové zaměstnanosti v %		
Návaznost na strategické dokumenty ČR	SUR ČR 2004		
Zdroj dat	Český statistický úřad		
Územní dostupnost	kraje	Periodicita	nepravidelná
Popis	Podíl zaměstnaných v malých a středních podnicích na celkovém počtu zaměstnaných na daném území, zjištěných podle Výběrového šetření pracovních sil. Zaměstnanost v malých a středních podnicích je zkonstruována jako součet počtu zaměstnanců v podnicích, které mají podle Registru ekonomických subjektů od 1 do 249 zaměstnanců (podle stavu k 31. 12.), osob pracujících na vlastní účet (tzn. bez zaměstnanců) a pracujících rodinných příslušníků podle výsledků Výběrového šetření pracovních sil.		

Tab. 2.3.8 Podíl malých a středních podniků na celkové zaměstnanosti v %

	Česká republika	kraje													
		Hl. m. Praha	Středočeský	Jihočeský	Plzeňský	Karlovarský	Ústecký	Liberecký	Královéhradecký	Pardubický	Vysočina	Jihomoravský	Olomoucký	Zlínský	Moravskoslezský
2003	67,3	74,4	68,0	64,0	70,5	63,6	63,4	66,4	70,4	68,5	67,4	70,8	61,6	68,7	56,5
2006	65,9	72,0	65,0	64,2	62,4	61,9	60,4	65,3	65,3	64,1	65,2	71,6	63,5	71,6	58,4

Dopravní infrastruktura - hustota silniční sítě

EKONOMICKÝ PILÍŘ

Indikátor	Hustota dálnic a silnic I. třídy v km/100 km ²		
Návaznost na strategické dokumenty ČR	SUR 2004		
Zdroj dat	Ředitelství silnic a dálnic ČR		
Územní dostupnost	kraje, okresy	Periodicita	ročně
Popis	Pozemní komunikace je dopravní cesta určená k využití silničními vozidly. Člení se na dálnice a silnice I. až III. třídy. Silnice I. třídy vystavěná jako rychlostní komunikace a dálnice jsou určeny pro rychlou dopravu a přístupné pouze motorovým vozidlům, jejichž nejvyšší povolená rychlost není nižší než stanovuje zvláštní předpis. Silnice I. třídy je určena zejména pro dálkovou a mezinárodní dopravu. Indikátor vyjadřuje poměr celkové délky dálnic a silnic I. třídy (včetně rychlostních) v km k rozloze území.		

Tab. 2.3.9 Hustota dálnic a silnic I. třídy v km/100 km²

	Česká republika	kraje													
		Hl. m. Praha	Středočeský	Jihočeský	Plzeňský	Karlovarský	Ústecký	Liberecký	Královéhradecký	Pardubický	Vysočina	Jihomoravský	Olomoucký	Zlínský	Moravskoslezský
2000	8,3	7,2	8,6	6,6	6,6	6,7	9,8	10,5	9,0	9,9	6,5	7,8	7,8	8,1	12,7
2006	8,6	8,5	8,8	6,7	7,0	6,7	10,2	10,4	9,5	10,2	7,5	8,1	8,4	8,6	13,0

Dopravní infrastruktura - hustota železniční sítě

EKONOMICKÝ PILÍŘ

Indikátor	Hustota železničních tratí v km/100 km ²		
Návaznost na strategické dokumenty ČR	SUR 2004		
Zdroj dat	Ministerstvo dopravy ČR		
Územní dostupnost	kraje	Periodicita	ročně
Popis	Provozní délka železničních tratí je délka průběžných tratí v kilometrech. Indikátor vyjadřuje poměr celkové délky železničních tratí v km k rozloze území.		

Tab. 2.3.10 Hustota železničních tratí v km/100 km²

	Česká republika	kraje													
		Hl. m. Praha	Středočeský	Jihočeský	Plzeňský	Karlovarský	Ústecký	Liberecký	Královéhradecký	Pardubický	Vysočina	Jihomoravský	Olomoucký	Zlínský	Moravskoslezský
2003	12,2	38,4	12,7	9,5	9,5	13,2	19,4	17,3	12,3	11,7	9,1	11,1	14,5	8,6	12,2
2006	12,2	13,2	9,5	9,4	14,9	19,1	17,5	15,0	12,0	9,6	11,2	11,4	9,0	12,4	

Nákladní doprava

EKONOMICKÝ PILÍŘ

Indikátor	Přeprava nákladu (bez tranzitu) silniční, železniční a vodní dopravou na tis. Kč HDP v kilogramech		
Návaznost na strategické dokumenty ČR	náhradní indikátor (nahrazuje indikátor „Převážní náročnost v nákladní dopravě“, který je obsažen SUR 2004, SZ 2006, OSUR 2007)		
Zdroj dat	Ministerstvo dopravy ČR		
Územní dostupnost	kraje	Periodicita	ročně
Popis	Přeprava nákladu je uváděna za silniční, železniční a vnitrozemskou vodní dopravu; ostatní formy dopravy (např. letecká) nejsou uvažovány. Ukazatel je zkonstruován jako souhrn přepravy nákladu v rámci kraje, dovozu do kraje a vývozu z kraje. Přepočítání je provedeno na HDP v běžných cenách.		

Tab. 2.3.11 Přeprava nákladu (bez tranzitu) silniční, železniční a vodní dopravou na tis. Kč HDP

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Česká republika	x	x	x	x	x	x	x
Hl. m. Praha	64,7	87,9	78,0	78,9	72,8	66,1	52,6
Středočeský	293,2	353,2	375,7	302,6	298,6	263,5	243,6
Jihočeský	306,5	280,7	250,2	229,1	190,4	173,3	174,1
Plzeňský	357,5	309,2	333,9	263,7	297,4	227,0	217,3
Karlovarský	428,9	382,5	356,0	321,4	253,2	300,7	282,6
Ústecký	507,3	402,0	340,8	329,1	352,4	387,4	291,4
Liberecký	230,3	250,5	192,5	173,7	211,4	149,6	147,5
Královéhradecký	222,5	231,1	253,7	187,6	196,3	194,4	176,4
Pardubický	243,8	258,2	297,3	260,7	218,8	248,4	206,0
Vysočina	303,7	242,8	242,2	197,5	187,0	187,9	214,5
Jihomoravský	153,5	166,4	201,8	206,8	165,4	167,7	151,5
Olomoucký	338,6	360,7	284,1	272,3	306,9	223,1	276,7
Zlínský	197,6	196,4	229,1	187,7	180,2	136,6	151,5
Moravskoslezský	305,1	267,0	327,6	292,4	239,7	238,4	195,8

Osobní doprava

EKONOMICKÝ PILÍŘ

Indikátor	Přeprava cestujících v rámci kraje veřejnou silniční a železniční dopravou na obyvatele		
Návaznost na strategické dokumenty ČR	náhradní indikátor (nahrazuje indikátor „Převážní náročnost v osobní dopravě“, který je obsažen SUR 2004, SZ 2006, OSUR 2007)		
Zdroj dat	Ministerstvo dopravy ČR		
Územní dostupnost	kraje	Periodicita	ročně
Popis	Přeprava cestujících udává počet přepravovaných osob ve veřejné silniční a železniční dopravě. Veřejnou silniční dopravou se pro účely výpočtu indikátoru rozumí veřejná autobusová doprava (veřejný zájem + ostatní). V obou typech dopravy jsou uváděny pouze počty přepravených osob v rámci kraje. Není uvažována přeprava cestujících městskou hromadnou dopravou. Přepočítání je provedeno na střední stav obyvatelstva.		

Tab. 2.3.12 Přeprava cestujících v rámci kraje veřejnou silniční a železniční dopravou na obyvatele

	ČR	kraje													
		Hl. m. Praha	Středočeský	Jihočeský	Plzeňský	Karlovarský	Ústecký	Liberecký	Královéhradecký	Pardubický	Vysočina	Jihomoravský	Olomoucký	Zlínský	Moravskoslezský
2003	47,0	15,7	52,0	45,8	48,8	45,1	33,5	35,3	43,9	45,9	49,5	54,9	69,2	69,2	56,6
2006	48,7	17,7	58,1	44,7	46,4	42,8	36,2	44,3	48,0	48,9	56,6	64,0	65,2	69,3	48,7

Výdaje na výzkum a vývoj

EKONOMICKÝ PILÍŘ

Indikátor	Výdaje na výzkum a vývoj k HDP v %		
Návaznost na strategické dokumenty ČR	SUR 2004, SZ 2005, SZ 2006, OSUR 2007		
Zdroj dat	Český statistický úřad		
Územní dostupnost	kraje	Periodicita	ročně
Popis	Jedná se o všechny vnitřní výdaje na výzkum a vývoj (podle metodiky OECD uvedené ve Frascati manuálu) uskutečněné v rámci zpravodajské jednotky (ZJ) či pracoviště výzkumu a vývoje a dále jsou zahrnuty i výdaje uskutečněné mimo ZJ, ale podporující vnitřní výzkum a vývoj (např. nákup dodávek pro VaV). Výdaje na výzkum a vývoj jsou přepočteny na HDP v běžných cenách.		

Tab. 2.3.13 Výdaje na výzkum a vývoj k HDP v %

	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Česká republika	1,2	1,2	1,3	1,2	1,4	1,5
Hl. m. Praha	1,8	1,7	1,9	2,0	2,2	2,4
Středočeský	3,0	2,9	2,6	2,4	2,8	2,6
Jihočeský	0,6	0,6	0,7	0,7	1,0	1,0
Plzeňský	0,5	0,7	0,5	0,6	0,8	0,8
Karlovarský	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Ústecký	0,3	0,3	0,4	0,3	0,3	0,3
Liberecký	0,8	0,8	0,9	0,9	1,1	1,3
Královéhradecký	0,6	0,6	0,6	0,9	0,8	0,7
Pardubický	1,0	1,0	1,2	1,2	1,3	1,5
Vysočina	0,3	0,4	0,4	0,4	0,6	0,4
Jihomoravský	1,3	1,3	1,3	1,4	1,6	1,6
Olomoucký	0,6	0,7	0,7	0,8	1,0	0,9
Zlínský	0,6	1,0	0,7	0,6	1,1	1,1
Moravskoslezský	0,8	0,6	1,0	0,8	0,7	1,6

Domácnosti s čistým příjmem pod hranicí životního minima

SOCIÁLNÍ PILÍŘ

Indikátor	Podíl domácností s čistým příjmem pod hranicí životního minima v %		
Návaznost na strategické dokumenty ČR	náhradní indikátor (nahrazuje indikátor „populace žijící pod hranicí chudoby před a po sociálních transferech“, který je obsažen v SUR 2004, SZ 2005, SZ 2006, OSUR 2007)		
Zdroj dat	Český statistický úřad, SSD 2001 (údaje za rok 2000), Mikrocensus 2002, EU-SILC 2005 (údaje za rok 2004)		
Územní dostupnost	kraje	Periodicita	nepravidelně
Popis	Životní minimum bylo vypočteno pro každou samostatně hospodařící domácnost zvlášť na základě jejího složení, věku dětí a zákonných částek životního minima platných v daném roce. Děti byly do věkových kategorií zařazeny podle věku dokončeného v daném roce. V šetření byly u jednotlivých osob zjišťovány příjmy z hlavní a vedlejší pracovní činnosti, dávky nemocenského a důchodového pojištění, podpora v nezaměstnanosti, sociální dávky a ostatní příjmy. Protože byly zapisovány nezdanitelné a odečitatelné položky příjmů, které tyto osoby uplatnily v rámci zúčtování své daňové povinnosti, bylo možné dopočítat odpovídající částky na zdravotní a sociální pojištění a daň z příjmu fyzických osob, jejichž odečtením vznikl za každou osobu čistý příjem. Z dílčích čistých příjmů za osoby byl pak vytvořen hlavní národní ukazatel - čistý peněžní příjem domácnosti.		

Tab. 2.3.14 Podíl domácností s čistým příjmem pod hranicí životního minima v %

	Česká republika	kraje													
		Hl. m. Praha	Středočeský	Jihočeský	Plzeňský	Karlovarský	Ústecký	Liberecký	Královéhradecký	Pardubický	Vysočina	Jihomoravský	Olomoucký	Zlínský	Moravskoslezský
2000	3,4	2,4	3,1	3,1	4,8	2,6	4,3	2,5	2,2	3,0	3,0	3,8	5,9	2,6	3,7
2002	3,3	1,2	1,9	2,3	1,3	6,3	5,7	3,5	2,7	3,4	1,5	4,2	2,5	6,3	4,8
2004	3,1	1,3	2,4	1,4	2,7	4,0	5,5	2,9	4,6	7,9	1,0	2,0	2,4	4,1	3,8

Obecná míra nezaměstnanosti

SOCIÁLNÍ PILÍŘ

Indikátor	Obecná míra nezaměstnanosti celkem v %		
Návaznost na strategické dokumenty ČR	SUR 2004, SZ 2005, SZ 2006, OSUR 2007		
Zdroj dat	Český statistický úřad, Výběrové šetření pracovních sil		
Územní dostupnost	kraje	Periodicita	čtvrtletně
Popis	Obecná míra nezaměstnanosti podle metodiky Mezinárodní organizace práce (ILO) vyjadřuje podíl nezaměstnaných na celkové pracovní síle; za nezaměstnané jsou považovány osoby ve věku 15 a více let, které ve sledovaném období nebyly zaměstnané, aktivně hledaly práci a byly schopné nastoupit do práce nejpozději do 14 dnů.		

Tab. 2.3.15 Obecná míra nezaměstnanosti v %

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Česká republika	4,3	4,3	4,0	3,9	4,8	6,5	8,7	8,8	8,1	7,3	7,8	8,3	7,9	7,1
Hl. m. Praha	3,5	2,8	2,5	2,0	2,4	3,3	4,0	4,3	3,9	3,6	4,2	3,9	3,5	2,8
Středočeský	4,4	3,8	3,8	3,1	3,8	5,4	8,0	7,5	6,7	4,9	5,2	5,4	5,2	4,5
Jihočeský	3,3	3,2	2,5	2,8	3,4	4,9	6,2	5,8	5,6	5,0	5,2	5,7	5,0	5,1
Plzeňský	4,0	3,8	3,3	2,7	4,3	5,4	6,8	6,2	5,8	4,7	5,3	5,8	5,1	4,6
Karlovarský	4,7	5,1	4,0	3,4	4,5	6,8	8,1	8,4	7,4	7,5	6,4	9,4	10,9	10,2
Ústecký	4,6	6,5	7,1	9,0	9,9	11,7	15,4	16,0	13,3	12,7	13,0	14,5	14,5	13,7
Liberecký	3,3	3,8	3,9	3,8	3,8	6,9	8,2	6,2	6,2	4,7	6,1	6,4	6,5	7,7
Královéhradecký	4,3	3,4	3,1	3,2	3,7	5,0	7,0	6,1	6,1	4,2	5,8	6,6	4,8	5,4
Pardubický	4,2	3,5	3,7	3,8	4,3	6,0	8,0	8,3	6,4	7,2	7,6	7,0	5,6	5,5
Vysočina	4,4	4,2	3,7	3,3	4,3	5,8	8,7	6,8	6,1	5,1	5,3	6,8	6,8	5,3
Jihomoravský	4,2	3,9	3,3	3,2	3,6	5,1	8,0	8,3	8,5	7,6	8,0	8,3	8,1	8,0
Olomoucký	4,8	5,1	4,6	4,9	5,3	7,2	10,6	12,8	10,4	9,6	9,6	12,0	10,0	8,2
Zlínský	4,2	3,8	4,1	3,5	4,3	6,4	8,6	8,1	8,5	7,9	7,5	7,4	9,4	7,0
Moravskoslezský	5,8	6,4	5,8	5,2	8,0	10,1	13,0	14,3	14,3	13,3	14,7	14,5	13,9	12,0

Míra registrované nezaměstnanosti

SOCIÁLNÍ PILÍŘ

Indikátor	Míra registrované nezaměstnanosti celkem v %		
Návaznost na strategické dokumenty ČR	SUR 2004, SZ 2005, SZ 2006, OSUR 2007		
Zdroj dat	Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR		
Územní dostupnost	kraje, okresy	Periodicita	měsíčně
Popis	Míra registrované nezaměstnanosti podle metodiky platné od 1. 7. 2004 vyjadřuje podíl počtu dosažitelných neumístěných uchazečů o zaměstnání na pracovní síle. Podle metodiky platné do 30. 6. 2004 se jednalo o podíl celkového počtu neumístěných uchazečů o zaměstnání na pracovní síle.		

Tab. 2.3.16 Míra registrované nezaměstnanosti k 31. 12. v %

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004 ¹⁾	2005	2006
Česká republika	3,5	3,2	2,9	3,5	5,2	7,5	9,4	8,8	8,9	9,8	10,3	9,5	8,9	7,7
Hl. m. Praha	0,3	0,3	0,3	0,4	0,9	2,3	3,5	3,4	3,4	3,7	4,0	3,6	3,2	2,7
Středočeský	4,0	2,9	2,6	3,0	4,6	6,1	7,5	6,8	6,8	7,2	7,4	6,8	6,3	5,3
Jihočeský	3,0	2,2	2,0	2,5	3,9	5,7	6,7	5,8	6,0	6,7	7,0	6,6	6,7	5,7
Plzeňský	3,7	2,6	2,2	2,6	4,2	6,1	7,4	6,5	6,5	7,1	7,6	6,7	6,4	5,6
Karlovarský	2,0	1,7	2,1	2,7	4,6	6,9	9,0	8,0	8,7	10,1	10,6	10,7	10,3	9,2
Ústecký	5,2	5,2	5,8	7,1	10,0	13,2	15,9	16,1	15,8	17,1	17,9	15,8	15,4	13,8
Liberecký	2,8	2,4	2,5	3,0	5,2	7,0	7,8	6,4	7,4	8,7	9,5	8,2	7,7	7,0
Královéhradecký	2,6	2,2	2,0	2,6	4,0	6,1	7,5	5,9	6,3	7,3	7,9	7,7	7,3	6,3
Pardubický	3,9	2,8	2,7	3,4	4,7	6,6	9,0	7,9	7,9	8,7	9,4	8,9	8,3	6,9
Vysočina	5,1	3,9	3,4	4,0	5,7	7,5	9,2	7,5	7,0	8,3	9,2	8,8	8,2	7,1
Jihomoravský	5,3	3,2	2,9	3,4	5,4	7,9	9,9	9,3	9,7	11,2	11,5	10,7	10,2	8,8
Olomoucký	5,6	4,7	4,3	5,3	7,6	10,2	12,4	11,9	11,8	12,2	12,5	11,7	10,6	9,0
Zlínský	4,8	3,0	2,4	3,2	4,7	7,0	8,7	8,1	8,5	10,2	10,6	9,5	9,3	7,8
Moravskoslezský	6,6	6,0	5,1	5,7	7,8	11,4	14,9	15,1	15,1	15,9	16,8	15,7	14,2	12,6

¹⁾ od 1. 7. 2004 změna metodiky - celkový počet uchazečů o zaměstnání nahrazen počtem uchazečů dosažitelných

Míra zaměstnanosti starších pracovníků

SOCIÁLNÍ PILÍŘ

Indikátor	Míra zaměstnanosti osob ve věku 55 – 64 let celkem v %		
Návaznost na strategické dokumenty ČR	SUR 2004, SZ 2005, SZ 2006, OSUR 2007		
Zdroj dat	Český statistický úřad, Výběrové šetření pracovních sil		
Územní dostupnost	kraje	Periodicita	čtvrtletně
Popis	Míra zaměstnanosti osob ve věku 55 – 64 let vyjadřuje podíl počtu zaměstnaných osob ve věku 55 – 64 let na počtu všech osob ve věku 55 – 64 let.		

Tab. 2.3.17 Míra zaměstnanosti osob ve věku 55 – 64 let v %

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Česká republika	31,3	32,3	34,8	37,3	38,3	37,1	37,5	36,3	37,1	40,7	42,3	42,6	44,6	45,2
Hl. m. Praha	45,7	46,8	50,2	53,6	55,9	58,9	61,3	57,7	59,0	60,5	63,6	58,2	58,5	60,7
Středočeský	30,5	30,8	31,6	37,6	39,3	38,5	38,9	36,1	38,0	44,8	46,5	46,5	47,9	49,0
Jihočeský	32,1	33,4	35,2	40,1	38,2	35,4	35,7	35,0	36,9	38,5	40,2	43,9	43,3	42,0
Plzeňský	28,7	32,1	34,6	39,1	40,4	37,3	37,1	34,5	34,9	38,9	42,7	43,8	48,9	46,8
Karlovarský	34,3	35,7	37,2	38,5	39,3	36,0	39,3	42,2	36,9	40,4	43,7	44,8	47,8	46,9
Ústecký	32,5	33,1	30,1	28,8	33,9	33,6	30,9	30,9	34,0	35,9	38,9	40,4	42,3	42,3
Liberecký	38,1	37,3	42,6	42,7	37,6	35,1	36,2	38,1	42,2	47,2	47,6	47,0	44,8	43,0
Královéhradecký	31,2	36,7	39,1	39,0	42,3	39,5	38,6	39,8	40,6	44,8	44,5	43,5	44,0	48,4
Pardubický	28,6	33,5	39,8	37,6	39,4	39,4	36,4	29,6	29,7	35,8	38,1	38,4	42,0	44,0
Vysočina	27,1	27,9	31,1	29,9	26,8	28,9	30,7	30,2	30,3	36,3	36,7	37,4	41,9	42,6
Jihomoravský	29,0	28,6	32,1	36,6	35,4	33,9	38,7	35,5	36,1	39,1	40,5	40,1	41,7	43,0
Olomoucký	27,6	27,6	31,4	32,8	35,4	31,9	32,0	32,4	30,8	35,4	34,6	37,1	39,2	39,1
Zlínský	28,6	29,9	30,2	32,6	35,1	34,3	33,4	33,1	31,4	31,5	36,0	40,2	40,2	42,2
Moravskoslezský	22,8	22,2	26,5	29,8	30,4	27,4	24,7	25,0	25,7	29,6	27,7	30,3	35,6	34,5

Zaměstnanost žen

SOCIÁLNÍ PILÍŘ

Indikátor	Míra zaměstnanosti žen v %		
Návaznost na strategické dokumenty ČR	OSUR 2007		
Zdroj dat	Český statistický úřad, Výběrové šetření pracovních sil		
Územní dostupnost	kraje	Periodicita	čtvrtletně
Popis	Míra zaměstnanosti žen vyjadřuje podíl počtu zaměstnaných žen na počtu všech žen starších 15 let.		

Tab. 2.3.18 Míra zaměstnanosti žen v %

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Česká republika	49,5	49,9	49,8	49,4	48,7	47,7	46,6	46,2	46,2	46,3	45,8	45,5	45,7	46,1
Hl. m. Praha	51,5	52,3	52,8	53,2	53,1	53,5	54,0	52,8	53,0	52,7	52,3	51,2	51,9	52,8
Středočeský	47,9	48,1	48,3	48,8	48,6	47,9	45,8	45,8	45,9	46,8	46,9	46,3	46,8	47,5
Jihočeský	51,6	51,3	51,6	49,9	50,5	48,7	47,7	47,5	48,0	47,4	47,0	47,1	47,4	47,2
Plzeňský	50,5	50,8	50,1	50,9	49,7	47,3	47,2	48,6	47,9	48,8	48,3	47,3	48,0	47,9
Karlovarský	54,3	53,4	52,8	53,7	52,3	51,8	52,0	52,6	50,3	48,4	49,8	47,6	47,4	46,0
Ústecký	51,2	49,9	49,3	47,7	47,7	44,6	41,6	40,7	43,3	43,3	41,5	44,1	42,9	42,2
Liberecký	52,8	51,8	51,2	51,1	48,6	45,6	48,2	48,8	48,6	48,2	46,8	48,1	45,8	44,6
Královéhradecký	48,7	49,9	51,8	50,8	50,1	49,4	47,6	48,2	46,9	48,0	45,8	45,7	46,0	48,1
Pardubický	48,7	50,3	50,9	49,6	49,4	49,2	46,9	44,9	45,7	45,2	44,9	44,8	45,6	45,9
Vysočina	48,0	49,3	48,7	48,1	47,0	45,5	45,0	46,3	46,9	45,6	45,8	45,2	45,0	45,9
Jihomoravský	48,2	48,7	48,6	47,5	47,1	47,1	46,6	45,9	45,1	44,9	44,5	44,4	44,3	44,2
Olomoucký	49,9	49,4	48,9	47,0	46,6	45,4	44,6	42,0	42,8	44,7	43,7	41,7	42,4	43,9
Zlínský	48,7	49,5	48,1	47,6	47,6	45,7	45,0	44,5	43,7	43,4	44,9	44,2	43,0	45,0
Moravskoslezský	46,6	47,7	47,8	48,2	46,0	45,0	42,6	42,0	41,6	42,3	41,0	41,2	42,5	42,4

Míra úmrtnosti

SOCIÁLNÍ PILÍŘ

Indikátor	Standardizovaná míra úmrtnosti celkem (počet zemřelých na 1 000 obyvatel středního stavu)		
Návaznost na strategické dokumenty ČR	SUR 2004, SZ 2005, SZ 2006, OSUR 2007		
Zdroj dat	Český statistický úřad		
Územní dostupnost	kraje, okresy	Periodicita	ročně
Popis	Standardizovaná míra úmrtnosti přepočítává stavy skutečně zemřelých v jednotlivých krajích na věkovou strukturu České republiky. Byla použita tzv. přímá standardizace, kdy za standard byla zvolena věková struktura obyvatel v České republice v roce 2001 (standardizace eliminuje vliv rozdílné věkové struktury populace v jednotlivých krajích).		

Tab. 2.3.19 Standardizovaná míra úmrtnosti celkem na 1 000 obyvatel

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Česká republika	12,6	12,4	12,4	11,7	11,5	11,0	10,9	10,7	10,5	10,4	10,5	10,0	9,8	9,3
Hl. m. Praha	11,6	11,3	11,4	10,8	10,4	9,9	9,7	9,5	9,5	9,4	9,4	8,8	8,5	8,2
Středočeský	13,4	13,1	13,0	12,4	12,0	11,3	11,7	11,2	11,0	10,7	11,0	10,5	10,4	9,5
Jihočeský	12,4	12,2	12,3	11,5	11,4	10,9	10,9	10,5	10,4	10,0	10,3	10,0	9,7	9,1
Plzeňský	13,1	13,0	13,0	12,2	12,3	11,5	11,1	10,8	10,7	10,5	10,8	10,3	9,8	9,7
Karlovarský	14,2	13,9	13,2	13,4	12,5	12,0	11,7	11,9	12,3	10,9	11,5	11,0	10,6	10,2
Ústecký	14,4	14,1	13,9	13,4	12,8	13,1	12,5	12,2	12,2	12,6	12,3	11,7	11,5	10,9
Liberecký	13,0	12,8	12,4	11,8	11,9	11,3	11,3	11,3	10,9	11,0	10,7	10,2	9,8	9,3
Královéhradecký	11,8	11,5	11,3	11,0	10,9	10,4	10,4	10,1	10,0	9,7	10,0	9,5	9,2	9,1
Pardubický	12,7	12,4	12,4	11,4	10,8	10,8	10,8	10,2	10,1	10,2	10,2	9,8	9,5	9,2
Vysočina	12,0	12,1	11,8	11,0	11,3	10,5	10,5	10,4	10,0	9,9	10,2	9,3	9,8	8,5
Jihomoravský	12,1	11,9	11,5	11,1	10,8	10,3	10,3	10,2	9,8	9,9	9,9	9,3	9,4	9,0
Olomoucký	12,5	11,9	12,1	11,5	11,7	11,1	10,6	10,7	10,5	10,4	10,2	9,6	9,5	9,0
Zlínský	12,2	12,3	12,3	11,5	11,5	11,1	10,8	10,6	10,3	9,8	10,5	9,7	9,9	9,2
Moravskoslezský	13,3	13,0	13,3	12,3	12,2	11,8	11,5	11,3	11,4	11,3	11,3	10,8	10,5	10,0

Očekávaná délka života

SOCIÁLNÍ PILÍŘ

Indikátor	Střední délka života mužů a žen (naděje dožití) při narození (roky)		
Návaznost na strategické dokumenty ČR	SUR 2004, SZ 2005, SZ 2006, OSUR 2007		
Zdroj dat	Český statistický úřad, demografická statistika (úmrtnostní tabulky)		
Územní dostupnost	kraje, okresy	Periodicita	ročně, okresy 1 x za 5 let
Popis	Očekávaná délka života (neboli naděje dožití) vychází z úmrtnostních poměrů v dané populaci; vyjadřuje počet roků, které pravděpodobně prožijí osoby ve věku 0 let (při narození) za předpokladu, že se po celou dobu jejich života nezmění řád vymírání.		

Tab. 2.3.20 Naděje dožití mužů a žen při narození (roky)

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
	Muži													
Česká republika	69,20	69,54	69,72	70,37	70,50	71,13	71,40	71,65	72,07	72,07	72,03	72,55	72,88	73,45
Hl. m. Praha	70,43	71,00	71,05	71,34	71,94	72,33	72,93	73,29	73,46	73,71	73,68	74,07	74,67	75,21
Středočeský	68,55	68,73	68,94	69,49	70,02	70,56	70,76	70,91	71,58	72,07	71,99	71,98	72,45	73,01
Jihočeský	69,09	69,76	69,77	70,20	70,75	71,22	71,68	72,04	72,31	72,25	72,48	72,79	73,06	73,66
Plzeňský	69,18	69,68	69,79	70,27	70,54	70,95	71,64	71,82	72,10	72,45	72,32	72,27	72,90	73,42
Karlovarský	67,37	68,34	68,30	68,18	68,71	69,95	70,70	70,78	70,60	71,21	71,52	71,30	71,88	72,25
Ústecký	66,96	67,33	67,53	68,11	68,77	68,80	69,21	69,83	70,09	69,95	69,73	70,17	70,76	71,16
Liberecký	68,49	69,29	69,59	70,21	69,98	70,25	70,73	70,94	71,22	71,33	71,65	72,35	72,72	72,96
Královéhradecký	69,62	70,67	71,11	71,31	71,33	71,47	71,85	72,16	72,54	73,09	73,05	73,13	73,74	74,39
Pardubický	69,72	69,75	70,08	70,69	71,25	71,37	71,55	72,10	72,64	72,68	72,59	72,90	73,17	73,44
Vysočina	69,98	70,29	70,40	70,87	71,02	71,39	71,94	72,04	72,63	72,91	72,76	73,26	73,63	73,89
Jihomoravský	69,32	69,72	70,20	70,65	71,01	71,55	71,87	71,90	72,31	72,56	72,51	72,92	73,02	73,17
Olomoucký	68,76	69,37	69,83	70,15	70,27	70,35	71,00	71,31	71,41	71,68	72,07	72,62	73,01	73,19
Zlínský	69,17	69,50	69,31	69,66	70,18	70,67	71,12	71,01	71,37	72,13	72,00	71,80	72,04	72,63
Moravskoslezský	67,71	68,26	68,41	68,70	69,08	69,41	69,91	70,13	70,27	70,57	70,68	70,88	71,33	71,86
	Ženy													
Česká republika	76,41	76,58	76,63	77,27	77,49	78,06	78,13	78,35	78,41	78,54	78,51	79,04	79,10	79,67
Hl. m. Praha	76,80	76,99	76,99	77,47	78,06	78,41	78,77	79,03	78,95	78,94	79,15	79,59	80,01	80,36
Středočeský	75,74	75,87	76,34	76,67	76,95	77,34	77,46	77,53	77,95	78,27	78,21	78,37	78,58	78,98
Jihočeský	76,57	76,75	76,75	77,01	77,42	77,83	78,12	78,27	78,36	78,56	78,77	79,06	79,30	79,53
Plzeňský	76,08	76,27	76,11	76,38	76,54	76,87	77,34	77,77	78,03	78,34	78,55	78,62	78,92	79,09
Karlovarský	74,45	74,55	75,23	76,06	76,14	76,49	77,07	77,03	76,90	77,54	77,47	77,49	78,06	78,41
Ústecký	74,84	74,73	74,74	75,06	75,60	76,06	76,23	76,59	76,50	76,48	76,89	77,23	77,27	77,47
Liberecký	75,71	75,93	76,14	76,69	77,18	77,63	77,78	77,38	77,86	78,33	78,11	78,30	78,89	79,48
Královéhradecký	76,83	77,07	76,98	77,47	78,08	78,44	78,76	78,67	78,96	78,80	78,83	79,18	79,94	80,09
Pardubický	76,39	76,34	76,30	77,11	78,07	78,60	78,31	78,32	78,59	78,70	78,76	78,76	79,54	79,70
Vysočina	77,45	77,51	77,48	77,86	78,15	78,08	78,38	78,53	78,64	79,03	79,23	79,43	79,48	80,03
Jihomoravský	76,90	77,15	77,42	77,58	77,87	78,37	78,66	78,67	78,96	79,17	79,26	79,61	79,72	79,94
Olomoucký	76,77	76,84	76,94	77,10	77,36	77,97	78,57	78,65	78,59	78,63	78,78	79,13	79,47	79,65
Zlínský	76,97	77,24	77,36	77,44	77,42	77,80	78,22	78,45	78,72	79,00	79,00	79,54	79,74	79,71
Moravskoslezský	75,84	76,23	76,03	76,17	76,62	77,03	77,58	77,77	77,82	77,99	77,97	78,17	78,55	78,84

Nejvyšší dosažené vzdělání

SOCIÁLNÍ PILÍŘ

Indikátor	Podíl obyvatel s vysokoškolským vzděláním z celkového počtu obyvatel ve věku 15 a více let v %		
Návaznost na strategické dokumenty ČR	náhradní indikátor (nahrazuje indikátor „podíl obyvatel ve věku 20 – 24 let s alespoň vyšším sekundárním vzděláním“, který je obsažen v SUR 2004, SZ 2005, SZ 2006 a OSUR 2007)		
Zdroj dat	Český statistický úřad, Výběrové šetření pracovních sil		
Územní dostupnost	kraje	Periodicita	roční
Popis	Podíl počtu obyvatel s ukončeným vysokoškolským vzděláním (ISCED 5,6) z celkového počtu obyvatel ve věku 15 a více let		

Tab. 2.3.21 Podíl obyvatel s vysokoškolským vzděláním z celkového počtu obyvatel ve věku 15 a více let v %

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Česká republika	7,8	7,5	7,8	7,8	7,9	7,9	8,4	8,6	8,7	9,5	9,6	9,9	10,4	10,9
Hl. m. Praha	18,2	16,6	17,9	16,5	16,6	17,6	19,0	19,3	19,7	21,5	21,6	22,1	22,4	23,1
Středočeský	5,3	5,3	5,5	5,9	6,0	5,6	5,9	5,7	6,6	6,7	7,3	7,9	8,1	8,4
Jihočeský	6,6	6,6	7,5	7,1	7,0	6,9	7,2	6,9	7,2	8,5	8,6	8,7	8,7	9,9
Plzeňský	7,0	7,2	7,0	7,0	6,9	7,5	7,8	7,4	7,8	8,4	8,0	9,0	8,5	8,8
Karlovarský	4,9	4,6	5,1	4,8	5,0	5,2	6,1	6,0	5,8	5,6	6,4	6,6	6,9	6,7
Ústecký	4,4	4,3	4,4	4,3	4,4	4,3	5,1	5,0	5,0	6,1	4,9	5,1	5,9	6,5
Liberecký	4,8	5,8	6,3	5,6	5,8	6,2	6,1	6,1	6,4	7,0	7,3	6,4	7,7	7,7
Královéhradecký	7,0	6,9	6,6	6,8	7,2	6,9	6,6	7,1	7,5	7,9	8,3	8,3	8,6	10,5
Pardubický	6,0	5,4	6,5	5,8	6,7	6,6	6,7	7,3	6,8	7,4	7,9	7,9	9,2	9,1
Vysočina	5,3	6,3	5,9	5,7	5,9	6,1	5,3	5,8	5,6	6,9	7,4	7,4	8,1	8,6
Jihomoravský	9,6	9,4	10,0	10,6	9,9	9,5	10,4	10,6	9,8	11,8	11,8	12,5	12,6	12,6
Olomoucký	7,2	5,8	5,8	6,0	6,7	6,9	6,4	7,4	7,7	7,3	7,9	8,4	9,9	10,2
Zlínský	7,1	6,7	6,0	6,3	5,8	6,3	6,5	7,2	7,0	7,8	8,1	8,5	9,2	9,2
Moravskoslezský	5,7	5,7	5,6	6,3	6,7	6,1	7,0	7,4	7,7	7,7	7,9	7,9	8,4	9,1

Přístup k internetu

SOCIÁLNÍ PILÍŘ

Indikátor	Podíl domácností připojených k internetu v %		
Návaznost na strategické dokumenty ČR	SUR 2004, SZ 2005, SZ 2006, OSUR 2007		
Zdroj dat	Český statistický úřad, Výběrové šetření o využívání informačních a komunikačních technologií v domácnostech a mezi jednotlivci – příloha k VŠPS		
Územní dostupnost	kraje	Periodicita	roční
Popis	Podíl domácností připojených k internetu z celkového počtu domácností v daném regionu.		

Tab. 2.3.22 Podíl domácností připojených k internetu v %

	Česká republika	kraje													
		Hl. m. Praha	Středočeský	Jihočeský	Plzeňský	Karlovarský	Ústecký	Liberecký	Královéhradecký	Pardubický	Vysočina	Jihomoravský	Olomoucký	Zlínský	Moravskoslezský
2003 ¹⁾	14,8	29,3	15,5	11,8	11,6	15,9	9,6	13,1	13,8	15,6	15,6	18,6	8,9	14,8	12,3
2004 ¹⁾	19,4	34,7	22,3	18,6	16,0	17,1	15,4	17,0	21,9	14,1	16,7	18,7	12,8	13,7	16,0
2006 ²⁾	26,7	36,7	28,7	24,6	27,5	26,1	19,3	23,9	27,8	26,3	24,6	28,2	23,9	19,2	25,8

¹⁾ období šetření 4. čtvrtletí

²⁾ období šetření 2. čtvrtletí

Výdaje na kulturu z veřejných rozpočtů

SOCIÁLNÍ PILÍŘ

Indikátor	Výdaje na kulturu z veřejných rozpočtů na obyvatele v Kč		
Návaznost na strategické dokumenty ČR	náhradní indikátor (nahrazuje indikátor „dostupnost veřejných služeb kultury – podíl výdajů na kulturu dle platné rozpočtové skladby z celkových výdajů veřejných rozpočtů“, který je obsažen v SUR 2004, SZ 2005 a SZ 2006)		
Zdroj dat	Ministerstvo financí ČR, databáze ARIS		
Územní dostupnost	kraje	Periodicita	roční
Popis	Celkové množství finančních prostředků vynaložených na kulturu z rozpočtů územně samosprávných celků (krajů a obcí) v přepočtu na 1 obyvatele (střední stav). Jedná se jak o samotné výdaje krajů a obcí, tak o prostředky ze státního rozpočtu poskytnuté krajům a obcím formou dotací. Započítávají se výdaje na divadla, hudební činnost, filmovou tvorbu, kina, knihovnictví, muzea a galerie, vydavatelskou činnost, kulturní výstavy a jiné. Naopak sem nepatří prostředky vydávané např. na obnovu kulturních památek, sdělovací prostředky, cirkve, tělovýchovu či volný čas. Údaje dostupné od roku 2003, kdy byla dokončena transformace veřejné správy – ještě v roce 2002 byly některé příspěvkové organizace převáděny pod krajské úřady.		

Tab. 2.3.23 Výdaje na kulturu z veřejných rozpočtů na obyvatele v Kč

	Česká republika	kraje													
		Hl. m. Praha	Středočeský	Jihočeský	Plzeňský	Karlovarský	Ústecký	Liberecký	Královéhradecký	Pardubický	Vysočina	Jihomoravský	Olomoucký	Zlínský	Moravskoslezský
2003	601	823	467	231	856	765	543	605	650	563	438	663	646	575	581
2004	647	801	495	216	944	817	600	634	728	603	490	769	705	635	638
2005	686	789	517	269	971	839	623	692	746	651	531	820	762	666	733
2006	727	818	518	329	1 050	957	650	681	768	684	567	873	851	721	775

Pokrytí území schválenou územně plánovací dokumentací obcí

SOCIÁLNÍ PILÍŘ

Indikátor	Podíl rozlohy obcí se schválenou a platnou územně plánovací dokumentací z celkové rozlohy kraje v %		
Návaznost na strategické dokumenty ČR	SZ 2005, SZ 2006		
Zdroj dat	Ústav územního rozvoje Brno (centrální databáze DAS2002)		
Územní dostupnost	kraje, okresy, obce	Periodicita	průběžně
Popis	Územně plánovací dokumentace (ÚPD) soustavně a komplexně řeší funkční využití území, stanoví zásady jeho organizace a věcně a časově koordinuje výstavbu a jiné činnosti ovlivňující rozvoj území. Vytváří předpoklady k zabezpečení trvalého souladu všech přírodních, civilizačních a kulturních hodnot v území, zejména se zřetelem na péči o životní prostředí. ÚPD obcí je zpracovávána s ohledem na všechny tři pilíře udržitelného rozvoje území. Schválená ÚPD obcí je právně závazným dokumentem pro vlastníky pozemku a výkon státní správy na úseku územního plánování a rozhodování. Podíl rozlohy s ÚPD obcí z celkové rozlohy je počítán bez rozlohy vojenských újezdů, za obce se schválenou ÚPD je započtena celá rozloha obce.		

Tab. 2.3.24 Podíl rozlohy obcí se schválenou a platnou ÚPD z celkové rozlohy kraje v %

	Česká republika	kraje													
		Hl. m. Praha	Středočeský	Jihočeský	Plzeňský	Karlovarský	Ústecký	Liberecký	Královéhradecký	Pardubický	Vysočina	Jihomoravský	Olomoucký	Zlínský	Moravskoslezský
2000	42,0	100,0	37,4	37,5	38,8	41,1	44,5	42,1	38,1	32,3	25,8	44,0	41,6	76,3	61,4
2006	68,3	100,0	60,4	68,0	62,3	75,8	68,3	65,9	63,8	74,5	45,3	68,5	76,4	94,8	87,6

Průměrná délka soudního řízení

SOCIÁLNÍ PILÍŘ

Indikátor	Průměrná délka soudního řízení ode dne nápadu do dne právní moci ve dnech		
Návaznost na strategické dokumenty ČR	SZ 2005, SZ 2006		
Zdroj dat	Ministerstvo spravedlnosti České republiky		
Územní dostupnost	soudní kraje	Periodicita	ročně
Popis	Soudní řízení je zahájeno přijetím návrhu žaloby u soudu a ukončeno zapsáním právní moci rozhodnutí soudu. Do délky řízení je započtena nejen doba, po kterou soud 1. stupně případ projednával, ale i doba projednávání případného odvolání u soudu 2. stupně a následně doba nezbytná pro doručení rozhodnutí soudu všem účastníkům řízení a zákonná doba pro podání odvolání. Sleduje se průměrná délka soudního řízení ve věcech trestní agendy, občanskoprávní a opatrovnické agendy a od roku 2002 do roku 2005 obchodní agendy. Údaje jsou dostupné za okresní a krajské soudy v územní struktuře „soudních“ krajů, odpovídajících územní struktuře krajů platné do konce roku 1999.		

Tab. 2.3.25 Průměrná délka soudního řízení ode dne nápadu do dne právní moci ve dnech

	Česká republika	soudní kraje							
		Hl. m. Praha	Středočeský	Jihočeský	Západočeský	Severočeský	Východočeský	Jihomoravský	Severomoravský
Trestní řízení									
Okresní soudy									
1995	179	186	160	185	254	220	119	156	163
2001	265	229	182	198	365	434	169	223	246
2002	273	217	186	187	382	419	159	254	268
2003	268	229	186	205	367	401	161	242	261
2004	265	221	181	192	342	388	167	257	263
2005	254	199	175	185	322	388	151	271	237
2006	242	204	152	161	276	384	150	268	214
Krajské soudy									
1995	455	431	477	362	557	486	419	342	482
2001	627	520	448	606	617	832	630	580	700
2002	726	475	395	695	576	1 080	567	789	954
2003	758	528	348	428	598	1 112	519	973	953
2004	829	581	363	522	650	1 085	502	986	1 204
2005	697	424	368	677	483	1 079	509	691	1 131
2006	714	479	494	350	617	942	493	823	1 079
Občanskoprávní věci									
Okresní a krajské soudy									
1995	365	410	305	326	304	464	318	380	340
2001	545	615	407	305	353	818	391	550	455
2002	546	647	347	319	354	807	372	565	451
2003	545	610	356	283	346	825	381	586	442
2004	545	697	358	264	330	765	365	541	424
2005	443	390	339	255	330	731	383	524	421
2006 ¹⁾	525	443	354	251	356	881	416	699	513
Řízení o nezletilých dětech									
Okresní soudy									
1995	237	263	204	182	210	311	186	247	242
2001	222	188	151	140	192	350	160	249	239
2002	220	189	142	135	182	327	162	263	246
2003	213	181	136	124	169	321	151	267	237
2004	212	183	127	115	156	324	160	265	231
2005	208	175	135	116	160	322	160	265	216
2006	200	172	131	108	154	314	150	256	204
Obchodní věci									
Krajské soudy									
2002	1 335	1 284	274	597	1 267	2 053	1 024	1 506	1 147
2003	1 422	1 270	334	654	1 210	2 291	868	1 657	1 143
2004	1 402	1 215	437	554	1 438	2 089	1 014	1 770	1 179
2005	1 383	988	531	563	1 090	2 193	1 165	1 777	1 218

¹⁾ od 1. 1. 2006 je součástí občanskoprávní agendy také obchodní agenda

Občanská společnost – politická participace
SOCIÁLNÍ PILÍŘ

Indikátor	Volební účast ve volbách do zastupitelstev obcí, do zastupitelstev krajů a ve volbách do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR v %		
Návaznost na strategické dokumenty ČR	SUR 2004, SZ 2005, SZ 2006, OSUR 2007		
Zdroj dat	Český statistický úřad		
Územní dostupnost	kraje, okresy, obce	Periodicita	1 x za čtyři roky
Popis	Volební účast v % je vyjádřena jako podíl počtu hlasujících voličů (osob, jimž byla vydána úřední obálka) a registrovaných voličů (osob zapsaných ve volebních seznamech).		

Tab. 2.3.26 Volební účast v %

	Česká republika	kraje													
		Hl. m. Praha	Středočeský	Jihočeský	Plzeňský	Karlovarský	Ústecký	Liberecký	Královéhradecký	Pardubický	Vysočina	Jihomoravský	Olomoucký	Zlínský	Moravskoslezský
Volby do zastupitelstev obcí															
1994	62,26	53,73	66,00	66,10	65,08	52,56	53,20	60,78	68,29	69,04	73,12	65,86	64,04	67,18	57,31
1998	46,67	39,16	51,69	50,46	48,41	37,63	38,86	44,91	52,28	54,14	58,16	49,70	49,07	51,82	38,63
2002	45,51	35,29	50,54	49,97	48,89	38,92	38,58	44,80	50,69	52,34	54,87	48,07	47,00	50,43	39,32
2006	46,38	42,17	49,90	49,15	47,89	39,14	40,57	44,95	50,03	50,66	54,08	49,35	46,47	49,89	40,19
Volby do zastupitelstev krajů															
2000	33,64	x	32,77	34,13	35,55	28,44	29,68	33,07	34,74	36,46	35,86	34,93	34,19	36,07	33,24
2004	29,62	x	30,73	30,45	31,34	24,99	25,37	30,83	32,56	32,60	31,82	29,71	28,44	30,63	27,55
Volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR															
1996	76,41	69,73	78,35	77,05	77,19	69,62	72,04	75,83	79,96	80,32	82,42	77,82	79,00	79,59	75,95
1998	74,03	71,62	76,38	74,83	74,52	67,83	68,99	73,09	77,15	77,83	78,13	75,16	75,23	75,91	71,75
2002	58,00	59,98	58,78	58,11	58,00	50,17	50,65	55,83	60,84	61,14	62,45	60,03	58,88	60,02	55,22
2006	64,47	68,51	65,96	65,36	63,92	56,48	57,22	62,35	66,69	67,37	67,61	65,29	64,52	66,90	61,02

Ženy a muži v politice
SOCIÁLNÍ PILÍŘ

Indikátor	Podíl žen z celkového počtu zvolených zastupitelů ve volbách do zastupitelstev obcí a do zastupitelstev krajů v %		
Návaznost na strategické dokumenty ČR	OSUR 2007		
Zdroj dat	Český statistický úřad		
Územní dostupnost	kraje, okresy, obce	Periodicita	1 x za čtyři roky
Popis	Indikátor charakterizuje míru zapojení žen v politických a rozhodovacích funkcích a míru naplňování vládního usnesení o prioritách a postupech při prosazování rovnosti mužů a žen ve společnosti.		

Tab. 2.3.27 Podíl žen z celkového počtu zvolených zastupitelů v %

	Česká republika	kraje													
		Hl. m. Praha	Středočeský	Jihočeský	Plzeňský	Karlovarský	Ústecký	Liberecký	Královéhradecký	Pardubický	Vysočina	Jihomoravský	Olomoucký	Zlínský	Moravskoslezský
Volby do zastupitelstev obcí															
1994	17,86	23,64	19,26	15,43	14,52	22,16	21,09	21,76	17,35	18,68	13,15	17,83	18,87	18,13	19,24
1998	20,48	22,40	22,89	17,23	17,08	23,17	25,44	24,69	21,85	20,96	14,64	19,92	21,65	20,05	21,90
2002	22,66	25,26	25,40	18,33	19,04	24,90	27,38	26,39	22,81	24,97	17,87	21,58	24,08	21,55	24,33
2006	24,97	27,03	27,60	21,30	22,29	26,92	29,66	28,84	25,31	26,69	19,59	23,84	26,59	23,43	26,40
Volby do zastupitelstev krajů															
2000	14,38	x	16,93	9,09	28,89	13,33	18,19	20,00	8,89	8,88	11,11	13,84	9,09	6,67	20,00
2004	15,11	x	15,39	18,18	20,00	15,55	16,36	17,78	11,11	8,89	13,33	18,46	12,72	11,11	15,38

Indikátor	Počet obyvatel (střední stav) na 1 nestátní neziskovou organizaci		
Návaznost na strategické dokumenty ČR	SZ 2005, SZ 2006		
Zdroj dat	Český statistický úřad, Registr ekonomických subjektů		
Územní dostupnost	kraje, okresy	Periodicita	ročně
Popis	Indikátor občanské participace vypovídá o demokratické možnosti občana ovlivňovat věci veřejné. Nestátní neziskový sektor pro potřeby výpočtu tohoto indikátoru je definován podle právní formy organizace (nadace, nadační fondy, obecně prospěšné společnosti, sdružení, organizační jednotky sdružení a církevní organizace) a institucionálního sektoru (neziskové instituce sloužící domácnostem). Z důvodu nedostupnosti dat nebyl při výpočtu indikátoru zohledněn stupeň aktivity jednotlivých subjektů.		

Tab. 2.3.28 Počet obyvatel na 1 nestátní neziskovou organizaci

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Česká republika	155	141	139	130	124	120	119	115	112	117
Hl. m. Praha	140	128	125	123	115	108	103	98	94	98
Středočeský	140	128	126	117	114	111	110	108	107	119
Jihočeský	124	109	106	100	96	92	95	93	90	95
Plzeňský	131	120	118	109	105	102	101	99	101	104
Karlovarský	178	162	152	140	134	131	127	121	122	126
Ústecký	182	162	153	143	138	136	133	130	125	128
Liberecký	163	146	142	133	127	123	118	114	111	114
Královéhradecký	139	126	128	118	114	110	107	104	101	105
Pardubický	141	123	122	114	111	108	108	106	103	107
Vysočina	129	116	114	106	102	99	102	99	97	101
Jihomoravský	164	152	152	142	135	129	129	124	119	123
Olomoucký	159	145	147	134	127	124	124	121	117	124
Zlínský	170	160	159	148	142	138	139	134	130	137
Moravskoslezský	233	208	207	190	180	175	170	163	157	160

Zornění zemědělské půdy

ENVIRONMENTÁLNÍ PILÍŘ

Indikátor	Zornění zemědělské půdy v %		
Návaznost na strategické dokumenty ČR	SUR 2004		
Zdroj dat	Český úřad zeměměřický a katastrální, Statistická ročenka půdního fondu ČR		
Územní dostupnost	kraje, okresy, obce	Periodicita	ročně
Popis	Podíl orné půdy na zemědělské půdě v %. Výměra orné a zemědělské půdy (v hektarech) je zjištěná z katastru nemovitostí, jehož správu vykonává Český úřad zeměměřický a katastrální. Údaje se vztahují k 31.12. daného roku.		

Tab. 2.3.29 Zornění zemědělské půdy v %

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Česká republika	74,1	73,8	73,4	72,4	72,2	72,4	72,3	72,0	71,9	71,8	71,7	71,6	71,5	71,4
Hl. m. Praha	73,6	73,5	73,4	73,6	73,7	73,7	73,7	73,6	73,6	73,6	73,6	73,5	73,5	73,5
Středočeský	83,5	83,5	83,5	83,5	83,5	83,6	83,6	83,5	83,4	83,3	83,2	83,2	83,2	83,2
Jihočeský	68,6	67,9	67,6	65,3	65,0	65,1	65,1	64,8	64,6	64,6	64,7	64,6	64,6	64,5
Plzeňský	70,9	70,5	70,3	69,0	68,7	69,3	69,3	69,2	69,1	69,0	68,9	68,9	68,9	68,8
Karlovarský	58,2	56,6	54,4	49,0	48,8	48,7	47,6	46,6	45,8	45,8	45,7	45,6	45,4	45,1
Ústecký	72,4	71,8	71,1	68,4	67,9	67,8	67,7	67,5	67,4	67,3	67,2	67,0	66,9	66,6
Liberecký	54,2	53,4	52,6	51,4	51,3	51,3	51,0	50,5	50,2	50,1	49,6	49,3	48,9	48,7
Královéhradecký	70,6	70,4	70,3	69,8	69,3	69,5	69,5	69,4	69,3	69,3	69,2	69,2	69,1	69,1
Pardubický	74,2	74,2	73,9	73,5	73,5	73,7	73,6	73,5	73,4	73,4	73,4	73,4	73,2	73,2
Vysočina	77,3	77,3	77,3	77,3	77,3	77,9	77,9	77,7	77,5	77,4	77,4	77,4	77,5	77,4
Jihomoravský	84,0	84,0	84,0	84,0	84,1	84,3	84,3	84,2	84,2	84,2	84,0	83,6	83,3	83,2
Olomoucký	79,0	78,5	77,8	76,7	76,4	76,5	76,5	76,3	76,2	75,7	75,4	75,4	74,5	74,5
Zlínský	66,3	66,0	65,8	65,4	65,3	65,3	65,3	64,8	64,6	64,6	64,5	64,4	64,3	64,3
Moravskoslezský	68,9	68,2	67,2	65,3	64,6	64,4	64,2	63,2	63,1	62,9	62,8	62,7	63,2	62,9

Spotřeba průmyslových hnojiv

ENVIRONMENTÁLNÍ PILÍŘ

Indikátor	Spotřeba průmyslových hnojiv v čistých živinách (N, P ₂ O ₅ , K ₂ O) v kilogramech na hektar orné půdy
Návaznost na strategické dokumenty ČR	SUR 2004, SZ 2006, OSUR 2007
Zdroj dat	Český statistický úřad, Definitivní údaje o sklizni zemědělských plodin
Územní dostupnost	kraje
Periodicita	ročně
Popis	Spotřeba průmyslových hnojiv přepočtená na čisté živiny za hospodářský rok (od 1. 7. roku předcházejícího k 30. 6. roku stávajícího) v kilogramech na hektar orné půdy zjištěné ze soupisu ploch osevů (k 31. 5. daného roku). Do roku 2002 byly údaje zpracovány z ročních výkazů o rostlinné výrobě a spotřebě hnojiv za organizace hospodařící na zemědělské půdě. Za ostatní subjekty (s menší výměrou, nepředkládající výkaz) byly zpracovány okresní sumární výkazy na základě kvalifikovaných odhadů. Od roku 2002 došlo ke změně způsobu zjišťování: základem jsou výsledky Agrocenzu 2000, který zahrnoval hospodařící subjekty v zemědělství vymezené prahovými hodnotami (nebyla zahrnuta malá hospodářství samostatně hospodařících rolníků, kteří nepředkládají výkazy). Zjišťování je výběrové, dopočet údajů je prováděn matematicko-statistickými metodami.

Tab. 2.3.30 Spotřeba průmyslových hnojiv v čistých živinách (N, P₂O₅, K₂O) v kilogramech na hektar orné půdy

	kraje														
	Česká republika	Hl. m. Praha	Středočeský	Jihočeský	Plzeňský	Karlovarský	Ústecký	Liberecký	Královéhradecký	Pardubický	Vysočina	Jihomoravský	Olomoucký	Zlínský	Moravskoslezský
2000	90,4	70,6	90,7	102,1	84,6	57,5	60,8	60,6	90,9	88,2	105,3	90,1	117,2	86,9	78,0
2001	97,9	74,5	98,3	104,6	94,4	71,1	64,6	58,7	100,6	100,6	112,0	95,5	127,5	95,9	90,2
2002	110,0	67,3	109,9	115,8	100,4	88,7	93,1	79,5	113,5	99,8	118,6	104,5	145,6	110,2	107,6
2003	96,0	86,7	98,9	101,8	79,1	70,0	68,6	76,0	106,6	91,3	104,7	94,1	124,9	85,1	93,9
2004	107,8	107,7	110,2	112,0	88,3	60,0	82,3	78,8	121,6	111,9	115,7	97,4	143,2	115,4	107,7
2005	103,5	91,7	111,4	107,6	80,2	70,9	81,4	85,9	115,6	105,2	107,9	81,1	140,0	110,1	117,8
2006	109,3	97,0	116,5	105,6	92,1	66,0	91,0	93,8	129,0	107,3	109,8	98,3	139,0	111,0	119,0

Koeficient ekologické stability

ENVIRONMENTÁLNÍ PILÍŘ

Indikátor	Koeficient ekologické stability		
Návaznost na strategické dokumenty ČR	neobsažen		
Zdroj dat	Český úřad zeměměřický a katastrální		
Územní dostupnost	kraje, okresy, obce	Periodicita	ročně
Popis	Koeficient ekologické stability je poměrové číslo, které stanovuje poměr ploch tzv. stabilních a nestabilních krajinných prvků v daném území. Mezi stabilní prvky patří lesy, trvalé travní porosty, sady, zahrady, vinice, chmelnice a vodní plochy, mezi nestabilní prvky patří orná půda, zastavěné plochy a ostatní plochy. Hodnoty koeficientu ekologické stability menší nebo rovné 0,10 dosahují území s maximálním narušením přírodních struktur; 0,10 – 0,30 území nadprůměrně využívaná se zřetelným narušením přírodních struktur; 0,31 – 1,00 území intenzivně využívaná, zejména zemědělskou velkovýrobou; 1,01 – 2,99 celkem vyvážená krajina, v níž jsou technické objekty relativně v souladu s dochovanými přírodními strukturami; hodnoty 3,00 a více dosahuje přírodní a přírodě blízká krajina s výraznou převahou ekologicky stabilních struktur a nízkou intenzitou využívání krajiny člověkem.		

Tab. 2.3.31 Koeficient ekologické stability

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Česká republika	0,98	0,98	0,99	1,01	1,02	1,02	1,02	1,03	1,03	1,03	1,04	1,04	1,04	1,04
Hl. m. Praha	0,30	0,30	0,31	0,30	0,30	0,30	0,30	0,30	0,30	0,30	0,30	0,30	0,30	0,30
Středočeský	0,65	0,65	0,65	0,65	0,65	0,65	0,65	0,65	0,66	0,66	0,66	0,66	0,66	0,66
Jihočeský	1,32	1,34	1,35	1,41	1,42	1,42	1,42	1,43	1,44	1,44	1,44	1,45	1,45	1,45
Plzeňský	1,26	1,26	1,27	1,31	1,31	1,30	1,30	1,30	1,31	1,31	1,31	1,31	1,31	1,32
Karlovarský	1,56	1,60	1,66	1,81	1,82	1,83	1,86	1,90	1,92	1,92	1,92	1,92	1,93	1,94
Ústecký	0,84	0,86	0,87	0,92	0,93	0,94	0,94	0,94	0,95	0,95	0,95	0,95	0,96	0,96
Liberecký	1,90	1,92	1,95	2,00	2,00	2,01	2,02	2,10	2,11	2,12	2,14	2,15	2,17	2,18
Královéhradecký	0,99	0,99	0,99	1,00	1,02	1,01	1,01	1,02	1,02	1,02	1,02	1,02	1,02	1,03
Pardubický	0,86	0,86	0,87	0,88	0,88	0,87	0,88	0,88	0,88	0,88	0,88	0,88	0,89	0,89
Vysočina	0,84	0,84	0,84	0,84	0,84	0,83	0,83	0,84	0,84	0,84	0,84	0,85	0,84	0,84
Jihomoravský	0,65	0,65	0,65	0,65	0,65	0,65	0,65	0,65	0,65	0,65	0,65	0,66	0,67	0,67
Olomoucký	0,86	0,87	0,90	0,92	0,93	0,93	0,93	0,93	0,93	0,95	0,96	0,96	0,98	0,98
Zlínský	1,35	1,36	1,36	1,37	1,38	1,38	1,38	1,40	1,40	1,40	1,40	1,41	1,41	1,41
Moravskoslezský	1,15	1,17	1,18	1,23	1,25	1,26	1,26	1,29	1,29	1,30	1,31	1,31	1,30	1,30

Ekologické zemědělství

ENVIRONMENTÁLNÍ PILÍŘ

Indikátor	Podíl ekologicky obhospodařované půdy na celkové výměře zemědělské půdy v %		
Návaznost na strategické dokumenty ČR	SUR 2004, SZ 2006, OSUR 2007		
Zdroj dat	Ministerstvo zemědělství		
Územní dostupnost	kraje, okresy, ORP	Periodicita	ročně
Popis	Ekologické zemědělství je založeno na hospodaření bez používání umělých hnojiv, chemických přípravků, postřiků, hormonů, umělých látek a genetických modifikací, a to v oblasti pěstování rostlin i v chovu zvířat. Hlavním principem je biologický koloběh: zdravá půda – zdravé rostliny – zdravá zvířata – zdravé potraviny – zdraví lidé – nenarušená krajina. Zemědělci, kteří se k ekologickému hospodaření přihlašují a registrují na Ministerstvu zemědělství, se řídí zákonem č. 242/2000 Sb., o ekologickém zemědělství a Vyhláškou MZe č. 53/2001. Data vychází ze seznamů ekologických zemědělců zveřejňovaných MZe a jsou k dispozici od roku 2003.		

Tab. 2.3.32 Podíl ekologicky obhospodařované půdy na celkové výměře zemědělské půdy v %

	Česká republika	kraje													
		Hl. m. Praha	Středočeský	Jihočeský	Plzeňský	Karlovarský	Ústecký	Liberecký	Královéhradecký	Pardubický	Vysočina	Jihomoravský	Olomoucký	Zlínský	Moravskoslezský
2003	4,59	0,36	0,22	4,62	4,85	33,49	8,56	6,08	2,21	0,93	0,79	1,02	6,88	8,65	9,30
2006	5,46	0,61	0,28	5,00	5,06	37,10	9,78	12,77	3,52	1,12	0,98	1,23	7,59	10,91	10,86

Index defoliace

ENVIRONMENTÁLNÍ PILÍŘ

Indikátor	Index defoliace v %		
Návaznost na strategické dokumenty ČR	SZ 2006, OSUR 2007		
Zdroj dat	Výzkumný ústav lesního hospodářství a myslivosti		
Územní dostupnost	kraje	Periodicita	ročně
Popis	Defoliace je definována jako relativní ztráta asimilačního aparátu v koruně stromu v porovnání se zdravým stromem, rostoucím ve stejných porostních a stanovištních podmínkách. Sleduje se na 306 monitorovacích plochách, které jsou podle lesnatosti rozmístěny rovnoměrně po území ČR. Defoliace (odlistění) se vyjadřuje v procentech ztráty jehličí (listí). Index defoliace se vyjadřuje jako podíl stromů šedesátiletých a starších ve 3. a 4. stupni odlistění, tedy stromy silně odlistěné (60,0 – 99,9 %) a odumřelé (100,0 % ztráta jehličí/listí). Údaje o defoliaci za Prahu nejsou k dispozici vzhledem k malé výměře monitorovacích ploch.		

Tab. 2.3.33 Index defoliace v %

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Česká republika	1,70	0,80	0,90	0,90	0,80	0,90	1,10	1,00	1,40	1,60	2,30
Hl. m. Praha											
Středočeský	2,53	0,86	0,71	0,76	0,89	0,91	2,40	1,63	1,45	2,64	3,84
Jihočeský	0,67	0,34	1,05	1,31	1,12	1,17	1,11	1,22	1,51	1,37	2,15
Plzeňský	2,87	0,62	1,54	0,98	0,85	1,17	0,94	1,44	1,21	1,27	1,60
Karlovarský	2,57	0,60	0,91	0,88	0,47	0,67	0,65	1,24	1,24	1,87	2,09
Ústecký	3,67	2,13	1,28	0,38	0,26	0,09	0,14	0,34	1,31	0,62	1,11
Liberecký	3,27	1,16	1,01	0,61	0,96	0,89	1,39	0,56	0,77	0,73	2,15
Královéhradecký	0,96	0,95	0,61	0,49	0,54	0,60	0,94	0,29	0,73	0,99	0,79
Pardubický	0,33		0,42	0,52	1,01	0,90	1,03	2,06	1,85	2,12	3,46
Vysočina	1,03	0,86	0,60	1,03	0,63	0,24	0,48	0,54	1,40	1,21	1,79
Jihomoravský	2,52	0,62	0,38	0,64	1,86	2,91	1,36	1,98	2,38	2,49	3,54
Olomoucký	1,70	2,09	0,80	1,21	1,32	1,10	0,59	1,24	3,16	2,95	3,73
Zlínský	1,00	0,27	0,13	0,57	0,67	0,12	0,12	0,29	1,04	0,40	0,83
Moravskoslezský	0,56	1,15	0,35	0,41	0,78	0,52	0,35	0,38	0,85	1,55	2,71

Podíl listnatých dřevin

ENVIRONMENTÁLNÍ PILÍŘ

Indikátor	Podíl listnatých dřevin v %		
Návaznost na strategické dokumenty ČR	SUR 2004		
Zdroj dat	Ústav pro hospodářské úpravy lesů Brandýs nad Labem, Informace o stavu lesa		
Územní dostupnost	kraje, okresy, ORP	Periodicita	ročně
Popis	Indikátor podílu listnatých dřevin na celkové výměře lesů na příslušném území; lesy s vyšším podílem listnatých dřevin jsou odolnější vůči povětrnostním vlivům, suchu i hmyzím škůdcům. Jde o údaje z lesních hospodářských plánů a osnov pro celou ČR, kraje a okresy. Údaje mají informativní charakter za příslušnou územněsprávní jednotku a do roku 1998 nezahnují lesy ve správě Ministerstva obrany. Údaje za Moravskoslezský a Olomoucký kraj za roky 1994 – 1996 nejsou k dispozici kvůli chybějícím datům za okres Jeseník.		

Tab. 2.3.34 Podíl listnatých dřevin v %

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Česká republika	21,50	21,63	21,78	21,90	22,06	22,11	22,33	22,55	22,84	23,18	23,43	23,68	23,92
Hl. m. Praha	59,71	59,71	59,71	59,72	59,67	61,39	61,56	61,89	63,25	63,25	65,21	65,22	65,15
Středočeský	26,57	26,84	26,82	26,85	27,09	25,86	25,92	26,21	26,58	26,72	26,93	27,24	27,45
Jihočeský	10,78	10,87	11,00	11,05	11,23	11,26	11,38	11,71	11,90	12,01	12,12	12,27	12,63
Plzeňský	10,60	10,88	10,92	11,18	11,03	10,96	11,09	11,29	11,45	11,73	12,13	12,61	12,84
Karlovarský	10,75	10,75	10,76	10,75	14,46	14,41	14,43	14,54	15,00	15,37	15,63	15,85	15,87
Ústecký	38,49	39,02	39,32	39,73	40,29	40,41	39,97	40,10	40,21	40,21	40,24	40,57	40,88
Liberecký	19,24	19,24	19,26	19,26	19,31	20,03	17,84	17,98	18,49	19,77	20,32	20,32	20,38
Královéhradecký	19,65	19,70	20,52	20,10	20,69	21,48	20,75	20,96	21,09	21,70	21,81	21,78	22,16
Pardubický	16,93	16,18	16,21	16,30	16,24	16,78	16,99	17,05	17,05	17,36	17,36	17,69	17,74
Vysočina	8,22	8,23	8,27	8,32	8,51	8,64	9,08	9,09	9,23	9,58	9,73	9,78	9,89
Jihomoravský	47,28	47,30	47,71	47,76	47,75	47,09	47,57	47,93	48,35	49,03	49,05	48,44	49,24
Olomoucký	.	.	.	25,16	25,69	25,34	26,80	27,12	27,27	27,60	27,81	27,92	28,21
Zlínský	39,58	39,75	39,92	40,35	40,48	40,37	40,73	40,74	41,00	40,89	41,38	41,77	41,97
Moravskoslezský	.	.	.	22,07	22,62	23,66	23,71	24,03	24,86	25,41	26,06	26,57	26,60

Indikátor	Podíl profilů ve IV. a V. třídě znečištění (sk. A - obecné, fyzikální a chemické ukazatele) v %		
Návaznost na strategické dokumenty ČR	SUR 2004, OSUR 2007		
Zdroj dat	Český hydrometeorologický ústav		
Územní dostupnost	kraje	Periodicita	ročně
Popis	Jakost povrchových vod je zjednodušeně pro obecnou informaci vyjadřována v třídách jakosti vody. Zatřídění kvality vod v jednotlivých profilech vychází z normy ČSN 75 7221, podle které platí, že IV. třída je silně znečištěná voda a V. třída je velmi silně znečištěná voda. Zatřídění je provedeno tak, že se zvláště klasifikují jednotlivé ukazatele příslušné skupiny a výsledná třída skupiny je určena dle nejnepříznivějšího ukazatele jakosti vod ve skupině. Ukazatele kvality vod se člení do skupin (A – obecné, fyzikální a chemické ukazatele, B – specifické organické látky, C – kovy a metaloidy, D – biologické a mikrobiologické ukazatele a E – radiologické ukazatele). Do skupiny A patří např. tyto ukazatele: konduktivita, rozpuštěný kyslík, BSK ₅ , CHSK _{Mn} , chloridy, vápník.		

Tab. 2.3.35 Podíl profilů ve IV. a V. třídě znečištění (sk. A – obecné, fyzikální a chemické ukazatele) v %

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	Sledované profily 2006
Česká republika	76,3	62,9	65,3	68,7	61,6	67,6	62,1	55,2	64,6	58,3	61,4	321
Hl. m. Praha	50,0	50,0	100,0	50,0	50,0	50,0	50,0	50,0	50,0	-	50,0	2
Středočeský	88,9	69,4	86,1	86,1	89,2	81,1	83,8	78,9	78,9	76,3	76,3	38
Jihočeský	65,2	65,2	82,6	60,9	48,0	64,0	55,2	58,6	71,9	62,5	48,5	33
Plzeňský	65,2	30,4	60,9	34,8	34,8	65,2	54,2	21,9	48,4	35,5	50,0	32
Karlovarský	61,5	46,2	53,8	69,2	30,8	46,2	40,0	46,7	45,5	36,0	52,0	25
Ústecký	88,5	65,4	57,7	69,2	55,6	77,8	62,1	53,1	63,6	68,3	64,3	42
Liberecký	55,6	44,4	66,7	44,4	66,7	88,9	88,9	55,6	44,4	55,6	66,7	9
Královéhradecký	66,7	61,1	38,9	50,0	50,0	75,0	43,8	70,6	47,1	47,1	58,8	17
Pardubický	100,0	100,0	100,0	50,0	60,0	100,0	80,0	60,0	60,0	100,0	100,0	5
Vysočina	72,7	63,6	63,6	81,8	90,0	54,5	66,7	50,0	83,3	63,6	58,3	12
Jihomoravský	82,6	80,0	76,0	88,0	81,5	74,1	76,7	73,3	88,2	70,6	76,7	30
Olomoucký	80,0	40,0	33,3	80,0	52,9	41,2	42,9	42,9	39,1	34,8	39,1	23
Zlínský	77,8	77,8	55,6	88,9	60,0	70,0	81,8	72,7	83,3	58,3	66,7	12
Moravskoslezský	78,4	75,7	62,2	67,6	62,2	56,8	51,4	43,2	65,9	63,4	65,9	41

Indikátor	Podíl oblastí se zhoršenou kvalitou ovzduší v %		
Návaznost na strategické dokumenty ČR	SUR 2004		
Zdroj dat	Ministerstvo životního prostředí. Údaje za kraje byly dopočteny podle údajů MŽP.		
Územní dostupnost	kraje, okresy, území stavebních úřadů	Periodicita	ročně
Popis	<p>Oblasti se zhoršenou kvalitou ovzduší se rozumí vymezená část území (zóna) nebo sídelní seskupení (aglomerace), na kterém je překročena hodnota jednoho nebo více imisních limitů nebo cílového imisního limitu pro ozon nebo hodnota jednoho či více imisních limitů zvýšená o příslušné meze tolerance. Vymezení oblastí se zhoršenou kvalitou ovzduší provádí Ministerstvo životního prostředí jednou ročně a výsledky zveřejňuje ve Věstníku Ministerstva životního prostředí. V oblastech se zhoršenou kvalitou ovzduší zajišťuje ministerstvo sledování úrovně znečištění ovzduší znečišťujícími látkami, pro něž jsou stanoveny imisní limity. Pro oblasti se zhoršenou kvalitou ovzduší jsou orgány kraje a obce povinny vypracovat nebo aktualizovat programy ke zlepšení kvality ovzduší pro znečišťující látky, u kterých jsou překračovány imisní limity a meze tolerance. Jako nejmenší územní jednotka, pro kterou je oblast se zhoršenou kvalitou ovzduší vymezena, byla v letech 2000 – 2003 zvolena území jednotlivých obcí, od roku 2004 jsou to však území stavebních úřadů. V této souvislosti je také od roku 2004 pro účely vymezení oblastí se zhoršenou kvalitou ovzduší z Jihomoravského kraje vyčleněno území statutárního města Brna, které je tak sledováno jako samostatná aglomerace. Členění České republiky na ostatní aglomerace a zóny je obsahem Věstníku MŽP č. 11/2005. Uvedené informace se týkají překračování přípustných úrovní znečištění ovzduší pro ochranu zdraví lidí.</p>		

Tab. 2.3.36 Podíl oblastí se zhoršenou kvalitou ovzduší v %

	Česká republika	kraje/zóny/aglomerace														
		Hl. m. Praha	Středočeský	Jihočeský	Plzeňský	Karlovarský	Ústecký	Liberecký	Královéhradecký	Pardubický	Vysočina	Brno	Jihomoravský	Olomoucký	Zlínský	Moravskoslezský
2001	5,1	53,7	1,3	-	2,0	0,1	6,1	8,8	0,7	0,1	0,1	-	2,0	6,1	4,4	38,7
2002	8,2	81,3	3,7	0,0	0,4	5,0	20,2	6,7	1,0	-	0,1	-	7,7	9,5	3,6	53,2
2003	11,9	90,3	9,9	1,1	1,5	6,5	42,7	5,4	1,8	4,8	1,2	-	9,0	20,9	12,0	43,5
2004	4,2	62,3	1,5	0,2	0,9	0,1	10,0	1,5	1,3	-	-	10,0	0,4	6,5	5,8	26,2
2005	35,8	99,0	51,5	0,6	1,2	4,0	62,6	43,0	49,8	31,6	5,7	78,0	65,4	49,2	70,7	50,5

Emise oxidů dusíku

ENVIRONMENTÁLNÍ PILÍŘ

Indikátor	Emise oxidů dusíku (REZZO 1-4) v t/km ²		
Návaznost na strategické dokumenty ČR	SUR 2004, OSUR 2007		
Zdroj dat	Český hydrometeorologický ústav		
Územní dostupnost	kraje, okresy	Periodicita	ročně
Popis	Emise je děj, při kterém jsou vnášeny cizorodé látky různého skupenství do ovzduší. Zároveň se však emisí rozumí i množství těchto látek vypouštěných do ovzduší. Data pochází z databáze REZZO, která eviduje zdroje znečištění, přičemž REZZO 1-3 jsou stacionární zdroje (REZZO 1 – velké zdroje, REZZO 2 – střední zdroje, REZZO 3 – malé zdroje) a REZZO 4 jsou mobilní zdroje. Databáze REZZO tvoří součást Informačního systému kvality ovzduší (ISKO), který spravuje ČHMÚ. Významným zdrojem oxidů dusíku (více než 50 %) jsou motorová vozidla. Data v časové řadě od r. 2000 byla koncem roku 2007 zpětně přepočítána na základě aktualizované bilance spotřeby pohonných hmot v souvislosti s přerozdělením spotřeby motorové nafty mezi dopravní prostředky a ostatní nesilniční mobilní zdroje. Data za rok 2006 jsou předběžná.		

Tab. 2.3.37 Emise oxidů dusíku (REZZO 1-4) v t/km²

	Česká republika	kraje													
		Hl. m. Praha	Středočeský	Jihočeský	Plzeňský	Karlovarský	Ústecký	Liberecký	Královéhradecký	Pardubický	Vysočina	Jihomoravský	Olomoucký	Zlínský	Moravskoslezský
2000	3,71	26,87	3,50	1,56	1,83	3,46	12,44	2,22	2,41	4,84	1,76	2,84	2,75	2,64	6,48
2001	3,82	26,97	3,66	1,54	1,91	3,38	13,55	2,16	2,44	4,91	1,85	2,92	2,83	2,61	6,33
2002	3,65	23,89	3,46	1,50	1,84	3,27	13,42	2,06	2,34	4,67	1,83	2,70	2,60	2,37	5,96
2003	3,65	23,80	3,63	1,48	1,90	3,38	13,37	1,84	2,37	4,40	1,92	2,75	2,53	2,35	5,85
2004	3,66	23,55	3,83	1,48	1,97	3,35	13,12	1,78	2,12	4,40	2,00	2,74	2,45	2,33	5,96
2005	3,69	22,66	3,93	1,45	2,04	3,13	13,08	1,78	2,14	4,14	2,27	2,80	2,41	2,31	6,27
2006	3,59	20,78	3,65	1,36	2,01	4,01	13,24	1,62	2,01	4,07	2,11	2,65	2,32	2,16	5,93

Emise oxidu siřičitého

ENVIRONMENTÁLNÍ PILÍŘ

Indikátor	Emise oxidu siřičitého (REZZO 1-3) v t/km ²		
Návaznost na strategické dokumenty ČR	SUR 2004		
Zdroj dat	Český hydrometeorologický ústav		
Územní dostupnost	kraje, okresy	Periodicita	ročně
Popis	Oxid siřičitý vzniká jako vedlejší produkt zejména při spalování méně kvalitního hnědého uhlí, které obsahuje jak volnou síru, tak některé siřičitky, zejména pyrit. Zákon o ochraně ovzduší proto vyžaduje odsiřování kouře u elektráren, které používají toto palivo. Oxid siřičitý se dostává do vzduchu i při spalování méně kvalitních benzinů nebo nafty, obsahujících siřičité sloučeniny (zejména thiofen), v automobilových motorech. Oxid siřičitý negativně působí na lidské zdraví a značně toxický je i pro rostliny, neboť reaguje s chlorofylem a narušuje tak fotosyntézu. V ovzduší pozvolna oxiduje vzdušným kyslíkem za přítomnosti vody na kyselinu sírovou, která je spolu s kyselinou siřičitou příčinou kyselých dešťů.		

Tab. 2.3.38 Emise oxidu siřičitého (REZZO 1-3) v t/km²

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Česká republika	16,10	13,74	11,89	8,76	5,48	3,32	3,26	3,09	2,92	2,86	2,82	2,75
Hl. m. Praha	61,12	49,83	31,25	21,27	11,44	7,24	5,88	6,06	3,96	3,82	4,87	4,79
Středočeský	13,18	12,21	12,67	14,19	9,32	2,58	2,55	2,65	2,47	2,37	2,31	2,25
Jihočeský	3,82	2,48	2,49	2,10	1,42	1,44	1,26	1,24	1,14	1,13	1,16	1,09
Plzeňský	5,08	3,55	3,23	2,50	2,07	1,87	1,61	1,74	1,56	1,53	1,55	1,54
Karlovarský	17,01	12,37	14,47	10,63	6,39	6,29	6,64	6,56	5,21	4,83	5,18	4,96
Ústecký	111,98	102,17	79,79	41,37	26,36	15,61	16,73	13,73	15,11	13,60	13,42	13,49
Liberecký	7,13	5,07	4,09	2,91	2,44	2,86	2,33	2,03	1,48	1,42	1,30	1,17
Královéhradecký	7,76	5,07	2,65	3,58	2,74	2,41	2,11	2,00	1,55	1,79	1,93	1,69
Pardubický	21,09	20,44	19,64	18,90	8,16	3,78	4,19	4,66	4,06	4,73	3,67	3,45
Vysočina	3,05	1,58	1,57	1,26	0,98	0,95	0,76	0,78	0,61	0,61	0,56	0,48
Jihomoravský	5,61	3,83	3,50	2,30	0,66	0,59	0,47	0,52	0,50	0,55	0,58	0,58
Olomoucký	5,90	3,98	3,74	3,14	2,56	1,76	1,56	1,40	1,18	1,22	1,39	1,35
Zlínský	6,61	4,24	4,46	4,03	2,64	2,06	2,11	2,08	1,77	1,95	2,24	1,84
Moravskoslezský	16,40	14,16	13,11	10,69	7,05	5,65	5,19	5,32	5,21	5,35	5,18	5,42

Produkce podnikového odpadu

ENVIRONMENTÁLNÍ PILÍŘ

Indikátor	Produkce podnikového odpadu v kg na tis. Kč HDP		
Návaznost na strategické dokumenty ČR	SUR 2004, OSUR 2007		
Zdroj dat	Český statistický úřad		
Územní dostupnost	kraje	Periodicita	ročně
Popis	Odpadem je každá movitá věc, které se osoba zbavuje nebo má úmysl nebo povinnost se jí zbavit a která přísluší do některé ze skupin odpadů uvedených v Příloze č. 1 k zákonu č. 185/2001 Sb., o odpadech. Data o odpadech jsou získávána zpracováním ročního statistického výkazu u vybraných ekonomických subjektů podle sídla podniku. Podle převažující činnosti jsou šetřeny ekonomické subjekty s 20 a více zaměstnanci zařazené do odvětví OKEČ – oddílů 01, 02, 10-36, 40-41, 45, 502, 505, 52, 55, 601-602, 61, 62, 642, 747, 7481, 851-852, 9211 a 93. U vybraných OKEČ – 37 (zpracování druhotných surovin), 5155 (velkoobchod s chemickými výrobky) a 5157 (velkoobchod s odpadem a šrotem) jsou zahrnuty jednotky s 5 a více zaměstnanci, a u OKEČ 90 (nakládání s odpady) všechny jednotky bez ohledu na počet zaměstnanců. Data jsou ve srovnatelné časové řadě od roku 2002 (po změně zákona o odpadech). K přepočtu byl použit HDP ve srovnatelných cenách.		

Tab. 2.3.39 Produkce podnikového odpadu v kg na tis. Kč HDP

	Česká republika	kraje													
		Hl. m. Praha	Středočeský	Jihočeský	Píseňský	Karlovarský	Ústecký	Liberecký	Královéhradecký	Pardubický	Vysočina	Jihomoravský	Olomoucký	Zlínský	Moravskoslezský
2002	10,9	16,6	9,8	6,2	8,6	11,3	15,1	3,6	4,6	3,6	5,9	13,1	3,9	5,3	15,0
2003	10,6	13,6	5,7	6,7	17,2	12,4	12,1	3,7	5,6	5,5	6,5	14,0	9,8	5,4	14,8
2004	10,7	13,6	5,5	5,6	16,8	12,3	9,3	4,9	5,8	4,5	8,9	13,0	9,4	5,6	19,1
2005	8,3	9,7	5,8	5,1	15,0	11,4	9,0	5,5	4,2	3,3	5,7	12,0	4,6	5,2	10,3
2006	7,6	7,9	5,6	5,1	13,2	7,4	9,4	3,1	2,7	3,7	6,1	9,3	4,9	5,6	13,6

Produkce komunálního odpadu

ENVIRONMENTÁLNÍ PILÍŘ

Indikátor	Produkce komunálního odpadu v kg na 1 obyvatele		
Návaznost na strategické dokumenty ČR	SUR 2004, OSUR 2007		
Zdroj dat	Český statistický úřad		
Územní dostupnost	kraje	Periodicita	ročně
Popis	Komunálním odpadem se rozumí veškerý odpad vznikající na území obce při činnosti fyzických osob a je zařazen do skupiny 20 Katalogu odpadů stanoveného vyhláškou Ministerstva životního prostředí, s výjimkou odpadů vznikajících u právnických nebo fyzických osob oprávněných k podnikání. V šetření ČSÚ, které probíhá u vybraných obcí, je za komunální odpad považován veškerý odpad vznikající na území obce při činnosti fyzických osob a jemu podobné odpady ze živností, úřadů apod., včetně odděleně sbíraných složek těchto odpadů. Data jsou dopočtena od roku 2001; od roku 2003 došlo ke změně metodiky (k výkazu byla zavedena příloha pro obce).		

Tab. 2.3.40 Produkce komunálního odpadu v kg na obyvatele

	Česká republika	kraje													
		Hl. m. Praha	Středočeský	Jihočeský	Píseňský	Karlovarský	Ústecký	Liberecký	Královéhradecký	Pardubický	Vysočina	Jihomoravský	Olomoucký	Zlínský	Moravskoslezský
2001	273,9	233,1	337,1	264,3	240,2	293,7	319,6	216,1	270,7	207,2	266,2	282,3	278,6	323,0	257,9
2002	278,9	345,7	351,7	303,4	237,6	273,7	327,0	304,7	259,2	275,1	275,1	238,3	255,4	291,3	174,2
2003	280,0	265,1	325,9	308,2	237,6	296,3	315,4	288,3	257,2	267,1	268,3	280,3	261,7	282,6	255,1
2004	278,4	264,2	310,5	319,5	241,9	297,7	313,7	284,2	238,9	269,5	270,6	271,3	266,3	285,5	261,3
2005	288,6	271,5	348,9	281,2	285,0	290,2	316,0	276,4	281,7	270,1	265,5	263,5	275,1	271,1	298,2
2006	296,0	279,5	343,2	289,4	305,7	302,4	319,2	277,1	279,2	291,3	304,9	283,2	282,9	288,2	287,4

Investiční výdaje na ochranu životního prostředí
ENVIRONMENTÁLNÍ PILÍŘ

Indikátor	Pořízené investice na ochranu životního prostředí podle místa investice v Kč na obyvatele		
Návaznost na strategické dokumenty ČR	SZ 2006, OSUR 2007		
Zdroj dat	Český statistický úřad, Výdaje na ochranu životního prostředí v České republice		
Územní dostupnost	kraje	Periodicita	ročně
Popis	<p>Výdaje na ochranu životního prostředí představují výdaje na pořízení dlouhodobého hmotného majetku a neinvestiční náklady, které se vztahují k aktivitám na ochranu životního prostředí. Do výdajů na pořízení dlouhodobého hmotného majetku na ochranu životního prostředí se zahrnují samostatné movité věci a soubory movitých věcí se samostatným technicko-ekonomickým určením s dobou použitelnosti delší než jeden rok a v ocenění stanoveném účetní jednotkou, povinně však od částky stanovené zákonem o daních z příjmů pro tento majetek (od roku 2001 je stanovena částka 40 000 Kč). Data jsou získávána z ročních statistických výkazů rozesílaných vybraným ekonomickým subjektům a organizačním složkám státu, územním samosprávným celkům, příspěvkovým organizacím a podobným vládním institucím. V roce 2002 došlo ke změnám způsobu zjišťování, které byly způsobeny změnou klasifikace programového zaměření a finančních zdrojů (z důvodu srovnatelnosti s CEPA 2000). Od roku 2003 se pak navíc zjišťují neinvestiční náklady na ochranu životního prostředí a ekonomické přínosy z aktivit na ochranu ŽP.</p>		

Tab. 2.3.41 Pořízené investice na ochranu životního prostředí podle místa investice v Kč na obyvatele (běžné ceny)

	Česká republika	kraje													
		Hl. m. Praha	Středočeský	Jihočeský	Plzeňský	Karlovarský	Ústecký	Liberecký	Královéhradecký	Pardubický	Vysočina	Jihomoravský	Olomoucký	Zlínský	Moravskoslezský
1999	2 816	1 654	6 371	1 287	3 207	1 243	3 732	1 443	1 743	2 522	3 871	1 939	2 617	1 737	3 182
2000	2 083	2 276	2 805	1 311	1 469	2 617	3 842	1 313	1 146	1 564	3 878	1 125	1 838	1 316	2 143
2001	1 946	2 680	2 748	1 426	1 657	3 412	2 908	1 354	1 090	1 709	2 134	1 133	2 209	2 001	1 122
2002	1 462	635	1 931	1 497	767	2 141	2 415	1 157	1 313	1 107	1 468	2 019	1 642	1 356	1 077
2003	1 900	1 697	2 604	1 206	1 221	1 845	2 562	1 465	1 190	1 444	1 471	3 677	1 736	1 268	1 278
2004	1 980	1 209	2 798	1 563	1 495	967	2 978	1 175	1 419	2 403	1 876	2 514	3 009	1 327	1 658
2005	1 783	1 525	2 772	1 018	1 265	2 096	1 858	1 070	1 602	2 202	1 911	2 230	1 494	1 321	1 667
2006	2 189	2 478	4 619	1 033	1 842	1 740	2 270	917	1 771	2 866	2 510	1 852	1 180	1 355	1 866

*) střední stav obyvatele

Neinvestiční výdaje na ochranu životního prostředí

ENVIRONMENTÁLNÍ PILÍŘ

Indikátor	Neinvestiční náklady na ochranu životního prostředí na mil. Kč HDP kraje podle kraje sídla investora		
Návaznost na strategické dokumenty ČR	neobsažen		
Zdroj dat	Český statistický úřad, Výdaje na ochranu životního prostředí v České republice		
Územní dostupnost	kraje	Periodicita	ročně
Popis	Neinvestiční náklady na ochranu životního prostředí zahrnují mzdové náklady, platby nájemného, energie a ostatní materiál a platby za služby, u kterých je hlavním účelem prevence, snížení, úprava nebo eliminace znečišťujících látek a znečištění nebo jakékoliv další degradace životního prostředí a jsou výsledkem provozních aktivit podniku. Neinvestiční náklady se sledují od roku 2003. Data o neinvestičních nákladech jsou zjištěna z výkazu ŽP 1-01.		

Tab. 2.3.42 Neinvestiční náklady na ochranu životního prostředí v Kč na 1 mil. Kč HDP kraje podle kraje sídla investora (běžné ceny)

	ČR	kraje													
		Hl. m. Praha	Středočeský	Jihočeský	Plzeňský	Karlovarský	Ústecký	Liberecký	Královéhradecký	Pardubický	Vysočina	Jihomoravský	Olomoucký	Zlínský	Moravskoslezský
2003	8 760	6 237	8 563	6 583	8 634	8 122	14 994	24 078	9 728	5 627	5 352	7 440	7 118	7 456	12 330
2004	11 637	11 544	9 054	7 020	9 011	9 115	30 955	19 202	18 602	8 043	4 085	9 784	7 457	8 242	10 591
2005	10 626	10 494	10 528	7 488	9 628	10 845	23 333	18 007	8 609	9 362	4 141	9 553	7 495	8 214	10 221
2006	12 681	14 430	9 888	9 634	9 716	15 329	14 065	20 844	10 102	19 540	6 167	13 357	6 538	13 461	13 048

3. Vybrané oblasti udržitelného rozvoje v Libereckém kraji

V souvislosti s tématem předkládané analytické publikace jsme o krátké zhodnocení současné situace a dosavadního vývoje koncepce udržitelného rozvoje v Libereckém kraji požádali p. RNDr. Jiřinu Vargovou za Odbor hospodářského a regionálního rozvoje Krajského úřadu Libereckého kraje, Českou asociaci udržitelného rozvoje a Pracovní skupinu MA21 Rady vlády pro udržitelný rozvoj.

3.1. Zkušenosti Libereckého kraje se zaváděním udržitelného rozvoje do praxe

Mezi první materiály, které schvalovalo Zastupitelstvo Libereckého kraje po vzniku nového krajského uspořádání v roce 2001, náležely i první dokumenty řešící rozvoj Libereckého kraje z hlediska strategického plánování. Jak v první Strategii rozvoje Libereckého kraje pro období do roku 2020, tak v Programu rozvoje Libereckého kraje s horizontem do roku 2004 i v navazujícím Programu rozvoje Libereckého kraje pro období 2004 – 2006, již zaznívala podpora vedení rozvoje kraje směrem k rozvoji udržitelnému. Tím byla přijata, a jednou z prvních regionálních samospráv v ČR i deklarována, podpora této složité problematice jakou vedení rozvoje směrem k udržitelnosti je. Nastaven tak byl cíl společnosti Libereckého kraje, tj. zavádění principů udržitelného rozvoje do praxe, jak na úrovni regionální, tak na úrovni lokální, tzn. v obvodu jednotlivých obcí či mikroregionů kraje. Realizace této problematiky není možná bez provázanosti na denní praxi a bez spolupráce všech subjektů, včetně veřejnosti, tzn. celé komunity Libereckého kraje.

Proto byl Odbor rozvoje KÚLK v letech 2002 – 2007 iniciátorem a realizátorem mnoha aktivit a kroků, jejichž smyslem bylo nejdříve seznámit veřejnost (a to nejen Libereckého kraje) s tím, co to je udržitelný rozvoj, jak se promítají principy udržitelného rozvoje do denního života každého z nás, proč je dobré jít touto rozvojovou cestou. Tento odbor byl v letech 2003 a 2004 organizátorem prvních dvou konferencí v ČR věnujících se tématům udržitelného rozvoje pod názvem „Principy udržitelného rozvoje a jejich praktický dopad na rozvoj regionů“. Jednalo se o konference celorepublikového významu s mezinárodní účastí, na nichž se přítomní shodli na následujících doporučeních.

Pro celostátní úroveň:

- posílit pozice všech procesů pro udržitelný rozvoj, posílit pozice všech orgánů a institucí pro udržitelný rozvoj a zajistit jejich co nejučinnější fungování;
- podporovat Fórum pro udržitelný rozvoj při Radě vlády udržitelného rozvoje jako jeden z nástrojů rozvoje občanské společnosti v České republice;
- dopracovat a přijmout Strategii udržitelného rozvoje ČR jako zastřešující dokument pro strategické dokumenty na národní, regionální i obecní úrovni;
- zvýšit podporu zavádění místních Agend 21 jak na úrovni obecních tak krajských samospráv v ČR;
- vypracovat republikové zásady pro posuzování strategií, koncepcí, projektů a závažných rozvojových rozhodnutí samospráv z hlediska zachování rovnováhy udržitelného rozvoje;
- podpořit vzdělávání, osvětu, popularizaci a medializaci nejen udržitelného rozvoje, ale i zdravého životního stylu;
- vytvořit podmínky pro zavedení ekologické daňové reformy a využívání ekologické daně;
- nejen odborně, ale i finančně podporovat tvorbu, zavádění, monitorování a vyhodnocování jak republikových, tak krajských a místních indikátorů udržitelného rozvoje.

Pro krajskou úroveň:

- ustavit krajské Rady pro udržitelný rozvoj;
- pokračovat v úsilí a podpoře vzniku krajských a regionálních strategií udržitelného rozvoje, na základě:
 - Strategie udržitelného rozvoje ČR;
 - široké společenské diskuse se zastoupením všech rozhodujících zájmových skupin a obcí. Tato diskuse by měla probíhat na půdě krajských fór pro udržitelný rozvoj za trvalé přeshraniční spolupráce;
- z pozice krajů iniciovat procesy místních Agend 21 v obcích, městech a mikroregionech a vytvářet podmínky pro kvalitní průběh MA21 (do budoucna v souladu s oficiálními Kritérii kvality MA21)
- vytvářet na krajských úřadech organizační a odborné zázemí pro vlastní celokrajské procesy MA21 za možného využití spolupráce s Pracovní skupinou Rady vlády udržitelného rozvoje, Národní sítí Zdravých měst ČR, dalšími odbornými partnery či nestátními neziskovými organizacemi (např. za využití finančních zdrojů z fondů EU, EHP/Norska, aj.);
- vytvořit a podporovat činnost a provoz regionálních středisek udržitelného rozvoje;
- při řešení udržitelného rozvoje kraje spolupracovat se sousedícími krajskými a zahraničními samosprávami;

- vypracovat a přijmout komunikační strategii kraje řešící nejen území kraje, ale i přeshraniční vazby;
- posilovat i zpětné komunikační vazby mezi kraji, městy, obcemi a všemi skupinami obyvatel, coby základ strategického plánování (v jeho komunitní i expertní části);
- popularizovat udržitelný rozvoj na krajské i obecní úrovni;
- vytvořit sadu indikátorů udržitelného rozvoje kraje či jeho lokálních území (včetně volitelných), zajistit jejich pravidelné monitorování a vyhodnocování, vytvořit mechanismy zpětných vazeb pro případnou korekci prováděných rozvojových opatření krajských i obecních samospráv;
- při využívání veřejných finančních prostředků na úrovni kraje, měst i obcí přihlížet k souladu jednotlivých záměrů s principy udržitelného rozvoje;

K připravované novele stavebního zákona:

- zajistit, aby si v novele zákona zakotvené „Rady pro udržitelný rozvoj“ zachovaly nadresortní a nadesektorový charakter pracovního orgánu obcí;
- zajistit na krajské úrovni ustavení „Rad krajů pro udržitelný rozvoj“ s charakterem nadresortního a nadesektorového odborného pracovního orgánu krajských zastupitelstev;
- zajistit systém certifikace projektů a záměrů z hlediska jejich souladu s principy udržitelného rozvoje;
- zavést kvalitní projednávání významných záměrů a investic připravovaných na území obcí a krajů v Radách pro udržitelný rozvoj;
- zakotvit do zákona, aby rozhodování a stanoviska „Rad obcí a krajů pro udržitelný rozvoj“ byla včas a kvalitně projednávána v samosprávných orgánech a s veřejností dotčených obcí a krajů;

Vzhledem k tomu, že od této doby uplynuly 3 roky a vývoj jak v ČR, tak v Libereckém kraji pokročil kupředu, lze na tomto místě zhodnotit, co se z odhlasovaných uvedených doporučení odborníků i veřejnosti ČR podařilo uskutečnit a co ne.

Se znalostí řešení problematiky zavádění udržitelného rozvoje do praxe v ČR, lze konstatovat, že na celostátní úrovni byly body a) až d) splněny beze zbytku. Při Vládě ČR byla ustanovena v roce 2004 Rada vlády pro udržitelný rozvoj, s pěti pracovními skupinami (PS pro medializaci UR, PS pro indikátory UR, PS pro místní Agendy 21, PS pro Strategii UR ČR a PS pro regionální strategie UR; více info na www.rvur.cz). Dne 8. 12. 2004 byla Vládou ČR schválena Strategie udržitelného rozvoje ČR (č. usnesení 1242/2004). Každoročně jsou na republikové úrovni organizována Fóra udržitelného rozvoje. V roce 2007 proběhly na všech krajích ČR tzv. Kulaté stoly k UR. V současné době byla vydána již druhá situační zpráva o plnění cílů ve strategii stanovených. V roce 2007 byla zahájena i její aktualizace, atd.

V novém stavebním zákoně č. 183/2006 Sb., platném od 1. 1. 2007, se poprvé v legislativě ČR objevují konkrétní kroky pomáhající k dílčímu monitoringu udržitelného rozvoje. Dílčímu vzhledem k tomu, protože se jedná o úhel pohledu z hlediska územního plánování, tzn. z hlediska možností využití daného území. Přínosem uvedeného zákona je bezesporu první legislativní zakotvení managementu UR na lokální úrovni. Zákon podporuje vznik Rad udržitelného rozvoje při obcích s rozšířenou působností, coby poradních orgánů samospráv obcí. Je zde zakotven i požadavek, každé dva roky vyhodnocovat, zda území obcí se rozvíjí v souladu s požadavky UR. Všechny tyto kroky lze považovat za úspěch. Jsou v souladu či navazují na shodné trendy Evropské Unie, již je Česká republika od roku 2004 součástí.

Z hlediska praxe je však nutné přiznat, že pro pravidelně se opakující vyhodnocování udržitelného rozvoje jakéhokoliv území nejsou v ČR odzkoušeny vhodné metodiky, mnohdy chybí široká škála potřebných údajů a statistických dat (a to až do úrovně obcí). Chybí ale i odborníci jak na toto vyhodnocování udržitelného rozvoje, tak do výše citovaných Rad udržitelného rozvoje. Lépe řečeno, chybí hodnotící týmy tvořené odborníky z různých oborů. Hodnocení udržitelného rozvoje je bezesporu multidisciplinární záležitostí. Z těchto důvodů je v celé ČR zavádění bodů e) až h) do praxe složitější a déle trvající. Na pomalé realizaci těchto uvedených kroků se podepisuje i nedostatek finančních prostředků. Optimisticky lze však konstatovat, že cca na začátku roku 2009 budou z tohoto pohledu k dispozici první výsledky, včetně vyhodnocení účinnosti nového stavebního zákona a jeho praktického přispění k zavádění principů udržitelného rozvoje do praxe nejen v úrovni celé ČR, ale i v úrovni jednotlivých krajů a obcí s rozšířenou působností.

Nejen ministerstva a centrální orgány České republiky se snaží principy udržitelného rozvoje zavádět do praktického života, ale platí to i o samosprávách jednotlivých krajů ČR, o obcích i mikroregionech. Každá samospráva postupuje dle svých možností a schopností. Následující přehled aktivit je pouze výčtem těch nejvýznamnějších, které byly realizovány v Libereckém kraji v pětiletém období mezi roky 2003 – 2007 a které se dotýkají buď přímo strategického plánování a koordinace udržitelného rozvoje na regionální či lokální úrovni (což je pomocí zavádění „místních Agend 21“) nebo osvěty této problematiky mezi občany a veřejností Libereckého kraje.

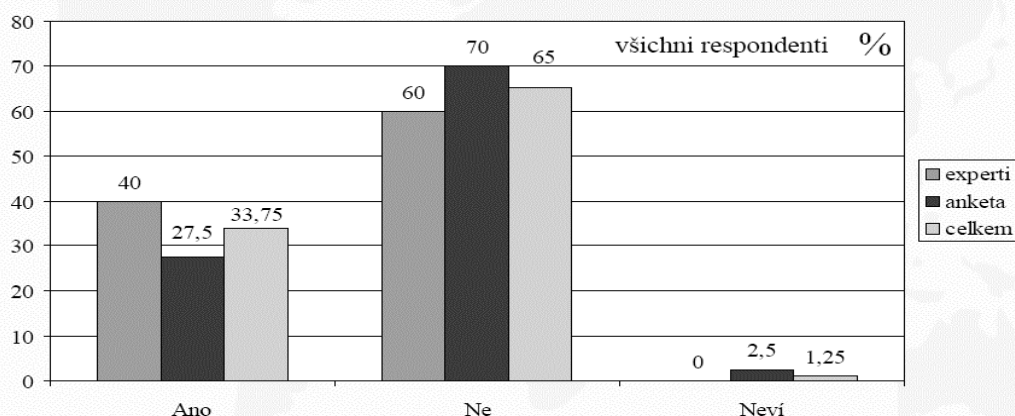
2003

- Provedena *analýza* všech, v té době Zastupitelstvem LK schválených *krajských koncepčních dokumentů*, zda podporují principy udržitelného rozvoje a zda jsou s nimi v souladu.
- Iniciována a zorganizována *první* celorepubliková výše zmíněná *konference k problematikám UR* s názvem „Principy udržitelného rozvoje a jejich praktický dopad na rozvoj regionů“.

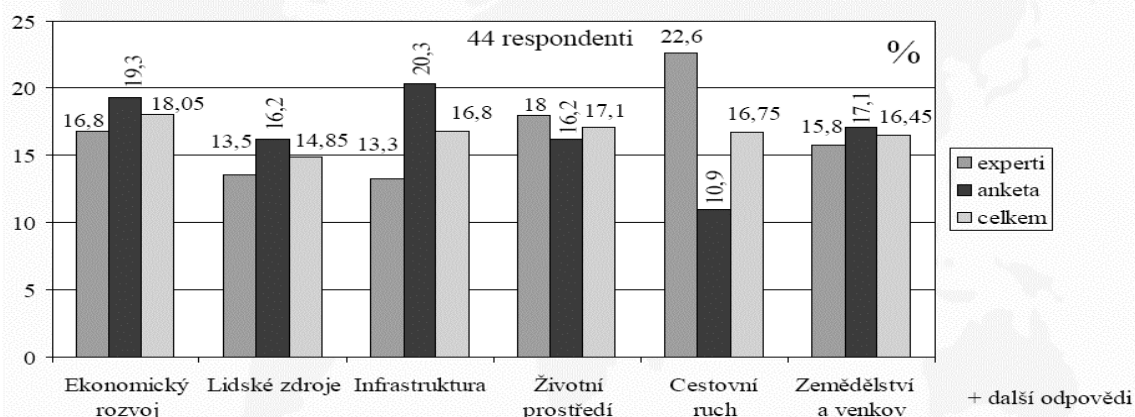
2004

- Ve spolupráci s UNDP OSN, s Vládou ČR, s Ministerstvem pro místní rozvoj ČR, s Ministerstvem životního prostředí ČR, se Státním fondem životního prostředí ČR a s Ústavem pro ekopolitiku, *zahájeny práce na zpracování Strategie udržitelného rozvoje Libereckého kraje pro období 2005 – 2020 (SUR LK)*. Jednalo se v rámci ČR o jednu ze dvou pilotních strategií udržitelného rozvoje řešících problematiku udržitelného rozvoje na regionální úrovni. Druhým krajem pro jehož územní obvod taková strategie byla zpracována je kraj Ústecký. V r. 2004 probíhaly práce hlavně na analýze Libereckého kraje, a to z hlediska jeho možností vedoucích k rozvoji udržitelnému. Součástí sbírání potřebných údajů, dat a vyhodnocení byla mj. i dotazníková šetření mezi odbornou i laickou veřejností. Výstupy z odpovědí byly vyhodnoceny i graficky (2005).

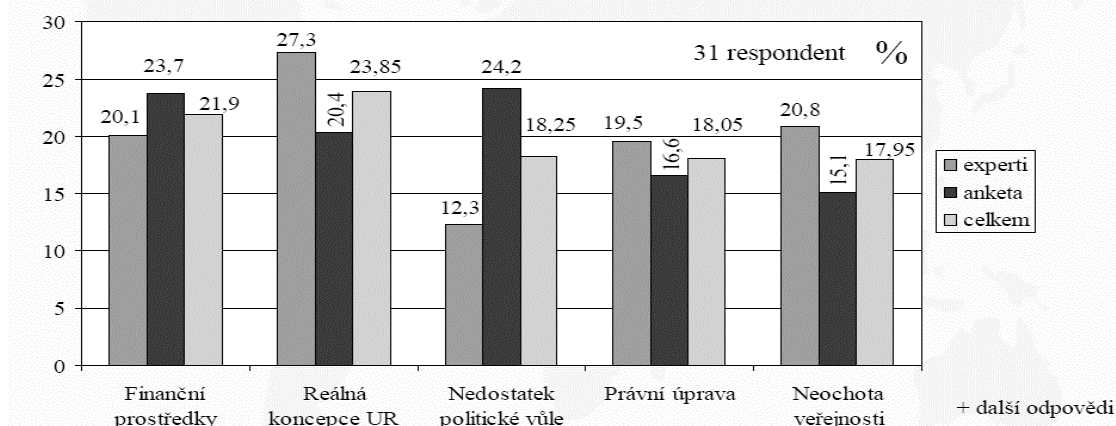
Považujete současný stav Libereckého kraje za dlouhodobě udržitelný?

Ve kterém sektoru společenských aktivit je situace nejkritičtější?

Co brání změnám současného stavu?

- Iniciována a zorganizována *druhá* celorepubliková výše zmíněná konference k problematikám UR s názvem „Principy udržitelného rozvoje a jejich praktický dopad na rozvoj regionů“. Závěrem konference byla plněm přijata a odhlasována již v úvodu tohoto textu citovaná doporučení.
- Zahájena osvěta na základních školách Libereckého kraje k UR a to formou soutěže o nejužitečnější názor žáků druhého stupně na téma „Jak rozumím pojmu udržitelný rozvoj“. Žáci v rámci soutěže mj. formulovali výstižné slogany charakterizující udržitelný rozvoj. Zapojení žáků i škol napříč celým krajem bylo pozitivní a překvapivě vysoce aktivní. Nejužitečnější příspěvky byly zveřejněny v tisku a jejich autorům se na společenském večeru dostalo veřejného ocenění. Vítězné slogany „SPRÁVNÁ DRÁHA – ROVNOVÁHA“ (Anety Šípové z Frýdlantu) a „PŘÍTOMNOST TVOŘÍ BUDOUCNOST“ (Marie Patrnouškové z Jablonce n.N.) potvrdily dobré povědomí mladé generace o tom, co se pod pojmem udržitelného rozvoje skrývá.

2005

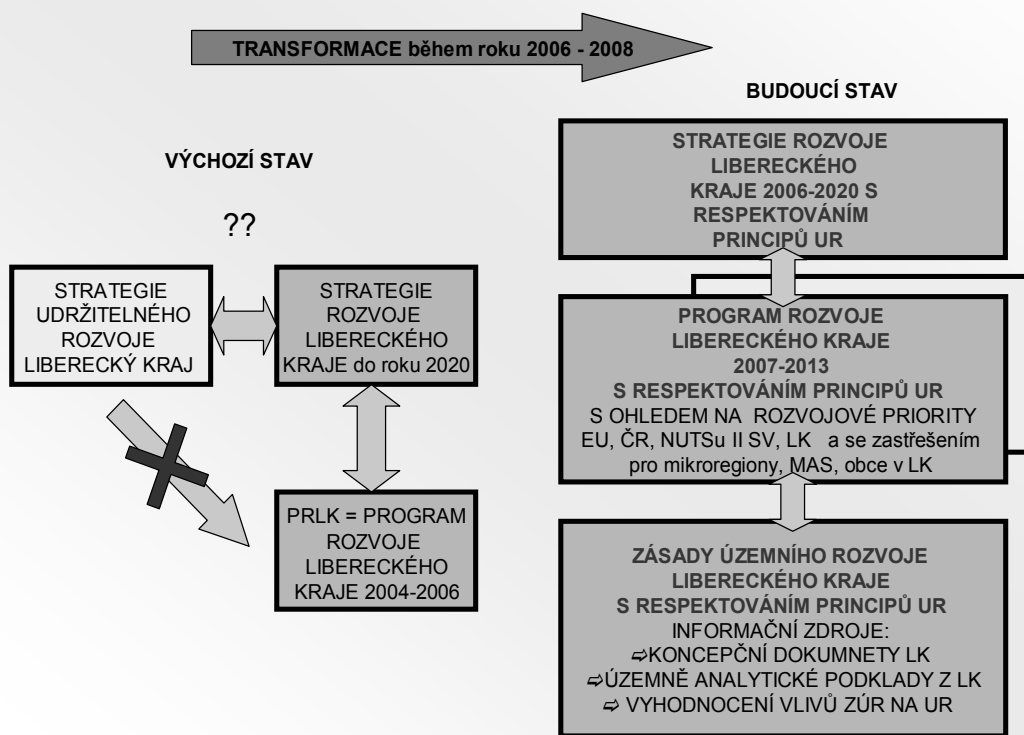
- *Druhý ročník osvěty k UR* byl zaměřen již konkrétněji a to na odhalování dobrých či negativních příkladů vyskytujících se v LK a pomáhajících zavádět principy UR do praxe. Tento námět vyžaduje hlubší znalosti jak o zásadách UR, tak o činnostech probíhajících v okolí každého z nás. Proto byl druhý ročník připraven pro starší věkovou kategorii mladé generace, tj. pro studenty středních škol a středních odborných učilišť LK. Nejednalo se pouze o soutěž, ale o anketu s názvem „Rozvíjí se náš kraj udržitelně?“ V rámci ní studenti spolupracovali se svými pedagogy, rodiči, ale i se zástupci některého z podnikatelů ve svém okolí. Velmi potěšující byla vysoká podpora této ankety ze stran podnikatelů a to formou poskytnutí cen pro vítěze. Výsledkem ankety bylo poznání, že UR je studenty vnímán spíše jednostranně s převažující vazbou pouze k životnímu prostředí. Jen ojediněle se objevil příklad potřebné rovnováhy tří pilířů: ekonomika + společnost + prostředí. Za práci se studenty byly oceněny Střední průmyslová škola textilní Liberec, Gymnázium Česká Lípa, Střední zdravotnická škola a Vyšší zdravotnická škola Liberec, Odborná škola, Střední odborné učiliště, Učiliště Česká Lípa, Střední uměleckoprůmyslová škola Turnov, Integrovaná střední škola Semily. Za nejlepší práce pak příspěvky studentů Jiřího Palounka (ISŠ Vysoké nad Jizerou), Jany Kobosilové (SPŠT Liberec) a Václava Nedvěda (SOŠ a SOU Česká Lípa). Info o anketě: <http://www.kraj-lbc.cz/index.php?page=1890>. Koncem roku 2005 byla, ve spolupráci se zástupci mnoha subjektů a s občany kraje, *dohotovena, konsensuálním způsobem tvořená, Strategie udržitelného rozvoje Libereckého kraje pro období 2005 – 2020*. Veškeré výstupy z tvorby, tj. text dokumentu včetně jeho příloh, hodnocení dokumentu z hlediska vlivů na životní prostředí a veřejné zdraví, složení řídicího výboru a pracovní skupiny, výsledky průzkumů, tiskové zprávy, informace z veřejného projednání jsou na: <http://www.kraj-lbc.cz/index.php?page=1889>. Zkrácená verze textu: http://www.kraj-lbc.cz/public/orlk/zv_sur_lk_pro_web_ff3908514.pdf
- V roce 2005 byl zahájen dvouletý projekt „*Partnerství pro Liberecký kraj*“. Hlavním cílem projektu bylo vybudování partnerství mezi hlavními regionálními stakeholdery, tj. mezi Krajskou hospodářskou komorou LK, Regionální agrární radou LK, Krajskou radou zaměstnavatelských a podnikatelských svazů LK, Sdružením obcí LK, Euroregionem NISA, Libereckým krajem a Asociací nestátních neziskových organizací LK. Jedním z dílčích cílů projektu bylo zvýšení znalostí a dovedností v zavádění principů UR do činností regionální a lokálních samospráv, do činností komunity v kraji a jeho obcích, tj. dovedností

v tzv. „místní Agendě 21“ (dále jen MA21). Procesy MA21 na úrovni regionální a místních samospráv mají pomoci nejen k dlouhodobému strategickému plánování UR obcí, k iniciování vzniku hodnotných koncepčních dokumentů, ke komunitní spolupráci (partnerství), zapojování veřejnosti a podpoře demokratičnosti, ale i k politické, finanční a morální podpoře realizace projektů, na nichž se místní komunita shodne. Systematický přístup k rozvoji místa s dlouhodobou perspektivou a uplatněním principů UR je to, co se očekává od dobře pracujících regionálních a místních úřadů. Tomu je nutno se neustále učit. Proto v rámci projektu proběhlo v Libereckém kraji na téma MA21 mnoho seminářů. Info o projektu: www.partnerstvi-lk.cz.

2006

- V červnu, po zpracování připomínek z oponentních posudků, byla Radou Libereckého kraje vzata *Strategie udržitelného rozvoje LK 2005 – 2020 na vědomí* (č. usnesení 637/06/RK). Rada ji doporučila jako jeden z podkladů pro aktualizaci, již v té době z roku 2002 platné, Strategie rozvoje Libereckého kraje 2002 – 2020. Je nesmyslné, aby pro stejný územní obvod a pro shodný časový horizont, existovaly vedle sebe dva dlouhodobé strategicky rozvojové dokumenty.
- Proto v návaznosti na usnesení č. 637/06/RK, zahájil Odbor hospodářského a regionálního rozvoje KÚLK, *aktualizaci původní strategie rozvoje kraje* s cílem, zpracovat do ní nejen výstupy, opatření a doporučení ze SUR LK a dalších koncepčních dokumentů LK a jeho obcí, ale také principy udržitelného rozvoje a v té době již jasně stanovené trendy a výstupy z rozvojových strategií Evropské Unie (SUR EU, Lisabonská strategie, atd.) i z nových rozvojových dokumentů a strategií ČR. Práce na aktualizaci probíhaly přes rok. Do jeho tvorby byly zapojeny odbory KÚLK a obdobně jako u zpracování SUR LK i široká veřejnost, včetně zástupců hlavních stakeholderů a zájmových skupin LK, a to napříč resortními (agrární rada, hospodářské komory, profesní svazy, atd.) i sektorovými zájmy (veřejná správa, NNO, atd.).
- V druhé polovině roku pak byly zahájeny práce i na aktualizaci střednědobého rozvojového dokumentu Libereckého kraje, tj. na Programu rozvoje Libereckého kraje pro období 2007 – 2013.

Plnění usnesení Rady Libereckého kraje č. 637/06/RK

2007

- V rámci aktualizace Strategie udržitelného rozvoje ČR proběhlo začátkem roku v Libereckém kraji *diskusní fórum k udržitelnému rozvoji*. Účast cca 70ti aktivních diskutujících potvrdila zájem o toto téma na území Libereckého kraje. Prezentace a hlavní výstupy z fóra jsou k dispozici na webových stránkách: <http://www.kraj-lbc.cz/index.php?page=3348>
<http://dataplan.nszm.cz/index.shtml?apc=1237978q2002047p>
- V červenci 2007 byl ukončen dvouletý projekt Společnosti pro Jizerské hory o.p.s., jehož cílem bylo zřízení *Poradenských center pro venkov* (PRVO) v rámci Libereckého kraje. Centra měla mj. za úkol provádět i poradenství pro všechny subjekty venkovského prostoru LK o aktivitách přispívajících k udržitelnému rozvoji venkova. Hlavní informace o výsledcích projektu jsou k dispozici na www.prvo.cz.
- Osvěta k tématům místní Agendy 21 prováděná mj. v rámci projektu Partnerství pro Liberecký kraj, během uvedených konferencí, kulatého stolu k UR či během projektu Poradenských center pro venkov, se projevila v roce 2007 *zvýšením zájmu obcí a mikroregionů Libereckého kraje o přijímání a naplňování jednotlivých kritérií procesu MA21*. Nejdále je v rámci LK v naplňování MA21 Město Jilemnice. Spolu s městem Lomnice nad Popelkou, obcí Křížany a mikroregionem Podralsko je již víceletým členem Národní sítě zdravých měst ČR, která metodicky pomáhá k zavádění MA21 na lokální úrovni. Začátkem roku 2007 nově do této sítě vstoupilo také Město Desná a Město Česká Lípa. O MA21 projevují zájem i Města Turnov a Semily, mikroregiony Podještědí a Jizera.
- Aktualizacemi strategických rozvojových dokumentů vznikly Strategie rozvoje Libereckého kraje pro období 2006 – 2020 a Program rozvoje Libereckého kraje na období 2007 – 2013. *Strategie rozvoje LK byla schválena Zastupitelstvem Libereckého kraje dne 24. 4. 2007* (č. usnesení 122/07/ZK). *Program rozvoje LK byl v Zastupitelstvu Libereckého kraje schválen dne 30. 10. 2007* (č. usnesení 287/07/ZK). Plné i zkrácené verze aktualizovaných dokumentů, včetně tabulek vypořádání obdržených připomínek, dále včetně výsledků hodnocení vlivů obou dokumentů na životní prostředí a veřejné zdraví, a včetně prezentací a výstupů z veřejných projednávání obou dokumentů, jsou k dispozici na webových adresách:
Strategie rozvoje LK: <http://www.kraj-lbc.cz/index.php?page=1885>
Program rozvoje LK: <http://www.kraj-lbc.cz/index.php?page=3248>.
- V obou nově vytvořených strategických dokumentech LK (viz. schéma níže) je pomocí uvedených formulací opatření a aktivit *zakotvena realizace 10 následujících hlavních principů udržitelného rozvoje:*

Propojení základních oblastí života (ekonomika, společnost, životní prostředí)

Dlouhodobá perspektiva (zvažování dopadů = strategické plánování)

Kapacita životního prostředí je omezená (nejen z hlediska zdrojů, ale i znečištění)

Předběžná opatrnost (důsledky ne všech našich činností jsou vždy známé, je na místě být opatrný)

Prevence (je efektivnější než následné řešení dopadů)

Kvalita života (má rozměr nejen materiální, ale také společenský, etický, estetický, duchovní, kulturní, zdravotní, atd.)

Sociální spravedlnost (příležitosti i zodpovědnosti by měly být děleny mezi země, regiony i mezi rozdílné sociální skupiny, chudoba je ohrožující faktor UR)

Zohlednění vztahu „lokální – globální“ (činnosti na místní úrovni ovlivňují problémy na úrovni globální)

Vnitrogenerační a mezigenerační odpovědnost (zabezpečení národnostní, rasové i jiné rovnosti, respektování práv všech současných i budoucích generací na zdravé prostředí a sociální spravedlnost)

Demokratické procesy (zapojování veřejnosti do rozhodovacích procesů od počátečních fází vytváří jejich obecnou podporu pro realizaci + informovanost)

**Schéma prioritních okruhů a opatření
Strategie rozvoje Libereckého kraje 2006-2020 a
Programu rozvoje Libereckého kraje 2007-2013**

A. Dynamická a konkurenceschopná ekonomika	B. Kvalitní a zdravé lidské zdroje	C. Komplexní a kvalitní infrastruktura	D. Zdravé životní prostředí bez zátěží	E. Udržitelný rozvoj území a občanské společnosti
A.1 Zvýšení konkurenceschopnosti ekonomiky a podpora podnikatelského prostředí	B.1 Podpora celoživotního učení s důrazem na kvalitu života	C.1 Průběžné zkvalitňování dopravní infrastruktury a její optimalizace	D.1 Snížování škodlivých vlivů na životní prostředí a zdraví obyvatel	E.1 Rozvoj všestranné spolupráce, včetně posílení spolupráce meziresortní a přeshraniční
A.2 Podpora vědy, výzkumu a zavádění inovací	B.2 Zvýšení zaměstnatelnosti a zaměstnanosti obyvatel	C.2 Optimalizace dopravních systémů včetně jejich alternativ a zlepšení dopravní obslužnosti	D.2 Předcházení a řešení dopadů lidské činnosti na životní prostředí a zdraví	E.2 Rozvoj městských oblastí
A.3 Využití funkcí zemědělství, lesnictví a vodního hospodářství	B.3 Zajištění dostupnosti a kvality zdravotní a sociální péče, podpora zdravého životního stylu	C.3 Průběžné budování a modernizace technické infrastruktury včetně alternativních energetických zdrojů	D.3 Péče o krajinu, šetrné využívání krajinného a přírodního potenciálu kraje	E.3 Rozvoj venkovských oblastí
A.4 Podpora a rozvoj průmyslových odvětví	B.4 Podpora kulturních a sportovních zařízení a zájmové činnosti obyvatel	C.4 Zavádění a rozvoj informačních a komunikačních technologií	D.4 Posilování ekologického povědomí obyvatel	E.4 Koncepční řízení rozvoje
A.5 Rozvoj sektoru služeb	B.5 Péče o kulturní a kulturně-historické dědictví			E.5 Podpora rozvoje občanské společnosti
A.6 Rozvoj cestovního ruchu jako významného sektoru ekonomiky kraje	B.6 Zajištění dostupnosti a kvality bydlení, pracovního a veřejného prostředí			E.6 Zkvalitnění veřejné správy
	B.7 Zajištění bezpečnosti obyvatel a majetku			

První strategické rozvojové dokumenty Libereckého kraje (2002) sice reagovaly na závěry sociálně ekonomické analýzy, vycházely ze stavu hodnot společnosti a území kraje na začátku 21. století, vymezily hlavní oblasti významné pro rozvoj kraje, soustředily je do jednotlivých problémových okruhů, ale neprovedly kvalitativní a kvantitativní specifikaci cílů a jejich hodnot, ke kterým by se mělo na konci jednotlivých plánovacích období dospět. Také v nich nebyla provedena specifikace dat, ukazatelů a indikátorů, pomocí nichž by se měl sledovat a vyhodnocovat vývoj v rozvojových trendech jednotlivých opatření a prioritních oblastech. Definování potřebných dat ke sledování rozvoje, ale i jejich pravidelné periodické monitorování a vyhodnocování, je nezbytnou součástí strategického plánování a to nejen udržitelného rozvoje. Významná je proto spolupráce všech subjektů v území, kteří se spolupodílí na *sledování a sbírání dat potřebných nejen k naplňování indikátorů stanovených v nově schválené strategii a programu rozvoje LK, ale i dat zařazených mezi územně analytické podklady v rámci plánování udržitelného využití území*. Hlavní postavení mezi poskytovateli a vyhodnocovateli těchto dat, má bezesporu na republikové, ale i na regionální a lokální úrovni Český statistický úřad.

3.2. Ekonomická oblast

V pořadí první oblastí, kterou se koncepce udržitelného rozvoje zabývá, je oblast hospodářská neboli ekonomická. Ekonomika je oblastí, která zcela vychází z činnosti člověka a společnosti, což ji velmi úzce váže k druhému z pilířů udržitelnosti, tedy k pilíři sociálnímu. Tato vazba je bezesporu vzájemná, tzn. ekonomika v ní vystupuje jednak v pozici činitele ovlivňujícího sociální dění, jednak v pozici činitele ovlivňovaného sociálním vývojem. Důsledky ekonomické činnosti se však promítají také do třetího, tj. environmentálního pilíře. Pozitivní vliv ekonomiky na životní prostředí je možné vidět v přílivu finančních zdrojů, které by potencionálně mohly být (otázkou zůstává, zda skutečně jsou) použity na environmentální ochranu, negativní dopady ekonomické činnosti jsou však mnohem viditelnější, zásadnější a hlavně nevratné buď v krátkém časovém horizontu, nebo zcela.

Vzhledem k výše uvedeným vazbám mezi pilíři je tedy patrné, že opatření která jsou pozitivem pro jednu oblast mohou pro jinou znamenat zátěž. Z tohoto důvodu je zachování udržitelnosti v rámci všech tří pilířů prakticky nemožné.

Důležitými výrazy a ukazateli používanými v souvislosti s hospodářstvím jsou např. hrubý domácí produkt, produktivita práce, veřejné rozpočty, investice, efektivnost, podnikání a podobně. Tento výčet pojmů není samozřejmě kompletní, ale i tak naznačuje, jaké faktory jsou v ekonomické činnosti podstatné.

Obecně platí, že úroveň ekonomiky každé země i regionu určuje její další, budoucí vývoj a možnosti.

Mezi hlavní předpoklady udržitelného ekonomického rozvoje tak určitě bude patřit:

- ekonomický růst (měřený většinou prostřednictvím hrubého domácího produktu), který ovšem závisí na mnoha dalších faktorech,
- efektivní využívání stávajících ekonomických (práce, kapitál) i přírodních zdrojů,
- zaměstnanost a snižování nezaměstnanosti,
- podpora malého a středního podnikání,
- účelné a hospodárné nakládání s finančními zdroji,
- investování do výzkumu a vývoje apod.

Stručný stávající ekonomický potenciál Libereckého kraje je následující – kraj již z historického hlediska patří mezi průmyslové regiony. Přestože jeho průmyslový charakter zůstal zachován do současnosti, změnila se jeho odvětvová struktura. Tradiční obory, jakými byl např. textilní průmysl, prakticky zmizely, klesl také význam těžby a zpracování surovin. Rozhodující význam má stále zpracovatelský průmysl, v rámci kterého si svou pozici drží tradiční sklářský průmysl. Převážná většina zahraničních investic však směřuje především do průmyslu automobilového. Zemědělství v kraji je ovlivněno zejména přírodními podmínkami, hornatý a členitý reliéf kraje staví zemědělství do pozice spíše doplňkového odvětví. I přesto však stávající zemědělské výrobce ohrožuje řada dalších faktorů. Vzhledem k vysoké lesnatosti kraje zaujímá významnou pozici v primárním sektoru lesnictví. Mezi tradiční a dlouhodobě ekonomicky přínosné obory v kraji patří cestovní ruch.

Jaká témata jsou tedy pro Liberecký kraj v návaznosti na udržitelný rozvoj stěžejní nebo ohrožující? V popředí zájmu by měla být např. tato:

- nízká úroveň hrubého domácího produktu – nižší ekonomická úroveň kraje,
- jednostranné zaměření klíčových ekonomických subjektů na vybraná odvětví (např. automobilový průmysl), strukturální problémy v klíčových průmyslových odvětvích, rozvoj malého a středního podnikání apod.,
- odliv zahraničních investic – úplné náklady práce,
- podpora výzkumu a vývoje v souvislosti s existencí určitých rezerv v podpoře inovačních procesů,
- zastavení nebo zpomalení procesu reorganizace zemědělství, pokles investic do zemědělství, zemědělská politika státu,
- rozvoj cestovního ruchu – zlepšení kvality poskytovaných služeb.

V souvislosti s environmentálním pilířem je to také:

- preference investičních záměrů „na zelené louce“ (tzv. greenfields),
- pomalá revitalizace nevyužívaných a zdevastovaných ploch (brownfields).

3.2.1. Ekonomická úroveň v Libereckém kraji

Ekonomická úroveň jednotlivých zemí i konkrétních regionů je měřena prostřednictvím základních makroekonomických ukazatelů, mezi které patří např. hrubý domácí produkt (HDP), hrubá přidaná hodnota (HPH) nebo čistý disponibilní důchod domácností (ČDDD).

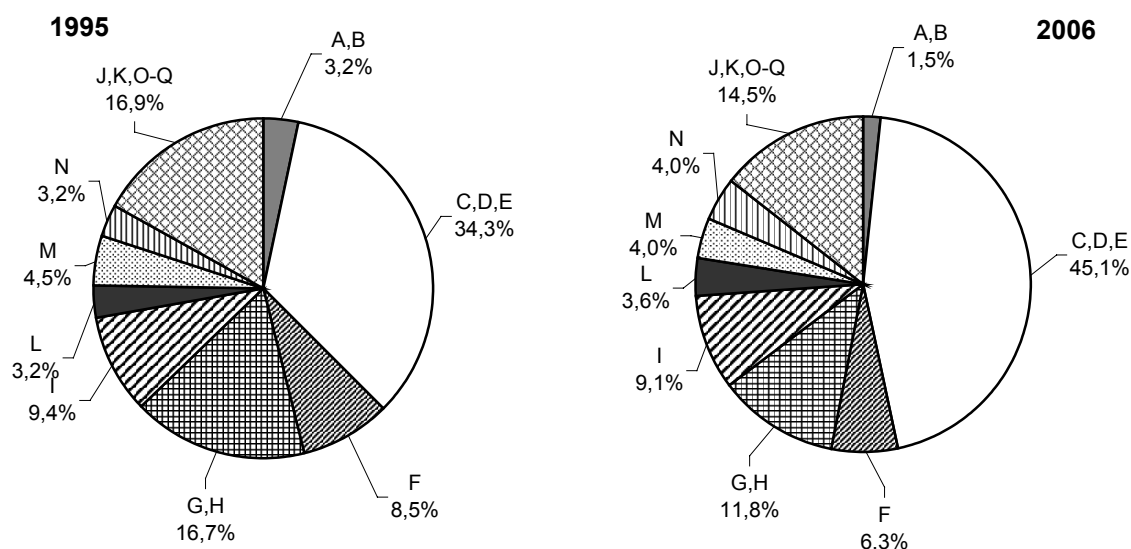
Tab. 3.2.1 Vývoj základních makroekonomických ukazatelů v Libereckém kraji v letech 1995 – 2006

	HDP v běžných cenách (mil. Kč)	Podíl HDP na ČR (ČR = 100 %)	Hrubá přidaná hodnota (mil. Kč)	v tom (%)			ČDD domácnosti (mil. Kč)	ČDD domácnosti na obyvatele (ČR = 100 %)
				primární sektor	sekundární sektor	terciární sektor		
1995	55 211	3,8	49 929	3,2	42,9	53,9	31 983	94,9
1996	62 899	3,7	56 749	2,9	46,5	50,6	35 411	93,4
1997	68 578	3,8	62 158	2,8	47,4	49,9	40 297	95,4
1998	73 213	3,7	66 478	3,0	46,3	50,8	42 277	94,4
1999	77 458	3,7	69 971	2,5	46,6	50,9	44 019	94,3
2000	81 807	3,7	74 119	2,5	48,7	48,9	46 667	95,9
2001	86 416	3,7	78 339	2,6	50,3	47,1	49 192	95,9
2002	90 367	3,7	82 141	2,0	49,2	48,7	51 142	95,5
2003	87 322	3,4	79 392	1,9	47,3	50,8	52 540	93,9
2004	94 693	3,4	85 102	1,8	49,6	48,6	54 511	94,1
2005	105 142	3,5	94 301	1,7	51,2	47,1	56 622	93,8
2006	114 565	3,5	103 170	1,5	51,4	47,0	59 844	92,6

Pozn.: ČDD = čistý disponibilní důchod

Vývoj HDP v Libereckém kraji zaznamenal od roku 1995 velmi dynamický průběh. Pouze mezi roky 2002 a 2003 je patrný určitý krátkodobý pokles hodnoty nově vytvořených statků a služeb. V rámci dvanáctiletého období se však hodnota HDP zvýšila o 59 354 mil. Kč, tj. více než dvojnásobně. I přes výrazný každoroční růst HDP se podíl Libereckého kraje na jeho celorepublikové hodnotě prakticky nezměnil, resp. dokonce klesal. Zatímco v roce 1995 tento podíl činil 3,8 %, v průběhu následujících let se snížil na 3,5 % v roce 2006. Tato skutečnost však zřejmě souvisí s velikostí Libereckého kraje, místním podnikatelským prostředím, strukturálními změnami v některých odvětvích, ale i dalšími aspekty území. Vzhledem k růstu cenové hladiny většiny komodit v příštím roce lze očekávat snížení objemu volných finančních prostředků v rukou domácností, což následně vyvolá pokles spotřeby těchto domácností. V této souvislosti je tak možné očekávat, že dosavadní růst HDP se v dalších letech poněkud zpomalí.

Graf 1 Hrubá přidaná hodnota podle odvětví OKEČ

- A – zemědělství, myslivost, lesnictví
- B – rybolov a chov ryb
- C – těžba nerostných surovin
- D – zpracovatelský průmysl
- E – výroba a rozvod elektřiny, plynu a vody
- F – stavebnictví
- G – obchod, opravy motorových vozidel a spotřebního zboží
- H – ubytování a stravování
- I – doprava, skladování a spoje

- J – finanční zprostředkování
- K – nemovitosti a pronájem, podnikatelské činnosti
- L – veřejná správa a obrana, povinné sociální zabezpečení
- M – vzdělávání
- N – zdravotní a sociální péče, veterinární činnosti
- O – ostatní veřejné, sociální a osobní služby
- P – činnosti domácností
- Q – exterritoriální organizace a instituce

Dalším z ukazatelů ekonomické úrovně je hrubá přidaná hodnota, která vyjadřuje rozdíl mezi produkcí (hodnota hrubé výroby v základních cenách) a mezispotřebou (materiál a další mezivstupy v kupních cenách). Tento ukazatel vykazuje v podstatě stejné růstové a vývojové tendence jako vývoj HDP. V souvislosti s hrubou přidanou hodnotou na regionální úrovni je však zajímavý pohled na podíl jednotlivých sektorů na její tvorbě. Jednoznačně je pak možné konstatovat, že při tvorbě HPH klesá význam primárního sektoru. Dokladem toho je stále nižší zastoupení tohoto sektoru ve struktuře ukazatele, které v roce 2006 činilo již jen 1,5 %. Mezi vývojem podílů zbývajících sektorů existuje zřejmá souvislost – na začátku sledovaného období se na tvorbě HPH z největší části podílel terciární sektor, zhruba od roku 2001 jej však vystřídal sektor sekundární. V roce 2006 tak sekundární sektor na tvorbě HPH participoval z 51,4 % a terciární sektor ze 47,0 %.

V této souvislosti ještě dodejme, že hlavním odvětvím ekonomické činnosti v rámci sekundárního sektoru je zpracovatelský průmysl (43,1 % HPH v roce 2006). Toto odvětví je tedy možné označit za klíčové pro ekonomiku Libereckého kraje. V terciární sféře se pak na tvorbě HPH nejvíce podílí odvětví obchodu a oprav spotřebního zboží (10,1 % v roce 2006), dále komerční služby – činnosti v oblasti nemovitostí, pronájmu a podnikatelské činnosti (9,5 %) a doprava, skladování a spoje (9,1 %).

Čistý disponibilní důchod domácností se od roku 1995 navýšil o 27 861 mil. Kč, tj. o 87,1 % a v roce 2006 tak dosáhl 59 844 mil. Kč. Přestože disponibilní důchod domácností od roku 1995 nepřetržitě roste, v přepočtu na obyvatele a ve srovnání s úrovní ČR vykazuje spíše opačné, tedy klesající tendence – v roce 1995 představoval 94,9 % celorepublikového ČDD domácností, v roce 2006 pak 92,6 %. Objem finančních prostředků domácností v kraji podle tohoto ukazatele sice roste, ale ne takovým tempem jako v jiných krajích. Ve srovnání s růstem HDP v kraji je pak růst čistého disponibilního důchodu ani ne poloviční.

3.2.2. Průmysl a podnikatelské prostředí v Libereckém kraji

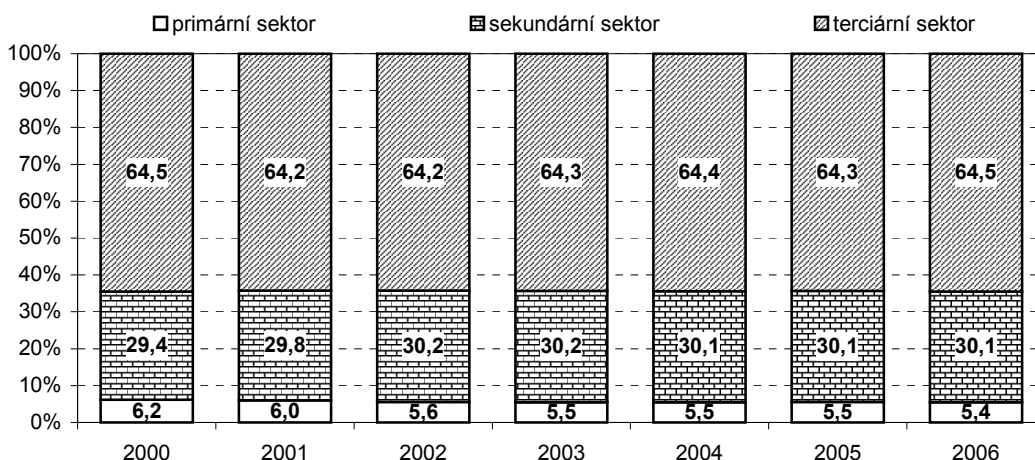
Počet subjektů evidovaných v Registru ekonomických subjektů v rámci Libereckého kraje se od roku 2000 každoročně zvyšoval. Mezi roky 2000 a 2006 pak tento nárůst představoval 24,0 %. Ve struktuře ekonomických subjektů převažovaly subjekty zabývající se službami, a to především obchodem a opravami spotřebního zboží (28 672 subjektů v roce 2006) a činnostmi v oblasti nemovitostí, pronájmu a podnikatelských činností (17 322 subjektů). Průmyslové podniky se orientují zejména na zpracovatelský průmysl (18 007 subjektů), který produkuje výrobky s vyšší přidanou hodnotou. Nezanedbatelný je také počet podnikatelských subjektů v oblasti stavebnictví (15 331 subjektů).

Tab. 3.2.2 Registrované subjekty podle OKEČ v Libereckém kraji v letech 2000 – 2006 (stav k 31. 12.)

	OKEČ	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Registrované subjekty celkem		89 752	93 186	102 924	107 354	108 207	109 557	111 299
z toho:								
zemědělství, lesnictví, rybolov	A+B	5 550	5 609	5 757	5 905	5 949	6 066	6 064
průmysl celkem	C+D+E	14 571	15 655	17 279	17 957	17 932	18 068	18 120
v tom:								
těžba nerostných surovin	C	35	34	37	36	31	30	34
zpracovatelský průmysl	D	14 473	15 554	17 168	17 844	17 824	17 960	18 007
výroba a rozvod elektřiny, plynu a vody	E	63	67	74	77	77	78	79
stavebnictví	F	11 781	12 083	13 801	14 413	14 668	14 950	15 331
obchod, opravy motorových vozidel a spotřebního zboží	G	25 693	25 659	28 369	28 726	28 420	28 424	28 672
ubytování a stravování	H	6 116	6 257	6 840	7 068	7 070	7 198	7 369
doprava, skladování a spoje	I	2 688	3 024	3 264	3 324	3 321	3 319	3 402
finanční zprostředkování	J	2 830	2 847	2 852	2 922	2 951	3 042	3 083
činnosti v oblasti nemovitostí, pronájmu, podnikatel. činnosti	K	11 776	12 625	14 615	15 991	16 539	16 876	17 322
veřejná správa a obrana, povinné sociální zabezpečení	L	391	400	403	410	369	594	584
vzdělání	M	935	999	1 148	1 517	1 532	1 571	1 658
zdravotnictví, sociální péče, veterinární činnost	N	1 163	1 188	1 250	1 317	1 340	1 370	1 399
ostatní veřejné, sociální a osobní služby	O	6 254	6 832	7 337	7 794	8 108	8 071	8 287
činnosti domácností	P	-	-	9	10	8	8	8
exteritorální organizace a instituce	Q	-	-	-	-	-	-	-

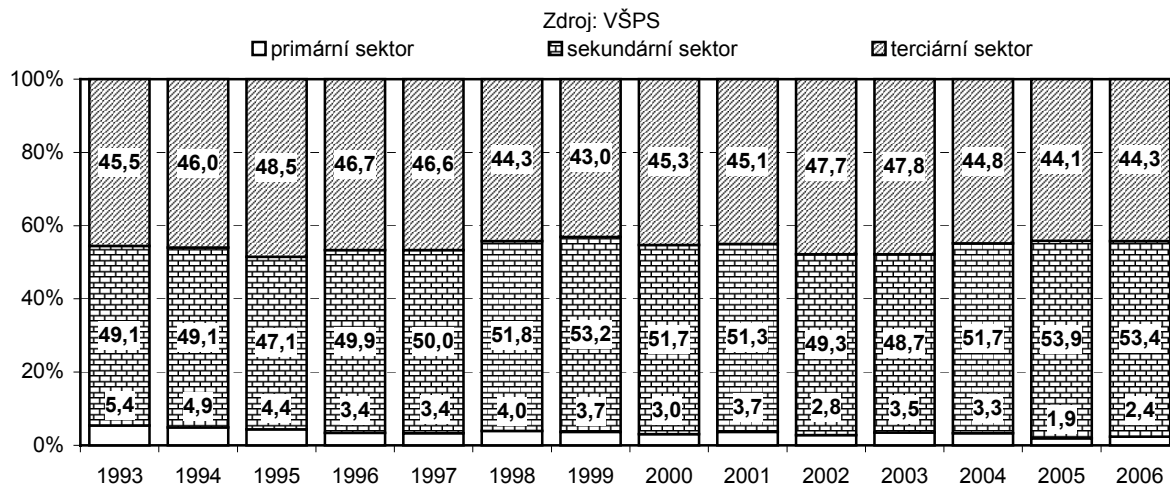
Více než 64,0 % výše zmíněných podnikatelských subjektů provozujících svou činnost na území Libereckého kraje se tedy zabývala službami, tj. působila v terciárním sektoru.

Graf 2 Struktura registrovaných subjektů podle jednotlivých sektorů národního hospodářství v Libereckém kraji (%)

I přes uvedený výrazně vyšší počet subjektů orientujících svou činnost do oblasti služeb, je z hlediska zaměstnanosti, zjištěné na základě výsledků Výběrového šetření pracovních sil (VŠPS), mnohem důležitější sekundární sféra, tj. průmysl a stavebnictví, kde pracuje majoritní část zaměstnaných osob v Libereckém kraji. Konkrétně v období 1993 – 2006 v tomto sektoru pracovalo od 47,1 % do 53,9 % všech osob zaměstnaných v národním hospodářství.

Graf 3 Struktura zaměstnanosti v jednotlivých sektorech národního hospodářství v Libereckém kraji (%)

Průmysl obecně patří ke stěžejním odvětvím, která ovlivňují ekonomickou základnu Libereckého kraje, jakož i místní zaměstnanost. Výrazné postavení pak zaujímá především zpracovatelský průmysl, v rámci kterého v roce 2006 pracovalo téměř 87 tis. zaměstnaných osob v kraji. Zpracovatelský průmysl je zároveň jedinou oblastí sekundárního sektoru, která ve sledovaném období vykazuje v podstatě trvalý nárůst počtu zaměstnaných – od roku 2000 do roku 2006 se jejich počet zvýšil o 12,4 %.

Tab. 3.2.3 Struktura zaměstnanosti podle OKEČ v Libereckém kraji v letech 2000 – 2006 (stav k 31. 12.)

Zdroj: VŠPS

v tis. osob

	OKEČ	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Zaměstnaní v NH celkem		201,9	202,3	205,5	201,5	204,3	201,7	198,8
v tom:								
zemědělství, lesnictví, rybolov	A+B	6,1	7,5	5,8	7,0	6,8	3,9	4,7
průmysl celkem	C+D+E	82,4	83,6	84,2	81,0	85,5	87,7	90,2
v tom:								
těžba nerostných surovin	C	2,7	3,7	3,0	2,2	1,8	1,3	1,4
zpracovatelský průmysl	D	76,8	77,1	79,0	76,6	81,7	84,1	86,3
výroba a rozvod elektřiny, plynu a vody	E	2,9	2,8	2,2	2,3	2,0	2,4	2,5
stavebnictví	F	22,0	20,1	17,1	17,1	20,2	20,9	16,0
obchod, opravy motorových vozidel a spotřebního zboží	G	19,9	19,0	23,4	22,2	20,6	19,9	18,8
ubytování a stravování	H	7,0	5,3	6,8	6,9	8,3	7,3	6,0
doprava, skladování a spoje	I	12,0	13,6	14,3	12,0	11,9	11,0	11,5
finanční zprostředkování	J	3,2	3,5	3,0	3,5	2,8	3,0	3,6
činnosti v oblasti nemovitostí, pronájmu, podnikatel. činnosti	K	7,6	5,6	7,8	8,6	6,9	6,6	9,6
veřejná správa a obrana, povinné soc. zabezpečení	L	10,4	11,2	12,5	11,6	10,6	10,7	11,6
vzdělání	M	11,3	13,6	11,2	13,2	10,8	12,5	11,7
zdravotnictví, sociální péče, veterinární činnost	N	10,5	10,1	11,8	11,4	11,9	12,1	9,7
ostatní veřejné, sociální a osobní služby	O	9,5	9,4	7,2	6,7	7,1	5,4	5,2
činnosti domácností	P	0,0	0,0	0,1	0,3	0,4	0,4	0,2
exteritorální organizace a instituce	Q	0,0	0,0	0,0	0,0	0,2	0,2	0,3
nezjištěno		0,0	0,0	0,3	0,1	0,3	0,1	0,0

Dominantní postavení zpracovatelského průmyslu v kraji ilustrují také údaje v následující tabulce. I přes určitý kolísavý vývoj počtu zaměstnanců v průmyslových podnicích se 100 a více zaměstnanci se sídlem v Libereckém kraji v letech 1997 a 2006 je zřejmé, že nejvíce osob stále pracuje právě v tomto odvětví (50 045 osob v průmyslových podnicích se 100 a více zaměstnanci v roce 2006). V rámci zpracovatelského průmyslu je pak nejvyšší zaměstnanost evidována v případě výroby ostatních nekovových minerálních výrobků, tj. sklářských, keramických a podobných výrobků (11 210 osob) a dále ve výrobě dopravních prostředků a zařízení (8 041 osob).

Tab. 3.2.4 Průměrný evidenční počet zaměstnanců (fyzické osoby) v průmyslových podnicích v Libereckém kraji v letech 1997 – 2006

(Subjekty se 100 a více zaměstnanci a sídlem v kraji)

počet osob

	OKEČ	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Průmysl celkem	C+D+E	58 524	55 521	51 293	50 039	51 084	52 832	48 669	48 207	48 473	53 469
z toho:											
zpracovatelský průmysl	D	52 946	50 645	46 660	45 783	47 280	49 065	45 067	44 569	44 948	50 045
v tom:											
výroba potr., tab. výr	DA	2 043	1 943	1 112	1 115	1 085	1 497	1 338	1 292	1 480	1 449
výr. textilií, text.v ýrobků	DB	8 036	7 393	5 965	5 562	5 224	4 310	3 615	3 664	3 251	2 815
výroba usní, ýrobků	DC	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
zprac. dřeva, výr. dř. výr.	DD	1 164	849	724	700	i.d.	i.d.	i.d.	-	i.d.	i.d.
výr. vlákniny, papíru	DE	i.d.	i.d.	i.d.	i.d.	i.d.	i.d.	i.d.	i.d.	747	i.d.
výr. koksu, jad. paliv	DF	-	-	-	-	-	-	-	-	-	717
výr. chem. látek, léčiv	DG	i.d.	i.d.	i.d.	i.d.	384	339	337	i.d.	i.d.	i.d.
výr. pryž., plast. výr.	DH	3 691	3 767	2 818	1 845	2 335	4 186	2 947	3 220	3 407	4 487
výr. ost. nekov. min. v.	DI	12 023	11 055	10 710	10 023	5 662	13 023	12 446	11 254	11 532	11 210
výr. kovů, kovod. výr.	DJ	2 772	2 702	2 791	1 952	1 575	3 136	2 272	2 204	1 837	1 916
výr., opr. strojů, zař.	DK	3 387	3 216	2 515	2 524	2 599	2 290	2 332	3 356	4 515	5 040
výr. el. a opt. přístr.	DL	5 285	4 871	4 644	4 236	4 681	5 738	4 635	4 341	4 432	7 724
výr. dopr. prostř., zař.	DM	5 951	5 724	5 897	6 672	7 104	6 233	7 566	7 643	6 983	8 041
zpracovat. prům. j.n.	DN	8 076	8 523	8 826	10 505	15 988	6 894	6 932	6 854	6 296	6 263

Struktura zpracovatelského průmyslu je dána jednak tradiční orientací místních firem na sklářský a bižuterní průmysl, jednak vývojem, ke kterému došlo po roce 1989. I když Liberecký kraj zůstal průmyslovým regionem, místní průmyslová struktura prodělala zásadní změnu – po roce 1989 se v kraji rozvinulo silné zastoupení dopravního strojírenství, kdy především za pomoci zahraničního kapitálu začala celá řada podnikatelských subjektů v kraji vyrábět komponenty pro automobilový průmysl. Naopak v případě, do té doby silně zastoupeného, textilního průmyslu došlo k citelnému snížení produkce a následně i zaměstnanosti. Druhé z tradičních průmyslových odvětví, tj. sklářský průmysl a výroba bižuterie, si svou významnou pozici udrželo, a to hlavně zásluhou kvality výrobků, jejich specifickým charakterem a sortimentem a také díky dobrému jménu českých sklářů ve světě.

Současná silná a v zásadě jednostranná orientace na automobilový a dopravní průmysl, na sklářství a výrobu bižuterie však může znamenat pro budoucí hospodářskou stabilitu kraje určitá rizika. V případě strukturálních změn v daných odvětvích či společnostech nebo v případě poklesu poptávky po těchto výrobcích na domácích i světových trzích by mohla být narušena jak stabilita samotných společností, tak následně celková hospodářská rovnováha v kraji. Vzhledem k tomu, že do uvedených odvětví se koncentrují převážně největší zaměstnavatelé v kraji (jak dokazují údaje v níže uvedené tabulce), jejichž činnost je ve většině případů spojená se zahraničním kapitálem, mohou výše uvedené změny v poptávce velmi negativně ovlivnit také místní trh práce.

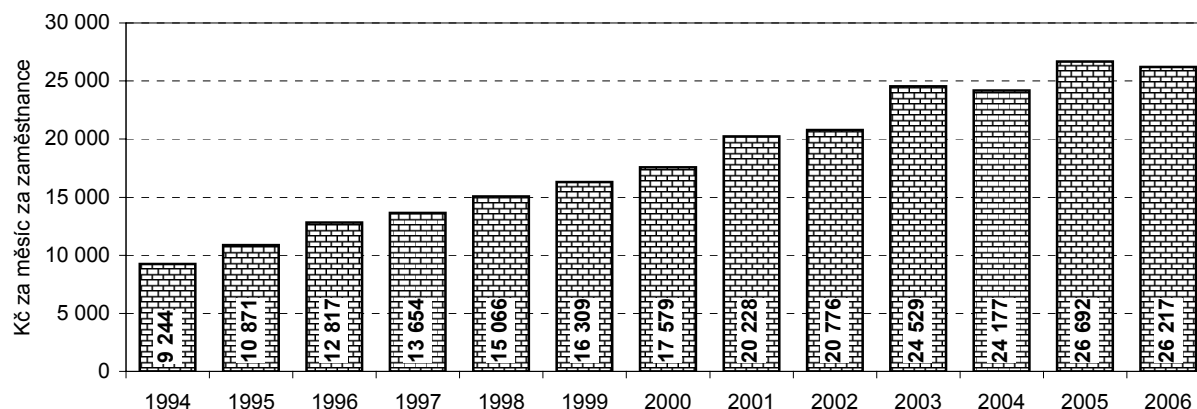
Tab. 3.2.5 Největších 10 zaměstnavatelů podle počtu zaměstnanců v Libereckém kraji (stav k 30. 11. 2007)

Zaměstnavatel	Odvětví činnosti	Kategorie počtu zaměstnanců
1. JOHNSON CONTROLS AUTOMOBILOVÉ SOUČÁSTKY	výroba příslušenství pro automobilový průmysl	3 000 - 3 999
2. Delphi Packard Electric Česká republika	výroba pro automobilový průmysl	3 000 - 3 999
3. Laird Technologies	výroba průmyslových zařízení	3 000 - 3 999
4. PRECIOSA	výroba bižuterie	3 000 - 3 999
5. DIAMO	těžba a úprava uranových rud	3 000 - 3 999
6. JABLONEX GROUP	výroba a zpracování skla	2 500 - 2 999
7. Krajská nemocnice Liberec	zdravotní péče	2 000 - 2 499
8. Cadence Innovation	výroba dílů a přísluř. pro automobilový průmysl	1 500 - 1 999
9. CRYSTALEX	výroba skla	1 500 - 1 999
10. DENSO MANUFACTURING CZECH	výroba příslušenství pro automobilový průmysl	1 500 - 1 999

Vedle zmíněných „vnějších rizik“, která by mohla ovlivnit setrvání nebo rozsah výroby zahraničních firem v našem kraji, působí také „vnitřní“ rizikové faktory. Jedním z těchto vnitřních limitů jsou také náklady spojené s výrobním procesem. Důležitou roli při rozhodování zahraničního investora, v jaké zemi vyrábět a v jaké míře, hrají náklady práce, především pak přímé náklady.

Indikátorem, který může ilustrovat vývoj těchto nákladů na 1 zaměstnance za měsíc v Libereckém kraji jsou úplné náklady práce.

Graf 4 Vývoj úplných nákladů práce v Libereckém kraji

Nejvyšší úplné náklady práce v Libereckém kraji bylo možné zaznamenat v roce 2005, když jejich celkový objem dosáhl 26 692 Kč na 1 zaměstnance za 1 měsíc. Při srovnání let 2000 a 2006 se pak úplné náklady

práce navýšily o 49,1 %. Přímé náklady se po celé uvedené období pohybovaly v intervalu od 70,6 % do 71,8 %, z toho mzdy představovaly více než dvě třetiny. Další významnou položkou nákladů práce byly platby zákonného sociálního zabezpečení, když reprezentovaly zhruba 25 – 26 % z nich.

Tab. 3.2.6 Struktura úplných nákladů práce v Libereckém kraji v letech 2000 – 2006

za měsíc na zaměstnance

	Náklady práce celkem (Kč)	v tom (%)							
		přímé náklady			sociální požitky	sociální náklady a výdaje		personální náklady	daně a dotace
		mzdy	náhrady mzdy	celkem		zákonné sociální zabezpečení	ostatní		
2000	17 579	63,6	7,6	71,2	1,7	25,6	0,4	1,1	0,0
2001	20 228	62,7	7,9	70,6	2,0	25,8	0,7	1,1	-0,0
2002	20 776	62,9	7,9	70,8	1,6	26,1	0,6	1,0	-0,1
2003	24 529	63,4	6,0	69,4	1,5	24,9	1,7	2,6	-0,1
2004	24 177	63,2	7,8	71,0	1,5	25,9	0,7	1,1	-0,1
2005	26 692	65,7	6,2	71,8	1,7	24,8	0,7	1,6	-0,5
2006	26 217	63,8	7,8	71,6	1,4	25,4	0,6	1,1	-0,1

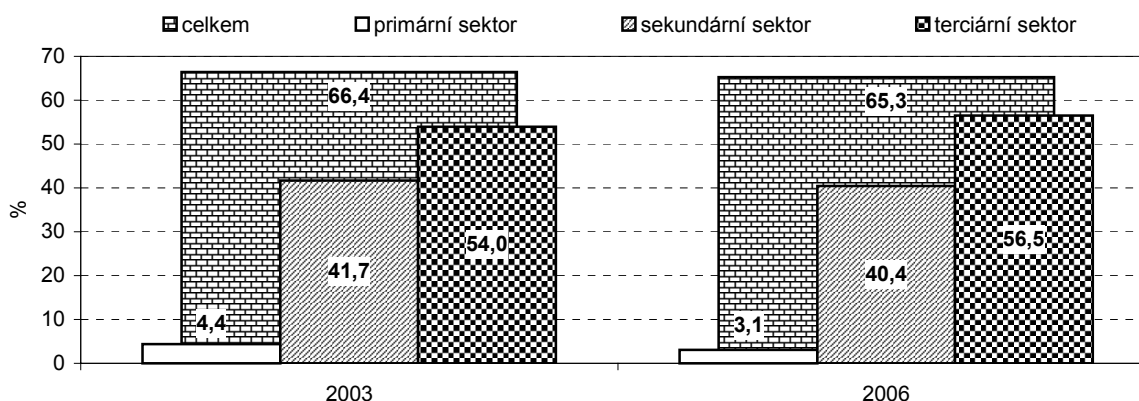
V souvislosti s růstem nákladů práce se tak řada potenciálních zahraničních investorů orientuje na „levnější“ destinace zejména ve východní Evropě nebo v Asii a stávající společnosti nezářídka uvažují o postupném přesunu výroby.

Pro ekonomiku Libereckého kraje tak hrají důležitou roli obecně dva druhy podnikatelských subjektů – již zmíněné velké firmy představující hybnou sílu rozvoje a skupina malých a středních podniků tvořících širokou základnu zaměstnanosti obyvatel kraje, zajišťující pružnost a ekonomickou stabilitu. Přesto, že velké podnikatelské subjekty překonávají snadněji problematická období, malé a střední podniky jsou mnohem citlivější v reakci na vývoj hospodářského cyklu, obecně jsou inovativnější a jsou schopnější lépe reagovat na změny poptávky. Z tohoto důvodu jsou považovány za podstatný faktor celkové konkurenceschopnosti, který zároveň na trhu práce absorbuje nejvyšší počet pracovníků.

V souvislosti s principy udržitelného rozvoje by tak jedním z cílů rozvoje kraje měla být podpora malých a středních podniků jako subjektů představujících největší budoucí potenciál při vytváření nových pracovních míst a současně přinášejících inovativní řešení šetrných k životnímu prostředí. Podpora by měla být soustředěna zejména do oblasti legislativy ve smyslu usnadnění registrace nových ekonomických subjektů, zjednodušení procesu daňových odvodů fyzických a právnických osob a upravení podmínek volné soutěže.

V roce 2006 bylo v Registru ekonomických subjektů v Libereckém kraji evidováno více než 11 tis. firem, které zaměstnávaly od 1 do 249 zaměstnanců, tj. malých a středních podniků. Z celkového počtu zaměstnaných osob pak v těchto podnicích pracovalo 65,3 % z nich. Většina malých a středních podniků působila v terciárním sektoru.

Graf 5 Podíl osob zaměstnaných v malých a středních podnicích na celkovém počtu zaměstnaných a podle sektorů v Libereckém kraji (%)

Ve srovnání s rokem 2003 se však počet subjektů spadajících do kategorie malých a středních podniků v roce 2006 snížil o 20,5 % (téměř o ¼), což zároveň znamenalo snížení zaměstnanosti v malých a středních podnicích o 0,3 %. Vzhledem k výše zmíněným okolnostem působících na ekonomickou stabilitu kraje není uvedený pokles pozitivním zjištěním.

3.2.3. Výzkum a vývoj v Libereckém kraji

Pro další ekonomický rozvoj Libereckého kraje a zajištění jeho dlouhodobého růstu a konkurenceschopnosti místních podnikatelských subjektů je klíčovou oblastí výzkum a vývoj. Úzké propojení vědecké a výzkumné základny s výrobní a obchodní praxí v kraji by totiž mohlo přispět nejen k rozvoji inovačních procesů, ale také k upevnění pozice a dalšímu vývoji v oblasti tradičních a místních výrob i rozvoji nových produkčních postupů.

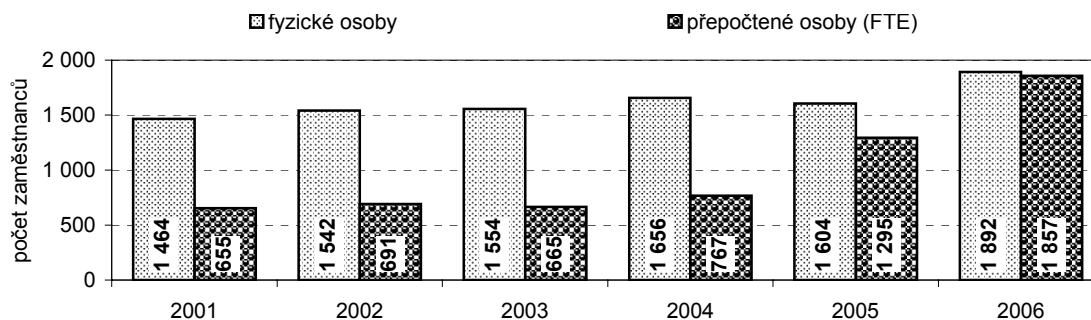
Tab. 3.2.7 Struktura výdajů na výzkum a vývoj podle sektorů a podle krajů v letech 2001 – 2006

	Výdaje 2001 - 2006 celkem (mil. Kč)	v tom sektor (%)			
		podnikatelský	vládní	vysoké školy	soukromý neziskový
Česká republika	217 318	63,2	20,8	15,6	0,4
v tom kraje:					
Hl. m. Praha	80 485	41,8	36,7	20,7	0,8
Středočeský	46 113	88,5	11,5	0,0	0,0
Jihočeský	7 151	49,9	30,1	19,0	1,0
Plzeňský	5 493	69,4	1,1	28,5	1,0
Karlovarský	480	86,4	10,2	3,3	0,1
Ústecký	3 251	86,2	5,0	8,6	0,2
Liberecký	5 772	86,2	0,7	13,0	0,1
Královéhradecký	5 463	63,0	15,7	21,1	0,1
Pardubický	8 203	89,6	0,9	9,4	0,1
Vysočina	2 924	98,2	1,7	-	0,1
Jihomoravský	23 353	44,8	25,2	29,9	0,2
Olomoucký	6 282	70,9	1,0	27,8	0,4
Zlínský	6 831	86,7	7,5	5,8	0,0
Moravskoslezský	15 517	82,7	2,5	14,6	0,2

Celkový objem výdajů určených na výzkum a vývoj v Libereckém kraji v úhrnu za roky 2001 – 2006 dosáhl 5 772 mil. Kč. Výzkum a vývoj je však dlouhodobě financován především z prostředků podnikatelských subjektů (více než 86 %). Významnou pozici při podpoře výzkumných a vývojových projektů zaujímá také vysoké školství, které se na celkových výdajích podílelo ze 13 %. Na celorepublikovém objemu výdajů určených na výzkum a vývoj se pak Liberecký kraj v uvedeném období podílel necelými 3 %.

Mezi hlavní výzkumné oblasti v našem kraji v roce 2006 patřily především technické vědy (95,2 % celkových výdajů na vědu a výzkum). S velmi výrazným odstupem je následovaly vědy přírodní, které představovaly 3,7 % všech výdajů investovaných do vědy a výzkumu. Uvedená struktura je logicky dána strukturou výdajů největšího investora do vědy a výzkumu v Libereckém kraji, tj. podnikatelského sektoru.

Graf 6 Zaměstnanci vývoje a výzkumu v Libereckém kraji (stav k 31. 12.)

Podstatným faktorem při vědeckém výzkumu jsou lidské zdroje. Počet osob zaměstnaných v oblasti výzkumu a vývoje Libereckého kraje k 31. 12. 2006 dosáhl 1 892 osob (vyjádřeno ve fyzických osobách), resp. 1 857 osob při vyjádření zaměstnanosti ve výzkumu a vývoji po přepočtu na plný úvazek (FTE). Oproti roku 2001 se počet zaměstnanců výzkumu a vývoje (ve fyzických osobách) v kraji v roce 2006 navýšil o 29,2 %, přičemž pouze mezi roky 2006 a 2005 se jednalo o přírůstek ve výši 18,0 %. V přepočtu na plně zaměstnané je pak nárůst počtu těchto pracovníků ještě markantnější – ve srovnání s rokem 2001 se totiž počet zaměstnanců ve výzkumu a vývoji téměř ztrojnásobil, mezi roky 2006 a 2005 se pak zvýšil o 43,4 %.

Na celorepublikovém počtu zaměstnanců výzkumu a vývoje se Liberecký kraj v roce 2006 podílel 2,7 % v případě vyjádření ve fyzických osobách a 3,9 % v přepočtených osobách.

Tab. 3.2.8 Vybrané ukazatele vývoje a výzkumu podle krajů v roce 2006

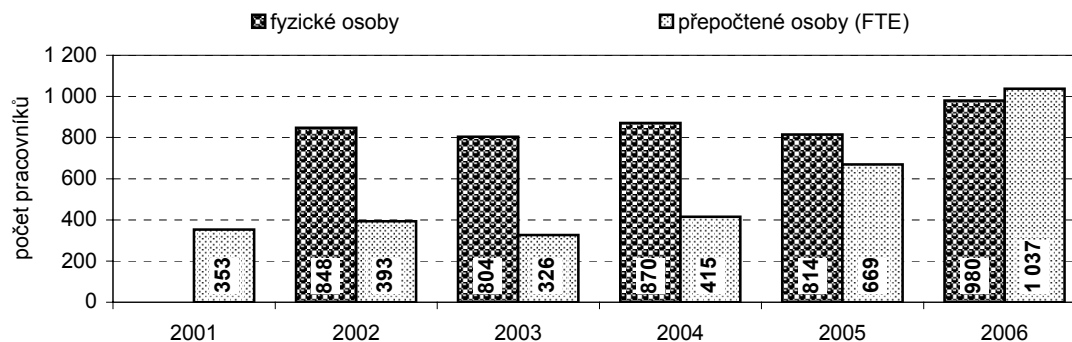
	Počet					Objem výdajů na VaV (mil. Kč)
	zpravodajských jednotek	fyzické osoby		přepočtené osoby		
		zaměstnanců VaV ¹⁾	výzkumných pracovníků ¹⁾	zaměstnanců VaV	výzkumných pracovníků	
Česká republika	2 142	69 162	39 676	47 729	26 267	49 900
v tom kraj (%):						
Hlavní město Praha	27,7	41,1	44,3	41,7	44,8	38,4
Středočeský	8,4	8,1	7,6	10,3	10,2	17,1
Jihočeský	4,1	3,9	3,7	3,8	3,2	3,4
Plzeňský	3,8	3,6	2,2	3,8	2,4	2,7
Karlovarský	0,9	0,5	0,1	0,2	0,1	0,1
Ústecký	3,7	1,7	1,5	1,7	1,5	1,2
Liberecký	3,5	2,7	2,5	3,9	3,9	3,0
Královéhradecký	4,9	3,1	3,0	2,5	2,4	2,0
Pardubický	5,5	4,3	4,0	4,5	4,3	3,9
Vysočina	3,5	1,1	0,8	1,3	1,0	1,0
Jihomoravský	14,7	15,9	17,7	13,0	14,1	10,1
Olomoucký	4,7	4,3	3,8	4,3	3,8	2,7
Zlínský	6,2	3,4	2,4	3,7	2,9	3,3
Moravskoslezský	8,5	6,5	6,4	5,4	5,3	11,1

¹⁾ stav k 31. 12.

Na konkrétních výzkumných a vývojových projektech v Libereckém kraji v roce 2006 pracovalo 980 výzkumných pracovníků (ve fyzických osobách). Po přepočtu na plný úvazek pak počet výzkumných pracovníků čítal 1 037 osob. Meziročně se tak počet „výzkumníků“ v kraji zvýšil o 20,4 % (fyzické osoby), resp. o 55,0 % (přepočtené osoby). I v tomto případě jsou co do vývoje počtu výzkumných pracovníků patrné růstové tendence.

Výzkumní pracovníci v našem kraji tak z celorepublikového počtu v roce 2006 tvořili 2,5 % (fyzické osoby), resp. 3,9 % (přepočtené osoby).

Graf 7 Výzkumní pracovníci v Libereckém kraji (stav k 31.12.)

3.2.4. Zemědělství v Libereckém kraji

Jak již bylo v úvodu této kapitoly řečeno, zemědělství je pro Liberecký kraj pouze doplňkovým odvětvím. Rozsah místní zemědělské výroby limitují zejména geografické podmínky. Téměř 74,0 % území Libereckého kraje spadá mezi tzv. LFA (Less Favourable Areas), tj. oblasti s méně příznivými podmínkami. Další omezení při provozování zemědělské činnosti v našem kraji představují ochranná opatření spojená s existencí chráněných krajinných oblastí – z celkové rozlohy Libereckého kraje totiž na území chráněných krajinných oblastí připadá 26,8 %, což je druhý nejvyšší podíl mezi kraji.

Výše specifikované charakteristiky kraje tedy přirozeně redukuje místní zemědělskou výrobu. Zemědělská půda v Libereckém kraji zaujímá pouze 44,4 % (v roce 2006) rozlohy kraje, z toho jen necelou polovinu tvoří orná půda. Ve srovnání s ostatními kraji i celorepublikovým průměrem (71,4 %) je tak podíl orné půdy v našem kraji velmi nízký. Naopak výrazně nadprůměrné je v našem kraji zastoupení trvalých travních porostů (44,9 % zemědělské půdy, v ČR v roce 2006 jen 22,9 %). Tato skutečnost by pro Liberecký kraj v současné době mohla znamenat výhodu vzhledem k rostoucímu trendu chovu zvířat pastevním způsobem.

Tab. 3.2.9 Bilance půdy podle krajů k 31. 12. 2006

Zdroj: ČÚZK

	Celková rozloha (v ha)	v tom (%)						
		zemědělská půda	z toho		lesní pozemky	vodní plochy	zastavěné plochy	ostatní
			orná půda	trvalé travní porosty				
Česká republika	7 886 702	53,9	71,4	22,9	33,6	2,0	1,7	8,8
Hl. m. Praha	49 609	41,9	73,5	4,2	10,0	2,2	9,9	36,0
Středočeský	1 101 473	60,5	83,2	10,6	27,7	1,9	1,9	8,0
Jihočeský	1 005 688	49,1	64,5	32,5	37,4	4,3	1,0	8,1
Plzeňský	756 108	50,5	68,8	27,7	39,5	1,5	1,3	7,1
Karlovarský	331 455	37,5	45,1	52,0	43,3	2,1	1,0	16,1
Ústecký	533 453	51,9	66,6	25,6	29,8	1,9	1,7	14,6
Liberecký	316 296	44,4	48,7	44,9	44,3	1,5	1,6	8,2
Královéhradecký	475 838	58,7	69,1	25,2	31,0	1,5	1,9	6,9
Pardubický	451 859	60,5	73,2	22,0	29,5	1,4	1,6	7,1
Vysočina	679 563	60,6	77,4	20,0	30,3	1,7	1,2	6,1
Jihomoravský	719 630	59,9	83,2	6,9	28,0	2,1	2,0	8,1
Olomoucký	526 677	53,5	74,5	19,9	34,8	1,1	1,6	9,1
Zlínský	396 354	49,3	64,3	28,7	39,7	1,3	1,8	8,0
Moravskoslezský	542 698	51,1	62,9	30,5	35,5	2,1	2,2	9,1

Za určitý stabilizující prvek zemědělství je možné považovat rozmanité klimatické podmínky, které vytvářejí prostor pro pěstování široké škály plodin zejména obilovin a píce. Již zmíněný vysoký podíl trvalých travních porostů zase umožňuje chov hospodářských zvířat, především pak hovězího dobytka.

Z dlouhodobého pohledu však zemědělství Libereckého kraje prošlo zásadními změnami. Po roce 1989 došlo k poklesu výměry zemědělské půdy – mezi lety 1993 – 2006 tento úbytek představoval 0,3 % (více o příčinách úbytku zemědělské půdy viz. část 3.4. Environmentální oblast). Část původní orné půdy byla přeměněna na trvalé travní porosty, ale nárůst zaznamenala také nevyužívaná zemědělská půda, což patrně způsobil pokles živočišné výroby v kraji. Snížení stavu hospodářských zvířat, jehož dramatický úbytek je možné sledovat již po roce 1990 a znovu také po roce 2000, způsobil především restituční procesy a s tím související transformace zemědělského majetku. Právě nízké stavy zvířat jsou tak jednou z příčin vysokého podílu nevyužívané zemědělské půdy v kraji. Růstové tendence v posledních letech se naopak projeví v případě chovu ovcí a koní.

V posledních několika letech se do popředí zájmu dostává tzv. mimoprodukční funkce zemědělství. Jedná se především o pěstování řepky, energetických plodin, agroturistiku i tzv. uvádění půdy do klidu. V podstatě se jedná o činnosti, které mají úzkou vazbu na ekologické zemědělství.

Tab. 3.2.10 Stavby hospodářských zvířat v Libereckém kraji v letech 1993 – 2006 ¹⁾

kusy

	Skot celkem	z toho krávy	Prasata celkem	Ovce a berani	Drůbež celkem	z toho slepice	Kozy a kozli celkem	Koně a hříbata celkem
1993	80 447	32 038	80 955	8 154	944 224	298 375	-	-
1994	68 717	28 106	69 185	8 710	1 005 728	334 533	-	-
1995	57 831	24 486	63 242	7 090	739 455	338 536	-	-
1996	52 424	21 845	69 010	6 191	669 904	287 072	2 198	-
1997	47 858	20 813	72 566	4 519	482 801	239 902	-	-
1998	44 566	19 122	71 250	4 476	550 338	237 048	-	-
1999	44 333	19 209	75 720	4 187	493 865	231 416	1 012	1 316
2000	41 079	18 491	65 822	3 414	377 228	190 135	1 095	1 516
2001	40 554	17 149	61 225	2 624	378 265	203 258	1 127	1 579
2001 ²⁾	41 446	17 658	58 640	4 903	200 142	71 837	721	1 373
2002	40 447	17 399	60 862	5 102	154 021	44 952	666	1 291
2003	39 819	17 346	50 761	5 969	147 201	45 138	629	1 288
2004	38 124	16 846	44 999	5 923	144 115	50 303	706	1 292
2005	38 051	17 831	43 166	7 529	112 016	29 392	1 189	1 399
2006	38 787	18 027	37 566	7 862	100 674	16 966	1 539	1 586

¹⁾ do roku 2001 se jedná o soupis hospodářských zvířat k 1. 3., od roku 2002 k 1. 4.; do roku 2001 byly údaje sbírány vyčerpávajícím zjišťováním, pouze za drobné pěstitele a chovatele, kteří nepřekládali výkazy, se provedl odhad výsledků. Od roku 2002 jsou základem pro stanovení souboru respondentů statistických šetření v zemědělství výsledky zaznamenané celoplošným strukturálním zemědělským sčítáním - Agrocensus 2000.

²⁾ soupis hospodářských zvířat zjištěných k 1. 3. Je přepočten na metodiku soupisu používanou od roku 2002, tj. bez tzv. hobby aktivit obyvatel

Z údajů o ekologickém zemědělství v Libereckém kraji je patrné, že v posledních letech zaznamenal tento způsob hospodaření poměrně významný rozvoj. Zatímco v roce 2003 bylo ekologicky hospodařeno na více než 8 500 ha zemědělské půdy (tj. 6,1 % zemědělské půdy v kraji), v roce 2006 byla tato výměra více než dvojnásobná a podíl ekologicky obhospodařované zemědělské půdy v kraji tak činil 12,8 %.

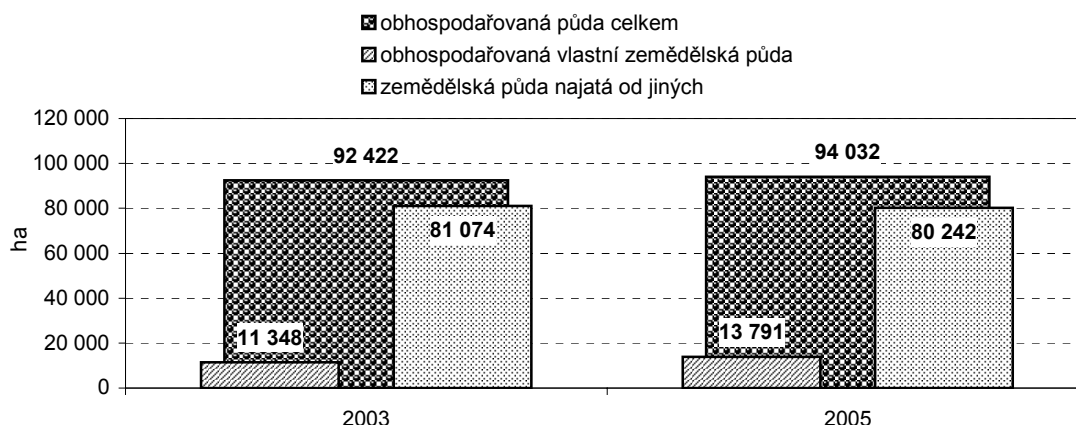
Tab. 3.2.11 Ekologické zemědělství v Libereckém kraji, jeho okresech a SO ORP v roce 2003 a 2006

	Výměra půdy v ekologickém zemědělství (ha)		Výměra půdy v přechodném období (ha)		Podíl ekologicky obhospodařované zemědělské půdy (%)	
	2003	2006	2003	2006	2003	2006
Liberecký kraj	8 553,7	17 934,5	9 902,1	5 287,9	6,1	12,8
v tom okres:						
Česká Lípa	4 910,3	9 611,4	5 782,3	2 535,0	10,7	21,0
Jablonec n.Nisou	267,0	273,3	171,6	304,1	2,1	2,1
Liberec	1 964,3	6 061,0	3 594,8	2 301,1	4,4	13,7
Semily	1 412,1	1 988,8	353,4	147,7	3,8	5,3
v tom SO ORP:						
Česká Lípa	1 277,1	4 827,7	2 930,4	1 316,6	3,6	13,7
Frýdlant	1 002,2	3 879,9	2 491,6	1 692,9	6,3	24,5
Jablonec nad Nisou	108,6	242,7	147,3	34,1	2,6	5,8
Jilemnice	1 390,0	1 891,4	236,3	68,1	10,0	13,7
Liberec	3 756,7	5 935,6	2 419,3	1 728,6	13,8	21,9
Nový Bor	838,6	1 029,2	1 534,9	98,0	10,8	13,3
Semily	22,0	9,1	18,8	19,9	0,2	0,1
Tanvald	124,3	0,0	24,3	0,0	3,3	0,0
Turnov	0,0	88,4	99,2	59,8	0,0	0,6
Železný Brod	34,1	30,7	0,0	270,0	1,0	0,9

Jedním ze specifických problémů českého zemědělství je vlastnictví půdy a jinak je tomu i v Libereckém kraji. I zemědělské podniky v našem kraji totiž hospodaří převážně na pronajaté půdě. Vlastní půda v roce 2003 tvořila pouze 12,3 %, v roce 2005 se její podíl víceméně nepatrně zvýšil na 14,7 %.

Graf 8 Obhospodařovaná zemědělská půda v Libereckém kraji podle vlastnictví

Zdroj: FSS 2003 a 2005

Značná část zemědělské půdy je tedy ve vlastnictví fyzických osob, které ji následně zemědělcům pronajímají. Tato skutečnost však omezuje zemědělce v případě, kdy se rozhodou pro strukturální změny jako je např. zalesňování nebo zatravnění půdy, protože k uskutečnění takovýchto změn je nutný souhlas vlastníka půdy. Vedle toho leckdy nedořešené majetkové vztahy ve vlastnictví i pronájmu půdy, rozdílné záměry hospodářského subjektu určované současnými požadavky trhu i celkový vývoj zemědělství napomáhají k růstu podílu nevyužívané a ladem ležící půdy. V rozmezí let 2003 a 2005 se tak výměra nevyužívané zemědělské půdy v Libereckém kraji zvýšila ze 198 ha na téměř 443 ha.

Tendence k nárůstu nevyužívané půdy jsou pak nejvýraznější v oblastech, které jsou svým charakterem méně příznivé pro zemědělství, ale také v oblastech příhraničních. Vzhledem k nedostatečné produktivitě zemědělské výroby v takovýchto oblastech a nízkým státním dotacím se zemědělcům na těchto územích nevyplatí hospodařit, protože poměr nákladů a zisku je nepříznivý.

Mezi hlavní příčiny problémů současné zemědělské výroby nejen v Libereckém kraji tak pravděpodobně patří např. také (vedle již zmíněných obtíží spojených především s vlastnictvím půdy atd.):

- dotační zemědělská politika státu,
- konkurenceschopnost českých zemědělců na evropském trhu – vstup České republiky do Evropské unie v roce 2004, kdy se české zemědělství stalo součástí systému, který je na jedné straně charakteristický významnou dotační politikou, ale na straně druhé řadou opatření spojených s regulací agrárního trhu. Od roku 2005 jsou pak čeští zemědělci plně zapojeni do systému společné zemědělské politiky EU, což vzhledem k početné zahraniční konkurenci může představovat a představuje problém v odbytě některých zemědělských komodit,
- růst cen vstupů do zemědělství – zejména pak motorových paliv, veterinárních služeb a podobně.

3.2.5. Cestovní ruch v Libereckém kraji

Mezi hlavní pilíře hospodářského rozvoje Libereckého kraje patří cestovní ruch. Území Libereckého kraje je velmi atraktivní, jak z hlediska přírodních lokalit, tak i z hlediska kulturně historických prvků. Značná koncentrace kulturních objektů, která bezesporu souvisí i s bohatou historií území, je významným faktorem pro úspěšný rozvoj cestovního ruchu. Atraktivitu kraje doplňuje také jeho příhodná poloha u hranic se Spolkovou republikou Německo a s Polskem, jejich průchodnost a nabídka komplexních sportovních zařízení pro letní i zimní aktivity.

Hlavním indikátorem, který hodnotí úroveň cestovního ruchu v určité oblasti, je především množství a kvalita místních hromadných ubytovacích zařízení. Základním prvkem pro posouzení tohoto ukazatele je počet ubytovacích zařízení a počet lůžek.

Z uvedené časové řady je patrné, že počet hromadných ubytovacích zařízení se v Libereckém kraji nepřetržitě zvyšoval do roku 2003. Od tohoto roku však počet zařízení vykazuje spíše klesající tendenci. Naproti tomu počty pokojů se snižovaly v podstatě po většinu sledované doby a k určitému obratu došlo až v roce 2005 a 2006, kdy se počet pokojů začal mírně navyšovat. Vývoj počtu lůžek byl po celé období víceméně kolísavý s tím, že nejvíce lůžek v hromadných ubytovacích zařízeních kraje bylo k dispozici v roce

2002 (43 247 lůžek). Nepřekvapivý je pak vývoj průměrné ceny za ubytování v těchto zařízeních, která každoročně roste.

Tab. 3.2.12 Hromadná ubytovací zařízení v Libereckém kraji v letech 2000 – 2006

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Počet zařízení	940	967	976	980	926	928	917
Pokoje	14 740	14 595	14 558	14 394	13 278	13 426	13 483
Lůžka	41 805	42 465	43 247	42 574	39 964	40 510	40 668
Počet míst pro stany a karavany	1 962	4 707	2 449	2 294	2 439	2 745	2 768
Průměrná cena za ubytování (Kč)	207	213	216	218	227	247	248

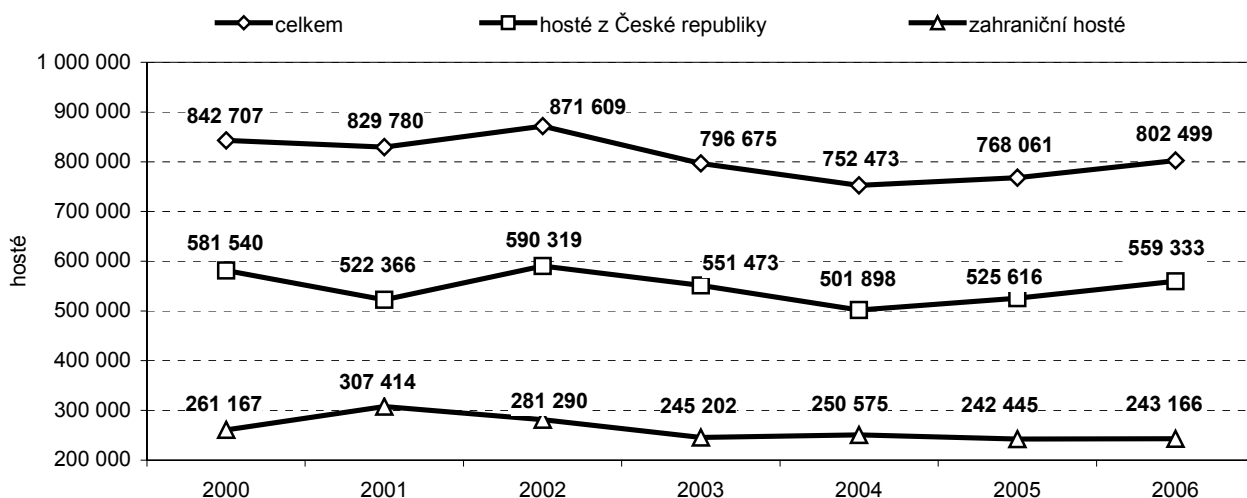
V roce 2006 bylo návštěvníkům Libereckého kraje k dispozici 365 penzionů a 141 hotelů, z toho 7 čtyřhvězdičkových. Pro náročnou klientelu není v našem kraji k dispozici ani jeden pětihvězdičkový hotel.

Tab. 3.2.13 Vybraná hromadná ubytovací zařízení v Libereckém kraji podle kategorií v letech 2000 – 2006

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Hotely a podobná ubytovací zařízení (vč. penzionů)							
Počet zařízení	476	488	513	519	512	508	506
Pokoje	8 197	8 105	8 047	8 030	7 816	8 148	8 099
Lůžka	20 961	21 266	21 640	21 419	21 198	22 020	21 957
Kempy							
Počet zařízení	24	27	27	27	26	29	28
Pokoje	421	425	456	488	411	434	420
Lůžka	1 443	1 546	1 548	1 670	1 386	1 498	1 456
Počet míst pro stany a karavany	1 486	4 361	1 868	1 888	1 994	2 328	2 381
Chatové osady a turistické ubytovny							
Počet zařízení	130	132	133	125	115	118	118
Pokoje	2 009	2 092	2 194	1 989	1 931	1 957	1 967
Lůžka	7 269	7 478	8 226	7 715	7 362	7 546	7 577
Počet míst pro stany a karavany	172	160	429	325	340	320	290

Návštěvnost v hromadných ubytovacích zařízeních Libereckého kraje se mezi roky 2000 a 2006 celkově snížila, a to o 4,8 %. Pokles zahraničních hostů dosáhl ve sledovaném období 6,9 %, domácích hostů pak 3,8 %. K nejvyššímu propadu v počtu návštěvníků však došlo v roce 2004, kdy Liberecký kraj navštívilo a v některém z hromadných ubytovacích zařízení přenocovalo „pouze“ 752 473 hostů.

Graf 9 Hosté v hromadných ubytovacích zařízeních v Libereckém kraji

Vzhledem k vývoji návštěvnosti v Libereckém kraji je stávající počet i kapacita hromadných ubytovacích zařízení pravděpodobně dostačující. Zlepšení v oblasti cestovního ruchu by se tedy měla týkat spíše poskytovaných služeb. V roce 2005 tak například pouze 42,7 % hromadných ubytovacích zařízení v kraji nabízelo svým hostům vlastní parkoviště, 19,2 % zařízení mělo k dispozici restauraci pro veřejnost a 16,9 % restauraci pouze pro ubytované hosty. Většina ubytovacích zařízení je v podstatě nedostupná pro handicapované občany, protože jen 6,1 % zařízení umožňovalo bezbariérový přístup. V případě úhrady účtu za ubytování platební kartou by hosté uspěli pouze v 8,2 % zařízení.

3.3. Sociální oblast

Pro zdravý vývoj společnosti je důležitý především její sociální rozvoj, který by měl bezesporu patřit mezi hlavní priority politické reprezentace každé země nebo regionu. Fungování společnosti jako celku ovlivňuje hospodářský růst a to prostřednictvím kvalitních, vzdělaných a zdravých pracovních sil. Kvalita pracovních sil je měřena zejména jejich kvalifikací a vzděláním. Úspěšnost sociální politiky se odráží také v populačním chování obyvatel a v jejich rodinném životě. Pozornosti sociálního systému by však samozřejmě neměli unikát ani starší a staří občané a občanky, jejichž možnost uplatnění je z určitých objektivních důvodů omezena. Přínosy sociální stability spočívají a závisí také na vytváření podmínek, které eliminují jakékoliv formy diskriminace a umožňují rovné příležitosti pro všechny. Je důležité si uvědomit, že sociální nestabilita vytváří prostředí pro vznik nežádoucích společenských jevů a patologií, které dále poškozují zájmy a životní podmínky převážné většiny obyvatel.

V souvislosti s udržitelným rozvojem je proto nutné indikovat problematické oblasti ohrožující budoucí vývoj společnosti a hlavně nabídnout možnosti jejich řešení.

Udržitelný sociální rozvoj tedy:

- předpokládá respektování potřeb všech společenských skupin,
- vymezuje kvalitu budoucího lidského života,
- je možné jej sledovat, hodnotit a kvantifikovat pouze na základě dostupných dat (indikátorů),
- sociální spokojenost nebo nespokojenost (stabilitu či nestabilitu) je možné vnímat také prostřednictvím signálů a jevů ve společnosti (laicky řečeno „atmosféra a nálada panující ve společnosti, existence sociálně patologických jevů“).

Mezi reálná i potenciální ohrožení sociálního rozvoje v Libereckém kraji v návaznosti na princip udržitelnosti patří:

- nepříznivý demografický vývoj – pokles porodnosti, stárnutí obyvatelstva,
- zdravotní stav obyvatel – např. nárůst počtu vrozených vývojových vad, alergických onemocnění, nádorových onemocnění apod.,
- problémy v oblasti sociálního systému a zdravotnictví,
- bytová otázka – pomalá obnova bytové zástavby, vývoj počtu dokončených bytů,
- potencionální růst nezaměstnanosti v případě útlumu tradičních výrobních oborů jako je sklářství, bižuterie a v současnosti také automobilový průmysl apod.,
- vzdělání – v kontextu s požadavky trhu práce a demografickým vývojem,
- nárůst sociálně slabších skupin obyvatel a skupin nepřízřivých občanů,
- nárůst sociopatologických jevů (kriminálnost včetně dětské, domácí násilí, extremismus, šikana, drogová závislost, gamblerství, bezdomovci apod.).

Uvedený scénář přepokládaného vývoje jsme se snažili doložit prostřednictvím následujících indikátorů.

3.3.1. Demografický vývoj – stárnutí populace Libereckého kraje

Mezi ožehavá témata současnosti, ale hlavně budoucnosti patří zejména stárnutí obyvatel. Z projekce obyvatelstva za Liberecký kraj (vypočtené bez ohledu na vliv migrace) vyplývá, že se podíl obyvatel starších 65 let bude skutečně velmi výrazně zvyšovat a zatímco v roce 2005 podíl 65letých a starších osob v populaci kraje činil 13,0 %, v roce 2050 to bude více než dvojnásobek (tj. 31,1 %). Klesající úroveň porodnosti způsobená snižováním podílu žen v reprodukčním věku na celkové populaci kraje (i přes zvyšující se hodnotu ukazatele úhrnná plodnost) podle očekávání ještě více umocní negativní vývoj přirozeného přírůstku, resp. úbytku obyvatel našeho kraje. V této souvislosti se očekává také zvyšující se hodnota ukazatele index ekonomického zatížení, tj. zvýší se podíl ekonomicky neaktivní složky obyvatel (obyvatel ve věku 0 – 14 let a obyvatel 65letých a starších), zatímco podíl ekonomicky aktivních obyvatel (15 – 64 let) bude klesat.

Tab. 3.3.1 Základní výsledky projekce vývoje obyvatelstva Libereckého kraje do roku 2050

(výpočet bez vlivu migrace)

	2005	2010	2015	2020	2025	2030	2035	2040	2045	2050
Počet obyvatel celkem	425 952	423 512	419 603	414 144	406 780	397 478	386 997	375 880	364 450	352 836
v tom ve věku (%):										
0 - 14	15,3	14,5	14,6	14,4	13,9	13,4	13,1	13,1	13,3	13,3
15 - 64	71,6	71,0	67,4	65,1	64,6	64,0	63,1	60,1	57,0	55,6
65 +	13,0	14,5	17,9	20,5	21,5	22,6	23,8	26,8	29,7	31,1
Živě narození	4 251	4 128	3 928	3 717	3 447	3 324	3 286	3 234	3 105	2 945
Zemřelí	4 641	4 734	4 845	4 941	5 084	5 277	5 432	5 488	5 406	5 286
Přirozený přírůstek	-390	-606	-917	-1 224	-1 637	-1 953	-2 146	-2 254	-2 301	-2 341
Porodnost (‰)	10,0	9,7	9,4	9,0	8,5	8,3	8,5	8,6	8,5	8,3
Úmrtnost (‰)	10,9	11,2	11,5	11,9	12,5	13,2	14,0	14,6	14,8	14,9
Naděje dožití při narození										
muži	71,6	72,3	73,1	73,8	74,6	75,3	76,1	76,8	77,6	78,3
ženy	78,2	78,9	79,6	80,3	81,0	81,7	82,3	83,0	83,7	84,4
Úhrnná plodnost	1,3	1,4	1,4	1,5	1,6	1,7	1,7	1,7	1,7	1,7

Pokud opustíme výhled do budoucnosti a zhodnotíme demografický vývoj v letech minulých zjistíme, že index stáří se pozvolna zvyšuje již od roku 1994. Jeho hodnota v tomto roce dosáhla 63,9 (tj. na 100 dětí ve věku 0 – 14 let připadlo 63,9 osob starších 65 let), zatímco v roce 2006 to bylo již 89,0 osob. Vývoj ukazatele index ekonomického zatížení v letech 1994 – 2006 se na první pohled jeví příznivě – poměr ekonomicky neaktivní složky populace (obyvatelé ve věku 0 – 14 let a obyvatelé 65letí a starší) ku ekonomicky aktivní se snižuje. To bylo způsobeno především prozatím stále se zvyšujícím počtem ekonomicky aktivní složky populace. Výhledově se však obyvatelé ze silně zastoupené generace narozené na konci a po skončení 2. světové války přesunou do kategorie 65letých a starších, ale tento přesun nebude dostatečně kompenzován přílivem mladých lidí z kategorie 0 – 14 let.

3.3.2. Zdravotní stav obyvatel Libereckého kraje

Hodnocení zdravotního stavu obyvatel je velmi komplikované, protože neexistuje jeden samostatný a dostatečně vypovídající ukazatel, který by veřejné zdraví jednoznačně posoudil. Z tohoto důvodu je nutné vymezit větší počet individuálních indikátorů, které tuto roli převezmou. Všeobecně se však vyskytují určité předpoklady, které výběr ukazatelů do jisté míry zjednodušují. Jedním z těchto předpokladů je samotná společnost, civilizace a životní prostředí, ve kterém a se kterým koexistujeme. Chemicky nebo dnes i geneticky upravené potraviny, zhoršená kvalita ovzduší, znečištěné prostředí, nedostatek pohybu, kouření to jsou jen některé více či méně ovlivnitelné faktory, které mohou být příčinou vzniku určitých druhů onemocnění, postižení nebo jevů.

3.3.2.1. Průměrné procento pracovní neschopnosti

Průměrné procento pracovní neschopnosti vyjadřuje, kolik osob ze 100 bylo po celé dané období v průměru uznáno práce neschopným. Zohledňuje počet nových případů pracovní neschopnosti a délku jejich trvání v relaci k počtu nemocensky pojištěných a kalendářnímu fondu.

Časová řada od roku 1993 do roku 2006 naznačuje určité trendy ve vývoji tohoto ukazatele. Nejnižší hodnoty ukazatel dosáhl v roce 1993, kdy pracovní neschopnost činila 5,709 % (tj. ze 100 nemocensky pojištěných byly po celý rok 1993 práce neschopny v průměru 5,709 osob). V následujícím šestiletém období (1994 až 1999) ukazatel nabýval hodnot v rozmezí 6,317 % – 6,991 %. Po čtyři další roky se hodnota zvýšila a překračovala hranici 7,000 %. Od 1. ledna 2004 vstoupila v platnost legislativní změna zákona o nemocenském pojištění, která se týkala mimo jiné snížení procentní sazby nemocenského za první tři dny nemoci (z 50 % na 25 %) a s tím se také snížilo průměrné procento pracovní neschopnosti, a to v tomto roce na 6,489 %. V roce 2005 tato hodnota činila 6,720 % a 6,462 % v roce 2006.

Vzhledem k další legislativní změně již zmíněného zákona, kterou se od 1. ledna 2008, vedle další změny procentní sazby nemocenského, ruší také nárok na nemocenské po dobu prvních 3 kalendářních dnů trvání pracovní neschopnosti, lze očekávat další snížení hodnoty sledovaného ukazatele. Určitý vliv na návštěvnost zdravotnických zařízení bude mít také již schválené zavedení poplatků od 1. ledna 2008.

3.3.2.2. Potratovost

Celkový počet potratů se v Libereckém kraji jednoznačně snižuje, což zřetelně dokládá jejich téměř 50,0 % úbytek, ke kterému mezi lety 2006 a 1993 došlo. Zatímco v roce 1993 připadlo na 1 000 žen v reprodukčním věku 35,4 potratů, v roce 2006 pak pouze 19,1 potratů.

Souběžně s tím, jak klesá celkový počet potratů, klesá také počet umělých přerušeni těhotenství (UPT). V tomto případě došlo mezi roky 1993 – 2006 ke snížení dokonce o 61,8 %. V přepočtu na 1 000 žen v reprodukčním věku zaznamenala UPT pokles z 29,1 ‰ v roce 1993 na 11,9 ‰ v roce 2006.

Významný podíl na tomto pozitivním vývoji má zejména rozšíření všech možných druhů antikoncepce. Užívání antikoncepce, pokud je to možné takto označit, se stalo součástí moderního životního stylu. Antikoncepci v roce 2006 užívalo více než 53,0 % žen v reprodukčním věku, přičemž v roce 1993 to bylo pouze 20,9 % těchto žen. Snížení počtu umělých přerušeni těhotenství ovlivnila dále také všeobecná osvěta i větší možnosti a snaha o seberealizaci mladých lidí. I přesto je však UPT stále nejčastějším způsobem ukončení těhotenství (62,1 % celkového počtu potratů v roce 2006, 82,1 % v roce 1993).

V kontextu s problematikou zdravotního stavu je situace v případě samovolných potratů opačná. Přestože v rámci čtrnáctiletého období můžeme sledovat určité výkyvy, je jisté, že počet samovolných potratů vykazuje rostoucí trend. Od roku 1994 se výskyt tohoto druhu potratu zvýšil o více než jednu polovinu, tzn. pokud v roce 1994 samovolný potrat postihl 460 žen, v roce 2006 jej prodělaly 693 ženy. V přepočtu na 1 000 žen v reprodukčním věku to znamená, že v roce 1994 prodělalo samovolný potrat 4,1 žen a v roce 2006 již 6,6 žen.

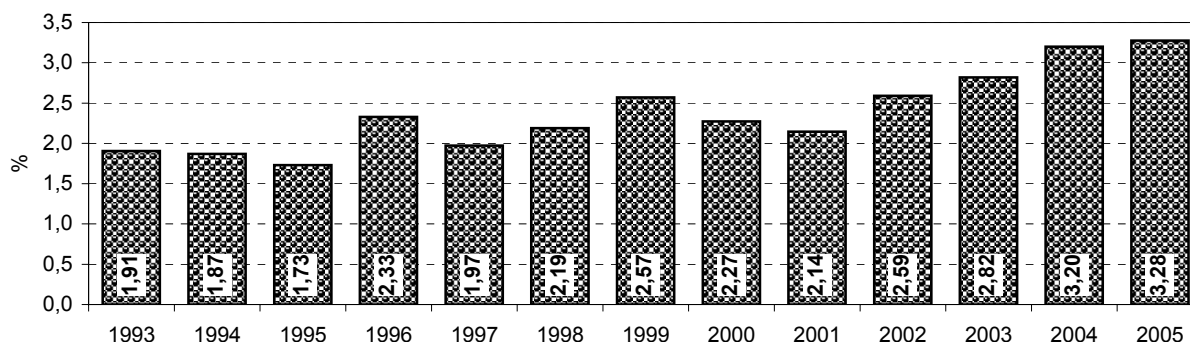
Za hlavní příčinu nárůstu počtu samovolných potratů je obecně označováno především špatné životní prostředí – konkrétně zhoršená kvalita ovzduší. V pořadí druhým faktorem, který ovlivňuje schopnost ženy donosit zdravého potomka, je její věk – ženy odkládají narození dítěte z různých důvodů do vyššího věku, přičemž vyšší věk indikuje častější výskyt různých komplikací. Za třetí faktor ohrožující těhotenství je považováno kouření budoucích matek – podle výzkumů mají ženy-kuřačky obecně větší problémy se samotným otěhotněním a pokud otěhotní, podstupují vyšší riziko samovolného potratu.

3.3.2.3. Počet živě narozených s vrozenou vadou

Dalším znepokojivým jevem (v oblasti porodnosti v Libereckém kraji) je zvyšující se počet dětí, které se rodí s některou vrozenou vývojovou vadou. Až do roku 2001 bylo pro vývoj počtu živě narozených postižených dětí charakteristické meziroční kolísání, tj. pokud jeden rok počet těchto dětí vzrostl, tak v následujícím roce opět mírně poklesl a naopak. Od roku 2002 je už ale zřejmý kontinuální růst počtu dětí narozených s vrozenou vývojovou vadou. V roce 2005 se tak v Libereckém kraji narodilo celkem 140 dětí s určitou formou vrozeného postižení, což je o 79,5 % více než v roce 1997, kdy se za celé sledované období narodilo absolutně vůbec nejméně zdravotně postižených dětí.

Podle odborníků vzniká velká část vrozených vad již v průběhu prvních tří měsíců těhotenství, a to působením nejrůznějších škodlivých vlivů jako jsou např. léky a jiné chemické látky (insekticidy, herbicidy, polychlorované bifenylly, těžké kovy apod.), virové infekce (mezi které patří i chřipka) atd. Kromě těchto v podstatě vnějších faktorů působení, jsou vrozené vady dány také geneticky (např. Downův syndrom). Velmi důležitým činitelem ovlivňujícím výskyt zmíněných genetických postižení je pak věk matky, kdy mezi pravděpodobností genetického postižení plodu a věkem existuje přímá úměrnost.

Graf 10 Podíl živě narozených s vrozenou vadou na celkovém počtu živě narozených

3.3.2.4. Nemoci oběhové soustavy

Nemoci oběhové soustavy jsou každoročně příčinou úmrtí zhruba 50,0 % všech zemřelých v Libereckém kraji i v celé populaci České republiky. I přes tuto smutnou skutečnost je pozitivní, že se počet zemřelých na tato onemocnění v našem kraji od roku 1993 pozvolna snižuje – absolutně nejvyšší počet zemřelých na nemoci oběhové soustavy byl zjištěn v roce 1993 (2 594 zemřelých, tj. 55,5 % všech zemřelých v tomto roce) a zatím nejméně úmrtí způsobených nemocemi oběhové soustavy bylo evidováno v roce 2006 (2 034 zemřelých, tj. 49,1 %). Mezi lety 1993 a 2006 se tedy počet úmrtí na zmíněnou příčinu snížil o 21,6 %.

Přestože podle úmrtnostních statistik ubývá zemřelých na nemoci oběhové soustavy, nově zjištěných případů těchto nemocí, i když s určitými výkyvy, přibývá. V letech 2000 – 2006 se v rámci vybraných typů onemocnění oběhové soustavy největší nárůst nových případů projevil u ischemické choroby srdeční (o 53,7 %). Co do počtu si však nemilé prvenství drží nově odhalené případy hypertenzních onemocnění, když v roce 2006 byla některá z těchto chorob nově zjištěna u 5 114 osob.

Nadále se tak zvyšuje také počet evidovaných a léčených (tj. dispenzarizovaných) pacientů s nemocemi srdce a cév. V období let 2000 – 2006 vzrostl celkový počet dispenzarizovaných pacientů vybraných nemocí oběhové soustavy o 19,1 % s tím, že počet léčených pacientů s hypertenzními nemocemi se v tomto období zvýšil o 25,2 %, s akutním infarktem myokardu o 23,1 %, počet pacientů s ostatními ischemickými srdečními chorobami zaznamenal nárůst ve výši 6,3 % a s cévními nemocemi mozku ve výši 24,4 %.

Tab. 3.3.2 Vybrané údaje o nemocech oběhové soustavy v Libereckém kraji v letech 2000 – 2006

Zdroj: ÚZIS

	Počet nově zjištěných				celkem	Dispenzarizovaní pacienti vybraných oběhových onemocnění			
	hypertenzních onemocnění	onemocnění akutním infarktem myokardu	ostatních ischemických nemocí srdečních	cévních onemocnění mozku		v tom			
						hypertenzní nemoci	akutní infarkt myokardu	ostatní ischemické nemoci srdeční	cévní nemoci mozku
2000	3 561	650	1 348	1 041	97 057	54 361	3 609	30 310	8 777
2001	3 276	603	1 370	823	98 473	55 896	3 586	30 331	8 660
2002	3 574	586	1 489	962	101 263	57 608	3 800	30 358	9 497
2003	3 815	669	1 518	942	103 306	59 169	4 012	30 429	9 696
2004	3 996	795	1 454	1 002	106 710	62 143	4 122	30 621	9 824
2005	4 471	953	1 601	1 117	110 432	64 715	4 079	31 577	10 061
2006	5 114	880	2 072	1 328	115 622	68 046	4 442	32 217	10 917

Pozn.: hypertenzní nemoci, tj. diagnózy I10 - I15
akutní infarkt myokardu, tj. diagnózy I21 - I22
cévní onemocnění mozku, tj. diagnózy I60 - I69

Vznik a rozvoj většiny nemocí oběhového systému opět mimo jiné ovlivňuje např. nezdravý životní styl (nízká nebo žádná fyzická aktivita, nezdravé stravování apod.), vysoký krevní tlak, kouření, obezita apod. Vliv na tato onemocnění však mají také některé pracovní faktory – velká fyzická námaha, nepřiměřená psychická zátěž, kontakt s některými chemickými látkami, vystavení dlouhodobému stání, práce v extrémně teplém nebo naopak chladném prostředí.

3.3.2.5. Novotvary (nádorová onemocnění)

Druhou nejčastější příčinou úmrtí (po nemocech oběhové soustavy) obyvatel Libereckého kraje jsou onemocnění novotvary. V roce 2006 tak v souvislosti s nádorovými onemocněními zemřelo 1 152 osob, tj. 27,8 % všech zemřelých v uvedeném roce. K nejvyšší úmrtnosti na tato onemocnění však došlo v letech 2002 (1 285 zemřelých) a 2003 (1 281 zemřelých). Vývoj úmrtnosti na nádorová onemocnění vykazuje spíše kolísavý trend.

Mezi roky 1993 a 2004 se poměrně výrazně zvýšil počet nově hlášených onemocnění novotvary, a to z 2 071 případů v roce 1993 na 2 635 případů v roce 2004, tj. o 27,2 %. V průběhu tohoto časového období se vývoj počtu nových případů novotvarů až do roku 1996 vyznačoval rostoucím trendem. Proměnlivá vývojová tendence byla typická pro období let 1997 až 2000. V dalších letech se počet nových

případů nádorových onemocnění opět výrazně navýšoval. Z dlouhodobého pohledu se tedy tento druh onemocnění nadále rozšiřuje.

Tab. 3.3.3 Vybrané údaje o zemřelých a onemocněných na novotvary v Libereckém kraji v letech 1993 – 2006

Zdroj: ÚZIS

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Zemřelí celkem	4 678	4 670	4 559	4 453	4 552	4 423	4 421	4 526	4 355	4 473	4 460	4 349	4 227	4 143
z toho na novotvary:														
celkem	1 146	1 159	1 153	1 159	1 175	1 157	1 231	1 279	1 171	1 285	1 281	1 233	1 129	1 152
podíl (%)	24,5	24,8	25,3	26,0	25,8	26,2	27,8	28,3	26,9	28,7	28,7	28,4	26,7	27,8
Hlášená nová onemoc. na novotvary celkem ^{1),2)}	2 071	2 155	2 220	2 347	2 346	2 292	2 341	2 262	2 414	2 590	2 658	2 635	.	.

¹⁾ údaje prochází důslednými kontrolami, proto jsou údaje publikovány s dvouletým zpožděním

²⁾ včetně diagnózy C44, tj. jiný zhoubný novotvar kůže

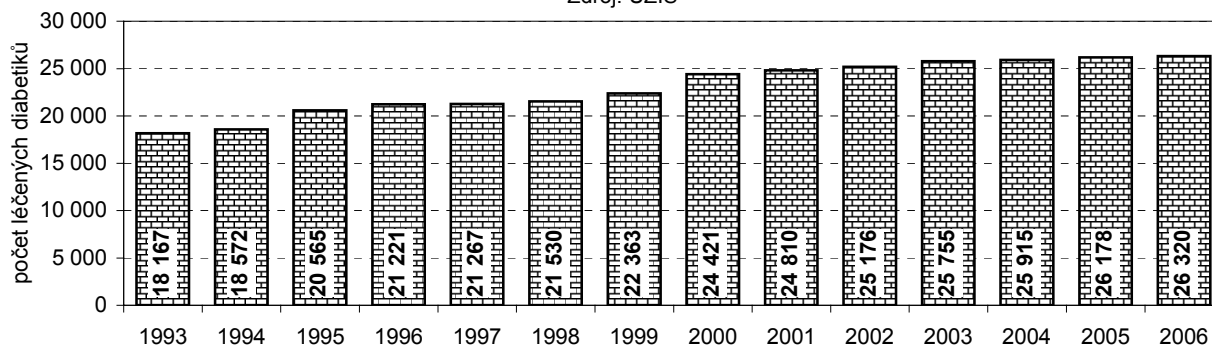
Příčin (známých i neznámých) vzniku a rozvoje nádorových onemocnění je celá řada. Počínaje od vrozených dispozic, působení chemických látek přes nezdravý životní styl, životní prostředí a stres. Původcem nemoci však může být také druh vykonávané profese, a to zejména v případě, že je v rámci ní lidský organismus vystavován působení nejrůznějších karcinogenních látek nebo záření.

3.3.2.6. Diabetes

Od roku 1993 se každoročně a velmi výrazně zvyšuje také počet léčených pacientů s diabetem (cukrovkou). V relativním vyjádření se jejich počet v Libereckém kraji mezi roky 1993 – 2006 zvýšil dokonce o 44,9 %. V zásadě existují 3 typy diabetu – dětský, diabetes dospělých a těhotenský diabetes. Hlavními příčinami cukrovky u dospělých je vedle genetických dispozic také nezdravá výživa, stres, nedostatečný pohyb a nadváha. Pacienti s diabetem jsou vedle náhlých komplikací jako je hyperglykemie vystaveni také dalším chronickým onemocněním a postižením jako např. nervová postižení, postižení sítnice, ledvin nebo srdce a cév. Vzhledem k uvedeným komplikacím a vysokému a stále rostoucímu počtu osob postižených touto chorobou, patří cukrovka k jednomu z nejdůležitějších onemocnění jak dnešní tak i budoucí doby.

Graf 11 Vývoj počtu pacientů s diabetem

Zdroj: ÚZIS

3.3.2.7. Alergie

Poměrně výrazně se v Libereckém kraji zvýšil také počet pacientů léčených v alergologických ambulancích. Ze srovnání jejich počtu v letech 1999 a 2006 vyplývá, že tento nárůst činí 8,8 %. V posledních třech letech (2004 – 2006) pak bylo lékaři evidováno vždy více než 30 tis. pacientů s alergií. V přepočtu na 1 000 obyvatel se pak v populaci Libereckého kraje s nějakým typem alergie v roce 1999 léčilo 66,3 osob, v roce 2006 již 72,0 osob.

Samostatnou skupinou alergických pacientů jsou astmatici. Například s astmatem bronchiale se v našem kraji v roce 1999 léčilo celkem 3 711 osob (tj. 8,6 ‰). Do roku 2006 se však počet těchto pacientů navýšil téměř třikrát – v ordinacích příslušných lékařů se tak v tomto roce pravidelně objevovalo více než 10 tis. osob, na 1 000 obyvatel kraje tak připadlo 25,1 nemocných astmatem bronchiale.

Tab. 3.3.4 Léčení pacienti v alergologických ambulancích v Libereckém kraji v letech 1999 – 2006

Zdroj: ÚZIS

	Počet léčených pacientů v alergologických ambulancích (absolutně)		Počet léčených pacientů v alergologických ambulancích (na 1 000 obyvatel středního stavu)	
	celkem	z toho pro astma bronchiale	celkem	z toho pro astma bronchiale
1999	28 461	3 711	66,3	8,6
2000	26 784	4 956	62,4	11,5
2001	21 666	3 314	50,6	7,7
2002	25 423	3 957	59,5	9,3
2003	29 868	4 292	69,9	10,0
2004	30 992	5 058	72,5	11,8
2005	33 124	9 657	77,3	22,5
2006	30 966	10 776	72,0	25,1

3.3.3. Sociální a zdravotní péče v Libereckém kraji

V návaznosti na hodnocení demografického vývoje a zdravotního stavu obyvatel Libereckého kraje se nabízí otázka: „Jaká je tedy sociální a zdravotní péče v našem kraji?“.

Sociální péči v pojetí udržitelného rozvoje můžeme zúžit na schopnost místních sociálních zařízení pokrýt potřeby seniorů, tj. zda počet míst v těchto zařízeních je dostačující či nikoliv. A to vše s důrazem na již avizovaný budoucí demografický vývoj.

Tab. 3.3.5 Zařízení pro seniory a jejich kapacity v Libereckém kraji v letech 2004 – 2006

	Domovy důchodců	z toho počet míst	Domovy-penziony pro důchodce	z toho počet míst	Domy s pečovatelskou službou	z toho počet bytových jednotek
2004	13	1 264	5	359	46	1 617
2005	12	1 148	7	561	42	1 403
2006	14	1 249	5	412	¹⁾ 82	¹⁾ 2 097

¹⁾ terénní šetření ČSÚ

V roce 2006 bylo v Libereckém kraji v provozu celkem 14 domovů důchodců, 5 domovů–pensionů pro důchodce a 82 domů s pečovatelskou službou. Co se týče počtu míst, vzhledem ke stále rostoucímu počtu seniorů se počty míst navyšují relativně pomalu, resp. podle uvedených údajů dokonce v některých zařízeních klesají.

Překvapivě se snižuje i počet žadatelů o umístění v domově důchodců i pensionu pro důchodce. Z uvedených údajů lze však tento pokles připsat na vrub rostoucímu zájmu o umístění v domech s pečovatelskou službou i zvýšenému zájmu o pečovatelské služby vůbec – v roce 2006 se ve srovnání s rokem 2004 počet osob, kterým byla poskytnuta pečovatelská služba zvýšil o 21,3 %. Více než třikrát vzrostl také počet návštěv sociálních pracovníků v rámci pečovatelské služby. Překvapivě se však snižují výdaje na pečovatelskou službu, a to mezi roky 2004 – 2006 o 37,4 %. Počet neuspokojených žadatelů o byt v domě s pečovatelskou službou v rámci uvedeného tříletého období kolísal, ale v zásadě v roce 2005 ve srovnání s rokem 2004 vzrostl o 84,5 % a v roce 2006 ve srovnání se stejným rokem pak o 24,3 %. V souvislosti s již zmiňovaným demografickým vývojem a současnou situací v oblasti zvyšování kapacit sociálních zařízení a jejich další výstavby však počet neuspokojených žadatelů pravděpodobně spíše dále poroste.

Tab. 3.3.6 Vybrané údaje o sociální péči v Libereckém kraji v letech 2004 – 2006

Zdroj: MPSV

	Žadatelé o umístění v domově důchodců	Žadatelé o umístění v pensionu o důchodce	Počet osob jimž byla poskytnuta pečovatelská služba	Počet návštěv sociálních pracovníků v rámci pečovatelské služby	Výdaje na pečovatelskou službu (tis. Kč)	Neuspokojení žadatelé o byt v domě s pečovatelskou službou
2004	1 641	502	3 551	6 805	52 515	1 113
2005	305	435	2 524	9 570	49 328	2 054
2006	221	444	4 309	21 839	32 896	1 384

Nezanedbatelným potenciálním problémem v oblasti zdravotnictví a zdravotní péče v našem kraji by se mohl stát nedostatek praktických lékařů a lékařů specialistů. Již dnes se však většina České republiky, včetně Libereckého kraje, potýká s nedostatkem zubních lékařů (stomatologů). I když se počty lékařů jako celku pozvolna navyšují, počet samostatných ordinací uvedených lékařských specializací se v posledních letech v podstatě nemění nebo vykazují dokonce klesající tendence jako je tomu např. v případě ordinací gynekologů a specialistů. Nedostatek lékařů v samostatných ordinacích ovlivňuje zejména fakt, že nutnou podmínkou k otevření takovéto ordinace je praktická příprava obvykle v nemocnici. Stává se, že někteří z těchto lékařů pak již v nemocnici zůstávají nebo odcházejí za vyšším výdělkem do zahraničí.

Lůžkovou zdravotnickou péči v našem kraji zajišťuje v současné době celkem 8 nemocnic (Krajská nemocnice Liberec, p.o., Nemocnice Frýdlant, p.o., Nemocnice s poliklinikou Česká Lípa, p.o., Nemocnice Jablonec nad Nisou, p.o., Nemocnice Tanvald, s.r.o., Městská nemocnice Turnov, p.o., Nemocnice s poliklinikou v Semilech, p.o., Masarykova městská nemocnice Jilemnice, p.o.) a 6 odborných léčebných ústavů (Lázně Kundratice, a.s., Lázně Libverda, a.s., Léčebna dlouhodobě nemocných Lomnice nad Popelkou, p.o., Léčebna respiračních nemocí Cvikov, p.o., Dětská ozdravovna Bílá Voda, Harrachov, Ústav chirurgie ruky a plastické chirurgie Vysoké nad Jizerou, p.o.).

Jak je vidět z údajů v níže uvedené tabulce, došlo v průběhu sledovaného období k určité reorganizaci v oblasti lůžkového fondu nemocnic. V rozsahu svých pravomocí přistoupil Liberecký kraj ke sloučení dříve samostatných léčeben dlouhodobě nemocných do nemocnic. Sloučení se týkalo také dvou odborných léčebných ústavů zřizovaných krajem (do Léčebny respiračních nemocí Cvikov). Pravděpodobně v souvislosti s uvedenou reorganizací se tak lůžková kapacita do jisté míry a s ohledem na vývoj počtu obyvatel snížila – zatímco v roce 1995 připadlo na 1 000 obyvatel 6,5 lůžek, v roce 2006 se snížila na 6,1 lůžek. Reorganizace lůžkových zdravotnických zařízení však nebyla doposud dořešena, je tedy možné očekávat další změny v této oblasti.

Tab. 3.3.7 Vybrané údaje o zdravotnictví v Libereckém kraji v letech 1995 – 2006

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Lékaři celkem	1 292	1 317	1 328	1 326	1 328	1 374	1 372	1 415	1 427	1 437	1 456	1 447
na 1 000 obyvatel	3,0	3,1	3,1	3,1	3,1	3,2	3,2	3,3	3,3	3,4	3,4	3,4
Obyvatelé na 1 lékaře	332	326	323	324	323	312	312	302	299	297	294	297
Nemocnice	11	11	11	10	10	10	10	10	10	9	8	8
počet lůžek	2 804	2 683	2 597	2 659	2 658	2 539	2 515	2 524	2 538	2 637	2 655	2 632
na 1 000 obyvatel	6,5	6,3	6,1	6,2	6,2	5,9	5,9	5,9	5,9	6,2	6,2	6,1
počet hospitalizovaných	82 320	83 740	82 990	81 919	80 452	81 879	83 365	84 961	89 636	93 233	92 927	93 119
Samostatné ordinace												
prakt. lék. pro dospělé	183	180	183	186	186	188	186	184	187	186	186	187
prakt. lék. pro děti a dorost	101	95	95	99	98	99	99	100	97	96	94	96
gynekologa	45	44	45	45	44	43	42	42	42	41	40	41
stomatologa	212	218	223	218	218	220	218	218	219	215	216	216
specialisty	177	192	200	204	211	216	220	234	240	239	235	235

3.3.4. Bytová výstavba

Liberecký kraj se vyznačuje poměrně starým stávajícím bytovým fondem, průměrné stáří trvale obydlených bytů v kraji při Sčítání lidu, domů a bytů v roce 2001 činilo 44,1 let. Ve srovnání s ostatními kraji to znamená 3. nejstarší věk bytového fondu. Tato skutečnost předpokládá vyšší požadavky na modernizaci zejména pak na regeneraci panelové výstavby. V současné době je však preferována nová výstavba a regenerace stávajících objektů ustupuje do pozadí.

V úhrnu let 1997 – 2006 byla v Libereckém kraji zahájena výstavba 12 791 bytů, vývoj v jednotlivých letech nicméně vykazoval určité periodické výkyvy. První tři roky sledovaného období (1997 – 1999) se počet zahájených bytových staveb pravidelně zvyšoval, a to až na 1 395 zahájených bytů v roce 1999. Následující dva roky, tedy roky 2000 a 2001, charakterizuje zřetelné snížení počtu zahájených bytů (až na 917 bytů v roce 2001). Od roku 2001 do roku 2003 je opět patrný rostoucí zájem o započítání bytové výstavby. Tento růst vystřídal dvouletý pokles, za kterým znovu následovalo oživení výstavby.

Tab. 3.3.8 Zahájené byty v Libereckém kraji v letech 1997 – 2006

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Zahájené byty celkem	851	1 264	1 395	1 135	917	1 400	1 838	1 435	961	1 595
v tom v:										
rodinných domech	405	510	386	427	503	496	590	695	648	864
bytových domech	164	365	523	349	129	452	825	486	145	552
nástavbách a přístavbách	197	228	275	221	154	181	160	117	122	88
v tom k domům:										
rodinným	197	142	120	106	102	97	102	80	103	51
bytovým		86	155	115	52	84	58	37	19	37
domech s pečovatelskou službou a v domovech-penzionech	15	63	23	43	88	180	120	13	1	-
nebytových objektech	26	34	60	22	19	39	112	13	27	71
stavebními úpravami nebytových prostor	44	64	128	73	24	52	31	111	18	20
Zahájené byty celkem na 1 000 obyvatel	1,98	2,95	3,25	2,64	2,14	3,28	4,30	3,36	2,24	3,71

Ve struktuře nově zahájené bytové výstavby převažuje výstavba v rodinných domech (54,2 % celkového počtu zahájených bytů v roce 2006). Výjimečně tomu bylo pouze v letech 1999 a 2003, kdy převládalo zahajování bytů v bytových domech.

V návaznosti na kapitolu 3.3.3., týkající se sociální péče v našem kraji, je zajímavý také vývoj výstavby bytů v domech s pečovatelskou službou a v domovech-penzionech pro seniory. Z tohoto pohledu byly „nejproduktivnějším“ obdobím roky 1999 – 2002, ve kterých byla zahájena výstavba celkem 334 těchto bytů. Ještě v roce 2003 pak byla započata výstavba 120 bytů. V posledních letech se tento druh výstavby vyznačoval extrémně nízkým nebo nulovým počtem zahajovaných bytů. Obdobně je tomu v případě dokončených bytů v domech s pečovatelskou službou a v domovech-penzionech pro seniory, nejvíce bytů bylo dokončeno v letech 2002 a 2003. Tento jev však naznačuje spíše nedostatek finančních prostředků než dosažení potřebné kapacity, která v souvislosti se stárnutím populace naopak dále poroste.

Stejně jako v případě zahajované výstavby nebylo období 1997 – 2006 stabilní ani pro vývoj počtu dokončených bytů. Začátek sledovaného období byl poznamenán poklesem počtu dokončených bytů a toto období trvalo nepřetržitě 3 roky (1997 – 1999). V nadcházejícím roce 2000 se naopak počet dokončených bytů navýšil (ve srovnání s rokem 1999 tento nárůst činil 27,0 %), ale v příštím roce opět poklesl. Jednoznačně rostoucím trendem se pak vyznačovalo období 2001 – 2004, v rámci kterého se počet dokončených bytů zvýšil o 447 bytů, tj. o 51,4 %. V posledních dvou letech bohužel počet dokončených bytů znovu klesal.

Tab. 3.3.9 Dokončené byty v Libereckém kraji v letech 1997 – 2006

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Dokončené byty celkem	853	792	788	1 001	869	983	1 143	1 316	1 133	1 024
v tom v:										
rodinných domech	275	316	339	401	395	421	397	499	462	460
bytových domech	395	272	178	324	184	276	373	548	459	421
nástavbách a přístavbách	133	178	167	125	146	93	81	82	76	68
v tom k domům:										
rodinným	46	46	50	57	60	58	61	62	43	24
bytovým	87	132	117	68	86	35	20	20	33	44
domech s pečovatelskou službou a v domovech-penzionech	26	9	-	65	-	119	139	92	55	-
nebytových objektech	14	7	38	27	44	19	123	53	20	27
stavebními úpravami nebytových prostor	10	10	66	59	100	55	30	42	61	48
Dokončené byty celkem na 1 000 obyvatel	1,99	1,85	1,84	2,33	2,03	2,30	2,68	3,08	2,65	2,38

V návaznosti na strukturu zahajovaných bytů převažovala také ve struktuře dokončených bytů výstavba v rodinných domech – v roce 2006 bylo 44,9 % bytů dokončeno v rodinných domech a 41,1 % v bytových domech. I zde však existovaly výjimky, kdy bylo více bytů dokončeno v bytových než v rodinných domech, a to v roce 1997 a 2004.

Souběžně s vývojem počtu zahájených i dokončených bytů se vyvíjí také intenzita bytové výstavby, tj. počet bytů dokončených na 1 000 obyvatel. Bez ohledu na zřetelně kolísavý vývoj je důležitá skutečnost, že tato úroveň intenzity je stále poměrně nízká.

Změna životního stylu obyvatel (nejen) Libereckého kraje se vyznačuje rostoucí poptávkou po bydlení v zázemí větších měst, čímž se do popředí zájmu dostává jev tzv. „suburbanizace“. Vzhledem k řadě negativních důsledků souvisejících s tímto fenoménem se o této problematice více zmíníme v kapitole 3.4. Environmentální oblast.

3.3.5. Nezaměstnanost a zaměstnanost

Být zaměstnaným je pro většinu lidí základním předpokladem samostatného a nezávislého života. Absence práce působí na převažující část populace frustračně, snižuje možnost společenského uplatnění a seberealizace. Nezaměstnanost tak výrazně omezuje nejen sociální a ekonomické postavení postiženého jedince a jeho rodiny, ale následně nebo současně s tím také negativně ovlivňuje jeho psychiku.

Vývoj míry registrované nezaměstnanosti v Libereckém kraji (viz. 2. kapitola, tabulka 2.3.16) prošel od roku 1993 jak etapami růstu, tak poklesu, v zásadě jej však lze charakterizovat jako vývoj s převážně rostoucím trendem. Zlom nastal v posledních třech letech 2004 – 2006 (mimo jiné i v souvislosti se změnou metodiky výpočtu), ve kterých docházelo k postupnému snižování míry nezaměstnanosti (z 8,2 % v roce 2004 na 7,0 % v roce 2006). Zatím nejvyšší míra registrované nezaměstnanosti byla vykázána v roce 2003 (9,5 %), naopak nejnižší v roce 1994 (2,4 %).

3.3.5.1. Průmysl a nezaměstnanost

Jedna z charakteristik našeho kraje říká, že „Liberecký kraj má převážně průmyslový charakter“. Paradoxně právě tato skutečnost je však potenciální hrozbou pro místní zaměstnanost. V Libereckém kraji totiž působí velké zahraniční podnikatelské subjekty, které jsou téměř výhradně orientovány na oblast průmyslu, a to zejména na výrobu komponentů pro automobilový průmysl. Tuto skutečnost dokládá také struktura zaměstnanosti v našem kraji – v primárním sektoru (zemědělství, lesnictví) pracovalo v roce 2006 pouze 2,4 % všech zaměstnaných osob, terciární sféru (služby) reprezentovalo 44,3 % zaměstnaných a zbývajících 53,4 % zaměstnaných osob působilo v sektoru sekundárním (průmysl a stavebnictví). Podobný poměr mezi zaměstnanostmi v rámci jednotlivých hospodářských oblastí je možné sledovat i v dlouhodobém časovém horizontu, tj. v období let 1993 – 2006.

Tab. 3.3.10 Zaměstnanost v jednotlivých sektorech národního hospodářství v Libereckém kraji v letech 1993 – 2006

Zdroj: VŠPS v %

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Zaměstnaní v NH celkem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
v tom:														
primér	5,4	4,9	4,4	3,4	3,4	3,9	3,7	3,0	3,7	2,8	3,5	3,3	1,9	2,4
sekundér	49,1	49,1	47,1	49,9	50,0	51,8	53,2	51,7	51,2	49,3	48,7	51,7	53,9	53,4
terciér	45,5	46,0	48,5	46,7	46,6	44,3	43,1	45,3	45,1	47,7	47,8	44,8	44,2	44,3
nezjištěno	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0,1	0,0	0,1	0,0	-

Pro většinu zahraničních investorů je prvotním impulsem k zahájení výroby v určité zemi výše nákladů spojených s výrobou – hlavně pak mzdových nákladů, ale nezanedbatelným podnětem jsou také nejruznější investiční pobídky, které stát takovýmito investorům nabízí. V okamžiku, kdy se již pro tyto podniky nevyplatí provádět průmyslovou výrobu v dané zemi, především s ohledem na náklady, přesunou svou výrobu do nákladově příznivějších zemí.

Všeobecně se jako hlavní cíl v otázce zaměstnanosti požaduje zvyšování počtu osob pracujících v terciární sféře, a to na úkor zaměstnanosti v průmyslu a zemědělství. Z údajů za Liberecký kraj však vyplývá, že zaměstnanost obyvatel ve službách v jednotlivých letech poměrně výrazně kolísala a v posledních letech dokonce klesala.

3.3.5.2. Struktura nezaměstnanosti

Významnou oblastí nezaměstnanosti je struktura evidovaných uchazečů o zaměstnání. V podstatě existují 4 skupiny uchazečů ve větší míře ohrožených nezaměstnaností: ženy, absolventi a mladiství, osoby se zdravotním postižením a lidé ve věku nad 50 let. Problematicky se vyvíjí dlouhodobá nezaměstnanost.

Tab. 3.3.11 Vybrané údaje o nezaměstnanosti v Libereckém kraji v letech 1993 – 2006

Zdroj: MPSV

	Neumístění uchazeči o zaměstnání						
	celkem	z toho (%)					
		žen	absolventů a mladistvých	osob se zdravotním postižením	osob ve věku 50 a více let	dlouhodobě nezaměstnaných (více než 1 rok)	uchazečů umístěných na VPP ¹⁾
1993	5 629	57,3	12,5	12,5	8,3	-	-
1994	5 241	59,1	12,1	15,5	11,8	15,2	-
1995	5 510	56,3	14,1	17,5	12,9	17,5	-
1996	6 819	56,9	13,2	18,4	14,3	17,8	4,7
1997	11 021	57,7	14,3	16,2	15,2	16,3	3,5
1998	14 797	54,4	18,5	13,8	14,1	20,0	3,0
1999	16 744	51,8	14,7	13,5	15,1	28,2	4,5
2000	14 016	52,2	11,9	15,3	17,5	32,9	6,7
2001	15 987	50,9	13,3	14,5	17,8	27,9	6,4
2002	19 334	50,9	11,3	13,7	19,6	30,1	3,8
2003	21 065	51,9	9,7	14,1	21,1	35,3	4,1
2004	20 299	52,5	8,0	15,0	23,9	38,1	4,5
2005	18 923	53,1	7,2	15,6	26,5	37,5	4,3
2006	17 258	53,6	7,1	15,3	28,0	35,7	5,1

¹⁾ veřejně prospěšné práce

Jak můžeme pozorovat z výše uvedené tabulky, výraznější podíl z celkového počtu uchazečů o zaměstnání představují ženy. Z dlouhodobého pohledu pak ženy vždy tvořily více než 50 % evidovaných uchazečů o zaměstnání. Hlavní příčinou vysoké nezaměstnanosti žen je zřejmě rozpor mezi rolí ženy jako matky a požadavky zaměstnavatele.

Zastoupení absolventů a mladistvých mezi uchazeči o zaměstnání se v posledních letech vyvíjí relativně uspokojivě a počet takovýchto nezaměstnaných pozvolna klesá (v roce 2006 tvořili 7,1 % všech uchazečů). Podíl osob se zdravotním postižením naopak nezaznamenal nějakou výraznější změnu k lepšímu, naopak se jejich zastoupení mezi uchazeči o zaměstnání v roce 2006 oproti roku 1993 zvýšilo o 2,8 procentních bodů.

Z pohledu demografického vývoje je situace kritická v oblasti zaměstnávání obyvatel ve věku 50 let a starších. Zatímco v roce 1993 bylo úřady práce evidováno pouze 8,3 % nezaměstnaných nad 50 let věku, v roce 2006 již jejich podíl z celkového počtu uchazečů dosáhl 28,0 %. V souvislosti s prodlužováním věku odchodu do důchodu lze očekávat další nárůst počtu nezaměstnaných v rámci této věkové kategorie. Tito lidé představují pro zaměstnavatele zřejmě neperspektivní pracovní sílu vzhledem k jejich věku a možnosti častějších zdravotních komplikací. Většina zaměstnavatelů při výběru nezohledňuje zkušenosti a praktické znalosti těchto uchazečů.

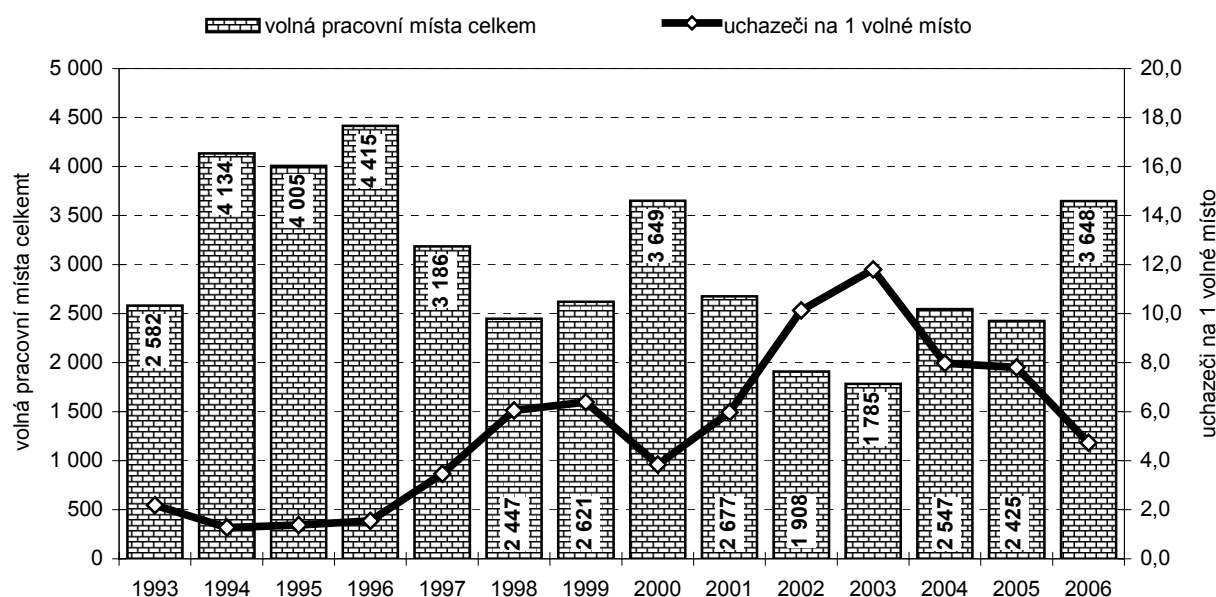
Přesto, že se v posledních třech letech snížil podíl dlouhodobě nezaměstnaných, tj. evidovaných déle než 1 rok, je tento podíl stále velmi vysoký a od roku 2002 každoročně přesahuje 30 % hranici. Určitým řešením pro neumístitelné a nekvalifikované uchazeče o zaměstnání by mohly být veřejně prospěšné práce. Dlouhodobě se však na této formě zapojení nezaměstnaných do pracovního procesu podílelo jen 3,0 – 6,7 % uchazečů o zaměstnání.

3.3.5.3. Volná pracovní místa a požadavky trhu práce

Počet nabízených pracovních míst v Libereckém kraji v letech 1993 – 2006 značně kolísal, a to v rozpětí od 1 785 volných míst v roce 2003 do 4 415 míst v roce 1996.

Graf 12 Volná pracovní místa a počet uchazečů na 1 volné pracovní místo v Libereckém kraji

Zdroj: MPSV

Pokud sledované období omezíme na posledních několik let, tj. období 2001 – 2006, můžeme konstatovat, že rok 2006 byl pro Liberecký kraj, z pohledu počtu volných pracovních míst i počtu uchazečů připadajících na 1 volné pracovní místo, nejpříznivějším.

Tab. 3.3.12 Počet uchazečů na 1 volné pracovní místo podle hlavních tříd klasifikace zaměstnání KZAM v Libereckém kraji v letech 2002 – 2006

Zdroj: MPSV

	Počet uchazečů na 1 volné pracovní místo podle KZAM										třída KZAM neuvedena
	v tom hlavní třída KZAM										
	1	2	3	4	5	6 ¹⁾	7 ¹⁾	8	9	0	
	zákonodárci, vedoucí a řídicí pracovníci	vědečtí a odborní duševní pracovníci	techničtí, zdravotničtí a pedagogičtí pracovníci a pracovníci v příbuzných oborech	nižší administrativní pracovníci (úředníci)	provozní pracovníci ve službách a obchodě	kvalifikovaní dělníci v zemědělství, lesnictví a v příbuzných oborech	řemeslníci a kvalifikovaní výrobci, zpracovatelé, opraváři	obsluha strojů a zařízení	pomocní a nekvalifikovaní pracovníci	příslušníci armády	
2002	3,95	9,63	5,40	35,64	10,53	10,69	4,89	7,23	51,98	-	0,05
2003	5,10	9,56	5,89	35,43	20,37	38,67	5,78	5,80	60,10	1,40	0,07
2004	3,66	7,65	5,84	14,75	17,16	14,00	3,75	2,86	71,56	1,78	0,12
2005	2,92	5,88	5,01	16,31	13,35	11,76	3,91	4,15	38,20	1,00	0,05
2006	2,00	4,68	2,87	9,65	7,99	12,25	2,24	2,58	27,93	0,60	0,04

¹⁾ uvedené profese kromě obsluhy strojů a zařízení

Jedním z možných pohledů na volná místa je jejich členění podle profesí (členění podle hlavních tříd klasifikace zaměstnání – KZAM). I tento ukazatel prochází v rámci dosažitelné časové řady určitým vývojem. Z údajů v následující tabulce je však zřejmý přetrvávající nesoulad mezi nabídkou a poptávkou po práci, tj. mezi tím co by nezaměstnaní chtěli dělat a tím, co požadují zaměstnavatelé. Největší rozpor se opakuje u stále stejných profesí. Nejvýraznější rozdíl po celé uvedené období můžeme sledovat mezi počtem uchazečů hledajících práci jako pomocní a nekvalifikovaní pracovníci a počtem volných míst v této třídě KZAM. Nedostatek pracovních míst pociťují také administrativní pracovníci s nižší i vyšší kvalifikací. Z dlouhodobého pohledu je ze strany zaměstnavatelů naopak zájem o zaměstnance z třídy 7. KZAM, tedy o řemeslníky, kvalifikované výrobce, zpracovatele a opraváře, do které patří také stavební a strojírenští

dělníci a z třídy 8. KZAM, což jsou pracovníci obsluhující stroje a zařízení. V popředí zájmu zaměstnavatelů jsou dále také technici se středoškolským a vysokoškolským vzděláním spadající do 3. třídy KZAM.

Dalším možným hlediskem členění je rozdělení volných pracovních míst podle požadovaného stupně vzdělání. Na tomto místě je ale nutné zdůraznit, že u volných míst se zadává minimální postačující vzdělání, ale v praxi je pak často upřednostněn uchazeč se vzděláním vyšším (týká se to zvláště míst, na která je jako dostačující požadováno základní vzdělání). Z uvedených údajů je zřejmé, že se největší zájem zaměstnavatelů zaměřuje na vyučené pracovníky, což zároveň potvrzuje výše uvedené hodnocení podle KZAM. Problematické je shánění pracovního místa pro absolventy nižších středních a středních odborných škol, kterým chybí maturita nebo výuční list. Podobně jsou na tom ale také absolventi gymnázií. Míst, na která postačuje základní nebo neúplné vzdělání, je ve srovnání s počtem uchazečů bez kvalifikace také velmi málo, a navíc jsou často doplňována o další požadavky jako např. praxe v oboru a podobně.

Tab. 3.3.13 Počet uchazečů na 1 volné pracovní místo podle vzdělání v Libereckém kraji v letech 1993 – 2006

Zdroj: MPSV

	Počet uchazečů na 1 volné pracovní místo								
	celkem	v tom podle vzdělání							
		bez vzdělání	neúplné a základní	střední odborné (vyučen)	nižší střední, střední odborné a střední nebo střední odborné bez maturity a bez vyučení	úplné střední (gymnázium)	úplné střední odborné (vyučení s maturitou)	úplné střední odborné s maturitou (bez vyučení)	vyšší odborné, vysokoškolské a doktorské
1993	2,18	16,67	7,43	1,24	2,83	25,60	1,27	2,17	0,58
1994	1,27	6,83	3,50	0,80	1,21	-	0,68	1,18	0,40
1995	1,38	5,38	3,93	0,81	3,32	12,80	0,52	1,71	0,50
1996	1,54	1,22	2,61	0,98	9,17	7,65	0,59	3,45	0,84
1997	3,46	32,00	3,84	2,27	18,44	14,71	5,30	11,38	4,20
1998	6,05	-	8,22	3,90	24,38	42,50	28,68	10,13	6,24
1999	6,39	38,25	11,81	3,62	102,25	74,17	32,32	9,14	8,21
2000	3,84	-	4,99	2,51	26,69	42,33	11,00	5,66	3,70
2001	5,97	72,00	7,29	4,12	65,00	45,80	12,00	8,68	4,78
2002	10,13	-	20,73	6,64	261,00	56,38	11,98	9,06	6,16
2003	11,80	-	23,25	7,86	825,00	155,67	18,71	10,13	6,16
2004	7,97	-	13,71	5,10	153,00	77,71	11,96	9,56	5,02
2005	7,80	17,67	13,26	5,68	12,78	81,17	13,03	7,63	3,69
2006	4,73	5,40	9,33	3,17	16,97	45,78	6,48	4,41	5,56

3.3.6. Vzdělání a školství

Ve vzdělanostní struktuře obyvatel Libereckého kraje ve věku 15 a více let převažovali po celé sledované období obyvatelé se středním vzděláním bez maturity. V pořadí druhé nejčastější vzdělání obyvatel kraje bylo až do roku 2000 základní a neukončené vzdělání. Od roku 2000 se poměr mezi osobami se základním a neukončeným vzděláním a osobami se středním vzděláním s maturitou změnil, a to ve prospěch středoškolsky vzdělaných. Podíl vysokoškolsky vzdělaných osob po celé sledované období rostl, v roce 2006 jej mělo 7,7 % obyvatel kraje starších 15 let. I přes mírná zlepšení je však vzdělanostní struktura kraje nadále nepříznivá.

Vývoj počtu živě narozených v Libereckém kraji zaznamenal v letech 1993 – 2006 výrazný propad. Do vzdělávacího systému tak postupně vstupuje stále méně dětí. Tuto skutečnost dlouhodobým a zásadním způsobem neovlivní ani fakt, že v posledních letech došlo k určitému zvýšení porodnosti, které navíc pravděpodobně bude – se zřetelem na předpokládaný demografický vývoj – pouze dočasné.

Tab. 3.3.14 Podíl jednotlivých vzdělanostních kategorií na celkovém počtu obyvatel ve věku 15 a více let v Libereckém kraji v letech 1993 – 2006

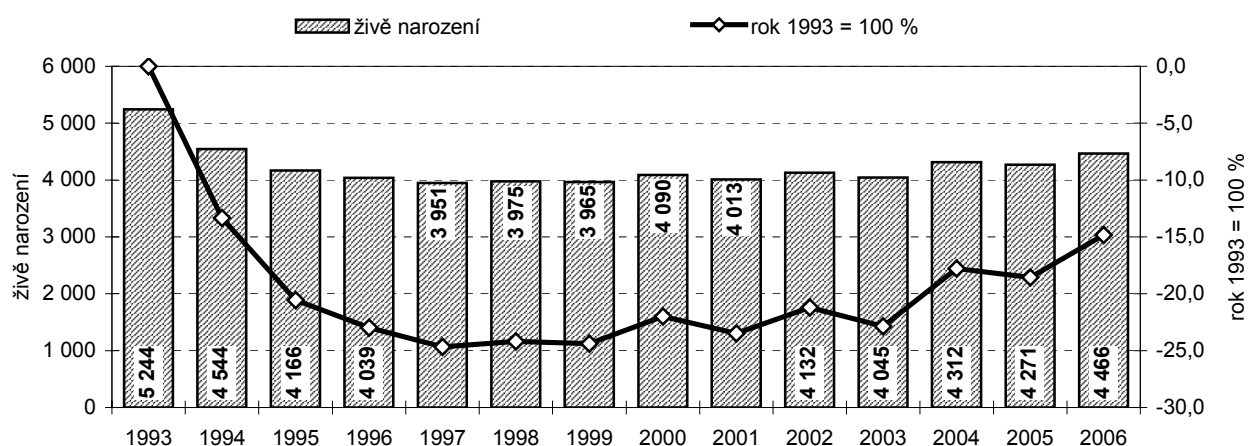
Zdroj: VŠPS

	Počet obyvatel 15letých a starších (tis. osob)	z toho se vzděláním (%)			
		základním a neukončeným	středním bez maturity	středním s maturitou	vysokoškolským
1993	341,1	28,6	39,1	27,3	4,8
1994	344,3	28,0	40,6	25,4	5,8
1995	346,9	27,8	39,9	25,6	6,3
1996	349,0	27,3	42,2	24,4	5,6
1997	351,1	25,9	42,1	24,8	5,8
1998	352,7	23,5	42,5	24,6	6,2
1999	354,5	24,7	42,8	24,1	6,1
2000	355,8	26,2	39,7	26,4	6,1
2001	356,1	25,5	39,2	27,4	6,4
2002	357,0	23,8	40,1	28,6	7,0
2003	358,5	21,4	40,7	30,4	7,3
2004	360,1	21,5	41,1	30,7	6,4
2005	361,5	21,7	41,8	28,7	7,7
2006	364,3	21,7	41,7	29,0	7,7

3.3.6.1. Demografický vývoj a jeho dopady na vývoj vzdělávací soustavy

Uvedený vývoj se samozřejmě projeví v jednotlivých vzdělávacích stupních. V případě předškolního vzdělávání můžeme očekávat zvýšení počtu dětí. Vzhledem k tomu, že někteří zřizovatelé mateřských škol přistoupili v souvislosti s poklesem počtu dětí v minulých letech k redukcí kapacit, v horizontu 1 až 3 let bude zřejmě nutné tyto kapacity opětovně navýšit. V základním školství se nárůst počtu živě narozených dětí z posledních let projeví až po roce 2010, ale tento nárůst bude s ohledem na délku základního vzdělávání v podstatě nepatrný. Kritickým rokem pro střední školství bude již školní rok 2010/2011, ve kterém se projeví nejvýraznější demografický propad počtu živě narozených za posledních 14 let, ke kterému došlo mezi roky 1993 a 1994 (pokles počtu živě narozených o 13,3 %). Absolutně minimální počet studentů však střední školy pocítí ve školním roce 2013/2014.

Graf 13 Živě narození v Libereckém kraji

Stávající situace výše uvedené skutečnosti potvrzuje – ve školním roce 2005/2006 se ve srovnání s rokem 1993/1994 snížil počet dětí v mateřských školách o 17,2 % a základní školy vykázaly úbytek žáků ve výši 14,8 %. Následně pak byly ovlivněny také počty žáků a studentů středních škol. Současně s tím se však změnila také preference středoškoláků při výběru střední školy – od roku 1993 tak klesly počty žáků středních odborných učilišť o 26,2 %, a to ve prospěch studentů středních odborných škol a gymnázií.

Tab. 3.3.15 Počty žáků v jednotlivých školských zařízeních Libereckého kraje v letech 1993 – 2006

Zdroj: UIV

Školní rok	Počet žáků				
	mateřských škol	základních škol	středních odborných učilišť	gymnází	středních odborných škol
1993/1994	14 860	45 018	11 982	4 455	-
1994/1995	14 892	43 452	11 587	4 483	-
1995/1996	14 698	42 444	-	4 745	-
1996/1997	13 797	46 808	-	4 529	-
1997/1998	13 299	46 804	-	4 476	-
1998/1999	12 802	46 443	6 833	4 407	7 391
1999/2000	12 284	45 901	7 662	4 454	6 736
2000/2001	12 020	45 542	8 056	4 733	7 882
2001/2002	11 991	44 249	8 518	4 626	7 733
2002/2003	12 105	43 016	8 612	4 930	7 851
2003/2004	12 275	41 356	8 921	4 918	8 114
2004/2005	12 327	39 819	8 776	4 858	8 300
2005/2006	12 306	38 348	8 846	4 843	8 456
Index 2006/1993	82,8	85,2	73,8	108,7	¹⁾ 114,4

¹⁾ index roku 2006/1998

Rozpor mezi požadavky trhu práce a vzděláním absolventů byl již charakterizován v předcházející kapitole. Velkým problémem je nesoulad struktury učebních a studijních oborů s požadavky trhu práce.

Dopady nepříznivého demografického vývoje budou negativním způsobem ovlivňovat také trh práce. Na trhu práce budou zřejmě některé profese nedostatečně zastoupeny, a to nikoliv pouze v důsledku nesouladu mezi jeho potřebami a kvalifikací absolventů vzdělávacího systému, ale současně také v důsledku absolutního (klesajícího) počtu absolventů. Poroste tím tlak na vzdělávací systém směrem k jeho schopnosti flexibilně reagovat na potřeby trhu práce.

3.3.7. Domácnosti

Příjmovou situaci domácností v Libereckém kraji je bohužel možné hodnotit pouze v relativně krátké a zároveň nespojitě časové řadě na základě údajů, které byly získány v rámci výběrových šetření ČSÚ (SSD 2001, Mikrocensus 2002 a EU-SILC 2005).

Počet domácností v Libereckém kraji se v rozmezí let 2000 až 2004 zvýšil o 1,7 %. S největší pravděpodobností, ale do jisté míry se na tomto nárůstu podílí domácnosti jednotlivců – v souvislosti se současným životním stylem mladých lidí roste totiž počet tzv. single domácností; na druhé straně mohou domácnosti jednotlivců představovat také starší osoby, které bydlí sami.

Průměrný čistý příjem na rok a osobu v našem kraji v roce 2004 dosáhl 108 258 Kč a průměrné měsíční životní minimum domácnosti v tomtéž roce činilo 8 066 Kč. U obou ukazatelů můžeme říci, že obecně jejich hodnota ve sledovaném období rostla.

Tab. 3.3.16 Domácnosti a jejich příjmy v Libereckém kraji v letech 2000, 2002 a 2004

	Počet domácností	Průměrný čistý roční příjem na 1 osobu (Kč)	Průměrné měsíční životní minimum domácnosti (Kč)	Podíl domácností s čistým příjmem pod hranicí životního minima (%)
2000	168 710	79 370	7 471	2,5
2002	168 555	92 257	8 159	3,5
2004	171 543	108 258	8 066	2,9

Čisté příjmy pod hranicí životního minima vykázalo v roce 2004 celkem 2,9 % domácností v Libereckém kraji. S ohledem na krátkou časovou řadu je však obtížné určit trend ve vývoji tohoto ukazatele – v tříletém období podíl těchto domácností kolísá, ale jeho hodnota se stále pohybovala nad 2,5 %. Reforma sociálního a daňového systému, růst cen potravin a energií by však (do jisté míry) mohla způsobit nárůst počtu, resp. podílu domácností ohrožených nízkou úrovní příjmů.

I přes obecně rostoucí úroveň příjmů domácností není možné konstatovat, že životní úroveň roste všem stejným tempem a ve stejném rozsahu. Výsledky šetření zkresluje struktura výběrového souboru. Ekonomové na růst životní úrovně usuzují nejen podle vývoje příjmů, ale zejména na základě objemu spotřeby domácností v jednotlivých letech. Je ovšem nutné si uvědomit, že rostoucí spotřeba domácností poměrně často souvisí s rostoucím objemem úvěrů tzv. na cokoliv (spotřebitelské úvěry, americké hypotéky apod.), ze kterých je následně financována, tj. roste zadlužení domácností v České republice.

3.3.8. Kriminalita

V souvislosti s prevencí kriminality v našem kraji vypracoval Krajský úřad Libereckého kraje dokument „Bezpečnostní analýza Libereckého kraje 2006“. Ve zmíněném materiálu byla identifikována nejvýraznější současná bezpečnostní rizika vážící se k našemu kraji, a to především v souvislosti s následujícími jevy:

- vyšší nezaměstnaností osob do 25 let,
- rostoucí organizovaností pachatelů a růstu jejich brutality při páchání obecné kriminality,
- větší účastí cizinců na páchání trestných činů,
- relativně významným zastoupením nedospělých pachatelů a skutků, které páchají,
- trestnou činností, která je ve zvýšené míře páchána v souvislosti s drogovou problematikou.

V období let 1993 – 2006 kolísá počet zjištěných trestných činů v Libereckém kraji v rozmezí od 14 493 činů (rok 2001) do 17 630 činů (rok 1993). Z dlouhodobého statistického pohledu vykazuje celkový počet zjištěných trestných činů překvapivě klesající tendenci – oproti výchozímu roku 1993 se počet zjištěných činů v roce 2006 snížil o 16,2 %. Ve struktuře trestných činů jednoznačně převažuje obecná kriminalita, ale zatímco podíl obecných trestných činů na celkové kriminalitě se od roku 1993 postupně snižuje (z 90,6 % v roce 1993 na 73,2 % v roce 2006), zastoupení hospodářských trestných činů pozvolna roste (z 4,5 % na 12,9 %). V přepočtu na 1 000 obyvatel Libereckého kraje tak bylo v roce 1993 zjištěno 41,2 trestných činů, v roce 2006 pak 34,4 trestných činů. V rámci obecné kriminality došlo v letech 1993 – 2006 k nejvýraznějšímu snížení počtu trestných činů v případě krádeží vloupáním do bytů (o 69,5 %). Problematické je zachycení tzv. domácího násilí, které je mnohdy skryté a tudíž statistikám o trestné činnosti uniká.

Počet loupeží ve srovnání se začátkem 90. let naopak vzrostl, během uvedeného období bylo maximum loupežných trestných činů v našem kraji spácháno v roce 2002 (229 loupeží) s tím, že od tohoto roku se počet těchto činů prozatím postupně snižuje. I přes uvedený pokles počtu loupeží však vzrůstá agresivita a brutalita pachatelů tohoto i dalších násilných trestných činů. Prakticky stagnující je výsledný vývoj počtu znásilnění v Libereckém kraji, počet těchto trestných činů nezaznamenal téměř žádnou změnu směrem ke snížení.

Tab. 3.3.17 Zjištěné trestné činy v Libereckém kraji v letech 1993 – 2006

Zdroj: Policejní prezidium ČR

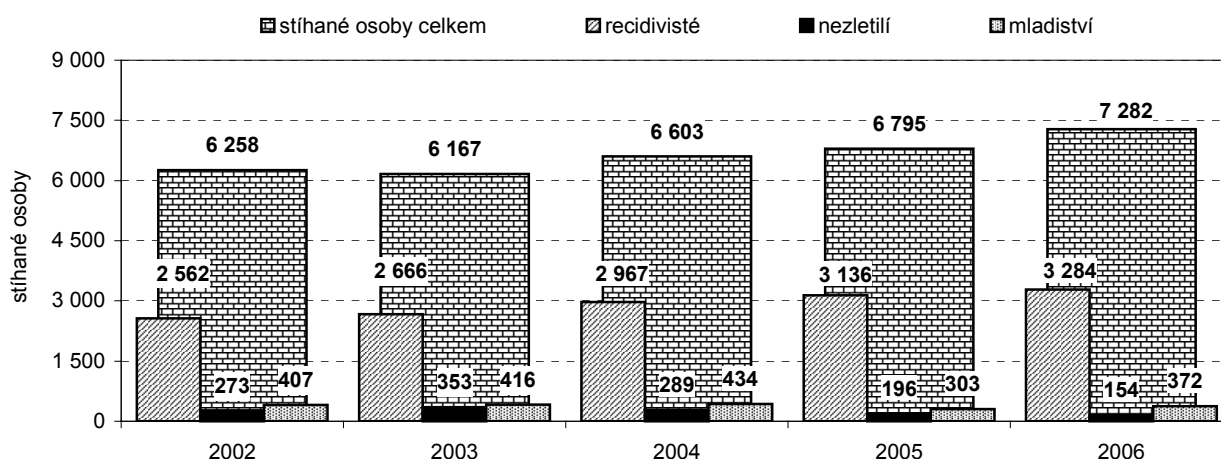
počty činů

	Zjištěné trestné činy celkem	z toho						Počet zjištěných trestných činů na 1 000 obyvatel
		hospodářská kriminalita	obecná kriminalita	z toho				
				loupeže	vloupání do bytů	znásilnění	vraždy	
1993	17 630	800	15 974	122	728	43	11	41,2
1994	16 323	602	14 864	124	725	30	11	38,1
1995	15 180	1 002	13 268	100	643	48	8	35,4
1996	16 380	1 031	14 299	128	579	29	3	38,2
1997	17 004	1 792	14 037	139	703	37	20	39,6
1998	17 419	1 758	14 547	147	577	45	15	40,6
1999	16 937	1 601	14 032	129	446	31	12	39,5
2000	16 033	1 709	13 185	135	488	25	11	37,4
2001	14 493	1 478	11 981	142	400	36	12	33,9
2002	16 415	1 916	13 207	229	518	24	13	38,4
2003	15 663	1 331	13 196	208	460	48	11	36,7
2004	15 352	1 306	12 883	188	493	41	10	35,9
2005	15 037	1 897	11 986	186	389	41	5	35,1
2006	14 773	1 907	10 810	156	222	42	10	34,4

V průběhu let 2002 – 2006 bylo v úhrnu v Libereckém kraji v souvislosti s některým z trestných činů stíháno celkem 33 105 osob, přičemž nejvíce z nich bylo stíháno právě v roce 2006 (7 282 osob).

Graf 14 Stíhané osoby v Libereckém kraji

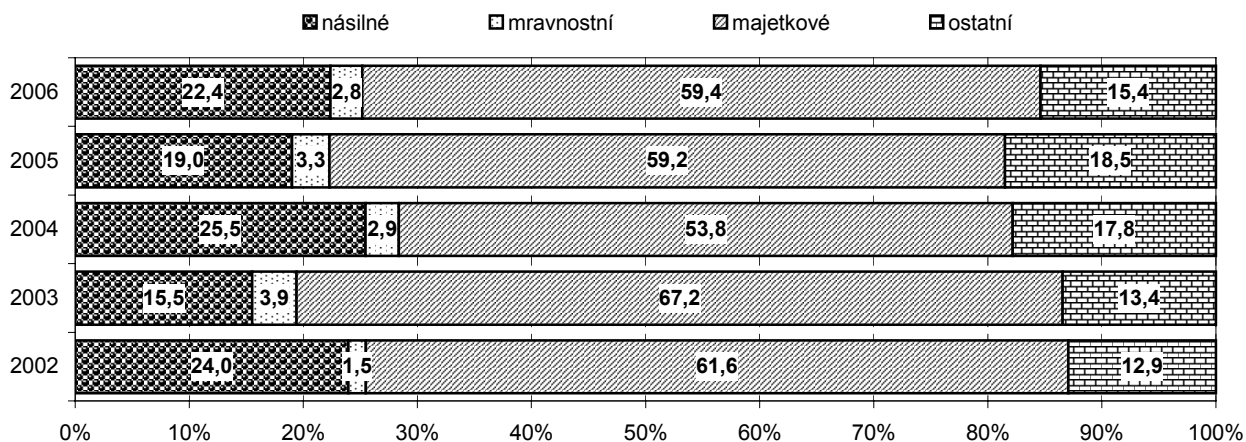
Zdroj: Policejní prezidium ČR

Stále více jsou v souvislosti s páchanými trestnými činy stíháni recidivisté, ti po celou dobu páchali v převážné většině trestné činy spadající do obecné kriminality (podíl obecné kriminality na celkové kriminalitě recidivistů se pohyboval v rozmezí 57,0 % v roce 2006 – 75,1 % v roce 2004). Zejména se pak jednalo o majetkovou trestnou činnost. Z celkového počtu stíhaných osob tvoří recidivisté po celé sledované období vždy více než 40,0 %, a to s rostoucí tendencí.

Graf 15 Nezletilí stíhaní pro trestné činy obecné kriminality v Libereckém kraji (%)

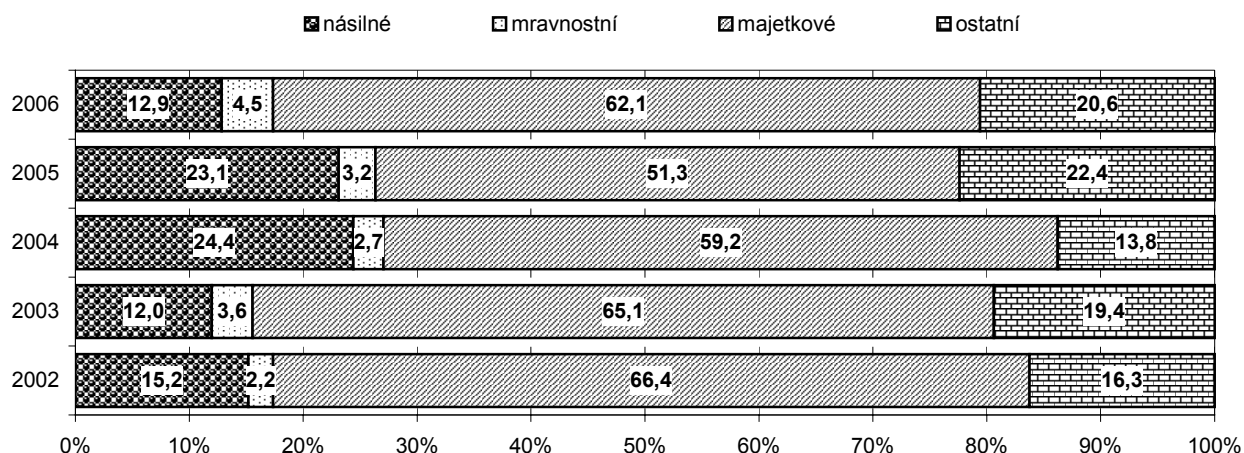
Zdroj: Policejní prezidium ČR

Nezletilí a mladiství v průběhu sledovaného období představovali v průměru kolem 10,0 % z celkového počtu stíhaných osob s tím, že tento podíl vykazoval mírně klesající trend. Nejčastěji byly i tyto osoby stíhány v souvislosti s trestnými činy obecné kriminality (více než nebo okolo 90,0 % celkového počtu trestných činů, pro které byli stíháni nezletilí a mladiství). V rámci obecné kriminality pak byli mladí lidé nejvíce stíháni pro majetkové trestné činy, z toho více těchto činů páchali po celé sledované období osoby mladistvé než osoby nezletilé. Zatímco nezletilí se v rámci majetkové trestné činnosti zaměřovali spíše na krádeže vloupáním (tj. krádeže vloupáním do restaurací a hostinců, víkendových chat apod.), u mladistvých nejprve také převažovaly krádeže vloupáním, ale zhruba od roku 2004 je „nahradily“ krádeže prosté (tj. krádeže motorových jednostopých a dvoustopých vozidel, kapesní krádeže, krádeže věcí z automobilů, krádeže jízdních kol, apod.). Převážně rostoucí je dále také počet mladistvých stíhaných pro mravnostní trestnou činnost.

Graf 16 Mladiství stíhaní pro trestné činy obecné kriminality v Libereckém kraji (%)

Zdroj: Policejní prezidium ČR

Zvýšenou pozornost je nutné věnovat také trestným činům v silniční dopravě, tzn. vysoké nehodovosti. Z hodnocení vývoje počtu dopravních nehod za období 1996 – 2006 vyplývá, že nehodovost v našem kraji klesá jen nepatrně nebo se v horším případě naopak zvyšuje. Tuto skutečnost dokládá počet dopravních nehod připadajících na 1 000 obyvatel – výchozí hodnota tohoto ukazatele v roce 1996 dosáhla 20,5 ‰, v průběhu následujících let však poklesla maximálně na 19,6 ‰ (v roce 1997 a 2001), v roce 2006 pak činila 19,9 ‰. Pozitivnější vývoj je možné zaznamenat v případě počtu těžce zraněných osob, když ve srovnání s rokem 1996 bylo při dopravních nehodách v našem kraji v roce 2006 těžce zraněno o 43,5 % osob méně. Méně příznivě je na tom vývoj počtu usmrčených při dopravních nehodách. Za celé období 1996 – 2006 přišlo v Libereckém kraji při dopravní nehodě o život celkem 530 osob, z toho nejvíce v roce 2003 (63 usmrčených) a nejméně v roce 2001 (37 usmrčených). Celkově však počet usmrčených při dopravních nehodách ve sledovaném období nezaznamenal výraznější snížení. Evidentní je skutečnost, že se zvyšují škody, které dopravní nehody způsobily. V rozmezí let 1996 až 2006 se objem škod navýšil o 52,9 %.

Tab. 3.3.18 Vybrané údaje o dopravních nehodách v Libereckém kraji v letech 1996 – 2006

Zdroj: Policejní prezidium ČR

	Dopravní nehody na 1 000 obyvatel	Těžce zranění při dopravních nehodách	Usmrcení při dopravních nehodách	Škody způsobené při dopravních nehodách (tis. Kč)
1996	20,5	306	49	241 411
1997	19,6	281	55	219 090
1998	20,3	266	42	212 732
1999	22,2	271	58	263 087
2000	21,9	264	51	269 970
2001	19,6	252	37	316 701
2002	20,2	238	50	337 350
2003	20,2	202	63	367 022
2004	20,5	182	38	378 587
2005	21,1	206	42	383 111
2006	19,9	173	45	369 125

3.4. Environmentální oblast

Posledním pilířem udržitelného rozvoje je pilíř environmentální, tedy oblast týkající se životního prostředí. Životní prostředí je souhrnem faktorů, jejichž stav a vývoj je z velké části ovlivňován činností člověka. V negativním slova smyslu je s tímto tématem spojeno zejména znečišťování prostředí a následně pak jeho nezbytná ochrana. Vědomí ochrany životního prostředí by tak mělo být nedílnou součástí jak každého jednotlivce, tak jednotlivých společenských celků.

O úskalích znečištěného životního prostředí jsme se již okrajově zmínili v kapitole 3.3. Sociální oblast, a to v návaznosti na hodnocení zdravotního stavu obyvatel Libereckého kraje. Znečištěné životní prostředí totiž mimo jiné také ovlivňuje existenci a rozvoj řady zdravotních komplikací.

Životní prostředí Libereckého kraje nepřímo ovlivnil útlum průmyslové a zemědělské výroby, ke kterému došlo především na začátku 90. let dvacátého století. Vedlejším produktem uzavření řady průmyslových podniků se tak stalo zlepšování kvality vody, omezením zemědělské výroby zase docházelo k menší kontaminaci půd hnojiv, zlepšilo se zadržování vody v krajině, a tím ubylo také erozí půdy. I přes tyto skutečnosti se každoročně opakují povodňové stavy (hlavně v povodí řek Smědé, Kamenice a Jizery). Současně s oslabením průmyslu v kraji se do jisté míry vylepšila také kvalita ovzduší. Toto zlepšení je však pravděpodobně pouze dočasné, a to vzhledem ke stále rostoucímu podílu automobilové dopravy. Na území kraje se doposud nacházejí ekologické zátěže související s těžbou uranu ukončenou v 90. letech. V souvislosti s bytovou i průmyslovou výstavbou na území Libereckého kraje dochází stále častěji k záborům, často velmi kvalitní, zemědělské půdy. Vedle toho disponuje Liberecký kraj celou řadou chráněných území atraktivních pro cestovní ruch.

Mezi možné budoucí hrozby Libereckého kraje z pohledu environmentálního udržitelného rozvoje tak patří například tyto:

- zhoršování kvality ovzduší způsobené zejména rostoucí automobilovou dopravou,
- rozvoj stavební činnosti na úkor zemědělské půdy – projev suburbanizace, výstavba průmyslových zón,
- poškozování lesních porostů (potažmo chráněných území) imisemi, ale také těžbou surovin a nevhodnými formami cestovního ruchu,
- velký rozsah a počet nevyužitých, zdevastovaných ploch a objektů brownfields,
- stále početně významné zastoupení starých ekologických zátěží,
- problematika odpadového hospodářství (např. třídění odpadů),
- nedostatečná technická infrastruktura (vodovody, kanalizace),
- možná kontaminace podzemních i povrchových vod starými ekologickými zátěžemi, hnojiv ze zemědělství, odpadními látkami z průmyslu, nedostatečně čištěnými odpadními vodami ze sídel a podobně.

Stejně jako v předcházejících kapitolách i v této jsme zvolili několik indikátorů, kterými je možné sledovat a popsat vývoj životního prostředí v Libereckém kraji.

3.4.1. Kvalita ovzduší

Stav ovzduší v Libereckém kraji by se vzhledem k naměřeným emisním hodnotám hlavních znečišťujících látek a ve srovnání s ostatními kraji České republiky mohl označit za dobrý. Z pohledu delší časové řady totiž v našem kraji klesá objem víceméně všech znečišťujících látek, které jednotlivé zdroje znečišťování produkují. Například emise oxidů dusíku v t/km^2 (NO_x v rámci REZZO 1 – 4) mezi roky 2000 a 2006 poklesly o 27,0 % (viz. kapitola 2. tabulka 2.3.27). Výrazně se snížily také emise oxidu siřičitého (SO_2 v rámci REZZO 1 – 3) – podrobně viz. kapitola 2. tabulka 2.3.38. Tyto hodnoty však kvalitu ovzduší neodrážejí přímo a jsou dány vedle dalších činitelů např. také malou rozlohou Libereckého kraje nebo útlumem tradiční průmyslové výroby jakou byl např. textilní průmysl. Nejvyšší koncentrace v podstatě všech druhů emisí znečišťujících látek pocházejí ze stacionárních zdrojů vyskytujících se v okrese Liberec, což je způsobeno především skutečností, že v tomto okrese je největší koncentrace průmyslové výroby.

I přes poměrně příznivý vývoj emisních hodnot hlavních znečišťujících látek, byly v letech 2001 – 2005 na území Libereckého kraje vymezeny oblasti se zhoršenou kvalitou ovzduší. V souvislosti s hodnocením imisní situace tak v kraji stále existují oblasti, ve kterých dochází k překračování stanovených imisních limitů a cílových imisních limitů znečišťujících látek důležitých pro ochranu zdraví lidí. Podíl oblastí se zhoršenou kvalitou ovzduší vykazoval od roku 2001 postupný pokles a to z 8,8 % na 1,5 % v roce 2004. Pravděpodobně vlivem počasí se v roce 2005 podíl zmíněných oblastí výrazně a snad i výjimečně navýšil a činil tak 43,0 % výměry kraje (viz. kapitola 2., tabulka 2.3.36).

Pokud bychom měli imisní situaci v Libereckém kraji hodnotit souhrnně, tak dlouhodobý problém pro náš kraj představují především těžké kovy v prašném aerosolu (hlavně kadmium a arsen, v menší míře pak nikl), suspendované částice PM₁₀ a dále také přízemní ozón.

Tab. 3.4.1 Počet obcí Libereckého kraje tvořících oblasti se zhoršenou kvalitou ovzduší v letech 2001 – 2005

Zdroj: MŽP, vlastní výpočty

	Celkem	v tom okres			
		Česká Lípa	Jablonec nad Nisou	Liberec	Semily
2001	27	-	15	3	9
2002	25	4	13	6	2
2003	17	8	7	2	-
2004 ¹⁾	6	-	5	1	-
2005 ¹⁾	28	11	7	8	2

¹⁾ od tohoto roku se za nejmenší územní jednotku pro vymezení oblastí se zhoršenou kvalitou ovzduší považuje území stavebního úřadu (a nikoliv obce, jak tomu bylo doposud), tudíž uvedený počet představuje počet stavebních úřadů na jejichž území došlo v daném roce k překročení imisních limitů

Pozn.: počet obcí, ve kterých byly překročeny imisní a cílové limity znečišťujících látek

Oblasti se zhoršenou kvalitou ovzduší z velké části tvoří zejména obce z okresu Jablonec nad Nisou. Právě na jablonecku, resp. především ve východní části Jizerských hor a jejich podhůří, se totiž nachází sklářské závody, které jsou hlavními zdroji a producenty zmíněných těžkých kovů, tedy kadmia a arsenu. Nejvíce postiženými lokalitami pak jsou např. obce Tanvald, Smržovka, Desná, Albrechtice v Jizerských horách a další.

3.4.1.1. Doprava a kvalita ovzduší

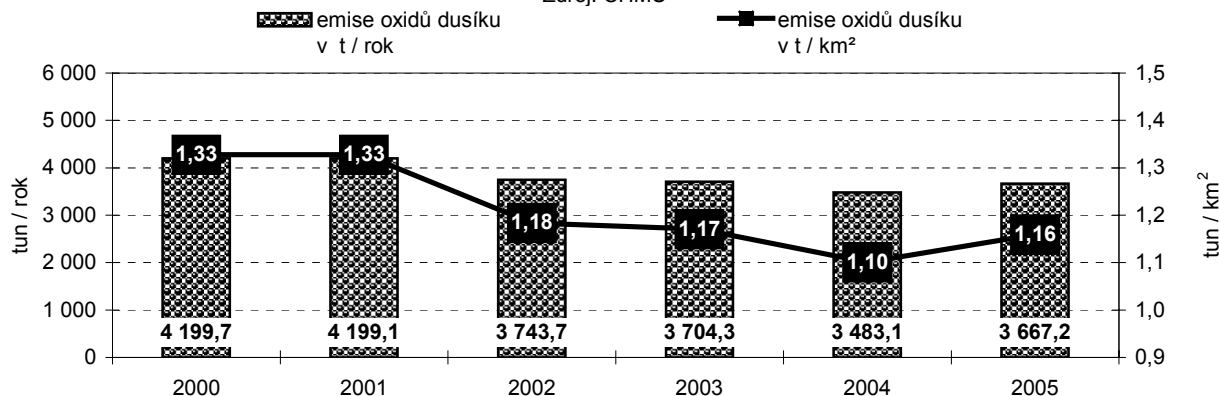
Na celkovém současném i budoucím zhoršování kvality ovzduší se výraznou měrou podílí zejména automobilová doprava, která je vedle produkce tuhých znečišťujících látek také významným producentem oxidů dusíku (obecně platí, že zhruba 50 % NO_x vyprodukuje automobilová doprava). Přesto, že se daří poměrně dobře snižovat emise ostatních znečišťujících látek (ať již z jakýchkoli příčin), odstraňování emisí oxidů dusíku je mnohem složitější. Tyto emise totiž vznikají prakticky při všech vysokoteplotních procesech za přítomnosti vzduchu. Stále rostoucí objem automobilové dopravy tedy prakticky znemožňuje emise NO_x účinně snižovat.

Pro úplnost dodejme, že oxidy dusíku jsou také vedlejším produktem při spalování fosilních paliv, tj. při vytápění tuhými palivy (uhlím). Zatímco v 1. polovině 90. let přecházela poměrně velká část domácností na vytápění „ekologičtějšími“ palivy (zejména plynem), v současnosti je tomu právě naopak. Návrat k topení tuhými palivy však nezpůsobil nezáměr lidí o ekologické chování, ale rostoucí cena těchto ušlechtlejších (ekologičtějších) druhů paliv.

Od roku 2000 se roční objemy emisí oxidů dusíku v Libereckém kraji pohybovaly v rozmezí od 3 483,1 tun v roce 2004 do 4 199,7 tun v roce 2000. I když došlo k určitým meziročním poklesům, nejedná se o významné snížení. Na 1 km² v kraji tak v letech 2000 – 2005 každoročně připadala více než 1 tuna emisí NO_x.

Graf 17 Emise oxidů dusíku (REZZO 4) v Libereckém kraji

Zdroj: ČHMÚ

Tab. 3.4.2 Nejzatíženější úseky silnic I. - III. třídy v okresech Libereckého kraje v letech 1990 – 2005

Zdroj: Analýza stavu dopravy na území Libereckého kraje (aktualizace 2007), vlastní výpočty

	Počet silničních úseků	Intenzita dopravy				Index 2005/1990	Index 2005/1995	Index 2005/2000
		1990	1995	2000	2005			
		počet vozidel za den v obou směrech sčítacího úseku						
Automobilová doprava celkem								
Liberecký kraj	34	176 914	254 990	369 843	468 919	265,1	183,9	126,8
v tom okres:								
Česká Lípa	11	63 747	80 784	100 836	111 455	174,8	138,0	110,5
Jablonec nad Nisou	4	23 743	33 049	36 114	52 212	219,9	158,0	144,6
Liberec	13	71 488	104 861	169 090	221 008	309,2	210,8	130,7
Semily	6	17 936	36 296	63 803	84 244	469,7	232,1	132,0
z toho těžká nákladní doprava								
Liberecký kraj	34	-	-	66 956	96 086	x	x	143,5
v tom okres:								
Česká Lípa	11	-	-	21 442	28 337	x	x	132,2
Jablonec nad Nisou	4	-	-	5 247	10 076	x	x	192,0
Liberec	13	-	-	28 847	42 093	x	x	145,9
Semily	6	-	-	11 420	15 580	x	x	136,4

Růst automobilové dopravy v našem kraji je možné částečně ilustrovat prostřednictvím údajů zjištěných při celostátním sčítání dopravy na dálniční a silniční síti v České republice v letech 1990 – 2005, které v pětiletých cyklech provádí Ředitelství silnic a dálnic ČR a jehož výsledky jsou součástí dokumentu zpracovaného Krajským úřadem Libereckého kraje „Analýza stavu dopravy na území Libereckého kraje“. Následující tabulky znázorňují roční průměrnou intenzitu vozidel za den v obou směrech sčítacího úseku podle výsledků sčítání v jednotlivých letech. V rámci Libereckého kraje bylo z celkového počtu sčítacích míst vygenerováno 34 úseků, které z hlediska tranzitu automobilové dopravy patřily k nejzatíženějším.

Pokud porovnáme celkovou intenzitu dopravy zjištěnou při posledním sčítání v roce 2005 s intenzitou v předchozích letech je nárůst celkové automobilové dopravy evidentní. Mezi roky 1990 a 2005 se počet automobilů projíždějících zmíněnými úseky zvýšil více než 2,5krát, tj. o neuvěřitelných 165,1 % s tím, že za posledních pět let zaznamenala intenzita dopravy na sledovaných úsecích nárůst ve výši 26,8 %. Uvedený markantní nárůst dopravy v posledním sčítacím období je možné mimo jiné připsat také na vrub vstupu České republiky do Evropské unie.

Tab. 3.4.3 Nejzatíženější úseky silnic I. - III. třídy v Libereckém kraji - automobilová doprava celkem v letech 1990 – 2005

Zdroj: Analýza stavu dopravy na území Libereckého kraje (aktualizace 2007)

Okres	Silnice	Sčítací úsek	Intenzita dopravy				Index 2005/2000
			1990	1995	2000	2005	
			počet vozidel za den v obou směrech sčítacího úseku				
Česká Lípa	I/9	Zahrádky	6 084	6 860	7 142	10 378	145,3
	I/9	Česká Lípa - Sosnová	6 896	8 723	10 340	11 805	114,2
	I/9	Česká Lípa	8 201	9 812	12 398	13 623	109,9
	I/9	Česká Lípa - Pihel	8 413	12 122	14 587	15 819	108,4
	I/9	Šébr	4 004	5 156	5 845	6 592	112,8
	I/9 a I/13	Nový Bor - Svor	8 312	9 715	11 338	12 352	108,9
	I/13	Cvikov	5 006	7 987	9 540	10 704	112,2
	I/13	Kamenický Šenov	3 747	4 569	7 252	5 952	82,1
	I/38	Doksy	3 821	5 368	8 385	9 283	110,7
	II/262	Česká Lípa - Dobranov	4 500	5 857	8 071	8 384	103,9
II/268	Zákupy - Mimoň	4 763	4 615	5 938	6 563	110,5	
Jablonec nad Nisou	I/14	Jablonec n. N., nám. B. Němcové	4 403	7 086	6 871	10 874	158,3
	I/14	Smržovka	5 122	7 120	6 247	7 832	125,4
	I/65	Jablonec n. N. - Pražská ul.	10 032	13 428	16 450	22 952	139,5
	I/65	Rychnov u Jablonce n. N.	4 186	5 415	6 546	10 554	161,2

Tab. 3.4.3 Nejzatíženější úseky silnic I. - III. třídy v Libereckém kraji - automobilová doprava celkem v letech 1990 – 2005

Zdroj: Analýza stavu dopravy na území Libereckého kraje (aktualizace 2007)

dokončení

Okres	Silnice	Sčítací úsek	Intenzita dopravy				Index 2005/2000
			1990	1995	2000	2005	
Liberec	I/13	Rozkoš	5 997	7 549	8 529	10 597	124,2
	I/13	Mníšek	4 238	5 408	8 352	10 288	123,2
	I/14	Vratislavice n. N.	4 606	5 228	6 796	7 023	103,3
	I/35	Liberec - sjezd Košická - Aral	-	-	23 121	36 739	158,9
	I/35	Liberec - před tunelem (od Děčína)	9 295	20 191	25 707	34 128	132,8
	I/35	Liberec - Doubí	7 371	10 258	16 028	23 247	145,0
	I/35	Stráž nad Nisou	7 526	11 553	14 788	18 040	122,0
	I/35	Bílý Kostel nad Nisou	6 529	7 117	7 966	11 037	138,6
	III/2784	Liberec, České mládeže	3 298	5 190	9 551	17 982	188,3
	III/2784	Liberec - Vratislavice n. N.	3 298	3 566	6 825	7 161	104,9
	III/29024	Liberec - Kunratice	2 242	4 698	6 871	9 701	141,2
	R 35	Hodkovice n. M. - Rádelský Mlýn	10 430	13 847	21 697	18 538	85,4
R 10	Svíjany	6 658	10 256	12 859	16 527	128,5	
Semily	I/14	Jilemnice - Cutisin	3 248	4 534	5 521	9 154	165,8
	I/16	Horka u Staré Paky	4 072	6 229	8 512	9 563	112,3
	I/35	Turnov, průtah	-	9 515	12 487	16 430	131,6
	II/283	Turnov, nám. Českého ráje	-	-	15 165	18 137	119,6
	II/293	Horka u Staré Paky	3 402	4 777	6 618	9 161	138,4
	R10	Ohrazenice	7 214	11 241	15 500	21 799	140,6

Pravděpodobně ještě mnohem významněji se vstup ČR do EU podílel na nárůstu těžké mezinárodní nákladní dopravy – v souvislosti se zrušením celních kontrol a možná i v té době neexistencí mýtného na dálnicích byl nárůst těžké dopravy po komunikacích v Libereckém kraji i v celé ČR velmi výrazný. Současně s tím nárůst automobilové dopravy ovlivňují také kapacity dopravní infrastruktury, tj. výstavba nových silnic přitahuje další automobilovou dopravu. Mezi roky 2000 a 2005 činil celkový nárůst těžké nákladní dopravy na vybraných úsecích Libereckého kraje 43,5 %.

Předcházející a níže uvedená tabulka nabízejí výčet jednotlivých nejzatíženějších sčítacích úseků v Libereckém kraji a v rámci nich pak údaje o vývoji automobilové dopravy.

Dalším faktorem, který do určité míry může způsobit nárůst osobní automobilové dopravy, a to zejména ve městech, je růst cen jízdného městské hromadné dopravy (MHD).

Tab. 3.4.4 Nejzatíženější úseky silnic I. - III. třídy v Libereckém kraji - těžká nákladní doprava v letech 2000 – 2005

Zdroj: Analýza stavu dopravy na území Libereckého kraje (aktualizace 2007)

počet vozidel za den v obou směrech sčítacího úseku

Okres	Silnice	Sčítací úsek	Intenzita dopravy		Index 2005/2000
			2000	2005	
Česká Lípa	I/9	Zahrádky	1 589	2 765	174,0
	I/9	Česká Lípa - Sosnová	2 632	3 133	119,0
	I/9	Česká Lípa	2 273	3 457	152,1
	I/9	Česká Lípa - Pihel	2 632	2 783	105,7
	I/9	Šébr	1 634	2 539	155,4
	I/9 a I/13	Nový Bor - Svor	1 819	3 038	167,0
	I/13	Cvikov	1 750	2 735	156,3
	I/13	Kamenický Šenov	1 838	1 752	95,3
	I/38	Doksy	2 832	3 325	117,4
	II/262	Česká Lípa - Dobranov	1 598	1 363	85,3
	II/268	Zákupy - Mimoň	845	1 447	171,2

Tab. 3.4.4 Nejzatíženější úseky silnic I. - III. třídy v Libereckém kraji - těžká nákladní doprava v letech 2000 – 2005

Zdroj: Analýza stavu dopravy na území Libereckého kraje (aktualizace 2007)

dokončení

počet vozidel za den v obou směrech sčítacího úseku

Okres	Silnice	Sčítací úsek	Intenzita dopravy		Index 2005/2000
			2000	2005	
Jablonec nad Nisou	I/14	Jablonec n. N., nám. B. Němcové	910	2 297	252,4
	I/14	Smržovka	1 263	1 235	97,8
	I/65	Jablonec n. N. - Pražská ul.	2 121	4 166	196,4
	I/65	Rychnov u Jablonce n. N.	953	2 378	249,5
Liberec	I/13	Rozkoš	1 958	2 923	149,3
	I/13	Mníšek	1 357	2 562	188,8
	I/14	Vratislavice n. N.	979	1 018	104,0
	I/35	Liberec - sjezd Košická - Aral	-	-	-
	I/35	Liberec - před tunelem (od Děčína)	4 300	6 222	144,7
	I/35	Liberec - Doubí	3 968	5 827	146,8
	I/35	Stráž nad Nisou	2 753	3 912	142,1
	I/35	Bílý Kostel nad Nisou	1 857	3 663	197,3
	III/2784	Liberec, České mládeže	1 926	4 012	208,3
	III/2784	Liberec - Vratislavice n. N.	626	1 157	184,8
	III/29024	Liberec - Kunratice	600	1 365	227,5
	R 35	Hodkovice n. M. - Rádelský Mlýn	5 528	5 095	92,2
	R 10	Svijany	2 995	4 337	144,8
	Semily	I/14	Jilemnice - Cutisin	1 605	2 358
I/16		Horka u Staré Paky	2 025	2 293	113,2
I/35		Turnov, průtah	2 062	2 771	134,4
II/283		Turnov, nám. Českého ráje	1 276	1 689	132,4
II/293		Horka u Staré Paky	1 605	2 358	146,9
R10		Ohrazenice	2 847	4 111	144,4

3.4.2. Zemědělská půda v Libereckém kraji

V bilanci půdy Libereckého kraje převažuje z větší části půda nezemědělská (kolem 55,0 %) nad půdou zemědělskou (kolem 44,0 %). Pro Liberecký kraj je totiž charakteristický vysoký (mezi všemi kraji České republiky dokonce nejvyšší) podíl lesních pozemků na jeho celkové výměře. Z porovnání roku 1993 se současným stavem, tedy rokem 2006, vyplývá, že se výměra lesních ploch za toto období dokonce ještě navýšila, a to o 1,7 %. V roce 2006 tak 44,3 % rozlohy Libereckého kraje tvořily právě lesy. V kontextu s následujícími poznatky o zemědělském půdním fondu je podstatné upozornit také na určitý pozvolný nárůst rozlohy zastavěných ploch (včetně nádvorí). Mezi roky 1993 a 2006 se výměra těchto ploch zvýšila o 1,3 %.

Pro tuto část analýzy je podstatný především pohled na změny, které se týkají výměr zemědělské půdy. Přestože podíl zemědělské půdy na celkové rozloze Libereckého kraje zaznamenal v rámci období 1993 – 2006 v podstatě pouze nepatrnou relativní změnu (pokles o 0,3 %), v absolutním vyjádření je možné kontinuální úbytek zemědělské půdy sledovat již od roku 2000. Souběžně s úbytkem zemědělské půdy jako celku dochází ke změnám také v její struktuře. K nejvýraznějším přesunům došlo v případě orné půdy a trvalých travních porostů. Zatímco na jedné straně ve struktuře zemědělské půdy ubývá orné půdy (z 54,2 % v roce 1993 na 44,4 % v roce 2006), na druhé se zvyšuje zastoupení trvalých travních porostů (z 39,5 % v roce 1993 na 44,9 % v roce 2006).

Mezi hlavní příčiny úbytku zemědělské půdy v Libereckém kraji je možné zařadit tyto:

- přetrvávající velký zájem o nezemědělské využití zemědělského půdního fondu – zejména pro účely bydlení (jev tzv. suburbanizace) a ve větších městech nejčastěji pro výstavbu průmyslových zón, případně pro budování golfových hřišť,
- v menší míře pak zalesňování zemědělské půdy – dotační politika Ministerstva zemědělství a Evropských dotačních fondů související s nárůstem požadavků na zalesňování zemědělského půdního fondu.

Tab. 3.4.5 Bilance půdy v Libereckém kraji v letech 1993 – 2006 (stav k 31. 12.)

Zdroj: ČÚZK

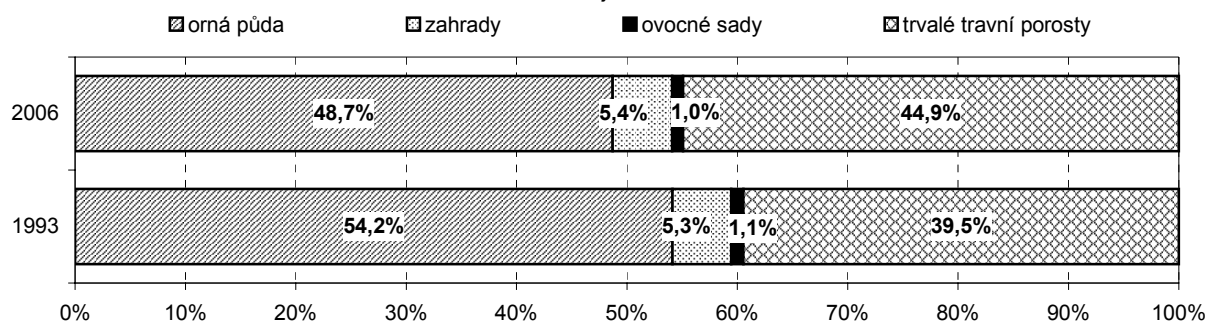
v ha

	Celková výměra	v tom										
		zemědělská půda	v tom					nezemědělská půda	v tom			
			orná půda	zahrady	ovocné sady	chmelnice	trvalé travní porosty		lesní půda	vodní plochy	zastavěné plochy a nádvorí	ostatní plochy
1993	316 258	140 948	76 334	7 462	1 497	49	55 606	175 310	137 737	4 760	4 952	27 861
1994	316 274	140 904	75 190	7 454	1 496	49	56 715	175 370	137 608	4 757	4 974	28 031
1995	316 298	140 912	74 165	7 451	1 495	49	57 750	175 386	137 627	4 761	5 001	27 997
1996	316 312	140 777	72 425	7 447	1 487	49	59 369	175 537	137 623	4 777	5 020	28 117
1997	316 314	140 935	72 343	7 462	1 481	49	59 597	175 381	137 641	4 765	5 034	27 941
1998	316 307	141 194	72 402	7 476	1 485	48	59 783	175 113	137 760	4 760	5 048	27 545
1999	316 309	141 127	71 946	7 482	1 472	49	60 178	175 182	137 792	4 760	5 067	27 563
2000	316 312	141 096	71 261	7 479	1 466	49	60 841	175 216	139 613	4 762	5 055	25 786
2001	316 289	140 953	70 767	7 462	1 445	49	61 230	175 336	139 660	4 771	5 036	25 869
2002	316 289	140 880	70 519	7 458	1 439	49	61 415	175 409	139 711	4 767	5 030	25 901
2003	316 296	140 792	69 776	7 463	1 434	49	62 070	175 504	139 827	4 775	5 030	25 872
2004	316 300	140 682	69 374	7 503	1 415	45	62 345	175 618	139 890	4 787	5 037	25 904
2005	316 303	140 578	68 812	7 522	1 388	45	62 811	175 725	139 923	4 788	5 020	25 993
2006	316 296	140 477	68 381	7 528	1 380	45	63 144	175 819	140 024	4 775	5 017	26 003

Dalším poměrně zásadním problémem je nárůst neobdělávané zemědělské půdy v celé oblasti Libereckého kraje především pak v oblastech méně příznivých pro intenzivní hospodaření. Tato půda je využívána spíše k živočišné výrobě jako je chov skotu, ovcí nebo koní. Neobdělávané a neudržované plochy se stávají zdrojem alergenů, rozšiřují se tak invazivní druhy rostlin (křídlatka, netýkavka žlaznatá nebo bolševník velkolepý) a množí se škůdci.

Graf 18 Struktura zemědělské půdy v Libereckém kraji (%)

Zdroj: ČÚZK

3.4.2.1. Suburbanizace

V návaznosti na změny, ke kterým došlo v rámci zemědělského půdního fondu v Libereckém kraji a ke kterým by hlavně v případě dalšího rozmachu mohlo dojít, se poměrně vážným problémem stává jev tzv. suburbanizace. Jedná se o stále se zvyšující zájem o výstavbu rodinných domů v zázemí větších měst, jinak také označovanou jako výstavba satelitních městeček. Tento jev sebou vedle úbytku zemědělské půdy nese i další negativní důsledky např. nárůst dopravní zátěže v dané oblasti způsobené vyjížděnou za prací, zábavou, nákupy, v některých případech dochází také k narušení místního krajinného rázu nevhodnými stavbami apod.

Protože není jednoduché jednoznačně vymezit, které z obcí splňují charakteristiky satelitního městečka a které již nikoliv, vytvořili jsme si pro jejich definování určitá kritéria (samozřejmě tím ale nechceme označit tento způsob vymezení za jediný správný). Jako satelitní jsou označeny následující obce:

- vzdálenost obce od sídla správního obvodu obce s rozšířenou působností (SO ORP) je menší nebo rovna 10 km,
- v průběhu let 2000 – 2006 bylo v této obci dokončeno alespoň 10 bytů v rodinných domech,
- počet obyvatel v obci k 31. 12. 2006 nedosažoval 2 000 osob (resp. počet obyvatel činil méně nebo rovno 1 999).

Uvedená kritéria nakonec splňovalo 27 obcí Libereckého kraje, jejichž výčet je uveden v následující tabulce.

Tab. 3.4.6 Obce Libereckého kraje označené jako tzv. satelitní

Kód obce	Území	Okres	Sídlo SO ORP	Vzd. obce od sídla SO ORP (km)	Počet dokončených bytů v rodinných domech 2000 - 2006	Počet obyvatel k 31. 12. 2006	Změna výměry zemědělské půdy 2006/2005 (%)
561592	Horní Libchava	CL	CLp	5,40	20	493	-0,09
562076	Sosnová	CL	CLp	7,60	17	703	-0,64
563595	Janov nad Nisou	JN	JnN	7,21	12	1 224	-0,25
563692	Lučany nad Nisou	JN	JnN	6,19	16	1 738	-0,09
563714	Maršovice	JN	JnN	5,21	20	441	-0,26
563781	Rádlo	JN	JnN	5,21	17	639	-0,36
576981	Benecko	SM	Jil	7,46	20	1 110	-0,11
577120	Horní Branná	SM	Jil	6,78	28	1 844	0,14
577189	Jestřabí v Krkonoších	SM	Jil	8,67	10	237	-0,06
577553	Studenec	SM	Jil	6,80	33	1 760	-0,23
530468	Dlouhý Most	LI	Lbc	7,46	33	714	-0,08
530484	Jeřmanice	LI	Lbc	9,57	17	399	-0,19
564460	Šimonovice	LI	Lbc	7,40	59	563	-0,94
561894	Okrouhlá	CL	NBo	3,34	14	514	-0,55
562025	Skalice u České Lípy	CL	NBo	4,48	18	1 327	-0,04
562131	Svor	CL	NBo	6,32	12	653	0,12
576999	Benešov u Semil	SM	Sem	3,88	10	822	-2,00
577154	Chuchelna	SM	Sem	3,33	21	923	-0,09
563528	Albrechtice v J. h.	JN	Tan	6,29	13	335	-0,24
563668	Kořenov	JN	Tan	8,52	15	974	-0,13
544582	Radimovice	LI	Tur	9,09	16	251	-2,09
563609	Jenišovice	JN	Tur	7,12	14	887	-0,17
577146	Hrubá Skála	SM	Tur	9,92	16	527	0,03
577316	Mírová pod Kozákovem	SM	Tur	3,17	24	1 529	-1,26
577359	Ohrazenice	SM	Tur	2,97	12	1 097	-2,56
563641	Koberovy	JN	ZBr	4,60	14	984	-0,09
563749	Pěnčín	JN	ZBr	8,21	22	1 780	-0,06

3.4.2.2. Průmyslové zóny

Podobně jako suburbanizace působí na zemědělský půdní fond výstavba průmyslových zón. V současné době se v Libereckém kraji nachází 9 průmyslových zón, z toho většinu najdeme na území okresu Česká Lípa, avšak největší rozlohu vykazují tyto zóny v okrese Liberec. Z dosažitelných údajů pak vyplývá, že obvykle se tyto zóny staví tzv. na zelené louce (lokality greenfields). K jejich výstavbě byly použity pozemky spadající do zemědělského půdního fondu situované obvykle na periferiích větších měst. Pro zahraniční investory je totiž typické provádět výstavbu na zelené louce, přičemž pro ekologii i Liberecký kraj by bylo přijatelnější rekultivovat stávající nevyužité plochy tzv. brownfields. Vystavět nové objekty podle představ investorů je však levnější než přebudovávat a sanovat stávající plochy.

Pokud by měla probíhat další výstavba takovýchto komplexů na úkor zemědělské půdy, mohl by v budoucnu Liberecký kraj (a nejen on) bojovat s nedostatkem zemědělských ploch a v případě odchodu zahraničních společností by tak Libereckému kraji přibýly další lokality typu brownfields, případně i ekologické zátěže.

I přes pozitivní vliv průmyslových zón na ekonomiku přináší výstavba nových průmyslových zón především rizika v podobě již zmíněného nadměrného rozšiřování zastavěného území, v jehož důsledku nenávratně

ubývá zemědělské půdy, zvyšuje se intenzita dopravy způsobená zvýšením počtu osob dojíždějících do zaměstnání nebo vlastní technologickou přepravou výrobků, polotovarů a výrobních materiálů.

Tab. 3.4.7 Průmyslové zóny v Libereckém kraji (březen 2006)

Zdroj: Centrum pro regionální rozvoj ČR, 2006, ÚP města Liberec, Agentura regionálního rozvoje

Název průmyslové zóny	Okres	Rozloha průmyslové zóny (ha)	Podíl rozlohy průmyslové zóny na zemědělském půdním fondu (%)
Mimoň - průmyslová zóna 1	Česká Lípa	33,5	100,0
Mimoň - průmyslová zóna 2	Česká Lípa	22,0	100,0
Okrouhlá	Česká Lípa	26,0	60,0
Nový Bor - Za Crystalexem	Česká Lípa	21,0	96,0
Ralsko - Kuřívody	Česká Lípa	¹⁾ 24,8	-
Stráž pod Ralskem - Na Americe	Česká Lípa	56,2	-
Hrádek nad Nisou - Za obchvatem (Oldřichovská)	Liberec	40,0	-
Liberec - průmyslová zóna Jih-Doubí	Liberec	128,0	100,0
Liberec - průmyslová zóna Sever-Růžodol	Liberec	69,0	-

¹⁾ celková rozloha zóny je 75,0 ha

3.4.3. Lesní porosty v Libereckém kraji

V kontextu s vysokým zastoupením lesní půdy na území Libereckého kraje vyvstává téma týkající se kvality místních lesních porostů. Určitý pohled na věc nám umožňuje tzv. index defoliace, tj. index kvantifikující ztrátu olistění nebo jehličí 60letých a starších porostů.

Ztráta listů nebo jehličí je důsledkem především nepříznivého vývoje kvality ovzduší v dané lokalitě (zejména jde o znečištění škodlivinami jako SO₂, NO_x, přízemní ozón, těžké kovy, prachové částice apod.), ale současně se na poškození nebo ztrátě asimilačního aparátu v koruně stromu podílejí také přírodní vlivy jako sucho nebo rozšíření nejrůznějších hmyzích škůdců.

Ve vývoji indexu defoliace na území Libereckého kraje se projevuje určitý stoupající trend. Většina (59,7 % v roce 2006) 60letých a starších lesních porostů v Libereckém kraji bohužel vykazuje střední stupeň odlisťování a více než 2,0 % stromů ve stáří 60 a více let bylo v roce 2006 dokonce zahrnuto do skupiny stromů silně odlisťovaných nebo odumřelých.

Tab. 3.4.8 Index defoliace v Libereckém kraji v letech 1996 – 2006

Zdroj: VÚLHM

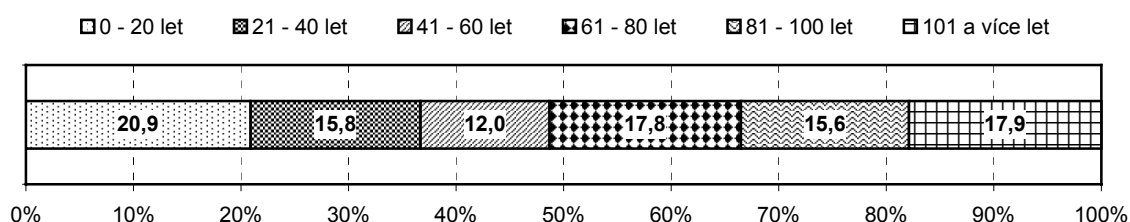
v %

Třída defoliace	Stupeň defoliace	Procento defoliace	Rok										
			1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
0	žádná	0-10 %	1,80	2,19	3,45	3,31	0,93	2,14	1,99	1,21	0,97	1,13	0,45
1	slabá	>10-25 %	33,29	26,71	37,85	34,04	37,62	36,52	34,95	37,28	29,53	33,74	37,72
2	střední	>25-60 %	61,65	69,95	57,68	62,03	60,50	60,45	61,68	60,95	68,73	64,40	59,68
3	silná	>60-<100 %	3,10	0,83	0,87	0,48	0,81	0,62	1,04	0,19	0,55	0,54	1,99
4	mrtvý strom	100%	0,17	0,33	0,14	0,13	0,15	0,28	0,35	0,36	0,23	0,20	0,15

Vzhledem k tomu, že porosty staré 60 a více let představují 51,3 % všech porostů v kraji a zároveň se jedná o věkovou kategorii hospodářsky nejvýznamnějších porostů, je důležité věnovat této problematice zvýšenou pozornost.

Graf 19 Věková struktura lesních porostů v Libereckém kraji

Zdroj: internetové stránky Krajského úřadu Libereckého kraje

Poměrně zásadně se na kvalitě a stavu lesů nejen v Libereckém kraji podílí také činnost člověka, a to jak v podobě intenzivního hospodářského využití lesa, tak i v souvislosti s rozvojem turismu. V rámci aktivit spojených s cestovním ruchem totiž často dochází k narušování cenných přírodních lokalit neukázněnými návštěvníky.

Hospodářské využití lesa zahrnuje hlavně těžbu dřeva. V dostupné časové řadě let 2000 – 2006 se objem vytěženého dřeva v našem kraji navýšil o 204 413 m³ (bez kůry), tj. o 50,9 %. Ve struktuře těžby převládají po celé období přibližně z 90,0 % jehličnany. Recipročním opatřením kompenzujícím rostoucí objem těžby by mělo být zalesňování. Podle uvedených údajů se celková rozloha zalesňovaných ploch každoročně zvyšuje. Údaje však již neinformují o tom, zda je poměr mezi objemem těžby a zalesňovanou plochou dostatečně vyvážený.

Tab. 3.4.9 Těžba dřeva a zalesňování v Libereckém kraji v letech 2000 – 2006

	Těžba dřeva celkem (m ³ b.k.)	v tom		Zalesněná plocha celkem (ha) ¹⁾	v tom	
		jehličnaté dřeviny	listnaté dřeviny		jehličnaté dřeviny	listnaté dřeviny
2000	401 708	361 169	40 539	-	-	-
2001	451 553	426 910	24 643	181	147	34
2002	310 215	270 706	39 509	570	402	168
2003	439 540	378 444	61 096	589	414	176
2004	511 689	451 641	60 048	618	429	189
2005	519 901	471 145	48 756	621	456	165
2006	606 121	545 421	60 700	896	656	240

¹⁾ v letech 2001 až 2005: podniky s 20 a více zaměstnanci a subjekty hospodařící na lesních pozemcích s rozlohou 200 ha a více se sídlem v kraji. Rok 2006 je dopočten na lesnictví celkem.

3.4.4. Lokality brownfields v Libereckém kraji

Lokalita typu brownfields je plocha nebo stavba, která v minulosti sloužila průmyslové, zemědělské, stavební nebo jiné činnosti a v současné době ztratila nebo ztrácí své původní funkční využití. V důsledku stávající nebo již ukončené činnosti mohla být daná plocha kontaminována (ekologická zátěž) nebo jinak zdevastována. Samotný pozemek brownfields může být součástí mnohem většího území nebo komplexu.

Do této kategorie spadají např. zcela nebo z části opuštěné průmyslové areály, staré zemědělské objekty, nevyužívané drážní pozemky, bývalé vojenské objekty, opuštěné obytné čtvrti apod.

Tab. 3.4.10 Lokality typu brownfields v Libereckém kraji v lednu 2007

Zdroj: zpracováno z podkladů Krajského úřadu Libereckého kraje

	Počet lokalit typu brownfields	Počet obcí, na jejichž území se lokality nacházejí	Rozloha lokalit (m ²) ¹⁾		Existence ekologických zátěží v lokalitě (počet lokalit)			
			celkem ²⁾	zastavěná plocha objektem	ano	ne	lze předpokládat	neurčeno
Liberecký kraj	362	104	8 274 518	1 353 758	6	108	142	106
v tom okres:								
Česká Lípa	114	31	4 942 111	295 877	2	23	41	48
Jablonec nad Nisou	56	15	897 243	313 215	-	18	26	12
Liberec	132	31	1 781 873	560 639	3	40	46	43
Semily	60	27	653 291	184 027	1	27	29	3

¹⁾ zahrnutý pouze lokality, u kterých byla jejich výměra zjištěna. U některých lokalit je výměra spíše orientační.

²⁾ zahrnutý pouze lokality o rozloze 1 ha a více.

Na základě studie, kterou zadal Liberecký kraj společně s Agenturou pro podporu podnikání a investic CzechInvest bylo v lednu 2007 na území Libereckého kraje identifikováno více než 360 objektů, území nebo komplexů, které odpovídaly lokalitám brownfields. Nejvíce těchto lokalit se nachází v okrese Liberec (132 lokalit) a Česká Lípa (114 lokalit). S celkovou rozlohou 8 275 ha zasahují tyto lokality území 104 obcí Libereckého kraje. V případě valné části lokalit (39,2 % všech brownfields) lze předpokládat, že se jedná o území či objekty představující pro životní prostředí Libereckého kraje ekologickou zátěž. Jednoznačnou ekologickou zátěží je 6 oblastí. U 106 míst nebylo ekologické ohrožení určeno a 108 lokalit znaky ekologické zátěže nevykazují.

3.4.5. Odpady v Libereckém kraji

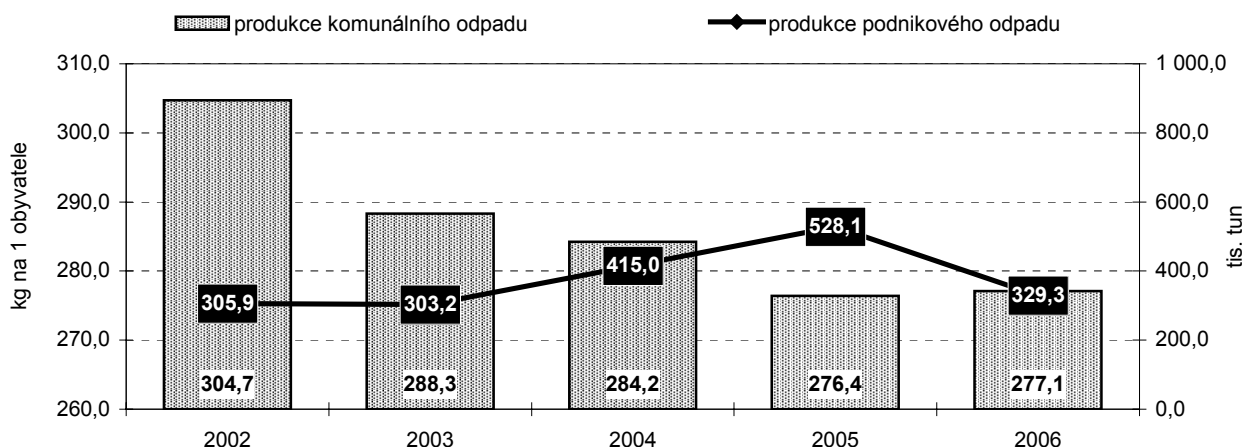
Jednou z klíčových otázek ochrany životního prostředí je právě odpadové hospodářství. V České republice ovšem existují dva oddělené systémy sledování produkce a nakládání s odpady – výkaznictví ČSÚ a Informační systém odpadového hospodářství (ISOH), který pro potřeby Ministerstva životního prostředí ČR provozuje Výzkumný ústav vodohospodářský T.G.M. – Centrum pro hospodaření s odpady. V následující části se budeme zabývat výstupy ČSÚ.

V první řadě je vhodné se zmínit o tom, že Krajský úřad Libereckého kraje zpracoval pro řešení odpadového hospodářství krajskou koncepci odpadového hospodářství a krajský plán odpadového hospodářství, ve kterých jsou k dispozici podrobnější analýzy současné situace i možné návrhy řešení této problematiky, a to včetně opatření pro minimalizaci produkce odpadů.

Z níže uvedených dostupných údajů o produkci komunálního i podnikového odpadu v Libereckém kraji je zřejmé, že vývoj v této oblasti neposkytuje jednoznačné trendy. V podstatě je možné říci, že produkce komunálního odpadu se po roce 2002, kdy byl objem tohoto odpadu vyjádřeného v kg na obyvatele nejvyšší a činil 304,7 kg na 1 obyvatele kraje, snížila. Mezi roky 2002 a 2006 pak toto snížení představovalo 9,1 %. Oproti situaci v roce 2003 došlo také k určitému zlepšení v případě odděleně sbíraných složek komunálního odpadu.

Naproti tomu produkce podnikového odpadu vykazuje, i přes patrné výkyvy během sledovaného období, růstové tendence. Zatímco v roce 2002 bylo podniky v Libereckém kraji vyprodukováno celkem 305,9 tis. tun odpadu, tj. 715,7 kg na 1 obyvatele, v roce 2006 tyto společnosti vyprodukovaly 329,3 tun, tedy 329,3 kg odpadu na obyvatele.

Graf 20 Produkce komunálního a podnikového odpadu v Libereckém kraji

V souvislosti se zvyšujícími se požadavky na design prodáváných výrobků, marketingová opatření a pravděpodobně i hygienické normy je možné očekávat, že se zvýší objem odpadů právě díky obalovým materiálům, a to jak v případě komunálního, tak průmyslového odpadu. Zároveň v současné době přetrvává, i přes určitý návrat k původním obalovým materiálům jako je sklo, preference plastových obalů.

V rámci nakládání s odpady v Libereckém kraji v souhrnu převládají tzv. ostatní způsoby nakládání s odpady, tedy např. použití odpadů na terénní úpravy. Přesto, že tento způsob nakládání s odpady v posledních letech ustupuje do pozadí, v roce 2006 bylo tímto způsobem zlikvidováno téměř 38,0 % odpadů.

Pokud pomineme rozdělení odpadů na odpady využité, odstraněné a ostatní způsoby likvidace, tak z celkového objemu odpadů v roce 2006 byla převážná část tzv. materiálů využívána (27,0 % celkového objemu odpadů). Téměř 19,0 % odpadů bylo využíváno energeticky, 15,8 % bylo použito na terénní úpravy a 14,0 % odpadů bylo ukládáno na skládkách. Recyklací v tomto roce prošlo 7,5 % odpadů, pozitivním zjištěním ale určitě je, že od roku 2002 se objem recyklovaného odpadu v Libereckém kraji zvýšil téměř čtyřikrát.

Tab. 3.4.11 Produkce odpadů a nakládání s odpady v Libereckém kraji v letech 2002 – 2006

	2002	2003	2004	2005	2006
Produkce komunálního odpadu v kg na obyvatele	304,7	288,3	284,2	276,4	277,1
Odděleně sbírané složky komunálního odpadu (%)	.	8,9	.	14,5	12,0
Produkce podnikového odpadu (tis. t)	305,9	303,2	415,0	528,1	329,3
Produkce podnikového odpadu v kg na obyvatele	715,7	709,8	971,0	1 233,2	766,1
Nakládání s odpady celkem (tis. t)	433,4	473,4	491,1	2 259,1	495,4
z toho nebezpečné odpady (%)	17,0	20,9	16,9	3,0	9,8
v tom odpady (%) ¹⁾ :					
využitě	26,6	26,7	32,3	7,9	33,6
z toho (%):					
recyklace (vč. regenerace) ²⁾	8,2	22,4	19,2	21,1	22,3
využití jako paliva nebo jiným způsobem k výrobě energie	86,7	74,5	65,0	54,2	55,4
odstraněné	25,3	43,5	38,6	6,1	24,6
z toho (%):					
skládování a ost. způsoby ukládání v nebo pod úrovní terénu	34,9	41,5	41,7	53,2	56,9
spalování	0,3	i.d.	i.d.	0,2	1,2
ostatní způsoby nakládání	34,3	29,8	29,1	85,9	41,8
z toho (%):					
použití odpadů na rekultivace, terénní úpravy	86,6	83,0	71,4	6,4	37,9
podíl materiálově využitých odpadů dle metodiky POH ³⁾ (%)	33,3	31,5	29,2	8,6	27,0

¹⁾ v roce 2002 se jedná o "z toho odpady (%)", v ostatních letech již platí "v tom odpady (%)"

²⁾ v letech 2002 - 2004 vč. kompostování

³⁾ kódy nakládání R2 až R11, N1

3.4.6. Technická infrastruktura – napojení na vodovody a kanalizace

Vodou z vodovodu bylo v roce 2006 v Libereckém kraji zásobováno celkem 88,6 % obyvatel kraje. Od roku 2000 se tak tento podíl zvýšil o 9,1 procentní bod. Poměrně výrazný počáteční nárůst však vystředala určitá stagnace, tj. zhruba od roku 2002 se podíl obyvatel napojených na vodovod zvyšuje jen velmi pomalu.

V odvádění a čištění odpadních vod Liberecký kraj zaostává za celostátními průměry. Výrazné rozdíly jsou hlavně mezi jednotlivými částmi kraje a obvykle se odvíjejí od geologického složení terénu a morfologie. V převážné většině se tak absence kanalizace dotýká horských, podhorských a venkovských oblastí. Primárním problémem v této souvislosti je však ekonomická náročnost budování společných kanalizačních rozvodů. Zajištění předčištění vypouštěných odpadních vod je tak přesunuto na bedra a náklady jednotlivých obyvatel, resp. domácností.

Vypouštění odpadních vod se od příštího roku (v souvislosti s novým „vodním zákonem“) může jevit jako problematické pro přibližně 31,2 % obyvatel kraje žijících v domech, které doposud nejsou napojeny na kanalizaci. Tito lidé tudíž musí příslušný vodoprávní úřad požádat o výjimku k povolení vypouštět odpadní vody do vod povrchových či podzemních (pokud tedy nemají domácí čistírnu odpadních vod).

I přes určitý nárůst (mezi roky 2000 a 2006 činil 5,2 procentní body) podílu obyvatel bydlících v domech napojených na kanalizaci je tento stále nedostačující. Zde je určitě dobré připomenout, že rozšiřování kanalizační sítě do určité míry závisí také na jednotlivých obcích. I na obci tedy záleží, zda do technické infrastruktury investuje či nikoliv, což samozřejmě souvisí také s finanční situací obce.

Pokud jsou obyvatelé (resp. domy, ve kterých žijí) napojeni na kanalizaci, tak jsou ve většině případů také napojeni na čistírnu odpadních vod (ČOV) – od roku 2000, kdy bylo na kanalizaci s koncovkou ČOV napojeno 55,3 % obyvatel, se tento podíl zvýšil na 62,8 % v roce 2006.

Vývoj týkající se čištění odpadních vod vykazoval ve sledovaném období poměrně kolísavé tendence. V současnosti v Libereckém kraji funguje 75 čistíren odpadních vod. Od roku 2000 se tak jejich počet zvýšil o 19 na stávajících 75. Celková kapacita těchto ČOV se i přes jejich početní nárůst výrazně nezměnila. Z celkového počtu odpadních vod vypouštěných do veřejné kanalizace prošlo v roce 2006 procesem čištění 99,3 % z nich, zatímco v roce 2000 pouze 81,1 %. Celkový objem vypouštěných odpadních vod do kanalizace pro veřejnou potřebu také kolísá, ale ve srovnání s výchozím rokem jejich objem poklesl o 4,3 %. Uvedené snížení odpadních vod vypouštěných do veřejné kanalizace je možné připsat snaze domácností vodou šetřit vzhledem ke zvyšující se ceně vody a dalších poplatků s ní spojených.

3.4.7. Jakost vody

Monitorování jakosti povrchových vod je nezbytným nástrojem k získání informací potřebných k hodnocení stavu a vývoje hydrosféry a ochrany zdrojů pitné vody.

Při hodnocení kvality vodních zdrojů se posuzuje jednak jakost povrchových vod v tocích a vod stojatých (nádřích) a také jakost vod podzemních. Množství sledovaných profilů je pro hodnocení krajů v dostatečné míře dostupné pouze z hlediska vodních toků. Jakost povrchových vod ovlivňují především bodové zdroje znečištění (města a obce, průmyslové závody a objekty soustředěné zemědělské živočišné výroby). Na území ČR bylo v roce 2006 rozmístěno 321 sledovaných profilů vody, na kterých se pravidelně provádějí analýzy základních fyzikálně-chemických parametrů, těžkých kovů, biologických a mikrobiologických ukazatelů a několika skupin organických látek. Na vybraných profilech se sledují také radiologické ukazatele (za kraje nejsou k dispozici).

Jakost povrchových vod je vyjadřována v tzv. třídách jakosti vody. Zatřídění kvality vod v jednotlivých profilech vychází z normy ČSN 75 7221 – Klasifikace jakosti povrchových vod (I. třída – neznečištěná voda, II. třída – mírně znečištěná voda, III. třída – znečištěná voda, IV. třída – silně znečištěná voda, V. třída – velmi silně znečištěná voda). Zatřídění je provedeno tak, že se zvlášť klasifikují jednotlivé ukazatele příslušné skupiny a výsledná třída skupiny je určena dle nejneprůzračnějšího ukazatele jakosti vod ve skupině.

Ukazatele kvality vod se člení do skupin:

- A – obecné, fyzikální a chemické ukazatele (např. konduktivita, rozpuštěný kyslík, BSK₅, CHSK_{Mn}, chloridy, vápník),
- B – specifické organické látky (např. chlorbenzen, chloroform, PCB, PAU - suma atd.),
- C – kovy a metaloidy (chrom, rtuť, mangan, železo, kadmium atd.),
- D – biologické a mikrobiologické ukazatele (saprobní index makrozoobentosu, enterokoky, chlorofyl atd.),
- E – radiologické ukazatele (celková objemová aktivita α, uran, tritium atd.).

Tab. 3.4.12 Jakost povrchových vod^{*)} v Libereckém kraji v letech 1996 – 2006

Zdroj: ČHMÚ

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Sk. A - obecné, fyzikální a chemické ukazatele	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9
podíl profilů podle třídy znečištění (%):											
III. - znečištěná voda	33,0	56,0	33,0	56,0	33,0	11,0	11,0	33,0	56,0	44,0	22,0
IV. - silně znečištěná voda	-	44,0	44,0	11,0	44,0	67,0	11,0	33,0	11,0	22,0	56,0
V. - velmi silně znečištěná voda	56,0	-	22,0	33,0	22,0	22,0	78,0	22,0	33,0	33,0	11,0
Sk. B - specifické organické látky M7	4	5	5	4	4	4	4	8	8	4	7
podíl profilů podle třídy znečištění (%):											
III. - znečištěná voda	25,0	60,0	20,0	-	25,0	25,0	-	-	-	25,0	57,0
IV. - silně znečištěná voda	25,0	20,0	-	-	-	-	-	13,0	13,0	-	-
V. - velmi silně znečištěná voda	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Sk. C - kovy a metaloidy M8	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9
podíl profilů podle třídy znečištění (%):											
III. - znečištěná voda	33,0	67,0	67,0	78,0	44,0	33,0	22,0	33,0	44,0	44,0	33,0
IV. - silně znečištěná voda	11,0	-	11,0	22,0	11,0	56,0	56,0	22,0	11,0	11,0	-
V. - velmi silně znečištěná voda	44,0	11,0	22,0	-	44,0	11,0	22,0	11,0	22,0	11,0	11,0
Sk. D - biologické a mikrobiologické ukazatele	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9
podíl profilů podle třídy znečištění (%):											
III. - znečištěná voda	56,0	67,0	33,0	56,0	33,0	-	11,0	44,0	33,0	44,0	56,0
IV. - silně znečištěná voda	11,0	-	11,0	33,0	-	56,0	11,0	11,0	22,0	22,0	-
V. - velmi silně znečištěná voda	33,0	22,0	22,0	-	56,0	33,0	78,0	22,0	11,0	11,0	22,0

^{*)} v řádku s označením skupiny je uveden počet sledovaných profilů v jednotlivých letech

V Libereckém kraji bylo pro účely monitorování kvality vodních toků sledováno v rozmezí 4 (skupina B) až 9 (zbývající skupiny) vodních profilů. Podíl znečištěné vody (tř. III. – V.) v těchto profilech v rámci sledovaného období však velmi výrazně kolísal. Vzhledem k absenci jednoznačného vývojového trendu, který by naznačil, zda se kvalita vodních toků v Libereckém kraji zlepšuje či nikoliv, je možné pouze porovnat výchozí hodnotu znečištění v roce 1996 s jeho hodnotou v roce 2006.

Ve skupině A je možné zaznamenat příznivý vývoj pokud jde o profily s velmi silně znečištěnou vodou (třída V.). Při srovnání let 1996 a 2006 se totiž podíl profilů zatříděných do této třídy snížil z 56 % na 11 %. Pravděpodobně se tak tyto profily posunuly o příčku výše a byly zatříděny do třídy 4., což dokládá nárůst podílu profilů v této třídě, ke kterému v roce 2006 došlo.

Skupina B zaznamenala největší zlepšení v souvislosti se snížením podílu profilů zařazených do třídy IV., tj. z 25 % v roce 1996 na 13 % v roce 2006. K opačnému vývoji došlo u profilů zařazených do III. třídy jakosti vody, když se jejich podíl mezi roky 1996 a 2006 zvýšil z 25 % na 57 %. Došlo tedy pouze ke vzájemným přesunům v rámci uvedených tříd jakosti vody.

Vývoj ve skupinách C a D je velmi podobný. Ve třídách V. jakosti vody je možné pozorovat snížení podílu profilů z 44 % na 11 % (skupina C), resp. z 33 % na 22 % (skupina D). Skupina C nevykazuje žádnou změnu u profilů se silně znečištěnou vodou (třída IV.) – v roce 1996 i 2005 do této skupiny bylo zařazeno 11 % profilů. Ve skupině D se naopak podíl profilů se silně znečištěnou vodou zvýšil, a to z 11 % v roce 1996 na 22 % v roce 2005. Podíl profilů ve třídě III. se jak v případě skupiny C, tak skupiny D nezměnil.

Závěr

Problematika udržitelného rozvoje na regionální úrovni se dostává do širšího povědomí až v posledních letech. Příčinou je její specifické postavení mezi globální a národní úrovní udržitelného rozvoje na straně jedné a místní úrovní udržitelného rozvoje na straně druhé. Regionální strategie udržitelného rozvoje může sloužit nejen k aktualizaci programu rozvoje kraje z hlediska udržitelnosti rozvoje daného území, ale může být i koncepčním rámcem pro aktivity v rámci Místních agend 21 a podkladem pro aktualizace strategie na národní úrovni. Regionální strategie udržitelného rozvoje musí mít na rozdíl od národní strategie konkrétnější obsah a proti místní úrovni musí indikovat širší souvislosti.

Autoři této publikace se pokusili zmapovat oblast indikátorů vhodných pro monitorování udržitelného rozvoje na úrovni krajů a v kapitole 3. případně i pro menší území. Brali v úvahu základní požadavky na indikátory – relevantnost, dostupnost ve srovnatelné časové řadě, spolehlivost a srozumitelnost. Při jejich výběru se snažili postihnout všechny tři základní pilíře udržitelného rozvoje a tím zajistit proporcionalitu pohledu na danou problematiku.

Tvůrci publikace se snažili o vyvážený přístup, aby nepřevažovalo ekonomické, sociální ani environmentální hledisko; výběr indikátorů byl proveden s ohledem na možnost zachycení vazeb mezi jednotlivými pilíři.

Validní data v podrobném územním detailu poskytují datové soubory Českého statistického úřadu, které jsou z části přímo dostupné na internetových stránkách úřadu. Údaje pro územně plánovací podklady pro rozbor udržitelného rozvoje území na úrovni správních obvodů obcí s rozšířenou působností s daty za jednotlivé obce (vyhláška 500/2006 Sb.) poskytuje ČSÚ na adrese:

www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/csu_a_uzemne_analyticke_podklady_za_obce_ceske_republiky

Další údaje lze získat z databáze Městské a obecní statistiky (MOS), která je součástí Veřejné databáze (VDB) na adrese: <http://vdb.czso.cz/vdb/>

Při volbě indikátorů použitých pro hodnocení udržitelného rozvoje Libereckého kraje jsme v první fázi vycházeli z ukazatelů použitých ve Strategii rozvoje Libereckého kraje 2006 – 2020, které jsme dále doplnili o další, námi navržené ukazatele, o kterých jsme se domnívali, že problematiku udržitelnosti v jednotlivých oblastech také vystihují. Samozřejmě se však nejedná o konečný a jednoznačně platný seznam indikátorů. Jejich výčet by určitě bylo možné dále rozšířit i podrobněji analyzovat.

Seznam použité literatury, informačních zdrojů a zkratk

- [1] BLAŽEK, J., MACEŠKOVÁ, M., CZANK, P. *Model čtyř kapitálů – nová metoda rozvojových strategií?* In: časopis *Obec a finance* 5/2006.
- [2] CUDLÍNOVÁ, E. *Marginální oblasti – prostorový indikátor udržitelného rozvoje České republiky.* In: Sborník k projektu UNDP K udržitelnému rozvoji ČR: vytváření podmínek, svazek 4 Vzdělávání, informace, indikátory. Praha, Universita Karlova v Praze, 2002.
- [3] CZESANÝ, S. *Indikátory udržitelného rozvoje.* In: časopis *Statistika* 5/2006.
- [4] *Česká republika 2003 - Deset let udržitelného rozvoje?* Praha, Universita Karlova v Praze, 2003.
- [5] DRÁPAL, S. Úvodní vystoupení na 3. konferenci Environmentální účetnictví a indikátory udržitelného rozvoje konané 23. – 25. května v Praze. In: *Book of Proceedings EA – SDI.* Ústí nad Labem, Univerzita J. E. Purkyně, 2007.
- [6] FISCHER, J. *Koncept udržitelného rozvoje a státní statistika.* In: časopis *Statistika* 3/2006.
- [7] HŘEBÍK, Š., TŘEBICKÝ, V., GREMLICA, T. *Manuál plánování a vyhodnocování udržitelného rozvoje na regionální úrovni.* Praha, Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, 2005.
- [8] KOVANDA, J., HÁK, T., ŠČASTNÝ, M. *Soubor indikátorů udržitelného rozvoje České republiky.* In: Sborník k projektu UNDP K udržitelnému rozvoji ČR: vytváření podmínek, svazek 4 Vzdělávání, informace, indikátory. Praha, Universita Karlova v Praze, 2002.
- [9] MIHOLA, J., *Kompozitní ukazatele udržitelného rozvoje, výzkumná zpráva.* Praha, ČSÚ, 2006.
- [10] MOLDAN, B., *Indikátory trvale udržitelného rozvoje.* Ostrava, VŠB – Technická univerzita Ostrava, 1996.
- [11] SEDLÁČEK, P., *Analýza investičního cyklu.* In: časopis *Statistika* 6/2006.
- [12] SPĚVÁČEK, V., *Domácnosti, disponibilní důchod a soukromá spotřeba.* In: *Bulletin CES VŠEM* č. 23/2006. Praha, Vysoká škola ekonomie a managementu, 2006.
- [13] *Strategie udržitelného rozvoje Ústeckého kraje 2006 – 2020.* Ústí nad Labem, Ústav pro ekopolitiku, o.p.s., 2006.
- [14] VANĚČEK, J., *Regionální analýza výsledků vědy a výzkumu - publikace a patenty.* In: *ERGO* č. 01/2006, www.tc.cz, Technologické centrum AV ČR, 2006
- [15] *Statistická ročenka životního prostředí České republiky 2007.* Praha, CENIA, Česká informační agentura životního prostředí, 2007.
- [16] *Zpráva o životním prostředí České republiky v roce 2006.* Praha, CENIA, Česká informační agentura životního prostředí, 2007.
- [17] *Strategie rozvoje Libereckého kraje 2006 – 2020*
- [18] *Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy Libereckého kraje 2008, pracovní verze 29. 10. 2007*
- [19] *Podklady Úřadu práce v Liberci*
- [20] *Analýza stavu dopravy na území Libereckého kraje (aktualizace 2007),* Krajský úřad Libereckého kraje
- [21] *Bezpečnostní analýza Libereckého kraje (pracovní verze 2006),* Krajský úřad Libereckého kraje

Publikace ČSÚ:

- [22] 1605-07 Koncepty a měření udržitelného rozvoje
- [23] 1371-07 Regionální účty 2006
- [24] 1376-07 Věda a výzkum v regionálním pohledu
- [25] 9607-07 Licence v ČR za rok 2006
- [26] 1379-07 Regionální rozdíly v demografickém, sociálním a ekonomickém vývoji České republiky v letech 2000 až 2005
- [27] 1119-04 Analýza cenového vývoje, vývoje příjmů a spotřebních vydání domácností v letech 1993 až 2003
- [28] 3006-03 Sociální situace domácností v roce 2001 (údaje za hospodařící domácnosti) v roce 2001
- [29] 3009-04 MIKROCENZUS (Příjmy hospodařících domácností) 2002
- [30] 3012-07 Příjmy a životní podmínky domácností ČR v roce 2005

- [31] 3103-07 Trh práce v ČR 1993 – 2006
- [32] 3111-07 Analýza trhu práce 2000 až 2006
- [33] 9701-06 Informační a komunikační technologie v domácnostech a jejich využívání jednotlivci
- [34] 4007-07 Vývoj obyvatelstva České republiky v roce 2006
- [35] 2001-07 Produkce, využití a odstranění odpadů v ČR v roce 2006
- [36] 2002-07 Informace o životním prostředí v ČR (2001 - 2006)
- [37] 2003-07 Vodovody, kanalizace a vodní toky v roce 2006
- [38] 2005-07 Výdaje na ochranu životního prostředí v ČR za rok 2006
- [39] 2130-07 Ekologické zemědělství v roce 2005
- [40] 2201-07 Lesnictví a myslivost za rok 2006

Internetové adresy:

- [41] <http://portal.justice.cz>
- [42] <http://www.agenda21.cz>
- [43] <http://www.czso.cz>
- [44] <http://www.info.mfcr.cz/aris>
- [45] <http://www2.nszm.cz/ur>
- [46] <http://www.sydos.cz>
- [47] <http://www.timur.cz>
- [48] <http://www.uur.cz>
- [49] <http://www.volby.cz>
- [50] <http://portal.mpsv.cz>
- [51] <http://www.uzis.cz>
- [52] <http://www.cenia.cz>
- [53] <http://www.chmi.cz>
- [54] <http://www.env.cz>
- [55] <http://www.irz.cz>
- [56] <http://www.sfzp.cz>
- [57] <http://www.uhul.cz>
- [58] <http://www.mze.cz>

Zkratky názvů krajů a okresů

Kraje, okresy	Zkratka	Kód	Kraje, okresy	Zkratka	Kód
Hlavní město Praha	PHA	CZ010	Královéhradecký kraj	HKK	CZ052
			Hradec Králové	HK	CZ0521
Středočeský kraj	STC	CZ020	Jičín	JC	CZ0522
Benešov	BN	CZ0201	Náchod	NA	CZ0523
Beroun	BE	CZ0202	Rychnov nad Kněžnou	RK	CZ0524
Kladno	KD	CZ0203	Trutnov	TU	CZ0525
Kolín	KO	CZ0204			
Kutná Hora	KH	CZ0205	Pardubický kraj	PAK	CZ053
Mělník	ME	CZ0206	Chrudim	CR	CZ0531
Mladá Boleslav	MB	CZ0207	Pardubice	PU	CZ0532
Nymburk	NB	CZ0208	Svitavy	SY	CZ0533
Praha-východ	PY	CZ0209	Ústí nad Orlicí	UO	CZ0534
Praha-západ	PZ	CZ020A			
Příbram	PB	CZ020B	Vysočina	VYS	CZ061
Rakovník	RA	CZ020C	Havlíčkův Brod	HB	CZ0611
			Jihlava	JI	CZ0612
Jihočeský kraj	JHC	CZ031	Pelhřimov	PE	CZ0613
České Budějovice	CB	CZ0311	Třebíč	TR	CZ0614
Český Krumlov	CK	CZ0312	Žďár nad Sázavou	ZR	CZ0615
Jindřichův Hradec	JH	CZ0313			
Písek	PI	CZ0314	Jihomoravský kraj	JHM	CZ062
Prachatice	PT	CZ0315	Blansko	BK	CZ0621
Strakonice	ST	CZ0316	Brno-město	BM	CZ0622
Tábor	TA	CZ0317	Brno-venkov	BI	CZ0623
			Břeclav	BV	CZ0624
Plzeňský kraj	PLK	CZ032	Hodonín	HO	CZ0625
Domažlice	DO	CZ0321	Vyškov	VY	CZ0626
Klatovy	KT	CZ0322	Znojmo	ZN	CZ0627
Plzeň-město	PM	CZ0323			
Plzeň-jih	PJ	CZ0324	Olomoucký kraj	OLK	CZ071
Plzeň-sever	PS	CZ0325	Jeseník	JE	CZ0711
Rokycany	RO	CZ0326	Olomouc	OC	CZ0712
Tachov	TC	CZ0327	Prostějov	PV	CZ0713
			Přerov	PR	CZ0714
Karlovarský kraj	KVK	CZ041	Šumperk	SU	CZ0715
Cheb	CH	CZ0411			
Karlovy Vary	KV	CZ0412	Zlínský kraj	ZLK	CZ072
Sokolov	SO	CZ0413	Kroměříž	KM	CZ0721
			Uherské Hradiště	UH	CZ0722
Ústecký kraj	ULK	CZ042	Vsetín	VS	CZ0723
Děčín	DC	CZ0421	Zlín	ZL	CZ0724
Chomutov	CV	CZ0422			
Litoměřice	LT	CZ0423	Moravskoslezský kraj	MSK	CZ080
Louny	LN	CZ0424	Bruntál	BR	CZ0801
Most	MO	CZ0425	Frýdek-Místek	FM	CZ0802
Teplice	TP	CZ0426	Karviná	KI	CZ0803
Ústí nad Labem	UL	CZ0427	Nový Jičín	NJ	CZ0804
			Opava	OP	CZ0805
Liberecký kraj	LBK	CZ051	Ostrava - město	OV	CZ0806
Česká Lípa	CL	CZ0511			
Jablonec nad Nisou	JN	CZ0512			
Liberec	LI	CZ0513			
Semily	SM	CZ0514			

Zkratky názvů správních obvodů obcí s rozšířenou působností

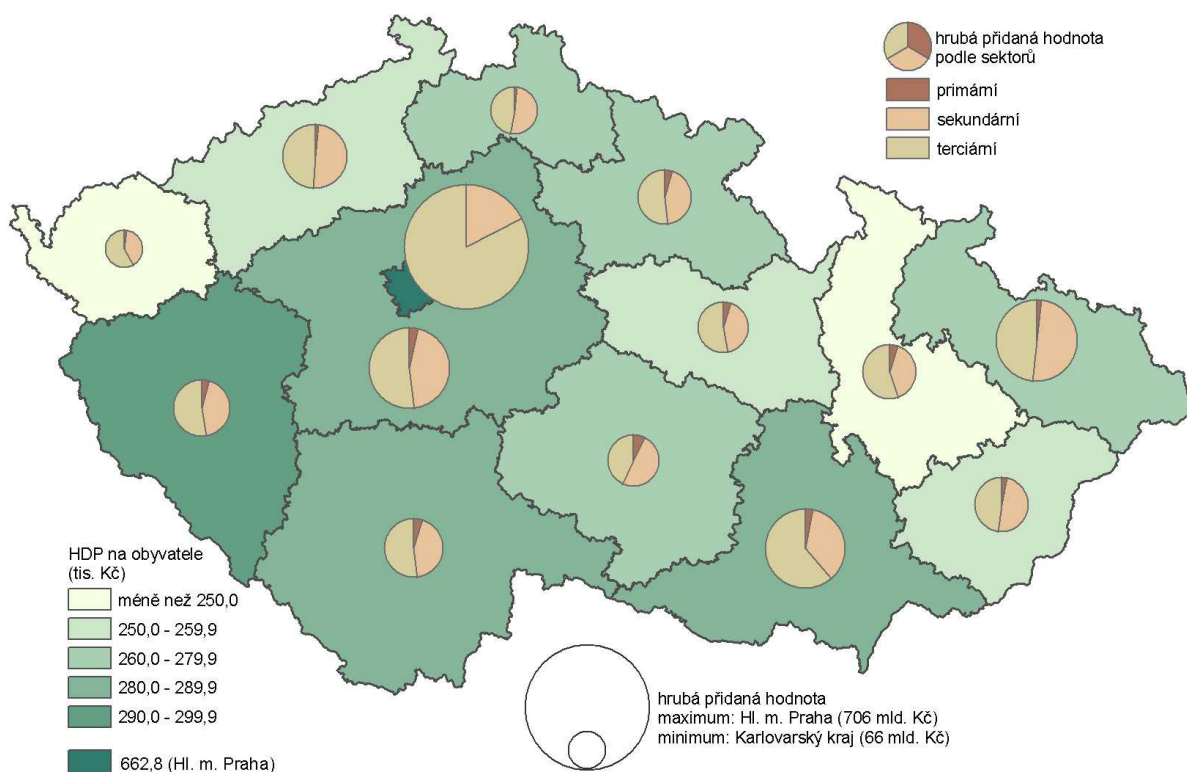
Kód	Správní obvody obcí s rozšířenou působností	Zkratka	Kód	Správní obvody obcí s rozšířenou působností	Zkratka
1100	Hlavní město Praha	Pha	3212	Stod	Sto
2101	Benešov	Ben	3213	Stříbro	Str
2102	Beroun	Ber	3214	Sušice	Suc
2103	Brandýs nad Labem-Stará Boleslav	Bra	3215	Tachov	Tch
2104	Čáslav	Cas	4101	Aš	Ass
2105	Černošice	Cer	4102	Cheb	Che
2106	Český Brod	CBr	4103	Karlovy Vary	KVa
2107	Dobříš	Dob	4104	Kraslice	Krs
2108	Hořovice	Hrv	4105	Mariánské Lázně	MLa
2109	Kladno	Kld	4106	Ostrov	Ost
2110	Kolín	Kol	4107	Sokolov	Sok
2111	Kralupy nad Vltavou	Krp	4201	Bílina	Bln
2112	Kutná Hora	KuH	4202	Děčín	Dec
2113	Lysá nad Labem	Lys	4203	Chomutov	Chv
2114	Mělník	Mel	4204	Kadaň	Kad
2115	Mladá Boleslav	MLB	4205	Litoměřice	Ltm
2116	Mnichovo Hradiště	MnH	4206	Litvínov	Ltv
2117	Neratovice	Ner	4207	Louny	Lno
2118	Nymburk	Nym	4208	Lovosice	Lov
2119	Poděbrady	Pod	4209	Most	Mos
2120	Příbram	Pri	4210	Podbořany	Pob
2121	Rakovník	Rak	4211	Roudnice nad Labem	RnL
2122	Říčany	Ric	4212	Rumburk	Rum
2123	Sedlčany	Sed	4213	Teplice	Tpc
2124	Slaný	Sla	4214	Ústí nad Labem	UnL
2125	Vlašim	Vla	4215	Varnsdorf	Var
2126	Votice	Vot	4216	Žatec	Ztc
3101	Blatná	Bla	5101	Česká Lípa	CLp
3102	České Budějovice	CBu	5102	Frydlant	Frd
3103	Český Krumlov	CKr	5103	Jablonec nad Nisou	JnN
3104	Dačice	Dac	5104	Jilemnice	Jil
3105	Jindřichův Hradec	JHr	5105	Liberec	Lbc
3106	Kaplice	Kap	5106	Nový Bor	NoB
3107	Milevsko	Mil	5107	Semily	Sem
3108	Písek	Pis	5108	Tanvald	Tan
3109	Prachatice	Pra	5109	Turnov	Tur
3110	Soběslav	Sob	5110	Železný Brod	ZBr
3111	Strakonice	Sta	5201	Broumov	Bro
3112	Tábor	Tab	5202	Dobruška	Dbr
3113	Trhové Sviny	TrS	5203	Dvůr Králové nad Labem	DKr
3114	Třeboň	Tre	5204	Hořice	Hrc
3115	Týn nad Vltavou	Tyn	5205	Hradec Králové	HKr
3116	Vimperk	Vim	5206	Jaroměř	Jar
3117	Vodňany	Vod	5207	Jičín	Jic
3201	Blovice	Blo	5208	Kostelec nad Orlicí	KnO
3202	Domažlice	Dom	5209	Náchod	Nch
3203	Horažďovice	Hor	5210	Nová Paka	NPa
3204	Horšovský Týn	HoT	5211	Nové Město nad Metují	NMe
3205	Klatovy	Klt	5212	Nový Bydžov	NBy
3206	Kralovice	Krl	5213	Rychnov nad Kněžnou	RnK
3207	Nepomuk	Nep	5214	Trutnov	Tru
3208	Nýřany	Nyr	5215	Vrchlabí	Vch
3209	Plzeň	Plz	5301	Česká Třebová	CTr
3210	Přeštice	Pce	5302	Hlinsko	Hli
3211	Rokycany	Rok	5303	Holice	Hol

Zkratky názvů správních obvodů obcí s rozšířenou působností

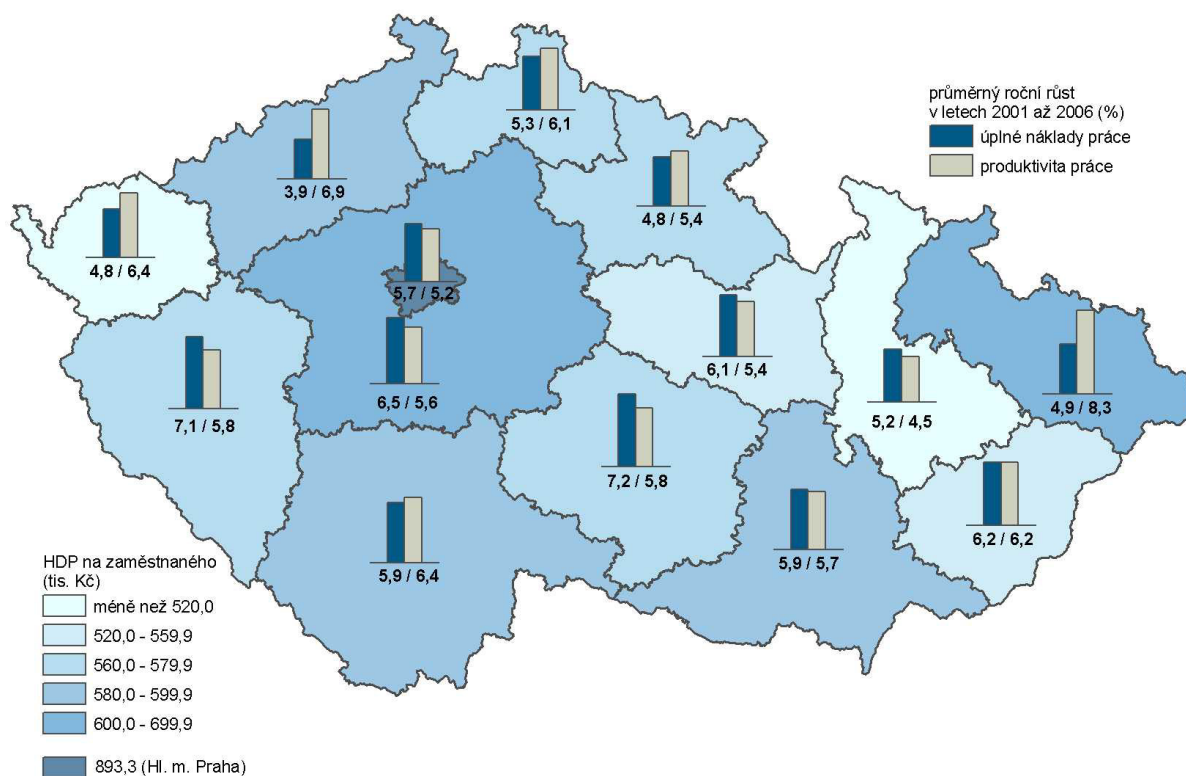
dokončení

Kód	Správní obvody obcí s rozšířenou působností	Zkratka	Kód	Správní obvody obcí s rozšířenou působností	Zkratka
5304	Chrudim	Chr	7101	Hranice	Hra
5305	Králíky	Kra	7102	Jeseník	Jes
5306	Lanškroun	Lan	7103	Konice	Kon
5307	Litomyšl	Lto	7104	Lipník nad Bečvou	Lip
5308	Moravská Třebová	MTr	7105	Litovel	Lit
5309	Pardubice	Par	7106	Mohelnice	Moh
5310	Polička	Pol	7107	Olomouc	Olo
5311	Přelouč	Prl	7108	Prostějov	Pro
5312	Svitavy	Svi	7109	Přerov	Pre
5313	Ústí nad Orlicí	UnO	7110	Šternberk	Str
5314	Vysoké Mýto	VyM	7111	Šumperk	Sum
5315	Žamberk	Zam	7112	Uničov	Uni
6101	Bystřice nad Pernštejnem	ByP	7113	Zábřeh	Zab
6102	Havlíčkův Brod	HBr	7201	Bystřice pod Hostýnem	BpH
6103	Humpolec	Hum	7202	Holešov	Hls
6104	Chotěboř	Chb	7203	Kroměříž	Kro
6105	Jihlava	Jih	7204	Luhačovice	Luh
6106	Moravské Budějovice	MBu	7205	Otrokovice	Otr
6107	Náměšť nad Oslavou	Nam	7206	Rožnov pod Radhoštěm	RpR
6108	Nové Město na Moravě	NMo	7207	Uherské Hradiště	UhH
6109	Pacov	Pac	7208	Uherský Brod	UhB
6110	Pelhřimov	Pel	7209	Valašské Klobouky	VaK
6111	Světlá nad Sázavou	Sve	7210	Valašské Meziříčí	VaM
6112	Telč	Tel	7211	Vizovice	Viz
6113	Třebíč	Trb	7212	Vsetín	Vse
6114	Velké Meziříčí	VMe	7213	Zlín	Zli
6115	Žďár nad Sázavou	ZdS	8101	Bílovec	Bil
6201	Blansko	Blk	8102	Bohumín	Boh
6202	Boskovice	Bos	8103	Bruntál	Bru
6203	Brno	Brn	8104	Český Těšín	CTe
6204	Břeclav	Bre	8105	Frenštát pod Radhoštěm	Fre
6205	Bučovice	Buc	8106	Frydek-Místek	FrM
6206	Hodonín	Hod	8107	Frydlant nad Ostravicí	FrO
6207	Hustopeče	Hus	8108	Havířov	Hav
6208	Ivančice	Ivn	8109	Hlučín	Hlu
6209	Kuřim	Kur	8110	Jablunkov	Jab
6210	Kyjov	Kyj	8111	Karviná	Kar
6211	Mikulov	Mik	8112	Kopřivnice	Kop
6212	Moravský Krumlov	MKr	8113	Kravaře	Krv
6213	Pohořelice	Poh	8114	Krnov	Krn
6214	Rosice	Ros	8115	Nový Jičín	NJi
6215	Slavkov u Brna	SuB	8116	Odry	Odr
6216	Šlapanice	Slp	8117	Opava	Opa
6217	Tišnov	Tis	8118	Orlová	Orl
6218	Veselí nad Moravou	VnM	8119	Ostrava	Osv
6219	Vyškov	Vys	8120	Rýmařov	Rym
6220	Znojmo	Zno	8121	Třinec	Tri
6221	Židlochovice	Zid	8122	Vitkov	Vit

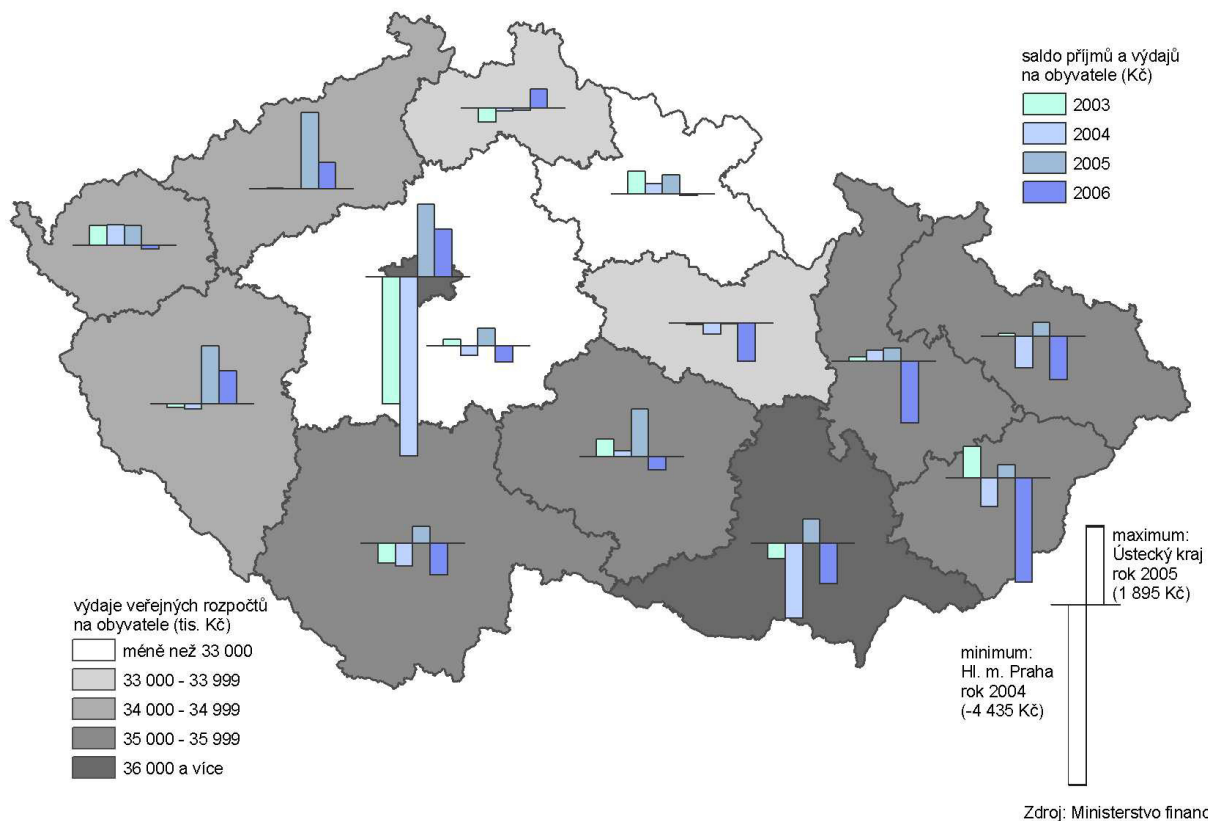
K 1 Hrubý domácí produkt a struktura hrubé přidané hodnoty podle krajů v roce 2006

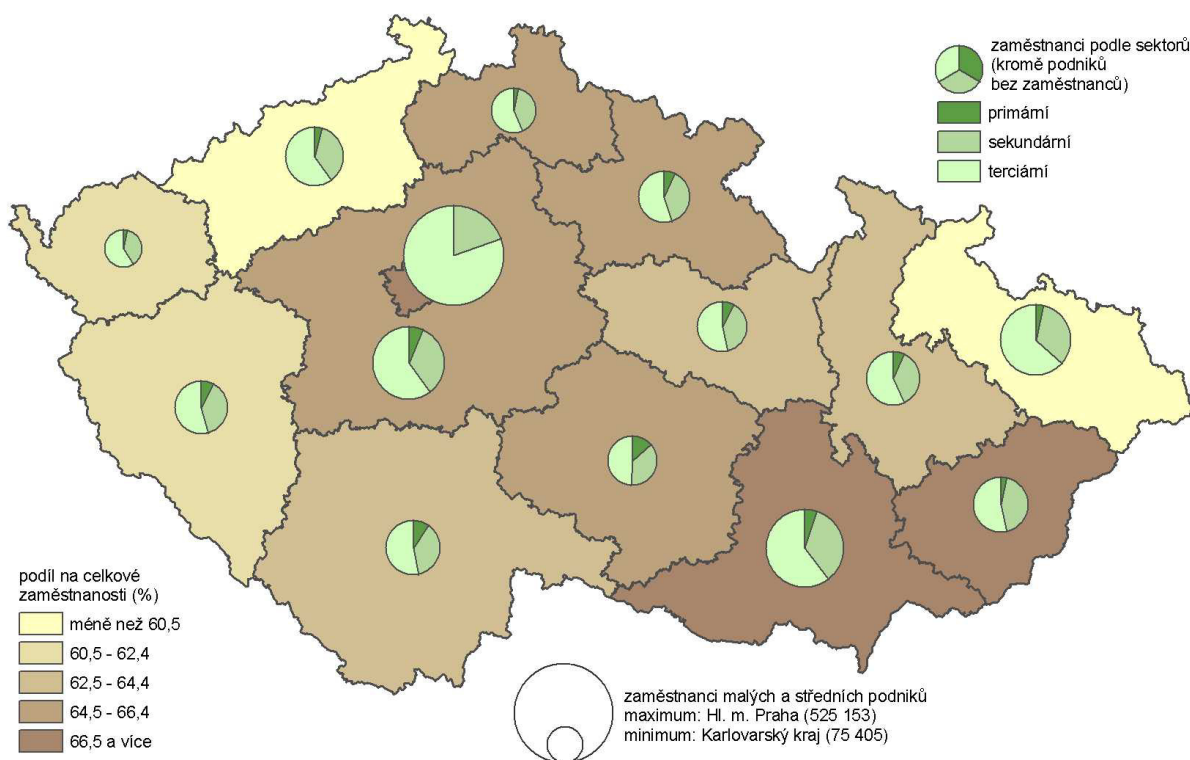
K 2 Produktivita práce v roce 2006 a vývoj úplných nákladů práce podle krajů v letech 2001 – 2006

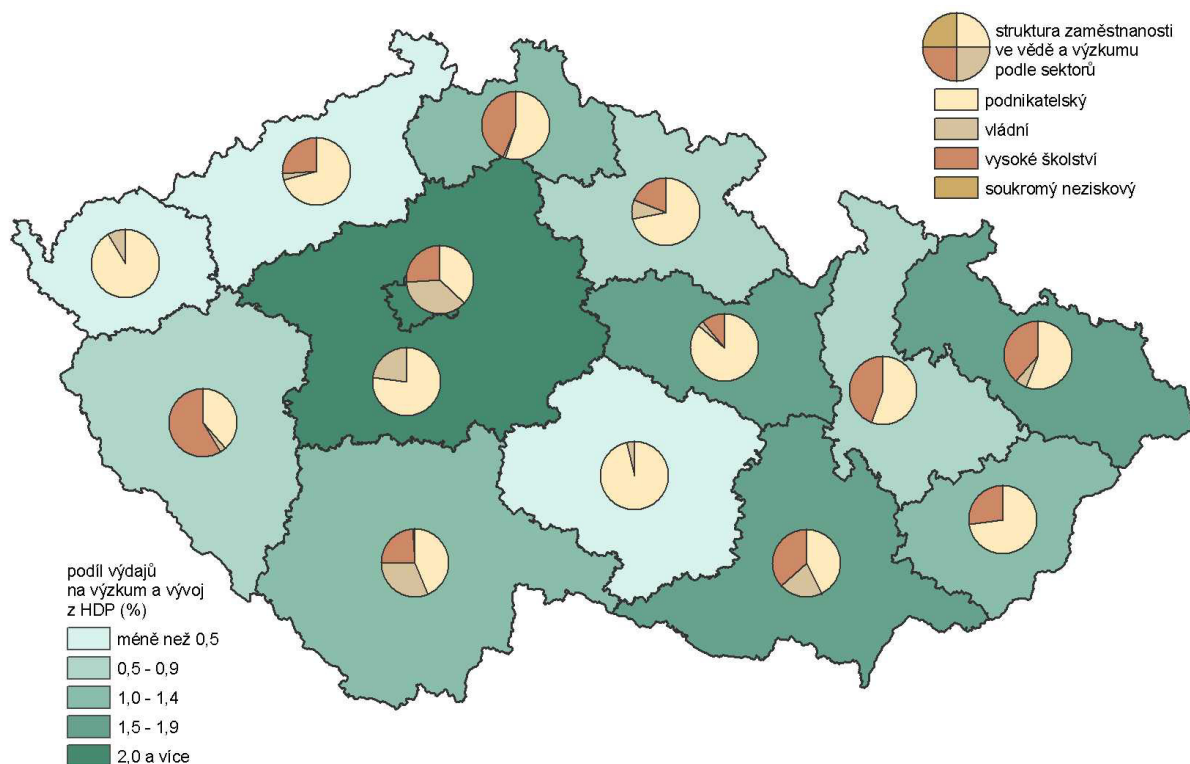
K 3 Výdaje veřejných rozpočtů v roce 2006 a saldo příjmů a výdajů podle krajů v letech 2003 – 2006

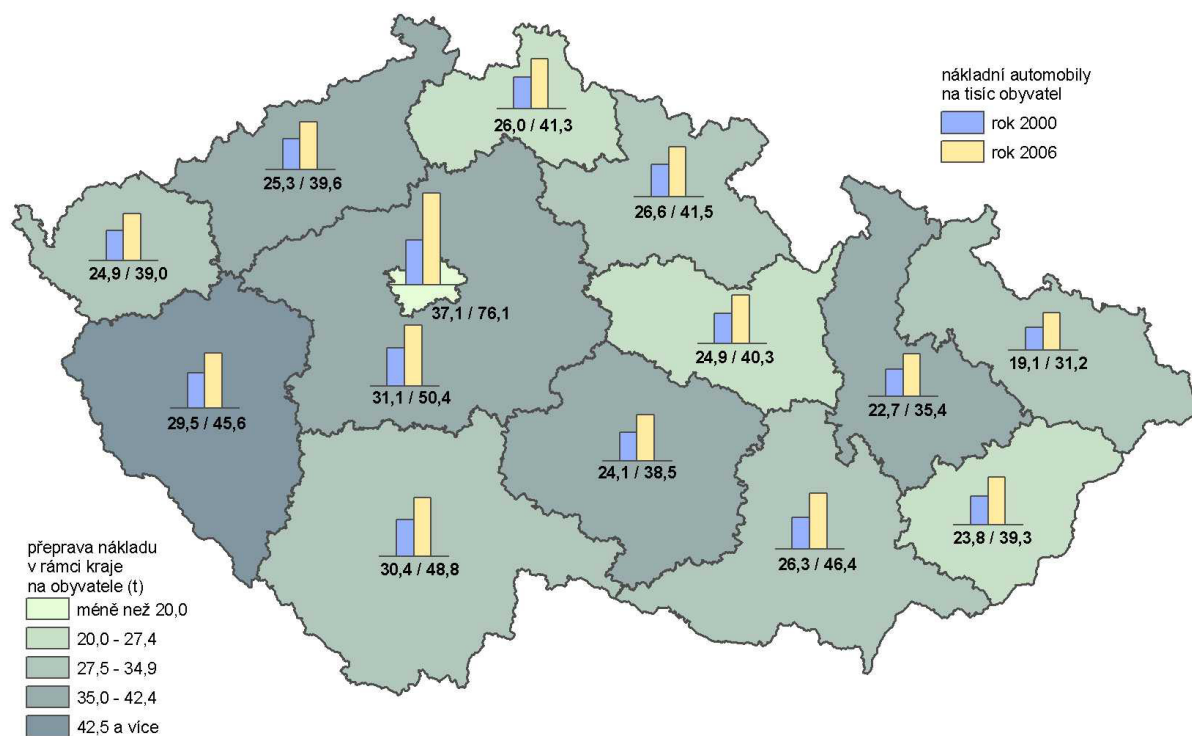
K 4 Zaměstnanost v malých a středních podnicích podle krajů v roce 2006

K 5 Výzkum a vývoj podle krajů v roce 2006

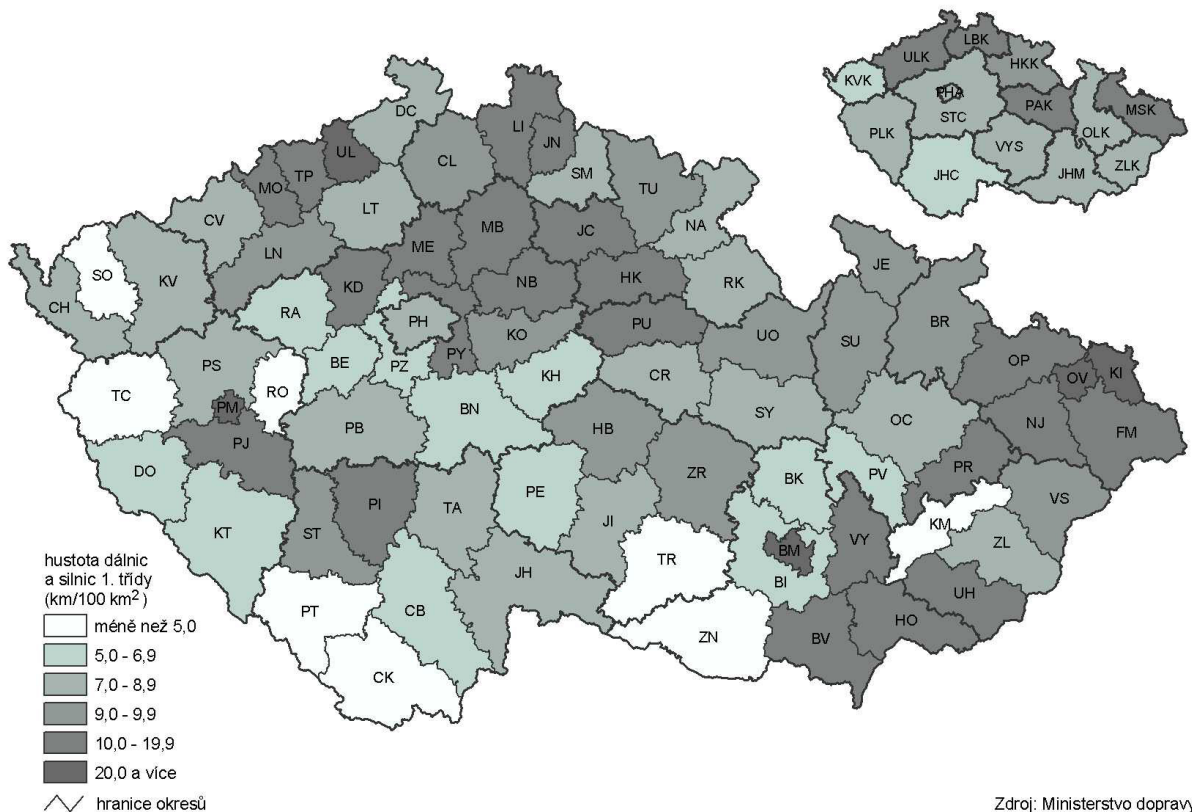

K 6 Výkony silniční nákladní dopravy podle krajů v roce 2006

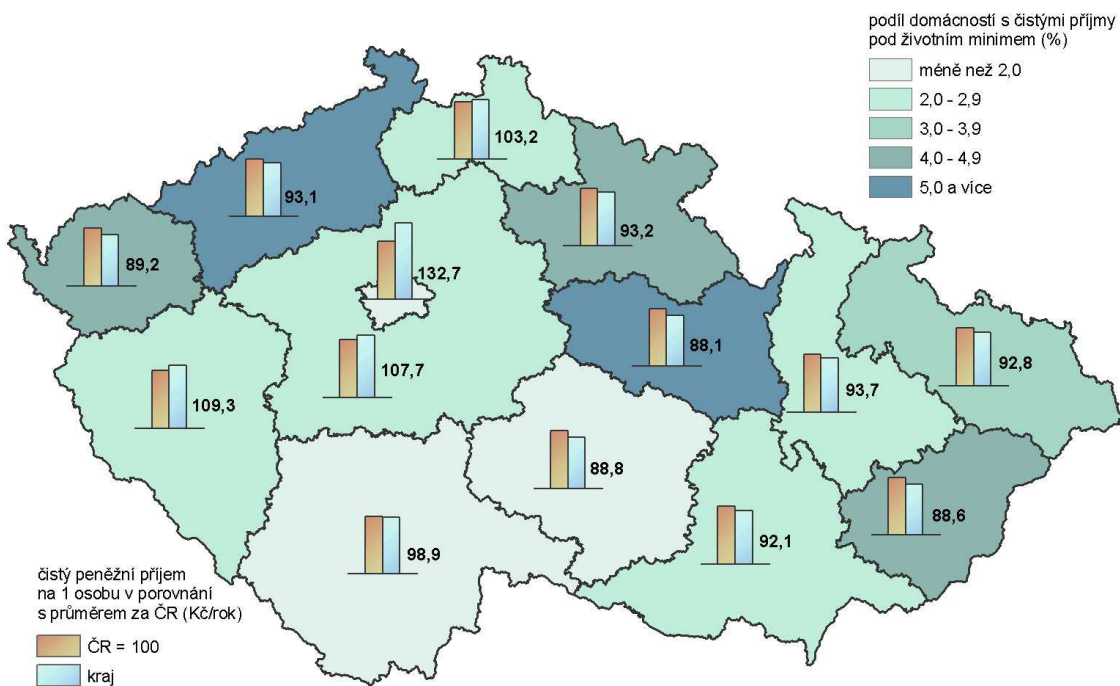

Zdroj: Ministerstvo dopravy

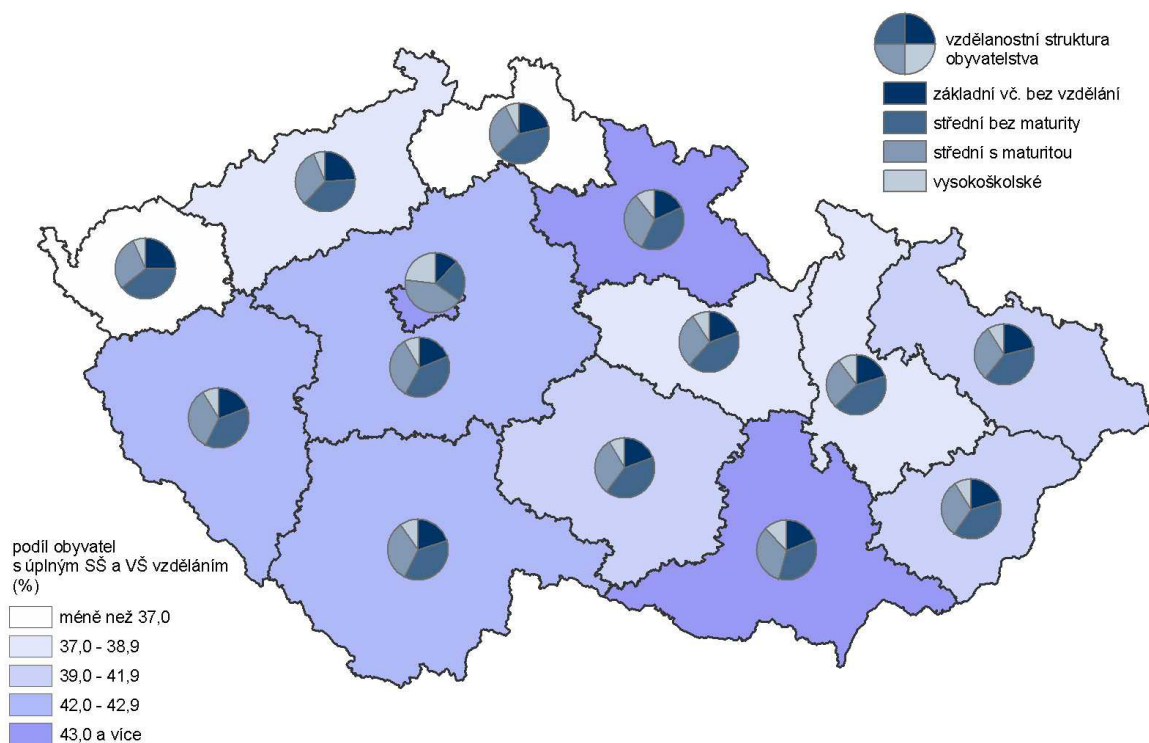
K 7 Hustota dálnic a silnic 1. třídy podle okresů v roce 2006

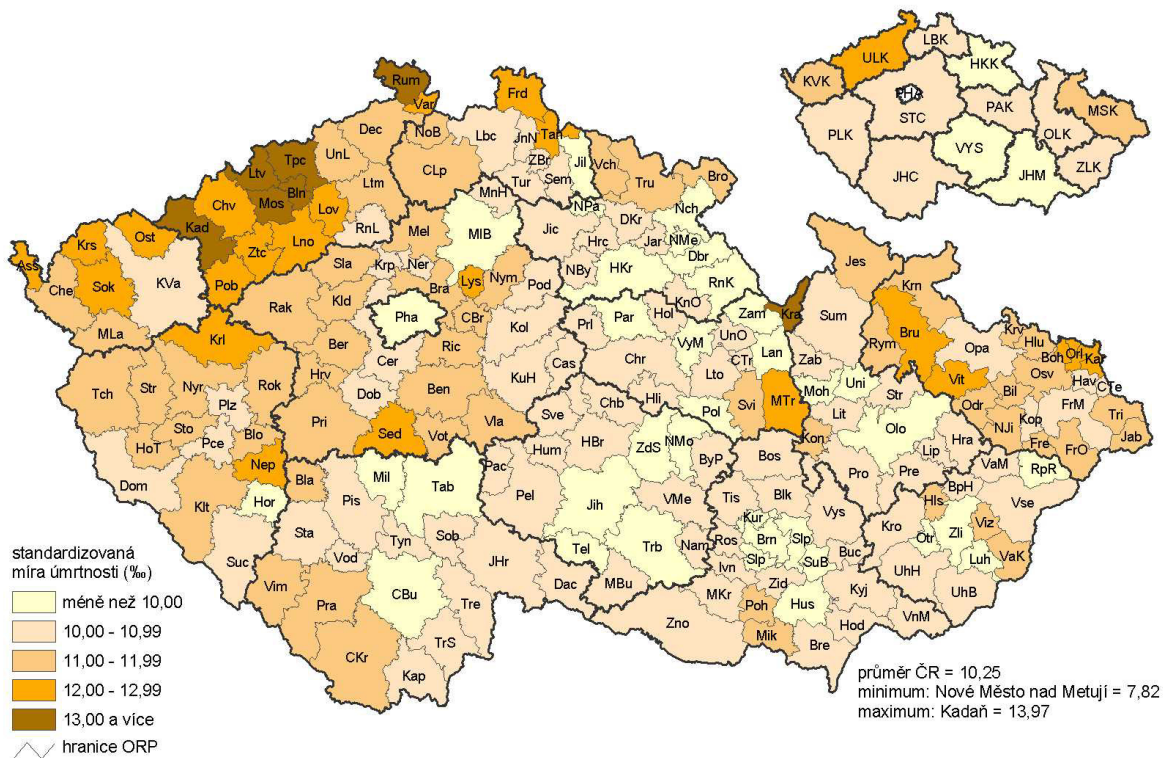
K 8 Čisté příjmy domácností podle krajů v roce 2004

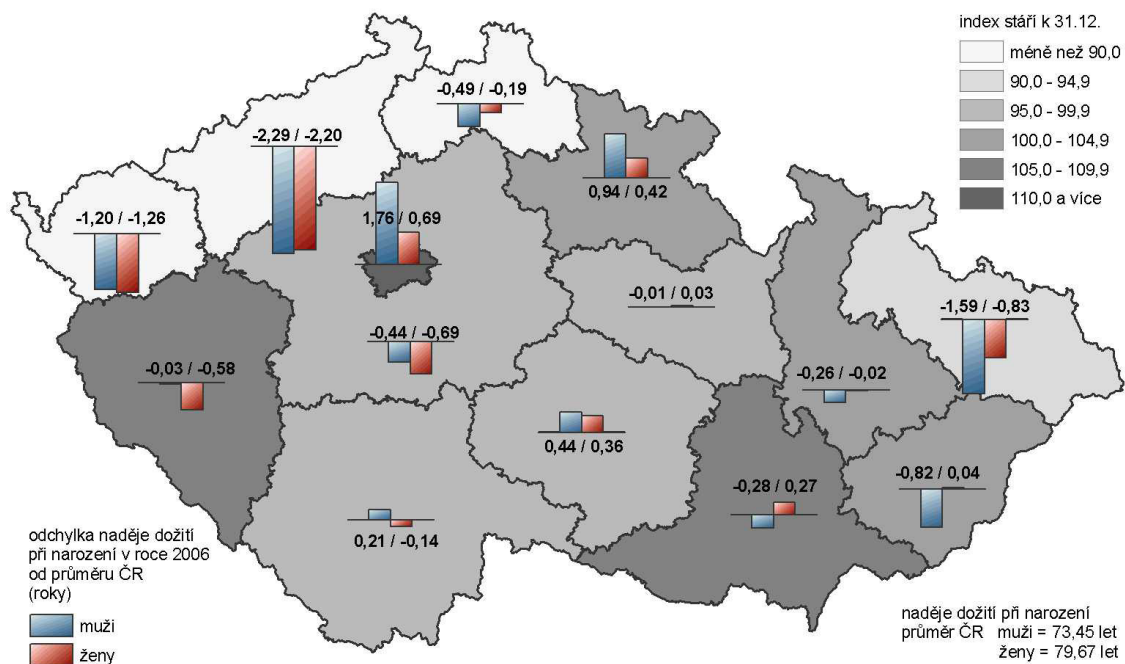
K 9 Vzdělanostní struktura obyvatelstva ve věku 15 a více let podle krajů v roce 2006

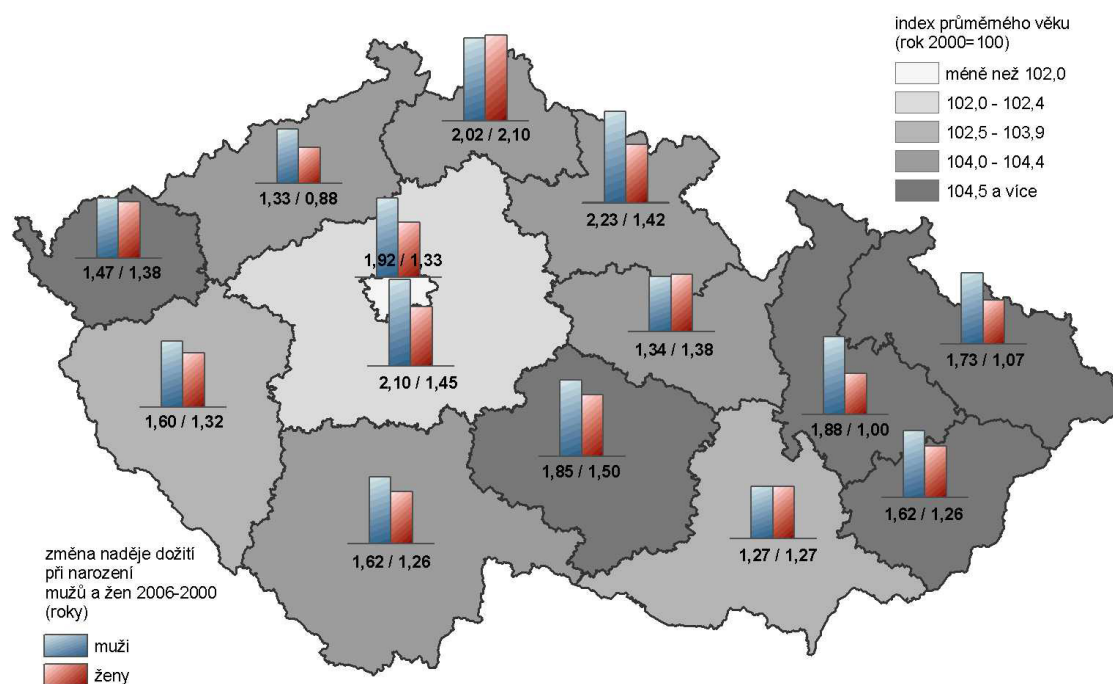
K 10 Standardizovaná míra úmrtnosti podle správních obvodů ORP v letech 2000 – 2006 (roční průměry)

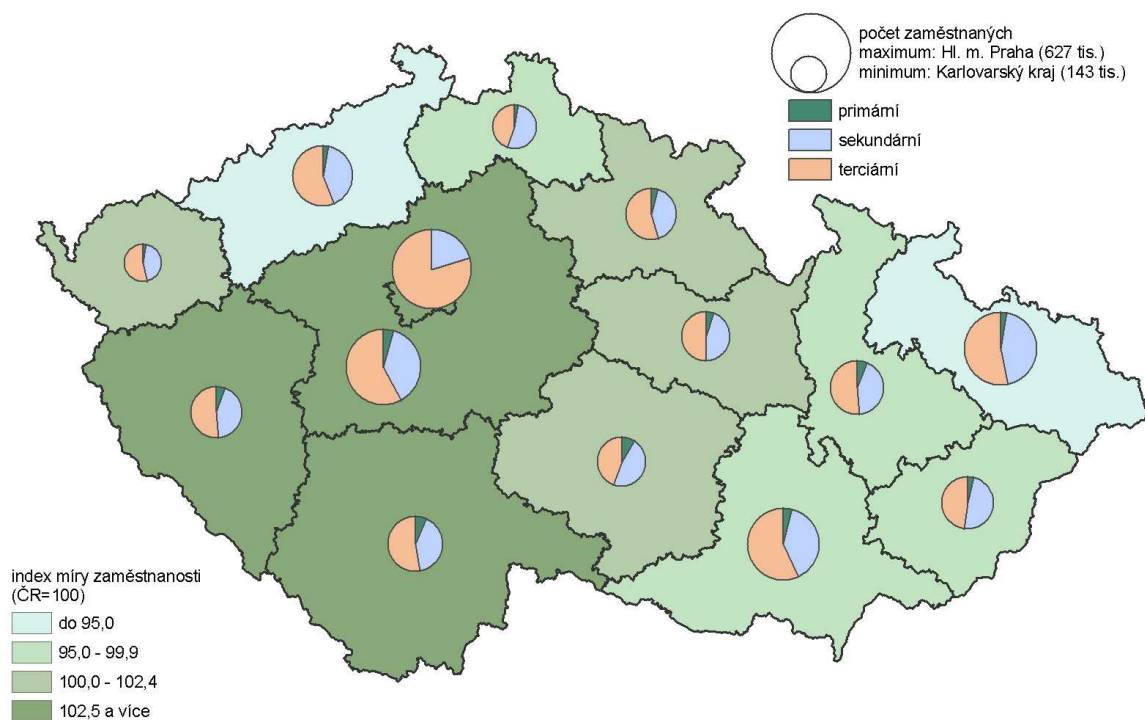
K 11 Index stáří a naděje dožití při narození v krajích v roce 2006

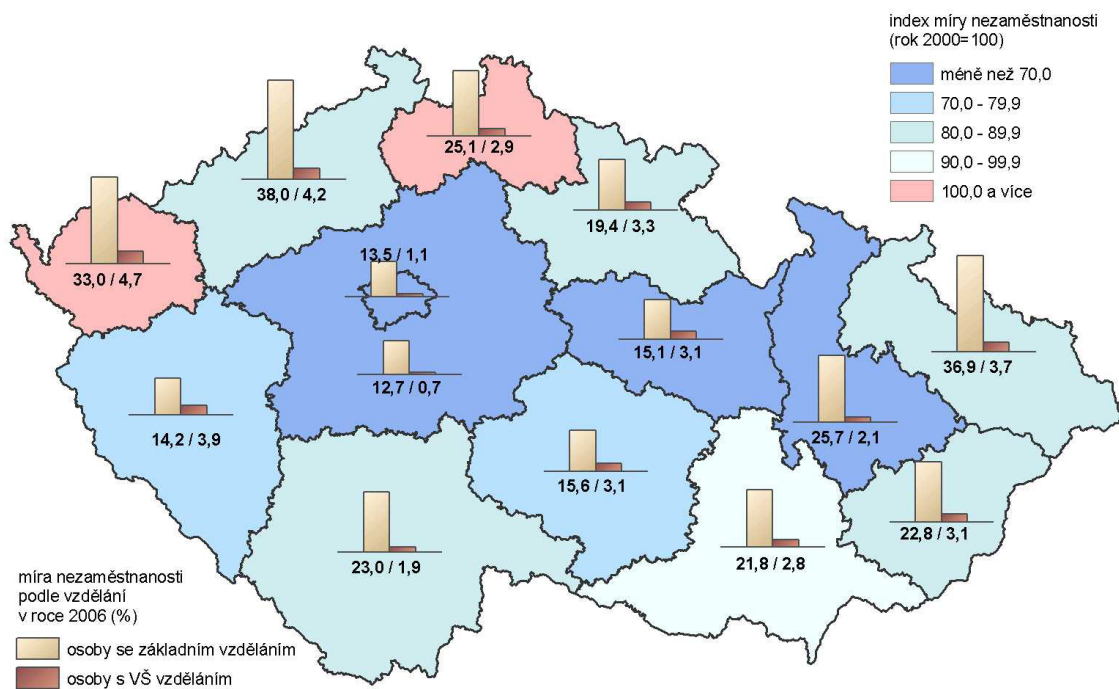
K 12 Vývoj průměrného věku a naděje dožití při narození v krajích v letech 2000 – 2006

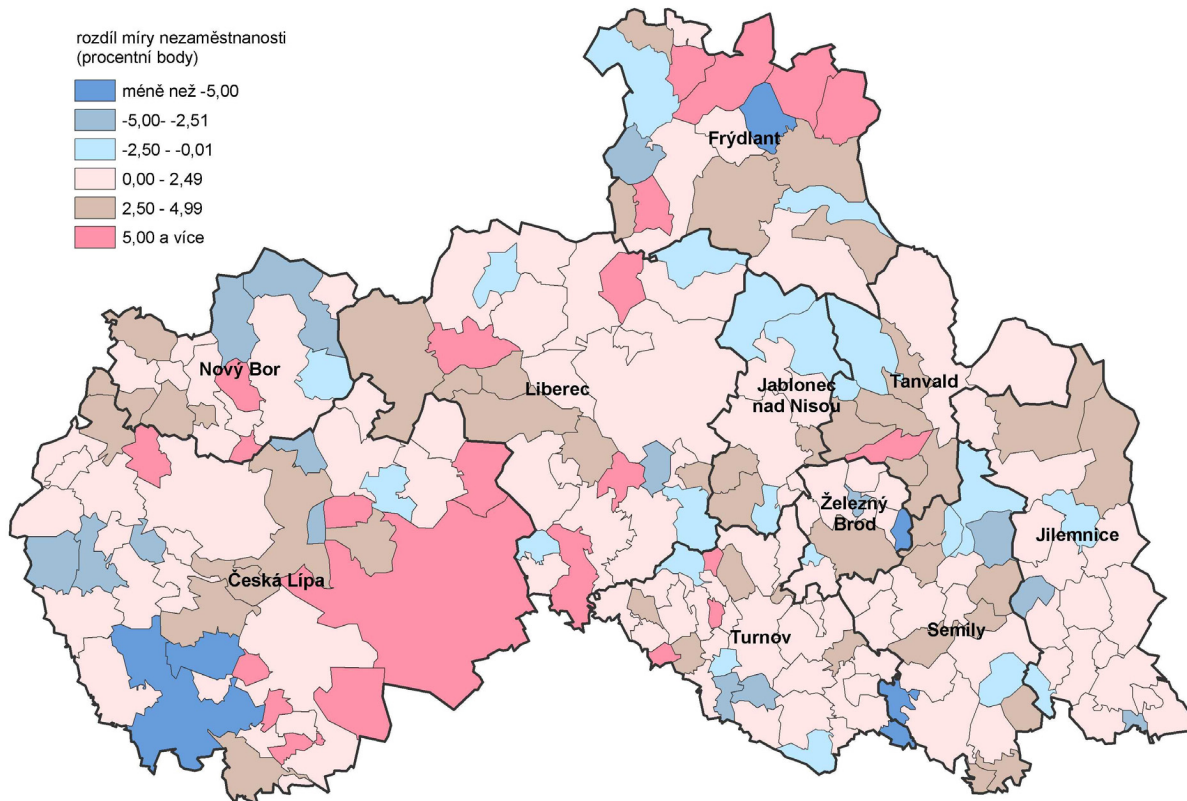
K 13 Míra zaměstnanosti a struktura zaměstnaných podle sektorů a krajů v roce 2006

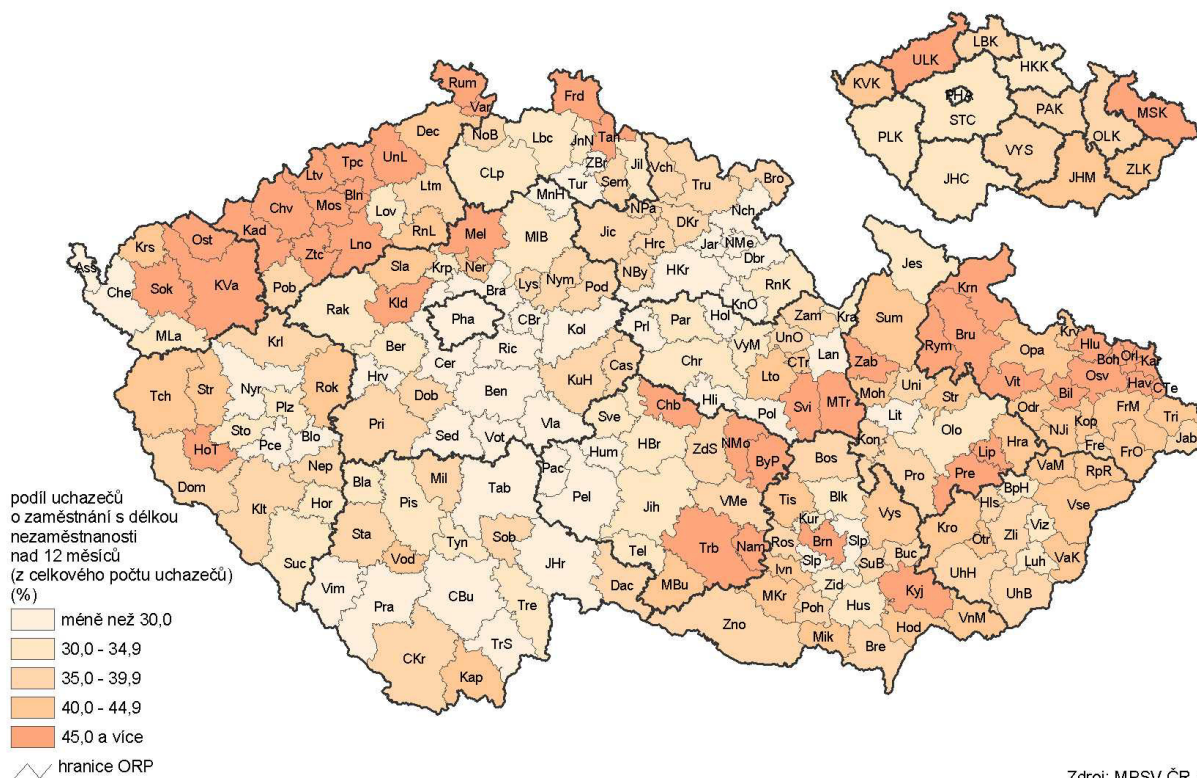
K 14 Obecná míra nezaměstnanosti v krajích v letech 2000 – 2006

K 15 Změna míry nezaměstnanosti v obcích Libereckého kraje mezi roky 2000 a 2006 (z uchazečů celkem)

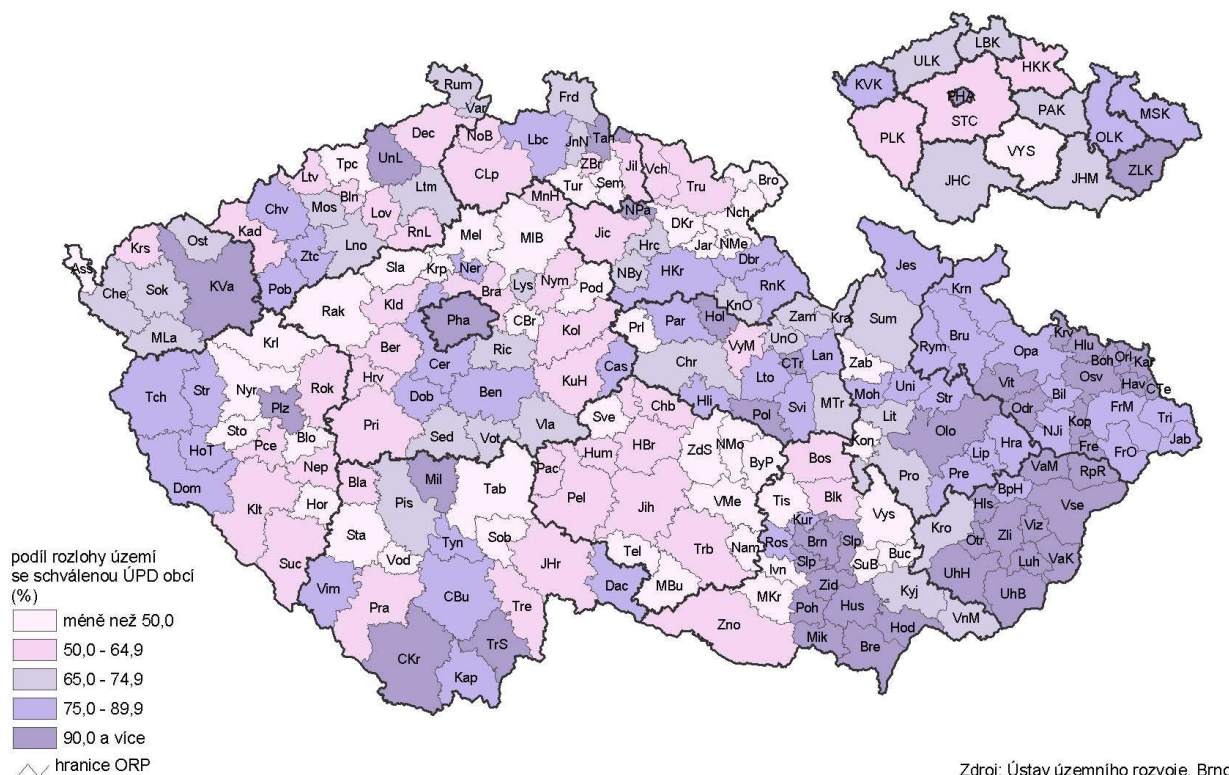

K 16 Dlouhodobá nezaměstnanost ve správních obvodech ORP k 31. 12. 2006

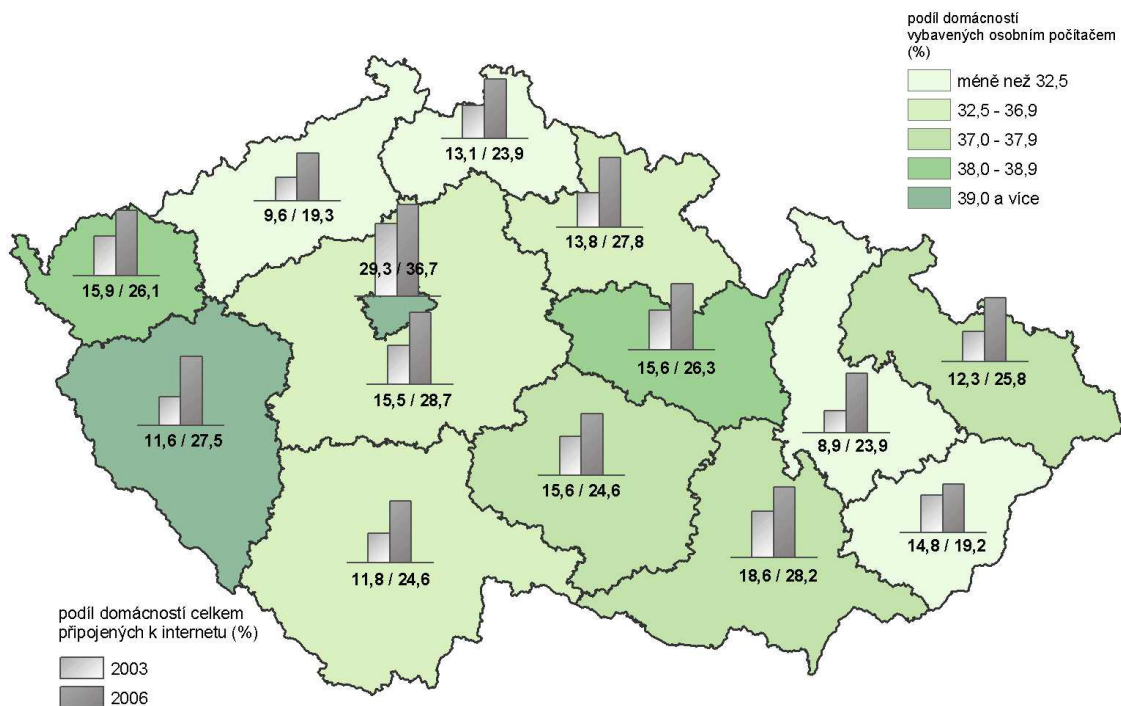

Zdroj: MPSV ČR, ČSÚ

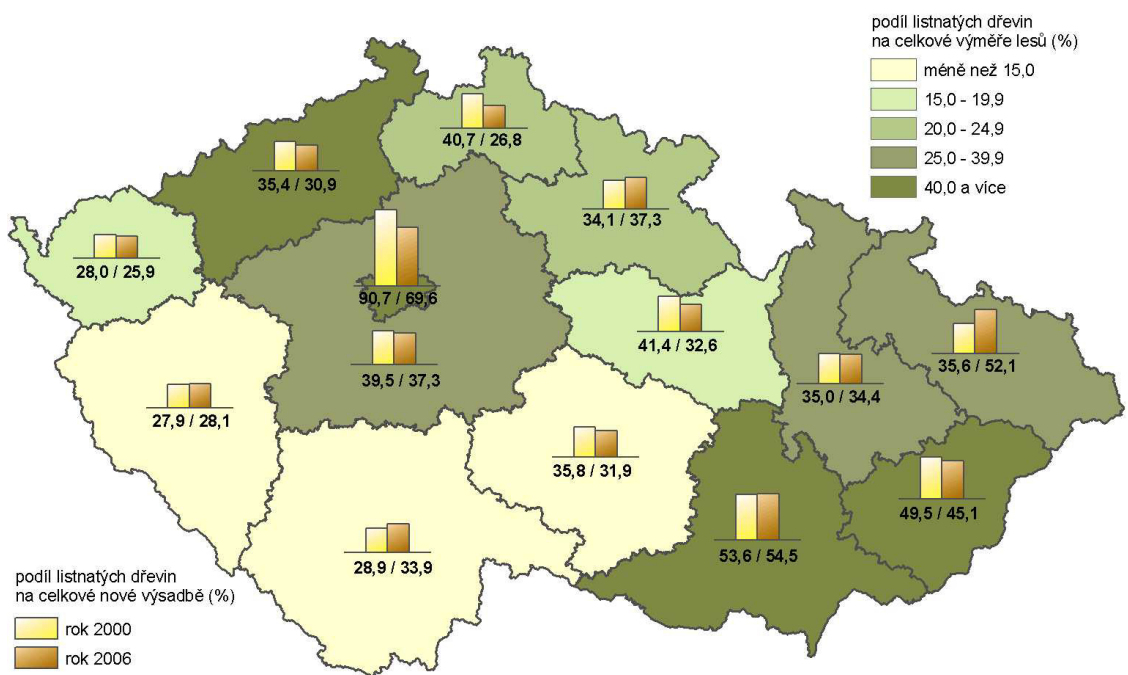
K 17 Podíl rozlohy území se schválenou územně plánovací dokumentací obcí ve správních obvodech ORP k 31. 12. 2006

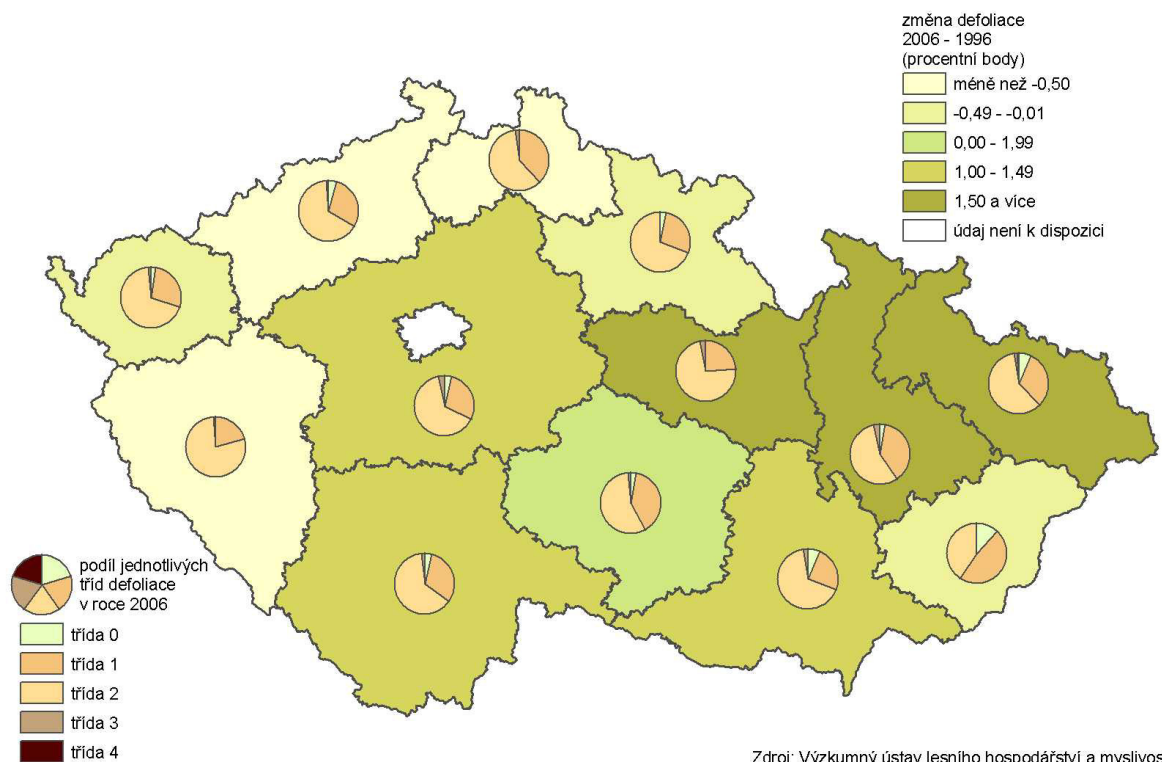
K 18 Podíl domácností vybavených osobním počítačem v roce 2006 a připojených k internetu podle krajů v roce 2003 a 2006

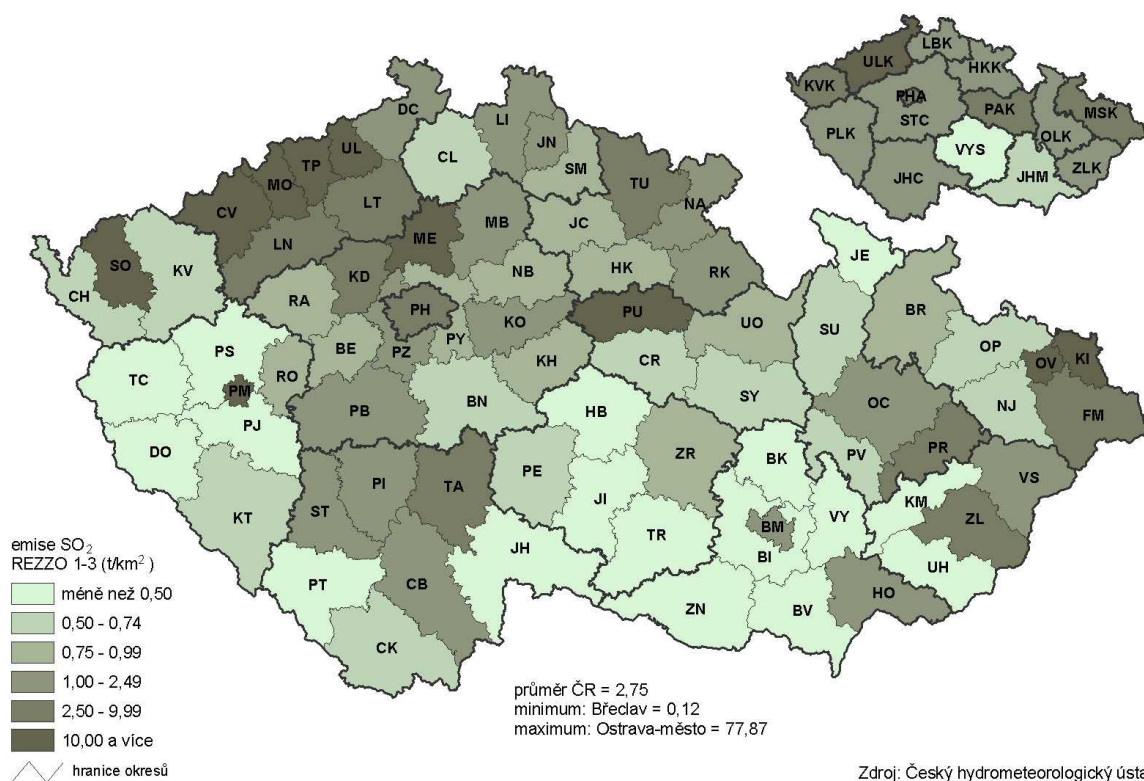
K 19 Podíl listnatých dřevin na celkové výměře lesů podle krajů v roce 2006

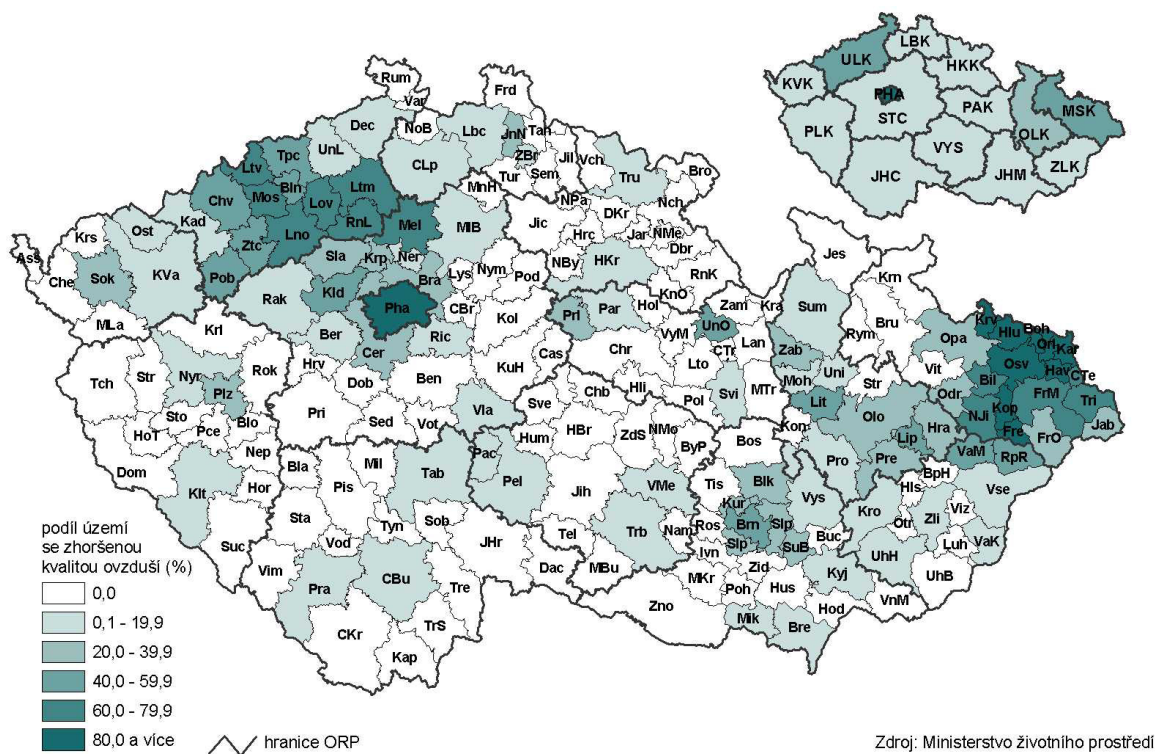
K 20 Změna indexu defoliace podle krajů mezi roky 1996 a 2006

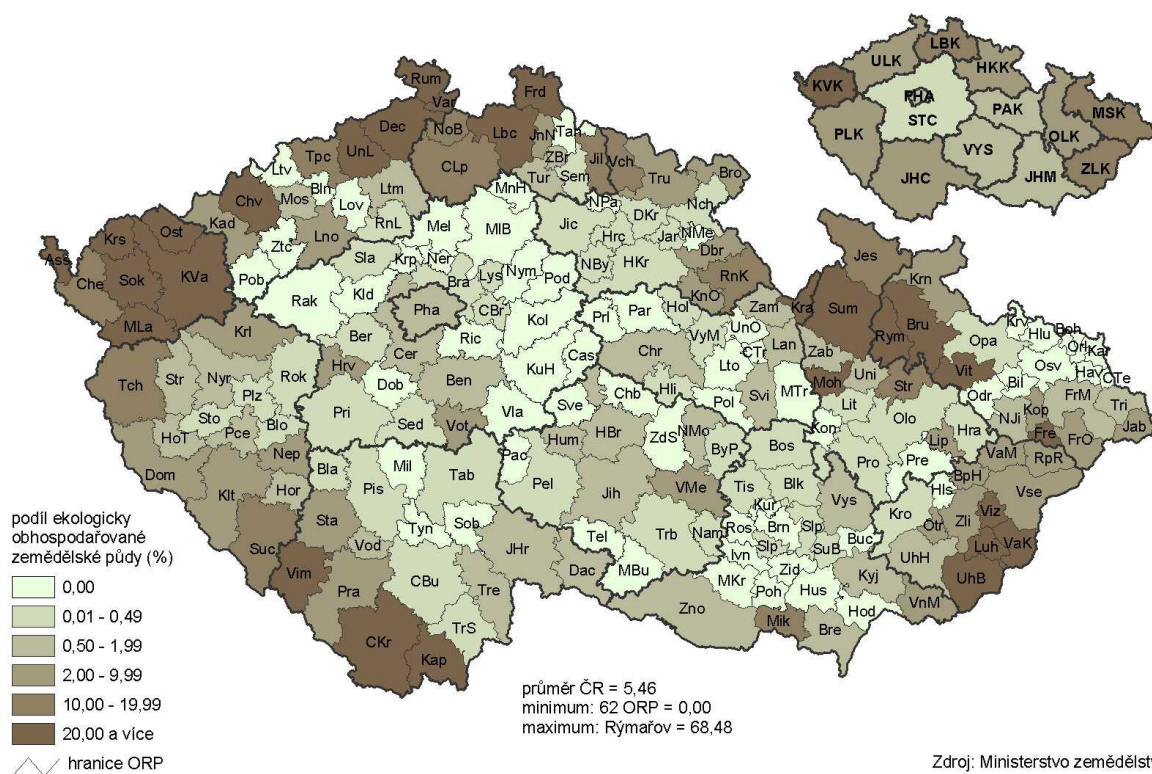
K 21 Emise oxidu siřičitého v okresech ČR v roce 2005

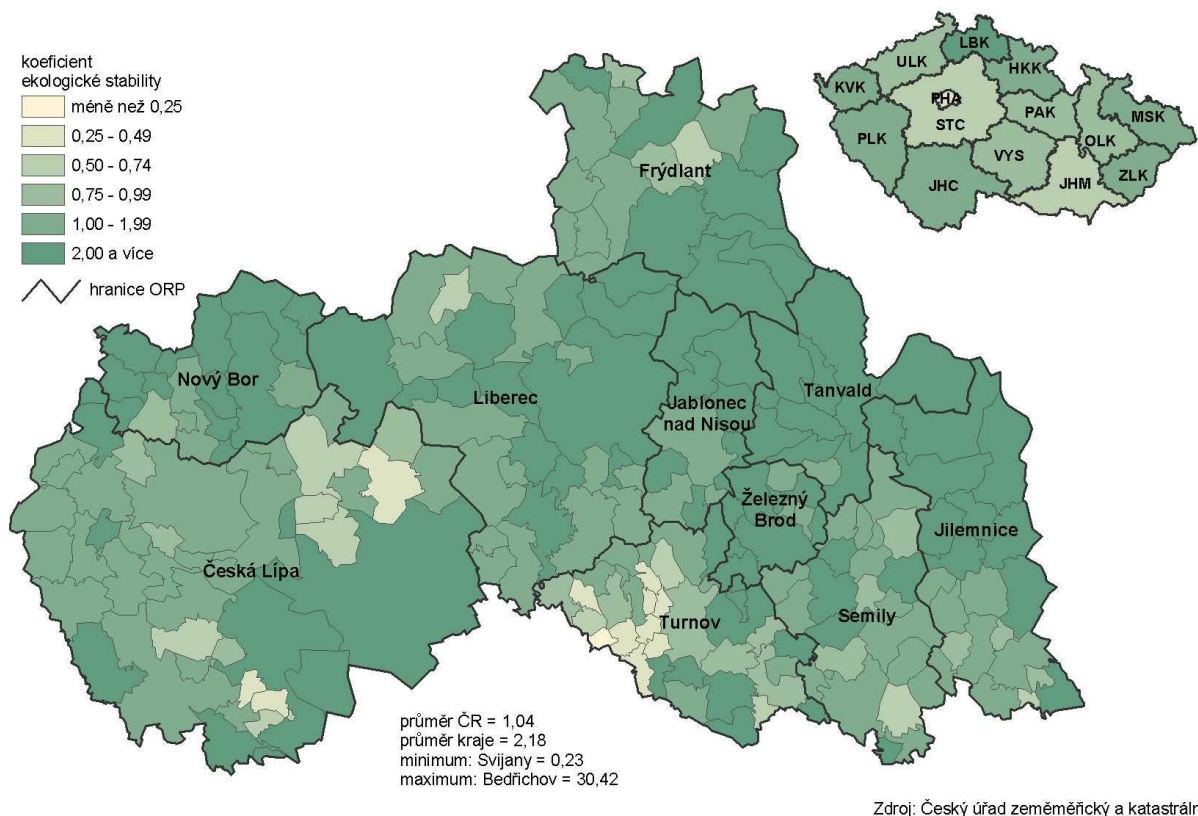
K 22 Oblasti se zhoršenou kvalitou ovzduší podle správních obvodů ORP v roce 2003

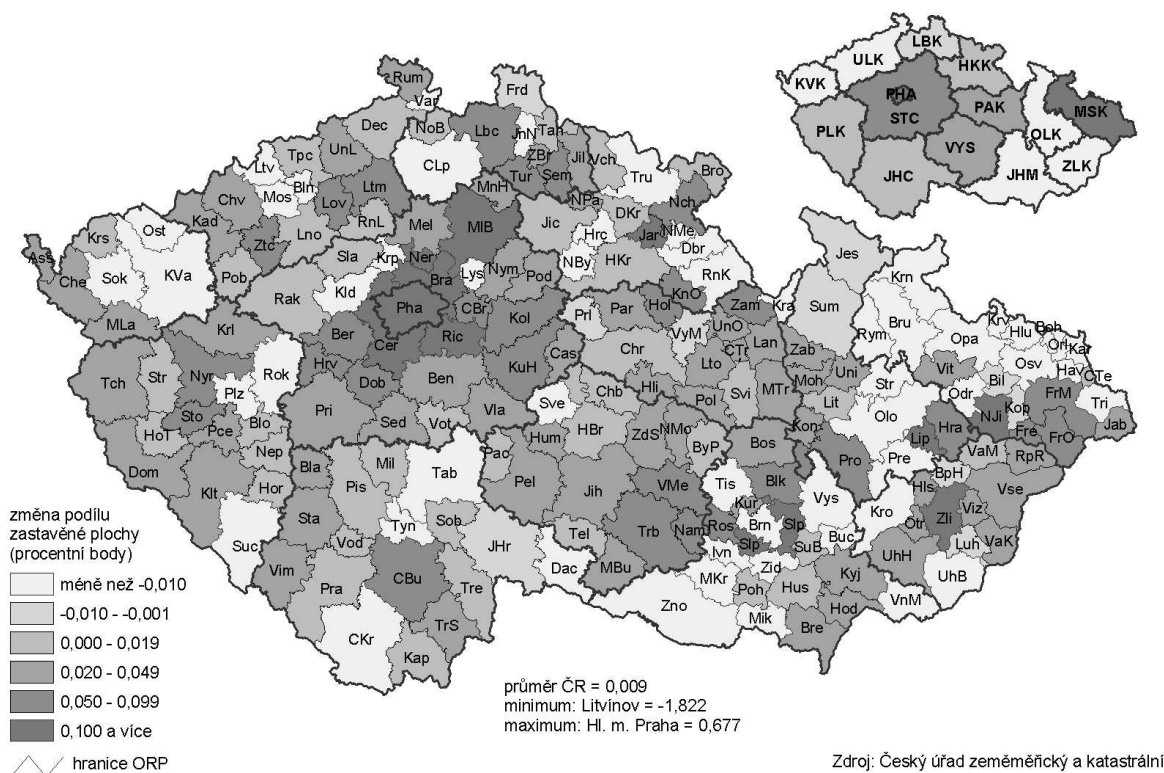
K 23 Podíl ekologicky obhospodařované zemědělské půdy ve správních obvodech ORP v roce 2006

K 24 Koeficient ekologické stability v obcích Libereckého kraje v roce 2006

K 25 Změna podílu zastavěné plochy na celkové rozloze správních obvodů ORP mezi roky 1996 a 2006

K 26 Komunální a podnikový odpad podle krajů v roce 2005

